

**DE LEER DER WAARHEID,
DIE NAAR DE GODZALIGHEID IS**

Voorgesteld, bevestigd en toegepast in
85 oefeningen over de

HEIDELBERGSE CATECHISMUS

door

Mr. JUSTUS VERMEER

in leven doctor in de beide rechten en ouderling der Gereformeerde Gemeente
behorend bij de Nederlands Hervormde Kerk
te Utrecht

met een voorrede van Gerhardus van Schuylenborgh
bedienaar van het heilig Evangelie in de gemeente van Jezus Christus
te Thienhoven

Eerste uitgave:
Boekverkoper Nicolaas van Vucht,
1749-1750 te Utrecht

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2002

APPROBATIE

De ondergeschrevene Professoren, thans uitmakende de Theologische Faculteit op de Akademie te Utrecht, verklaren mitsdezen dat zij gelezen hebben het eerste Deel, van de Verklaringe van den Heidelbergschen Catechismus, dat tot Titel heeft: DE LEERE DER WAARHEID DIE NA DE GODTZALIGHEID IS, VOORGESTELD, BEVESTIGT EN TOEGEPAST in LXXXV OEFFENINGEN, OVER DEN HEIDELBERGSCHEN CATECHISMUS; DOOR DEN HEER EN Mr. JUSTUS VERMEER; in zyn Ed. leven der beiden Rechten Doctor, en Ouderling der Gereformeerde Gemeinte te Utrecht: en dat na des Zaligen Opstellers doot met een Voorreden uitgegeven is, van den Wel-Eerwaarden Heere GERHARDUS van SCHUYLENBORGH, Bedienaar des H. Evangeliums te Thienhoven. Wy hebben daarin niets gevonden, waarin de Ed. Schrijver zoude afwijken, van de zuiverheit der Leere der Waarheit, die naar de Godtzaligheit is; of dat strydig zij, tegen de aangenomene Leere der Hervormde Nederlantsche Kerken, gegront in de Heilige Schriften, en in de Formulieren van Eenigheit derzelve Kerke uitgedrukt. Neen, maar wij pryzen des E. Schryvers, (dewelke als een Ouderling die wel geregeert heeft, dobbeler eere waardig geacht wiert), Godtvruchtig oogmerk, om deze oeffeningen met veele naaukeurigheid en krachtigen aandrang op het gemoet, tot gemeene stichtinge opstellen, en zich zelven en anderen te bouwen, op hun allerheiligste gelove. De Opperzegenaar achtervolge dit Werk, nu ook na 's Mans doot met zyne dierbare Zegeningen, gelyk het te voren met veel zegen gehoort is: en heilige ons in de Waarheit, zyn Woort is de Waarheit!

Gegeven te Utrecht, den 14 October 1749.

DAVID MILL, h. t. Decanus.

ALBERTUS VOGET.

GUILIELMUS van IRHOVEN.

G. M. ELSNERUS.

FRANCISCUS BURMANNUS. Franc: Fil: Franc: Nep.

De eerste druk werd voor de pers gereedgemaakt door Dr. Wilhelmus van Irhoven, professor in de heilige Godgeleerdheid en kerkgeschiedenis aan de Akademie te Utrecht.

Door Uitgeverij P. Stuut te Rijssen werd dit boek in huidige zinsbouw en grammatica opnieuw uitgegeven. De inhoud bleef ongewijzigd.

OPDRACHT

aan Zijne Doorluchtigste Hoogheid WILLEM KAREL HENDRIK FRISO door Gods genade Prins van Oranje en Nassau, enz. enz. enz. Erfstadhouder, Kapitein en Admiraal-generaal der Verenigde Nederlanden, enz. enz. enz.

Doorluchtigste Vorst en Heer,

Deze handvol koren - zijnde het overschot van de arbeid van mijn zalige broeder Mr. J. Vermeer - gaf mijn Godzalige moeder ter drukpers aan de kerk, met bevel die aan Uwe doorluchtigste Hoogheid op te dragen. Na haar zalig overlijden bied ik dezelve Uw doorluchtigste Hoogheid in nederigheid aan. Zij waren toch onder de zachtmoedigen des lands, welker wens de Heere gehoord heeft, Uw doorluchtigste Hoogheid op Zijn tijd verheffende tot een richter over ons land.

Over die grote zaak stemden wij dikwijls samen en hadden met verscheidenen van Gods knechten en volk hoop dit aangaande. Wij wisten toch - en laat het nu gans Nederland weten - hoe God, Die wonderlijk is van raad en machtig van daad, al sedert het jaar 1711 het in het hart van sommigen Zijner knechten en van Zijn volk gelegd en gegeven had te begeren, ja zeg ik, gelovig te verwachten, dat de Heere als in het jaar 1650 uit de afgehouden Oranjestam weer een spruit zou verwekken, welke als in het jaar 1672 ons land uit zijn nood en zwarigheden zou redden.

Sedertdien waren wij onder degenen, welke in de dagen van verval, verwarring en boze handel, hoe duister het er ook uitzag, het oog daarop hielden en een gedurig gebed voor Uw doorluchtigste Hoogheid opzonden; en die op bededagen en andere tijden in die hoop dikwijls werden versterkt, dat de Heere Uw doorluchtigste Hoogheid op Zijn bestemde tijd zou doen opkomen als een verlosser in benauwde tijden. En hoe gevoelig wij geweest zijn over de smaad, Uw doorluchtigste Hoogheid aangedaan, in al die tussentijd, zo door het onthouden van de erven Uwer doorluchtigste Hoogheids vaderen, als door de onderdrukking door knechten, die te paard reden, en door vreemden te begunstigen, weten die, welke met ons de lasten en uitstotingen gezien en over de zonden des lands getreurd hebben.

Maar de Heere, Die de begeerten der rechtvaardigen geeft, doet alle verstandige vromen zien, dat Hij de verdrukten en nederigen verhoogt. In het bijzonder nu ruim twee jaar geleden, als het water aan de lippen gekomen, de overstroming door de vijand voor de deur en de toestand des lands bijna was als die van het jaar 1672. Gelijk toen de oprechten op de Heere zagen en niet beschaamd zijn geworden, zo gaf ook de God Jakobs in deze zware nood onlangs geloof en hoop, dat wij niet geheel in de handen der mensen zouden vallen. En ons uitzien was mede, gelijk toen, of de bestemde tijd van de verhoging van de Prins van Oranje mocht gekomen zijn.

En zie: *een pijl ter verlossing*. De inval der Fransen in Vlaanderen stelt het gehele land in beroering, en al het volk roept als één enig man tot Uw doorluchtigste Hoogheid: kom en help ons. Zij begeren het en de Staten des lands stellen Uw doorluchtigste Hoogheid tot een richter des lands. En zo werd de waggelende staat op zijn oude en beproefde grondvesten weder hersteld, en werden zij beschaamd gemaakt, die de oude palen verzetten en naar verandering stonden. Dit heeft mijn zalige moeder nog mogen zien in haar laatste levensjaren. Die begeerde zaak bracht zodanige aandoening, dat zij scheen te bezwijken door overstelping des harten en van verwondering en dankzegging tot de Heere. Verder heeft de getrouwe Verbondsgod de begeerte zijns volks een boom des levens doen zijn, in aan Uw doorluchtigste Hoogheid en het land te geven, bij de Erfprinses Carolina, een Erfbezitter, de jonge Prins Willem,

Nederlands oog- en hartelust, zo gepast in opzicht van tijd en toestand van zaken. Dus bevestigende Uw doorluchtigste Hoogheids Huis onder ons, gevende door zulk een geschenk van de hemel goedkeuring op de verheffing van Uw doorluchtigste Hoogheid. Waarop, door de goede hand Gods over ons, onder het bestuur van Uw doorluchtigste Hoogheid de verwarring en boze handel, veel geweld en overlast binnen het land geweerd is en het tot zijn rust begint weder te keren.

Ook werd ons daardoor vrede van buiten bestelden wij van onze wederpartijders, de onderdrukkers van onze godsdienst en vrijheid, bevrijd. En het land, uit zo een ogenschijnlijk en nabij zijnd gevaar gered - daar wij Uw doorluchtigste Hoogheid nevens de grote God, Die zo zeer de aan Uw doorluchtigste Hoogheid door Hem geschonken wijsheid en voorzichtig beleid heeft willen zegenen, de tederste dankbaarheid voor schuldig zijn - begint weder op te komen en, de goeden en getrouwen in kerk en staat beschermd, van onderdrukking ontheven te worden.

Zo vele en grote dingen hebben wij in zo korte tijd zien geschieden, en ondervonden, dat de Heere het gebed van Zijn volk verhoort. En dit sterkt ons in de hoop, dat wij nog grotere dingen dan deze zullen zien, in een stille geruste plaats wonen en het goede van Jeruzalem aanschouwen al de dagen van ons leven.

Uw doorluchtigste Hoogheid neme toch in gunst aan dit gering bewijs van liefde en hoogachting van één, die met Gods volk in het land gedurige smekingen en dankzeggingen tot God opzendt, dat de Heere Uw doorluchtigste Hoogheid tot in lengte van dagen doe zijn en blijven tot een stok van samenbinding, ten stut voor land en kerk, ons tot een zegen.

De algenoegzame God dekke en beware de persoon van Uw doorluchtigste Hoogheid als het zwart Zijns oogappels, en ondersteune Uw doorluchtigste Hoogheid van onderen met eeuwige armen onder al die zware lasten die op de schouders van Uw doorluchtigste Hoogheid gelegd zijn. Hij overstorte Uw doorluchtigste Hoogheid niet een rijke maat des Geestes, om dit grote volk met Salomo te richten, en met Josia het werk der reformatie voorspoedig voort te zetten, opdat des Heeren toorn van ons afgewend worde en de drie-enige God onder ons in gunst wone.

Die God geve dat Hare Koninklijke Hoogheid zij als een Maria en andere Debora. En zo naar de belofte de Vorstin een zoogvrouw. En het gezegende zaad, de jonge Prins en Prinses, zij de blijdschap en kroon voor het navolgende geslacht. Dat ook de Heere Jezus Zijn hand er op legge en hen zegene, om op te wassen in de genade bij God en het ganse volk. En dat die Oranjestam bloeie tot het late nakomelingschap, totdat de maan niet meer is.

De God aller genade verberge Uw doorluchtigste Hoogheden met de vorstelijke telgen voor tijd en eeuwigheid onder Zijn vleugelen.

Uit innige liefde en hoogachting, met diep ontzag, vervrijmoedigt zich, die zich in nederigheid een eer rekent te zijn onder de welmenende aanhangers van het doorluchtigste Huis van Oranje en onze zo zeer gewenste Erfstadhouder, Vader en Beschermer der wezen, te noemen Uw doorluchtigste Hoogheid ootmoedigste dienares,

ALETTA VERMEER

Utrecht, 7 oktober 1749

VOORREDE

Vrede zij allen, die de leer der waarheid, welke naar de Godzaligheid is, liefhebben.

Van de doden, die in de Heere sterven, zegt de Geest: "*Hun werken volgen met hen*", Openb. 14:13. De Heilige Schrift leert ons in het gemeen dat het goede werk (Fil. 1:6) hier begonnen, voleindigd wordt, waarom zulken genaamd worden geesten der volmaakt rechtvaardigen. Dat nieuwe schepsel, hier een kind gelijk, wordt dan een volkomen man (1 Kor. 13). En zo is en blijft Gods beeld in hen. Die kennis van God, die hier maar is als in een spiegel en duistere rede; in het aangezicht van Jezus Christus, verandert in volmaakt kennen met ongedekt aangezicht.

Ook vereniging met hun Hoofd Christus, dat geloof (en de hoop van een zalige opstanding) wordt veranderd in een aanschouwen en een volle verzadiging. Ook blijft de liefde van God en van Christus - hier in hun harten uitgestort - hoe klein en gebrekkig, dikwijls bestreden en gehinderd; die fontein ontspringt daar in het eeuwige leven.

Alsmede dat nieuwe hart, dat vermaak in de wet Gods, die hier begonnen heiligheid, die inwendige heerlijkheid, is daar volkomen zonder vlek of rimpel. Ook is daar ongehinderd de blijdschap over de uitbreiding van Gods Koninkrijk, de val van de vijanden, en de uitvoering van Gods raad.

Ook volgt hen de gemeenschap der heiligen, met de engelen en de zalige zielen, met die aan God en het Lam eer gevende, en zij genieten die wandelingen met die voor de Heere staan.

Dus blijven ook al de genaden en gaven, hun gegeven, de volle rechtvaardigmaking, aanneming tot kinderen, enz., en worden de ambten van koningen en priesters Gods volmaakt geoefend door hen tot heerlijkheid van God.

Maar in het bijzonder zegt de Geest, *dat hun werken volgen met hen*, dat ze met hen in en naar de hemel gaan.

Al hun tranen en gebeden voor land en kerk, hun maagschap, vrienden en bekenden, voor vromen en onvromen opgezonden, zien zij daar verhoord en vervuld, en zij verblijden zich er over met de engelen.

Zo ook hun aanspraken, vermaningen en onderrichtingen, hetgeen zij hier gezaaid hebben, van die smartelijke arbeid genieten zij de winst van hun talenten; anderen maaien het en zij hebben samen er het genadeloon van. Daarboven zien zij dat deze en die te Sion geboren is.

Ook met hen volgen de klachten, waarschuwingen en de bedreigingen, in hun leven gedaan. De dienstknecht wedergekomen zijnde (Lukas 14: 31) boodschapte deze dingen zijn heer. *Ná hun dood ziet en zoekt het de Heere*, gelijk Zacharias, de zoon van Jójada, eens zei (2 Kron. 24: 22).

Zo volgen hen die arbeid der liefde en weldadigheid, hier aan Jezus' volk bewezen. Hun naam is en blijft tot zegening en in de eeuwige tabernakelen ontmoeten zij elkander.

Ook gaan hun bevindingen mede, en zij verheerlijken God over de hoge wegen, met hen gehouden, zo in de bekering tot God als in de bewaring tot het einde toe, en al die reddingen en verlossingen.

Ook blijft en volgt hen het voorbeeld, hierin zwakheid gegeven. Die voetstappen, hier gezet, dienen anderen na hen ten spoor. Dat strijden tegen de zonden en verzoeking,

dat getrouw staan voor de Zoon des mensen, dat lijden, die verdrukkingen om Zijns Naams wil, het wordt gedacht bij God en het doet nut, na hun dood, bij de vromen. Onder die werken mag men ook rekenen de geestelijke geschriften, welke zij nalaten; en welke als de woorden der wijzen (de prikkelen en nagelen gelijk) de harten raken en de vromen bijeenhouden.

Het is op verzoek van vele Godvruchtigen dat ook deze oefeningen over de Catechismus, tevoren met zegen gehoord, nu in het licht komen en aan de kerk overgegeven worden. Waarover ik nog enige dingen (nu nodig) te berichten heb:

1. Iets vooraf, betreffende de zalige auteur.
2. Nadere bijzonderheden over het doel en oogmerk van het boek.

Opdat de naam des rechtvaardigen tot zegening zij, moet ik ook iets van de zalige grootmoeder en moeder van de schrijver melden, welken door hun Godvruchtige opvoeding gediend hebben tot zijn vordering op de weg der gerechtigheid.

Die voorbeeldige, Godzalige mevrouw Van Schinne, in het vaderland teruggekeerd met haar man en kinderen van een gevaarlijke en langdurige reis, werd te Middelburg in Zeeland, bij vrienden zijnde, in de huisoefening onder het lezen van Job 3 aan zichzelf bekend gemaakt, verder ontdekt door de prediking van 's Heeren Woord, en vervolgens onder een oefening van Ds. W. à Brakel, die toen te Middelburg predikte over Klaagliederen 3:24, tot Christus gebracht. Metterwoon te Utrecht gekomen zijnde na de dood van haar man, werd zij verder opgebouwd in het allerheiligst geloof en maakte veelvoortgang in de weg der Godzaligheid. Zij was in haar huis en wandel tot een lichtend voorbeeld. Ook zag zij al vroeg Gods Geest uitgestort op haar kinderen - de vrucht van haar gebeden bijzonder op de moeder van onze schrijver, welke zij met haar twee andere kinderen steeds op haar hart en handen de Heere voordroeg.

En al in de tedere jeugd van de geliefde Justus Vermeer had zij op hem het oog des geloofs gericht, verwachtende dat hij nuttig in Gods kerk zou zijn.

Zij wandelde getrouw en volstandig op het spoor der waarheid, en haar lust was tot de heiligen en heerlijken in den lande. Voor die stond haar huis open en zij oefende met die, zowel leraren als anderen, een eenvoudige en oprechte gemeenschap. Zij was tot stut voor ellendigen en nooddriftigen, als een andere Dorkas veel weldadigheid doende, bijzonder aan de huisgenoten des geloofs. Zij ging in geloof en hoop, onder het zegenen van haar kinderen, naar de rust.

Haar Godvruchtige dochter volgde de voetstappen van haar moeder. Zij was en bleef de Heere getrouw, in duistere en zware tijden zeer gezet op haar binnenkamer en daar als een worstelende Jakob in gedurige gebeden en smekingen aan de troon der genade om bewarende en reinigende genade. Als een arme van geest had zij lage gedachten van zichzelf, was steeds in de strijd tegen het ongeloof, de plaag van haar hart en de steeds omringende verzoeken. Zij kleefde standvastig de weg der waarheid aan, was afkerig van vreemde dingen, welke de kerk beroerden en de vromen verdeelden, en gaf haar huis ter beschikking voor de onderlinge bijeenkomsten der Godvruchtigen. Wat was zij in de geest dikwijls verheugd door deze oefeningen van haar zoon, voor zichzelf daardoor meer evangelielicht ontvangende, ook kracht tegen het ongeloof en tegen de listen van de vijand! Met veel erkentenis en dankzegging aan God gaf zij, op het aanhoudend verzoek van vele vromen, die verzameling van oefeningen aan de drukpers over, en zij verblijdde' zich in de Heere over de vrucht en zegen, die

daarover in zó vele plaatsen, zelfs buiten ons land, openbaar kwam. En vervolgens, naar veler sterk begeren, ook deze *handvol koren* - zo noemde zij deze oefeningen over de Catechismus - tot een testament aan de kerk, verwachtende dat deze, zoals eerst onder het horen, nu ook onder het lezen voor Gods volk ten zegen zouden zijn.

Dit heeft zij tot verscheidenen gezegd kort voor haar ingaan in de rust, alsook tot Professor Irhoven, die het overzien en persklaar maken op zich genomen had, hebbende grote liefde en achting voor dit werk. Haar hart en mond waren dikwijls met dankbaarheid tot de Heere vervuld als zij een groot deel van de arbeid van haar zoon zo ver gevorderd zag.

In haar laatste dagen was zij zeer verlangende naar de rust, die er overblijft voor het volk van God. Ook was zij haar teergeliefde dochter, welker ziel in veel liefde aan haar zo dierbare moeder verbonden was, zeer tot bemoediging, besturing en versterking in de hoop, dat zij samen Goden het Lam eeuwig zouden loven in de hemel.

In de laatste twee of drie dagen vóór haar dood werd zij zó vervuld met de liefde Gods en van de Heere Jezus, dat haar hart als een springende fontein gedurig goede redenen opgaf, tot roem van de vrije genade, dikwijls herhalende wat grote dingen de Heere aan haar en haar kinderen had gedaan. Dan wekte zij ieder op om toch getrouw bij de Heere, Zijn waarheid en Zijn volk te blijven, voor Gods zaak en Zijn kerk te staan en te strijden, en niet van de waarheid en eenvoudigheid, die in Christus Jezus is, af te wijken. Zij betuigde nu de vrede en blijdschap te vinden, dat zij daarnaar gepoogd, daar veel om gebeden en gestreden had, en zo ging zij al juichende met het beginsel van de eeuwige vreugde in haar hart de zalige rust in, nalatende bij haar innig bedroefde dochter en anderen de voetstappen van een ongeveinsd geloof en het einde daarvan, een ruime ingang in Gods Koninkrijk.

Betreffende het doel en oogmerk van de zalige schrijver in deze oefeningen dient het volgende.

Ouderling zijnde, zag hij hoe nodig ook waren de bijzondere bijeenkomsten tot onderwijs in de leer der waarheid, en hij wist dat die, geschiedende naar de ordening der kerk, altoos van veel nut in de gemeente zijn geweest. Dit deed hem de pen opvatten om tot behulp van zijn geheugen deze oefeningen tot algemene stichting op te stellen.

Onze ouderling betoonde daarin dat hij vasthield aan het getrouwe Woord van God, en wat een afkeer hij had van het ongoddelijk ijdel roepen van de valselijk genaamde wetenschap. Van zulken, die de rede boven het Woord van God verheffen, en de verborgenheid der Godzaligheid ondermijnen door verderfelijke ketterijen in te voeren. Als een voorstander der waarheid strijdt hij daarin met het zwaard des Geestes voor het allerheiligst geloof, tegen allen die van de waarheid afwijken, en waarschuwt hij steeds tegen die filosofie, welke als een roof wegvoert. Overal vermaant hij om te blijven in hetgeen van den beginne gehoord is, om zich door schoonspreken niet te laten aftrekken van de beproefde leer onzer kerk, die oude paden. Zijn oogmerk was bijzonder, en daartoe had hij een bijzonder talent ontvangen, hen klaar en onderscheidenlijk te ontdekken, die op valse gronden rustten en hun huis op het zand van hun eigen werk bouwden. Die overleggingen, hoogten en sterkten worden, zo ergens, dan wel hier terneder geworpen door de wapenen des Geestes. Dan wijst hij aan hoever iemand al door natuurlijk licht, woorden kennis en gemene gaven des Geestes komen kan en toch geen mens in Christus zijn. Hoe hij kan zoeken en menen

in te gaan, en toch niet kunnen; ook hoe hij de wil Gods kan weten, en beproeven de dingen die daarvan verschillen (Rom. 2: 18-20).

Hoe hij kan denken van zichzelf een leidman der blinden te zijn en een licht voor degenen die in duisternis zijn, een onderrichter der onwijzen en een leermeester der onwetenden, en toch maar een gedaante van kennis en van de waarheid der wet hebbende.

Zijn toeleg was ook het werk van de Heilige Geest in de roeping en vernieuwing des zondaars te onderscheiden van dat nagebootste schijnwerk der tijdgelovigen en die allersterkste hoop, welke vergaat. Ook die mensen te ontdekken, die nooit arm van geest zijn, de plaag des harten, de vijandschap en afkerigheid niet gevoelen, ook de onmacht om tot Christus te komen niet gewaar worden, en toch met een geloof van eigen maaksel en een spinnenweb van wettische gerechtigheid zich zoeken te dekken; maar die met woorden en daden betonen die te vervolgen, welke uit de Geest geboren zijn. Dat zijn de wijzen en verstandigen, voor welken verborgen is hetgeen de Heere aan Zijn kinderen openbaart.

En aan de andere kant was het zijn lust met de moeden een woord ter rechter tijd te spreken. Hij had iets ongewoons om de duisteren door ongeloof en bestrijding, moedelozen en neergebogenen aan te moedigen en te besturen, en hij zocht die met zachtmoedige wijsheid tot Christus te leiden, om zo, duister en ellendig met al hun zonden en verkeerdheden, tot Hem te gaan. Hij toont in dit boek zijn afkeer van zulken, die de zwakken en kleinen, de twijfelmoedigen en bekommerden over hun ongerechtigheid - doorgaans velen in Gods kerk - aanzien voor dikbloedige en zwaarmoedige mensen, die altoos nors en stuurs, treurig en gemelijk, duttende, twijfelende, sukkelende, onhandelbaar en mensen hatende zijn, en dezen verdrukken en dringen.

Niet minder was het oogmerk van deze ouderling Gods volk te waarschuwen voor dat meesterachtige en hoogmoedig handelen van zulken, welke de naar Christus hongerende en begerige zielen, die de weg Gods en Zijn volk aankleven, met hoornen stoten en, omdat ze geen verzekering van hun staat hebben en veel nog met het ongeloof worstelen, hen slaan, wonden en hun sluier wegnemen.

Voornamelijk strijdt hij met opzet tegen hen, die in deze dagen van het heilig Woord afwijken, en zo van de eenvoudigheid, die in Christus Jezus is, Die onder het voorwenden van de geest der liefde de mensen door schoonspreken verleiden en hen vervreemden van de rechte weg. Die onder een voorgeven van de Heiland lief te hebben en veel op te hebben met Zijn kruis en bloed, velen arglistigheid tot dwalingen brengen. Die de onvasten met een geschilderde Christus - een vreemde voor de man - omvoeren en zo naar het pausdom heenleiden. Die, als de Labadisten in vorige tijd, nu weer Gods kerk onder ons beroeren, op zulke gronden als die bouwen, doch buiten het gelegde fundament, en als die haast vervallen zullen. Onze ouderling komt ook vrijmoedig uit tegen de vossen in de wijngaard, de bedekte vijanden van de getrouwe en Godzalige voorstanders onder ons.

Niet partijdig oordelende, maar allen hoogachtende die naar hun licht en gaven zoeken de vervallen muren van Sion op te bouwen, verenigde hij zich met dezen. In voorkomende gevallen van zulken, die de waarheid in de liefde betrachten en de eenheid onder de broeders bewaren, verdroeg hij hun misvattingen en gebreken, en zag met droefheid des harten hoe sommigen, wijs bij zichzelf zijnde, smaad en

verachting wierpen op Gods volk en knechten, die aanziende als een bijzondere en onlangs opgekomen sekte. Hij verkoos liever om Christus' wil smaadheid te lijden met degenen, die van de wereld, omdat ze haar niet gelijkvormig zijn, veracht en verworpen worden, dán door zulken te worden geprezen.

Gij zult hier ook aangedrongen vinden de evangelische heiligheid uit de vereniging met Christus, langs de regel der heilige wet, welke hij in het tweede deel zeer uitvoerig beschrijft. Hij wijst daarin aan hoe men zonder een gedurig afhangen van Hem, Die het Hoofd is, en zonder gelovige zuchtingen tot Hem, geen vrucht kan dragen. Hij wist dat geen zonden gedood, de wereld niet overwonnen kon worden, dan door de Geest van Christus. Ook leert hij hier in alle gevallen op Hem te zien en alle licht en kracht op de weg en in de strijd van Hem te verwachten, zoals ook Dr. Owen, - van wiens geschriften hij een liefhebber toont - tussen natuurlijke zedigheid of uiterlijke godsdienstigheid, en het leven en wandelen door de Geest naar Gods heilig Woord.

Het smartte de schrijver ook zeer, dat het heilig sieraad zo was geweken uit Gods kerk, en dat een werelds wezen alles overstroomde. Hiervan en hiertegen getuigt hij ook doorgaans en dringt er uit beproefde gronden zeer op aan om toch door zijn wandel te betonen een navolger van Christus te zijn. Dat men toch in alles Zijn nederigheid en zachtmoedigheid zal uitdrukken door verloochening van zichzelf en het geduldig opnemen van het kruis.

Maar bijzonder is het in dit boek zijn toeleg om de oprechten van wandel aan te moedigen en te besturen, om toch in Jezus' kracht, ziende op die overste Leidsman, te staan voor Zijn Naam en zaak, en gedurig te waken en te strijden tegen de inwonende zonden en omringende verzoeking. Dat zij in Zijn sterkte zullen doden de oude mens enz., als hebbende te strijden met overwonnen vijanden, die op hun gelovig aangrijpen zouden vlieden en vallen, gelijk eertijds de Kanaänieten. Het is zijn toeleg de zwakken (doch oprechten) in; de strijd aan te moedigen, om in de sterkte des Heeren, met het schild des geloofs en het zwaard des Geestes, de werken des vleses te keren en te doden. En aan de andere kant wil hij de oorzaken aanwijzen, waardoor men zijn licht en kracht verliest en het zo ver komt dat men van het kwade overwonnen wordt, ontdekkende de bedrieglijkheid des harten in Gods volk, en hoe zij daardoor afgetrokken en verleid, vervallen en onnut worden, zo zichzelf beroven van hun sterkte en blijdschap, en veel hinkende en zwak blijven. Hij dringt aan op de volkomenheid (oprechtheid) des harten in de geestelijke strijd, en het gedurig waken tegen verzoeking van binnen en van buiten, gelijk ook Dr. Owen beschreven heeft in zijn traktaatjes over: "De inwonende zonde", "De doding der zonden", en "De natuur en kracht der verzoeking.

Laat ik nog eens wijzen op hetgeen onze schrijver bijzonder in het laatst vervulde. Hij is daar de treurigen en steeds strijdenden tegen het lichaam der zonde zeer tot raad en moedgeving. Die wekt hij op om veel te zien op het einde des geloofs, de verworven zaligheid, om zo niet te verflauwen of te bezwijken vanwege de sterke en gedurige tegenstand, maar te zien op de Voleinder des geloofs, en op de kroon in Zijn hand, waar Hij in Zijn toekomst de strijdende en overwinnende uit genade mee kronen en belonen zal. Zeer uitvoerig en hartelijk breidt hij zich hierover uit in de verklaring van het gebed des Heeren.

Zo zullen vele verstandigen en Godvruchtigen, die deze oefeningen met zegen hebben gehoord, nu door het lezen verder worden opgewekt en bestuurd in de weg der waarheid; en zo zullen zij bewaard worden voor velerlei dwalingen en misvattingen in de leer en in de praktijk der Godzaligheid.

Hiermede eindig ik deze voorrede, de lezers verwijzende naar het loffelijk getuigenis van de heren professoren der heilige godgeleerdheid onzer academie door welken de heer Justus Vermeer in zijn leven zeer geacht en bemind werd.

Indien het nodig zou zijn, zal bij de uitgave van het tweede deel nog iets over de verklaring van de geboden van des Heeren wet worden gezegd.

De Heere des huizes, Welke deze dingen Zijn dienstknecht heeft doen zien en schrijven, doe deze handvol koren ruisen door de noordenwind en zuidenwind des Heiligen Geestes. Amen.

G. VAN SCHUYLENBORGH

Tienhoven, 30 september 1749

ZONDAG 1 (Vraag 1 en 2)

DE TROOSTGRONDEN DER GELOVIGEN

Vraag 1: Welke is uw enige troost, beide in het leven en sterven?

Antwoord: *Dat ik met lichaam en ziel, beide in het leven en sterven, niet mijn, maar mijns getrouwen Zaligmakers Jezus Christus eigen ben, Die met Zijn dierbaar bloed voor al mijn zonden volkomenlijk betaald en mij uit alle geweld des duivels verlost heeft; en alzo bewaart, dat zonder de wil mijns hemelsen Vaders geen haar van mijn hoofd vallen kan, ja ook dat mij alle ding tot mijn zaligheid dienen moet; waarom Hij mij ook door Zijn Heilige Geest des eeuwigen levens verzekert en Hem voortaan te leven van harte willig en bereid maakt.*

Vraag 2: Hoeveel stukken zijn u nodig te weten, opdat gij in deze troost zaliglijk leven en sterven moogt?

Antwoord: *Drie stukken. Ten eerste, hoe groot mijn zonden en ellende zijn. Ten andere, hoe ik van al mijn zonden en ellende verlost wordt. En ten derde, hoe ik Gode voor zulke verlossing zal dankbaar zijn.*

A. Deze Catechismus is opgesteld door Zacharias Ursinus en Caspar Olevianus, zeer beroemde Godgeleerden en hoogleraren aan de hogeschool te Heidelberg. En wel op last van de Paltsgraaf Frederik de Derde, toegenaamd de Godvruchtige, met het doel - tegen allerlei soorten van dwalingen en ketterijen, bijzonder die des pausdoms, en wegens de toen bekend wordende dwalingen der Ubiquitisten, die onder de Luthers en de alomtegenwoordigheid van Christus' lichaam leerden - in de kerk te gelden tot een *formulier van enigheid*.

Het is voor het eerst gedrukt in Heidelberg in het jaar 1563, daarna in onze taal vertaald en op de Synode te Emden aangenomen in het jaar 1571, vervolgens ook door de Synode te Dordrecht in het jaar 1578, en tenslotte op de Synode te Dordrecht in de jaren 1618-1619 overzien, goedgekeurd en onder de *formulieren van enigheid* in de Nederlandse gereformeerde kerken aangenomen.

B. In deze catechismus dient aangemerkt te worden, dat de vraagsteller een leraar is, die van een zeer geoefend en bevestigd christen een volledige belijdenis afneemt van de hervormde christelijke religie, en rekenschap afeist van de hoop, die deswege in hem is, volgens 1 Petrus 3: 15: "Zijt altijd bereid tot verantwoording aan een iegelijk, die van u rekenschap afeist van de hoop, die in u is, met zachtmoedigheid en vreze." Welke leraar zijn vragen voorstelt naar de weg, die God gewoonlijk houdt in zondaren tot Zijn gemeenschap over te brengen; en naar de opstand of tegenwerkingen, die er in des zondaars steile natuur tegen God en Zijn weg zijn. Hij behandelt dus de voornaamste dwalingen en ketterijen van partijen tegen de christelijke leer, als alle uit die verdorven natuur voortvloeiende.

En welke zeer geoefende belijder of antwoorder uit zijn hoge bevindingen en kennis, tegen allerlei dwalingen en ketterijen, bijzonder tegen het pausdom en zijn ingewikkeld geloof enz., gereformeerde taal spreekt, en wel in de hoogste top. Daarmede geeft hij te kennen aan de tegensprekers van de bevinding dier dingen, hoe het zijn kan en wezen moet wanneer het werk Gods, zo wat betreft het welwezen als het wezen der zaak (volmaakt in de delen) plaats heeft in de ziel. Zulk vragen en belijden, of antwoorden was zeer nodig in een tijd van algemene dwalingen, als

waarin deze Catechismus werd opgesteld, bijzonder onder de troosteloze leer van het pausdom. Maar ook vloeiden zulke vragen en antwoorden vanzelf, dewijl het een tijd van vervolging was, in welke velen zeer gemoedigd alles verlieten en de dood ingingen. Is het te verwonderen, dat velen over hun eigen gewaande troostgronden achterdochtig werden? Want die zullen afvallen als er verdrukkingen komen (Matth. 13: 21), en dus vroegen zij wel eens: Wat is toch de troost van die mensen? Wat is het toch, waar die mensen zo gemoedigd alles op verlaten? Ja wat is dat voor een grond, die over de dood niet zal begeven? In dier voege is ook toenmaals - het bloed der martelaren het zaad van de kerk geweest zijnde - deze Catechismus terecht op tijd opgesteld.

C. Deze dierbare Catechismus is dan een volledig symbolisch boek,¹ bevattend de ganse geloofsleer en overeenkomende in haar handelwijze met de bevindingen der Godzaligen en de weg, die God houdt in mensen uit de staat der natuur in de staat der genade over te brengen. Zij verdeelt zich vanzelf in twee hoofddelen:

- Ten eerste bevat zij de troost die enig, eeuwig, onveranderlijk is en zelfs tot over, de dood volstandig is, volgens zondag 1.
- Ten tweede is zij tegelijk een wegwijzer voor alle verlegenen om tot dat onwaardeerbaar geluk te komen, begrepen in zondag 2 tot 52.

Betreffende de eerste zondag, daarin merken wij twee hoofdzaken aan:

- I. Waarin des mensen gelukzaligheid bestaat, of de grond waarop een mens de eeuwige zaligheid mag inwachten (vraag 1).
- II. In het kort als een somma² van de volgende 51 zondagen, welke de weg is of de middelen zijn om daartoe te komen (vraag 2).

I.

Aangaande het eerste, daarin slaan wij gade:

- A. Het onderwerp of de troost, waarvan gesproken wordt.
- B. Waarin deze troost beslaat.
- C. Wat deze troost vermeerdert en volkomen maakt.

A. In het onderwerp wordt gesproken van **troost**.

1. Troost wordt beschreven te zijn: *een gerustheid des gemoeds, uit overlegging van het verstand, waar door men tegenover drukkend of dreigend kwaad een gepast goed stelt, waardoor zulk een kwaad geheel weggenomen of verminderd wordt.*
2. Troost veronderstelt ellende, pijn, droefheid enz., en naarmate zulks groot en zwaar is, moet het tegenovergestelde goed ook groter zijn.
3. Hier wordt gezocht naar een goede troost, tegenover het diepste en hoogste kwaad, de diepe afval van God, en het eigendom van de duivel te zijn, die macht en recht over de mens heeft gekregen (Jes. 49:24). De zonde, daar de mens walgelijk en hatelijk in de ogen Gods gevallen ligt, en de daaruit voortvloeiende gevolgen van de geestelijke dood, de vloek der wet, en zelfs de eeuwige dood, alle mensen de verdoemenis onderworpen zijnde. Generlei goed kan hiertegenover gesteld worden om een geneesmiddel te zijn tegen dit hoogste kwaad, dan alleen het opperste en hoogste goed, de vereniging en gemeenschap met God in Christus.
4. Wat dit hoogste goed is, of deze ware troost tegenover des mensen ellende, dat ontdekt het licht der natuur niet. Geen heiden weet dit, omdat hij het nooit gehoord

¹ Een belijdenisgeschrift

² samenvatting

heeft. Ja ook onder het evangelielicht levende, kan geen natuurlijk mens daar achter komen, omdat hij blind en dood is. Hij begrijpt toch niet de dingen, die des Geestes Gods zijn, zij zijn hem een dwaasheid, hij kan ze niet verstaan (1 Kor. 2: 14), waarom hij ook genoemd wordt "een natuurlijk mens, de Geest niet hebbende" (Judas: 19). En dat blijkt omdat de mens tot zijn verkwikking en vertroosting in ongelegenheden niets anders aanmerkt dan de dingen die men ziet, zich ten hoogste vermaakt in het genot en voorts in de ingebeelde genietingen van de dingen van de tijd en in het verhogen van zijn eigen naam en roem. En dit alles daaruit voortvloeiende, dat hij de Onzienlijke niet kent, zodat de natuurlijke mens het eens is met de heiden. Hij zoekt ook zijn hoogste goed en stilt zijn begeerten met troost te zoeken bij rijkdom, staat, eer, wellust en in al wat het eigen ik en de hoogmoed voeden kan, welke alle de mens nooit geven dat zij beloven en dat die mens zoekt. En bijzonder wel in de ure des doods, wanneer rechte gronden van troost van pas komen, vetlaten deze de mens.

5. Derhalve is om de ware troost te kennen ten enenmale noodzakelijk de bovennatuurlijke openbaring, die aan de mens ontdekt welke de fontein is van alle menselijke ellende, en welke de weg is van verlossing door Christus van zonde en dood, om daaruit te geraken, en van verzoening en vrede met God (Rom. 5: 1, 11). Dit zal in het antwoord nader blijken.

Beide in leven en sterven is er troost nodig, dewijl gewoonlijk het leven van een mens, van dat hij in de wereld komt, allerlei pijnen, rampen en droefenissen is onderworpen; waarom de mens terecht genoemd wordt te zijn kort van dagen en zat van onrust (Job 14: 1).

1. Een *onbekeerde* heeft beide in leven en sterven dit volstrekt nodig met betrekking tot zijn geestelijke en lichamelijke stand, al ziet hij zulks niet vanwege zijn aangeboren blindheid. Want in zijn natuur heeft hij oneindige begeerten, die zich uitstrekken naar het oneindige, en vandaar is het dat hij nooit voldaan is met hetgeen hij van nature zoekt. Hij werkt van het één op het ander, zodat hij in hetgeen hij van zijn begeerten in het tijdelijke bekomt, in zijn hart alweer prikkeling gevoelt naar meer, en dus heeft hij in zijn lachen altoos durende smarten (Spr. 14: 13).

Ziet dit bewezen met het voorbeeld van Alexander de Grote, die, de ganse wereld in zijn macht gekregen hebbende, echter onvoldaan bleef in zijn hart en vroeg of er niet nog een wereld was. De mens, zodra hij het leven heeft ontvangen, verkeert aanstonds in gevaar van te sterven, wegens de bezoldiging der zonde (Rom. 6: 23), en niets in de wereld is in staat om zijn ziel dan troost en gerustheid bij te zetten als dat moment van sterven daar is. Integendeel, hoe groter hij in de wereld is geweest, hoe zwaarder hel hij alsdan in zijn geweten voelt, en in die ure verlaat hem alles waar hij tevoren zoveel gewicht in zag: vrienden, vrijheid, rijkdom, -staat. Alles zinkt dan weg en zo moet hij alleen naar een donkere eeuwigheid. Heeft zo één dan niet ten uiterste nodig troost of een hoogste goed tegen zijn hel in zijn binnenste, en tegen de tweede en eeuwige dood en de verdoemenis, die voor de deur staan?

2. En een Godzalige is wel verlost van de geestelijke en eeuwige dood en verdoemenis (Rom. 8: 1), *maar vele zijn de tegenspoeden der rechtvaardigen hier in dit leven* (Psalm 34: 20), *en hij moet, en dat is zijn weg, door vele verdrukkingen ingaan in het Koninkrijk der hemelen* (Hand. 14: 22). Jezus heeft het de gelovigen ook voorzegd (Joh. 16: 33): "In de wereld zult gij verdrukking hebben." Een gelovige is vele listige kwellingen en aanvallen des duivels onderworpen (1 Petrus 5: 8), bijzonder ook de

verleidingen en onderdrukkingen van zijn eigen boos hart, dat lichaam der zonde, en daaruit volgt de verberging Gods, zodat God wel eens bittere dingen tegen hem schrijft en hem voor Zijn vijand houdt (Job 13: 24-26). En daarbij komt ook nog dat hij aan de vervolgingen, versmadingen en kruisen der wereld onderworpen is (2 Tim. 3: 12): "Allen, die Godzaliglijk willen leven, zullen vervolgd worden." Dus heeft een vrome **zijn ganse leven** door ten hoogste troost van node.

Maar ook bijzonder wel **in zijn sterven**, wanneer zijn vijand zijn laatste kracht toont, en als het naar de vrijheid van de soevereine wil van God en de bedeling over Zijn volk - voor hen wel eens het donkerst wordt eer hun daglicht komt en eer de heerlijkheid des Heeren in volle kracht over hen opgaat (Jes. 60: 1), de Heere Jezus navolgende, Die ook op het laatst Zijn zwaarste en donkerste weg had, toen Hij zeide: "Dit is uw ure en de macht der duisternis" (Lukas 22: 53), en aan het kruis: "Mijn God, Mijn God, waarom hebt u Mij verlaten?" (Matth. 27 46). O, hoe bang en benauwd moet dat zijn. Geheel anders dan bij één, die nooit licht gehad heeft en geen gevaar ziet. Die gaat menigmaal gerust voort totdat hij de ogen sluit, om dan wakker te vallen in het helse vuur. Maar Gods volk beseft dit, daarom, hoe heeft dit troost van node, en naar 's Heeren beloften zullen zij die ook genieten in hun sterven (Jes. 40: 1).

Eén enige moet deze troost zijn, dewijl bevindelijk, gegrond op het heilig Woord, gekend wordt dat in alles buiten God het niet te vinden is. Derhalve moet zulks zijn dat ene ding, dat nodig is (Lukas 10: 41-42), hetwelk alleen het holle gemoed, uitgestrekt naar het oneindige, kan vergenoegen en voldoen. Dus wordt het genoemd een sterke vertroosting (Hebr. 6: 18). Het is ook waar dat al het samengestelde buiten God niet de minste troost in uiterste ongelegenheden verschaffen kan. Als het er op aan komt, is alleen een eenvoudig Wezen, een Drie-enig God, in staat en machtig en algenoegzaam tot troost, en Hij alleen moet het zijn. Dus is het dan terecht genoemd één enige troost.

Maar de onderwijzer komt wat naderen vraagt naar *úw troost*, met toe-eigening, omdat elke rechtvaardige door zijn geloof moet leven (Hab. 2: 4). En dewijl niemand er voordeel van hebben kan dat hij weet welke troostgronden een ander heeft, als hij ze zelf mist, zo ligt hierin ook een klaar onderscheid tussen een mens in de gevaarlijke natuurstaat, en één, die licht en belang ontvangen heeft in de zaken van een eeuwig gewicht. Een oprechte, horende wat er tot de zaligheid vereist wordt, is dit niet vreemd, maar hij is integendeel genegen aanstonds naar binnen te keren en in zich te onderzoeken wat hij van die dingen heeft, of wat hij er van mist. Daar echter integendeel een ander meestal onverschillig alles hoort en zich gelijk Gallio zich geen ding aantrekt, en zich ook weinig er over bekommert hoe de dingen te bekomen, die hij mist. Daarom is het voor zulk één vreemd als hem gevraagd wordt: *welke is uw grond van troost?*

Wat betreft de manier van voorstellen van de onderwijzer, deze is *vragender wijze*, direct aan een ander: *Welke is uw enige troost, beide in het leven en sterven?* Tegen deze manier van handelen druist niemand meer in dan een onherboren mens, die verre is van het genot van deze troost. Zulk één spreekt liever de taal van Kaïn: "Ben ik mijns broeders hoeder?" (Gen. 4: 9).

1. Echter is het geoorloofd en op het heilig Woord gegrond (tijd en wijze kennende) aan een ander te vragen naar de grond van zijn staat. Dit ligt opgesloten in het bevel

van de apostel Paulus (1 Thess. 5: 11): "Leert en vermaant elkander, sticht de één de ander", en in de onderscheiden raad van Judas in zijn brief (vs. 22-23), hoe, men zich over enigen heeft te ontfermen, onderscheid makende, en anderen door vrees te behouden en uit het vuur te grijpen. Ook blijkt zulks in het vragen van de dochteren van Jeruzalem aan de bruid (Hoogt. 5: 9-16): "Wat is uw Liefste meer dan een ander liefste, o gij schoonste onder de vrouwen? Wat is uw Liefste meer dan een ander liefste, dat gij ons zo bezworen hebt? Mijn Liefste is blank en rood; Hij draagt de banier boven tienduizend. Zijn hoofd is van het fijnste goud, van het dichtste goud; Zijn haarlokken zijn gekruld, zwart als een raaf. Zijn ogen zijn als der duiven bij de waterstromen, met melk gewassen, staande als in kasjes der ringen. Zijn wangen zijn als een bed van specerijen, als welriekende torentjes; zijn lippen zijn als leliën, druppende van vleiende mirre. Zijn handen zijn als gouden ringen, gevuld met turkoois; Zijn buik is als blinkend elpenbeen, overtoegen met saffieren. Zijn schenkelen zijn als marmeren pilaren, gegrond op voeten van het dichtste goud; Zijn gestalte is als de Libanon, uitverkoren als de cederen. Zijn gehemelte is enkel zoetigheid, en al wat aan Hem is, is gans begeerlijk. Zulk Eén is mijn Liefste, ja zulk Eén is mijn Vriend, gij, dochters van Jeruzalem!" En Hoogl. 6: 1-2: "Waar is uw Liefste heengegaan, o gij schoonste onder de vrouwen? Waarheen heeft uw Liefste het aangezicht gewend, opdat wij Hem met u zoeken? Mijn Liefste is afgegaan in Zijn hof, tot de specerijbedden, om te weiden in de hoven, en om de leliën te verzamelen." Ja één voor alle zij ons genoeg (1 Petrus 3: 15): "Zijt altijd bereid tot verantwoording aan een iegelijk, die u rekenschap afeist van de hoop, die in u is, met zachtmoedigheid en vreze."

2. Zo is het de aard van het genadeleven in de ziel, begerig te zijn dat anderen dat ook krijgen mogen.

(1) Want die genade bezitten, die hebben de wet der liefde Gods, en des naasten in hun hart geschreven, naar de belofte van het genadeverbond (Jer. 31:33). Staan zij dan in de liefde des naasten, het kan niet anders of zij zoeken huns naasten behoudenis. Zij zien het gevaar voor hun evennaaste, omdat God hun licht in hun eigen gevaar gegeven heeft; en bijzonder weegt hun dat een mens zulk een bedrieglijk hart heeft en dit niet recht gelooft, dat hij genegen is aan bedrog vast te houden (Jer. 8: 5). Zij weten dat elk mens een hoop en verwachting heeft, en somtijds een allersterkste hoop, die vergaan zal (Spr. 11:7). Is het dan niet billijk en uit de liefde vloeiende, dat de één de ander bij gelegenheid eens naar zijn grond vraagt, waar hij het op wagen zal naar een eeuwigheid? Te meer daar zulks in tijdelijke dingen niet kwalijk genomen wordt, dat men iemand vraagt en waarschuwt dat in de één of andere tijdelijke zaak zijn grond van hoop niet vast is, is het dan ook niet alleen geoorloofd, maar zelfs ten uiterste noodzakelijk in een zaak van eeuwig gewicht.

(2) Doet hierbij, dat die genade hebben ontvangen, uit hun zorgeloze doodsslaap of dodelijke werkeloosheid zijn opgewekt en levend gemaakt, en overgezet in Gods huis en binnen zijn muren, daar een plaats hebben gekregen (Jes. 54: 5). En waartoe anders dan om in dat huis elk naar zijn stand te werken, hun naaste aan te spreken, bekeerd zijnde hun broeder te sterken (Lukas 22: 32)? En zo zijn ze er zeer op gezet dat Jezus' Koninkrijk moge worden uitgebreid, en bidden daarom dat God de genademiddelen wil vruchtbaar maken, en zij bieden in het bijzonder zichzelf met hun geringe talentjes ook aan de Heere aan. En omdat zij weten dat

God dikwijls de geringste en eenvoudigste middelen voor het oog der wereld gebruikt, opdat de uitnemendheid der kracht Godes zou zijn, leggen zij ook hun geringe pogingen aan en spannen somtijds een boog in hun eenvoudigheid, en de Heere zegent het. Waaruit men kan zien dat het geoorloofd, ja noodzakelijk is aan elkander te vragen: *Welke is uw troost?*

B. Zien wij verder waarin deze troost bestaat. Daarin beschouwen wij enige zaken vooraf, namelijk:

- De antwoorder neemt het niet kwalijk dat naar zijn staat gevraagd wordt. Hij zegt niet (gelijk doorgaans vele genadeloze mensen doen, al zijn zij zeer burgerlijk en godsdienstig): Daar ligt u niets aan gelegen; *meent gij dat ik bij u biechten zal?* Of: Elk zal zijn eigen pak dragen. Gij hebt met mij niet van doen; laat mij maar in mijn rust, mijn hart is goed, enz. Hij wordt ook niet toornig op die vraag en breekt dus niet in scheldwoorden uit, alsof de vraagsteller zich stelde in de plaats van God. Ook is de antwoorder niet onwillig, uit vrees dat het onklaar bij hem zou uitkomen, of dat zijn grond niet goed is. O nee, hij wil wel tot het licht komen, opdat zijn werken openbaar worden dat zij in God gedaan zijn (Joh. 3: 21).
- Hij is bereid tot verantwoording van de hoop, die in hem is (1 Petrus 3: 15), dewijl het hem te doen is om waarheid in het binnenste en hij vreest voor zijn bedrieglijk en ondoorgrondelijk hart. Hij wil het wel openleggen voor God en mensen, die licht hebben, omdat hij lust heeft hier in de tijd te mogen worden ontdekt als het niet recht is, of om te worden bevestigd indien hij genade gevonden heeft in Gods ogen. En aangezien hij in het tijdelijke zeer voorzichtig zoekt te handelen, besluit hij terecht, dat aan zijn onsterfelijke ziel, voor een eindeloze eeuwigheid geschapen, ondenkbaar meer gelegen is. Daarom wil hij in zijn gezondheid en op een ziek- of sterfbed wel naar zijn gronden van troost gevraagd zijn en daarop openhartig antwoorden.

Beschouwen wij ook het antwoord zelf, dat hij geeft.

1. Dit geeft hij ontkennender wijze, namelijk: ***dat ik met lichaam en ziel, beide in leven en sterven, niet mijzelf eigen ben.***

In het kort dient hier vooraf aangemerkt, dat de mens, zoals hij uit de handen van zijn Maker kwam, de Heere met lichaam en ziel niet alleen toebehoorde (Joh. 17:6), maar ook dadelijk van de Heere was, zodat hij uit, door en tot God leefde en in alle opzichten in God eindigde. Dat wil zeggen: met geheel zijn leven van de Heere af te hangen, niets voor zichzelf, maar alles voor God te zoeken.

Maar in de diepe val heeft de heerlijke mens een andere gesteldheid gekregen. De aard des duivels is de zijne geworden en heeft hem omgekeerd. Zo is hij gevallen uit de hoogte van Gods gemeenschap en eigendom van zichzelf geworden. Hij behoort de duivel als zijn heer, koning en eigenaar toe, waarom satan de naam van een rechtvaardige draagt (Jes. 49: 24).

Dit nu is de staat van alle mensen van nature, zoals zij in de wereld komen: zichzelf eigen te zijn, kinderen des duivels (Joh. 8: 44). Zij hebben over zich tot een koning de engel des afgronds (Openb. 9: 11). Zij zijn in satans macht gevangen naar zijn wil (2 Tim. 2: 26). Zij zeggen met woorden of daden: "Onze lippen zijn onze; wie is heer over ons?" (Psalm 12: 5). "Wij zijn heren, wij zullen niet tot U komen" (Jer. 2 31). En zo leeft die arme mens als een onbandige koe (Hos. 4: 16) en stelt zijn hart als Gods hart (Ezech. 28: 1-6) en heeft niets voor God over, maar zoekt met al zijn geld, goed en vermogens enkel zichzelf. Dus wandelt hij naar de wil des vleses en der

gedachten Ef. 2: 3), en ligt de mens van nature onder een zeer zwaar oordeel Gods. Hij woelt en werkt tot hij door de dood verrast wordt en zijn ogen met de rijke man in de vlammen open doet (Lukas 16: 23), of tot God hem bekeert en hem tot zijn gemeenschap in Christus overbrengt.

2. Het antwoord stellenderwijze gevende, zegt hij: *Dat is mijn troost, dat ik met lichaam en ziel, beide in het leven en sterven, het eigendom ben van mijn getrouwe Zaligmaker Jezus Christus.*

Daarin zien wij vooraf enige zaken, namelijk:

- Dat na die diepe val van de mens tot zichzelf en de vorst der duisternis de weg tot de boom des levens afgesloten is, een engel met een vlammend lemmer eens zwaards dezelve bewarende (Gen. 3: 24). Zo is de wet door het vlees krachteloos geworden en niemand kan door eigen toedoen, plichten en gehoorzaamheid uit die diepte gered en wedergebracht worden (Rom. 8: 3).
- Echter is bij God een hoge en voor engelen en mensen onnaspeurlijke weg van alle eeuwigheid uitgevonden, door het overgeven van Zijn eigen, geliefde Zoon in de plaats van sommigen van het gevallen mensdom. Door Hem daar te stellen tot een Middelaar tussen God en de zondaar. Deze Middelaar heeft Zich ook vrijwillig aangeboden en het op Zich genomen om aan de Goddelijke gerechtigheid te voldoen, het recht der wet te vervullen (Rom. 8: 4) en zo het leven te verwerven. Deze Heere Jezus heeft Zich als het ware voor de ontdekte en van zichzelf afgebrachte zondaar gelegd tot een brug naar de hemel, en Zich gesteld tot een deur en poort (Joh. 10: 9) om er door in te gaan tot het Voorwerp des geloofs. Want zo velen - en geen anderen - Hem aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijn Naam geloven (Joh. 1:12).

(1) ***Het eigendom van Jezus Christus te zijn***, daardoor wordt verstaan: *met Hem verenigd te zijn en één geest met Hem geworden te zijn* (1 Kor. 6: 17). Ook van Hem geëigend te zijn (Ezech. 16: 8): "Als Ik nu bij u voorbijging, zo zag Ik u, en zie, uw tijd was de tijd der minne; zo breidde Ik Mijn vleugel over u uit en dekte uw naaktheid; ja Ik zwoer u en kwam met u in een verbond, spreekt de Heere HEERE, en gij werd Mijne. En Jes. 43: 1-3: "Alzo spreekt de Heere, uw Schepper, o Jakob, en uw Formeerder, o Israël: Vrees niet, want Ik heb u verlost. Ik heb u bij uw naam geroepen, gij zijt Mijne." Ook door overgave aan Christus (Jes. 44: 5): "Deze zal zeggen: ik ben des Heeren; en die zal zich noemen met de naam van Jakob; en gene zal met zijn hand schrijven: Ik ben des Heeren; en zich toenoemen met de naam van Israël." Ook Jes.45: 22-23: "Wendt u naar Mij toe, wordt behouden, alle gij einden der aarde, want Ik ben God en niemand meer. Ik heb gezworen bij Mijzelf; er is een woord der gerechtigheid uit Mijn mond gegaan en het zal niet wederkeren: dat Mij alle knie zal gebogen worden, alle tong Mij zal zweren."

En deze overgave is wederzijds (Hoogl. 2: 16): "Mijn Liefste is mijn, en ik ben Zijn. Dus door huwelijksvereniging (Hoséa 2: 18-19): "Ik zal u Mij ondertrouwen in gerechtigheid en in gericht, en in goedertierenheid en in barmhartigheden. En Ik zal u Mij ondertrouwen in geloof, en gij zult de Heere kennen." En zie de heerlijkheid van deze echtverbintenis (Rom. 7: 4): "Zo dan, mijn broeders, gij zijt ook de wet gedood door het lichaam van Christus, opdat gij zoudt worden eens Anderen, namelijk Desgenen, Die van de doden opgewekt is, opdat wij Gode vruchten dragen zouden." En zo zegt de apostel (1 Kor. 3: 23): "Doch gij zijt van Christus."

- (2) En dit **met lichaam en ziel**. Jezus heeft Zijn hand van eigendom ook op het lichaam gelegd (1 Kor. 6: 19-20): "En weet gij niet, dat ulieder lichaam een tempel is des Heiligen Geestes, Die in u is, Die gij van God hebt, en dat gij uws zelfs niet zijt? Want gij zijt duur gekocht; zo verheerlijkt dan God in uw lichaam en in uw geest, welke Godes zijn."
- (3) En dit ook **in leven en sterven**. Hierin ligt opgesloten, dat niemand aan Christus in zijn sterven toebehoort, als hij in zijn leven Hem niet gekozen heeft. Want Bileam wilde wel de dood der oprechten sterven, maar hij wilde niet met hen leven (Num. 33: 10). Ook ligt hierin, dat de gemeenschap aan Christus in de dood niet alleen niet verbroken wordt, zoals alle andere bezittingen, maar integendeel te vaster gemaakt wordt (Rom. 14: 7-9): "Want niemand van ons leeft zichzelf, en niemand sterft zichzelf. Want hetzij dat wij leven, wij leven de Heere; hetzij dat wij sterven, wij sterven de Heere; hetzij dat wij leven, hetzij dat wij sterven, wij zijn des Heeren. Want daartoe is Christus ook gestorven en opgestaan en weder levend geworden, opdat Hij beide over doden en levenden heersen zou." En (1 Thess. 5: 10): "Die voor ons gestorven is, opdat wij, hetzij dat wij waken, hetzij dat wij slapen, tezamen met Hem leven zouden!"
- (4) Ziet derhalve hoe hij Jezus noemt **"mijn getrouwe Zaligmaker."** Hierin ligt de roem van Christus opgesloten, gelijk ook Thomas zeide (Joh. 20: 28): "Mijn Heere en mijn God", als zijn Zaligmaker. Ook de roem vanwege Zijn getrouwheid, zo in het verkrijgen van de zaligheid als in het toepassen van dezelve door Zijn kracht (Hebr. 2: 17): "Waarom Hij in alles de broederen moest gelijk worden, opdat Hij een barmhartig en een getrouw Hogepriester zou zijn in de dingen, die bij God te doen waren, om de zonden Zijns volks te verzoenen." En (Joh. 10:11): "Ik ben de goede Herder. De goede Herder stelt Zijn leven voor de schapen." Ook Joh. 10: 27-28: "Mijn schapen horen Mijn stem en Ik ken dezelve, en zij volgen Mij; en zij zullen niet verloren gaan in der eeuwigheid, en niemand zal hen uit Mijn hand rukken." En Joh. 10: 3: "Hij roept Zijn schapen bij name, en leidt ze uit."
- (5) Ook ligt hierin een gelovig vertrouwen, als hij zegt: "Dat ik mijns getrouwen Zaligmakers Jezus Christus **eigen ben.**" Het is alsof hij zegt: Ik ben het eigendom van mijn Zaligmaker, Die getrouw blijft, al ben ik ontrouw (2 Tim. 2: 13), en Die lust heeft Zijn beloften aan de alleronwaardigste ziel te vervullen en vrije genade te verheerlijken in het zalig maken van de mens. En dat langs zeer hoge wegen en tegen alle verwachtingen van de mens in. Zo ligt er een opbeuring der ziel in met betrekking tot Christus' werk en getrouwheid.

Ziet nu de wijze, waarop Christus hem tot Zijn eigendom gemaakt heeft. Vóór de val was hij des Heeren, maar na de val moet Christus Zijn hand daaraan leggen (Joh. 17: 6): "Zij waren Uwe, maar Gij hebt Mij dezelve gegeven." Er zijn wel verschillende gronden van eigendom, maar de Catechismus noemt er slechts twee, namelijk die op welke Christus de gegebenen des Vaders aan Hem tot Zijn eigendom verkregen en gemaakt heeft.

- **Door koping** bekomt men het recht en eigendom aan een zaak. Zo placht het ook te zijn bij personen als Abraham, die onder zijn lijfeigenen gekochten had met geld (Gen. 17: 12). Zo ook de gevallen mens. Die heeft zich strafschuldig gemaakt door zonden en overtredingen, en is deswege als een schuldige gevangene onder de wet in bewaring gesteld om gestraft te worden wanneer de Rechter het eist (Gal. 3: 23), en onder de macht des satans gevangen gehouden wordende naar zijn wil, als onder een cipier (2 Tim. 2: 26).'Dus kan hij nooit daaruit komen, tenzij de laatste kwadrantpenning betaald is (Matth. 5:26). Als hij dus gekocht en gelost is

geworden, is het omdat de Heere Jezus als een de gehele schuld overnemende Borg met Zijn genoegzaam en voldoende lijden en gehoorzaamheid de prijs en het rantsoen heeft opgebracht (Jes. 53: 10): "Als Zijn ziel Zich tot een schuldoffer gesteld zal hebben, zo zal Hij zaad zien."

De Heere Jezus bracht de prijs van Zijn eigen bloed (Hand. 22: 28): "Hij heeft Zijn gemeente verkregen met Zijn eigen bloed." En (Ef. 1:7): "In Welke wij hebben de verlossing door Zijn bloed." Dit bloed was genoegzaam vanwege de dierbaarheid van de Persoon, zijnde de Zoon van God (1 Joh. 1:7): "Het bloed van Jezus Christus, de Zoon van God, reinigt ons van alle zonden." Daarom wordt het een dierbaar bloed genoemd (1 Petrus 1:18-19): "Wetende dat gij niet door vergankelijke dingen, zilver of goud, verlost zijt uit uw ijdele wandeling, die u van de vaderen overgeleverd is; maar door het dierbaar bloed van Christus, als van een onbestraffelijk en onbevlekt Lam." En dat volkomen (Hebr. 10: 14), want met één offerande heeft Hij in eeuwigheid volmaakt degenen, die geheiligd worden.

- Christus heeft hem ook Zich ten eigendom gemaakt door *het recht van overwinning: En mij uit alle geweld des duivels verlost heeft.*

In een wettige oorlog krijgt men recht van eigendom op de overwonnen zaak en placht men overwonnen personen tot lijfeigenen te maken. Deze oorlog en vijandschap is al gezet in het paradijs (Gen. 3: 15). Zo is ook de ellendige mens gebonden in satans macht (2 Tim. 2: 26), die de sterkgewapende is, welke macht over en recht op de mens in de val gekregen heeft, naar het rechtvaardig oordeel van God (Jes. 29: 24-25): "Zou ook een machtige de vang ontnomen worden? Of zouden de gevangenen eens rechtvaardigen ontkomen? Doch alzo zegt de Heere: Ja, de gevangenen des machtigen zullen hem ontnomen worden, en de vang des tirans zal ontkomen." Hiertoe nu is de mens onmachtig. Daarom staat er (1 Joh. 3: 8): "Hiertoe is de Zoon van God geopenbaard, opdat Hij de werken des duivels verbreken zou." Jezus moet hen trekken uit de macht der duisternis (Kol. 1:13-14) en zo vrij maken (Joh. 8: 36): "Indien dan de Zoon u zal vrij gemaakt hebben, zo zult gij waarlijk vrij zijn."

Ja, hiertoe is de mens onwillig. Hij kent de dienst van satan niet voor slavernij, en daarom is het Jezus' werk hem met kracht los te maken en te behouden, hem te overreden als Jeremia (Jer. 20: 7) en te sterk te worden. Er staat in Psalm 68: 19: "Gij zijt opgevaren in de hoogte en hebt de gevangenis gevankelijk gevoerd. Gij hebt gaven genomen om uit te delen, onder de mensen; ja, ook de wederhorigen om bij U te wonen, o Heere God."

Deze verlossing uit het geweld des satans en uit het koninkrijk der afkerigheid van God heeft Jezus in Zijn dood aan het kruis teweeggebracht, hebbende daar overwonnen opdat Hij in zielen zou overwinnen. Zo heeft Hij (Hebr. 2: 14-15) *door Zijn dood tenietgedaan die het geweld des doods had, en verlost die met vreze des doods al hun leven de dienstbaarheid onderworpen waren.*

- (6) De vastheid en onwankelbaarheid van deze genadestaat blijkt voorts daarin, dat ze in deze staat bewaard worden. ***En alzo bewaart, dat zonder de wil mijns hemelsen Vaders geen haar van mijn hoofd vallen kan.*** In dit opzicht is de staat van de herstelden in Gods gunst heerlijker dan de staat van Adam vóór de val (1 Petrus 1:5); zij worden in de kracht Gods bewaard door het geloof, tot de zaligheid, die bereid is om geopenbaard te worden in de laatste tijd. En deze bewaring is zeer nauw. Want niets is er dat hun kwaad kan toebrengen; de Heere slaat hen gade. Zijn nauw oog is op hen, en wel zo teder, dat die hen aanraakt, Zijn oogappel

aanraakt (lach. 2: 8). Zelfs *de haren van hun hoofd* worden door Hem gadeslagen (Matth. 10: 30 en Lukas 21:18). Daarbij, in al hun benauwdheden is Hij benauwd (Jes. 63: 9). Ja, zelfs als er tussen God en hen een muur van scheiding is door de zonde, dan staat Hij nog achter de muur om hen gade te slaan en hen niet los te laten (Hoogl. 2: 9). De belofte is (Ps. 32: 8): "Mijn oog zal op u zijn", en (Jes. 43: 2): "Als gij door vuur en water zult gaan, zal Ik bij u zijn." *Zodat terecht zonder de wil des hemelsen Vaders geen haar van hun hoofd vallen kan.*

- (7) Integendeel, alles moet hen goed doen. **"Ja ook, dat mij alle ding tot mijn zaligheid dienen moet."** Rom. 8: 28: "Wij weten dat voor degenen, die God liefhebben, alle dingen medewerken ten goede; namelijk degenen, die naar Zijn voornemen geroepen zijn."
- Zelfs allerlei soorten van kruisen in de wereld, verdrukkingen, kastijdingen en vervolgingen, zijn voor hen bewaarmiddelen, om zich te laten tuchtigen opdat Gods ziel van hen niet afgetrokken worde (Jer. 6: 8).
 - En zo zijn de roeden in de wereld bewaarmiddelen, dat zij met de wereld niet verloren gaan (1 Kor. 11:32) en menigmaal voor het algemeen verderf, dat in de wereld is, worden bewaard.
 - Ja zelfs de zonden werken hen ten goede, dewijl zij langs zondige wegen - door de vrije en soevereine toelating Gods - meer kennis krijgen van zichzelf, van de boosheid van hun hart, van hun bedenken des vleses, van hun onmacht en afkerigheid van nature. In die weg wordt Christus hun dierbaarder, zodat het hun noodzakelijker wordt zich dagelijks Hem aan te bieden, om door Hem als Profeet te worden geleerd. Zo leren zij zien hoe ze met hun zonden tot Hem als Priester moeten komen en hoe ze met hun zonden dagelijks nodig hebben om Hem aan te raken tot rechtvaardigmaking en van Hem gebruik te maken als die geopende Fontein tegen de zonden en tegen de onreinheid (Zach. 13: 1).
 - Ja, in Gods gunstige toelating zijn de zonden wel eens bewaarmiddelen tegen zorgeloosheid. De zonden blijven in de ogen van een heilig God walgelijk en verdoemlijk, maar omdat deze zulk een boezemzonde, en een ander weer een andere heeft, buigen zij soms deswege hun knieën en drijft het hen naar God toe. Door zorgeloosheid zou de ziel naar God niet vragen.
- (8) Deze nauwe bewaring in de staat der genade is gegrond:
- *Op de onveranderlijkheid van Gods liefde* (Jer. 31:3): "Ja, Ik heb u liefgehad met een eeuwige liefde, daarom heb Ik u getrokken met goedertierenheid."
 - *Op de onveranderlijkheid van Gods eeuwig besluit der verkiezing* (2 Tim. 2: 19): "Evenwel het vaste fundament Gods staat, hebbende deze zegel: De Heere kent degenen, die de Zijnen zijn; en: Een iegelijk, die de Naam van Christus noemt, sta af van ongerechtigheid."
 - *Op de onveranderlijkheid van het verbond der genade* (Jes. 54: 10): "Bergen zullen wijken en heuvelen wankelen, maar Mijn goedertierenheid, zal van u niet wijken, en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de Heere, uw Ontfermer." Jer. 32: 40: "En Ik zal een eeuwig verbond met hen maken, dat Ik van achter hen niet zal afkeren." En (2 Sam. 23: 5): "Hoewel mijn huis also niet is bij God, nochtans heeft Hij mij een eeuwig verbond gesteld, dat in alles wel geordineerd en bewaard is; voorzeker is daarin al mijn heil en alle lust, hoewel Hij het nog niet doet uitspruiten."

- *Op de onverbreekelijke vereniging met Christus, rustende op de getrouwheid Gods* (1 Kor. 1:8-9): "God is getrouw, door Welke gij geroepen zijt tot de gemeenschap van Zijn Zoon Jezus Christus, onze Heere."
- *Op de eeuwige voorbedding van Christus* (Hebr. 7: 25): Hij leeft altijd om voor hen te bidden. Deze nauwe bewaring in de staat der genade is ook gegrond op de eeuwige inwoning des Geestes (Joh. 14: 16-17): "Ik zal de Vader bidden, en Hij zal u een andere Trooster zenden, opdat Hij bij u blijve in der eeuwigheid, namelijk de Geest der waarheid."
- *Op de onveranderlijkheid van het werk der genade in de ziel* (1 Joh. 3: 9): "Het zaad Gods blijft in hem en hij kan niet zondigen, want hij is uit God geboren", en (1 Joh. 2: 27): "De zalving, die gij van Hem ontvangen hebt, blijft in u." Uit alle deze genoemde zaken blijkt dat de genadegiften en roepingen Gods onberouwelijk zijn (Rom. 11:29).

C. Ziet nu wat deze troost vermeerderd en volkomen maakt, namelijk de verzekering des Heiligen Geestes, welke ook Zijn merk draagt: lust en liefde om voor God te leven. De Catechismus zegt: ***Waarom Hij mij ook door Zijn Heilige Geest van het eeuwige leven verzekert, en Hem voortaan te leven van harte willig en bereid maakt.***

Vooraf dient hier onderscheid gemaakt te worden tussen de *verzegeling des Geestes* en tussen *de verzekering van zijn aandeel aan God en van de zekerheid van zijn hoop op een eeuwig leven*.

1. De verzegeling des Geestes, of het merkteken van de Heilige Geest krijgen alle gelovigen. Paulus zegt tot alle gelovigen zonder onderscheid (Ef. 1:13): "Nadat gij geloofd hebt, zijt gij *verzegeld* geworden met de Heilige Geest der belofte." Dit vergelijken met (Openb. 7: 4): "En ik hoorde het getal dergenen, die *verzegeld* waren, honderd vieren veertig duizend waren verzegeld uit al de geslachten Israëls." Ook Openb. 9: 4 en 14:1, vergeleken met Ezech. 9: 4: "Tekent *een teken* aan de voorhoofden der lieden, die zuchten en uitroepen over al die gruwelen, die in het midden derzelve gedaan worden." Bij welke laatste plaats onze geleerde kanttekens aanmerken, dat dit teken aan de voorhoofden (bij zinspel) iets is, dat alle ware gelovigen van ongelovigen en hypocrieten onderscheidt. Dus worden allen, die ware genade krijgen, onderscheiden van de wereld (2 Kor. 6: 17): "Ga uit het midden van hen, scheidt u af." Zo worden allen door de Heere voor de Zijnen *gemerkt* (Jes. 32: 1), zoals een zegel op enig ding een bewijs van eigendom is. En dus worden allen door dit zegel bewaard, verzegeld, toegelaten of verborgen voor de wereld (Kol. 3:3): "Gij zijt gestorven, en uw leven is met Christus verborgen in God", gelijk zegels ook daartoe dienen, en voor de duivel, die hen niet meer in zijn macht kan krijgen. Zó worden alle gelovigen ook Godsbeeld deelachtig. Zo wordt dat in hun hart door dit zegel overgedrukt, vernieuwd naar Gods beeld, en de Goddelijke natuur deelachtig (2 Petrus 1:4). En dit hebben alle gelovigen zonder onderscheid, al weten zij het niet door de kracht des ongeloofs en de bestrijding van de boze. Maar anderen, die licht hebben en zien kunnen, kennen hen *als een zaad, dat de Heere gezegend heeft* (Jes. 61:9).

2. Maar *de verzekering* is die tweede genadige weldaad van God, welke niet behoort tot het *wezen*³ van de genadestaat van de gelovige, doch tot het *welwezen* van dezelve, waardoor God een gelovige *doet weten de dingen die hem van God geschonken zijn* (1 Kor. 2: 12). Ja, hem doet kennen en geloven dat zijn werk uit God is. Dit kan een

³ Onder het wezen van de genadestaat moeten wij de *aanwezigheid* van genade verstaan. Het *welwezen* betekent het *wel*, of goed bewust zijn ervan.

mens missen en evenwel behouden worden, zoals blijkt uit Psalm 77 en Psalm 88. Dit had Jakob (Gen. 49: 11): "Op uw zaligheid wacht ik, o Heere." En Job (Job 19: 25): "Ik weet mijn Verlosser leeft." Ook Paulus (2 Tim. 1:12): "Ik weet in Wie ik geloofd heb, en ik ben verzekerd dat Hij machtig is mijn pand, bij Hem weggelegd, te bewaren tot die dag." En dit vermaant Petrus aan alle gelovigen (2 Petrus 1:10), dat zij zich zullen benaastigen om hun roeping en verkiezing vast te maken.

Op verschillende wijzen verzekert de Heilige Geest sommige gelovigen.

- a. Soms gebeurt het dat de Heilige Geest de ziel op het krachtigst overreedt en bevestigt (Rom. 8: 15-16): "Maar gij hebt ontvangen de Geest der aanneming tot kinderen, door Welke wij roepen: Abba, Vader. Dezelve Geest getuigt met onze geest, dat wij kinderen Gods zijn." Dan spreekt de Geest tot de ziel (Ps. 35: 3): "Ik ben uw heil"; of (Mark. 2: 5): "Zoon, of dochter, zijt welgemoed, de zonden zijn u vergeven"; en (Ex. 33: 12): "Ik ken u bij name en gij hebt genade gevonden in Mijn ogen." Dit geschiedt ook wel door het uitstorten van de liefde Gods in het hart op een krachtige wijze, zodat zulk één met verwondering geloven moet (Rom. 5: 5). En de Bijbel leert ons, dat degenen, die tevoren de allergruwelijksten zijn geweest en het allerslechtst hebben geleefd, de grootste vijanden van God en Zijn volk, hiervan wel eens met rijke mate genieten, gelijk gij ziet in de verloren zoon (Lukas 15: 22-23). En ook in Zacheüs (Lukas 19: 9), van wie gezegd wordt dat hij een zoon van Abraham is. Zo ook Paulus (Hand. 9: 17). En dat terwijl anderen soms jaren sukkelen, geen bokje krijgen, zoals de oudste zoon (Lukas 15: 29), of als Heman (Ps.- 88: 16): "Van de jeugd aan ben ik bedrukt en doodbrakende; ik draag Uw vervaarnissen en ben twijfelmoedig." Zo ook Asaf (Psalm 77: 4): "Dacht ik aan God, zo maakte ik misbaar." Wat gaat dat hoog! Zo staat er ook in Hebr. 2: 15, dat Jezus gekomen is om te verlossen degenen, die met vreze des doods door al hun leven de dienstbaarheid onderworpen waren.
- b. Soms gebeurt het dat de Heilige Geest licht geeft en doet zien dat de gestalte in de Bijbel, waaraan de beloften geschieden, die huns harten is. Dat is zijn naam te vinden en te lezen in de beloften, als bijv. 1 Joh. 3: 14: "Wij weten dat wij overgegaan zijn uit de dood in het leven, dewijl wij de broeders liefhebben." De ziel ,in zich vindende een afdalende liefde in de ziel van Zijn volk, spruitende uit de liefde tot God en tot Zijn werk, zo getuigt de Geest door het Woord met de geest des mensen, dat hij een kind van God is (Rom. 8: 16): En dus getuigt de Geest Gods in de ziel, dat de Geest, Die in het Woord spreekt, de waarheid is (1 Joh. 5: 5).
- c. Soms gebeurt het dat de Heilige Geest aanhoudende worstelingen werkt om genade, begeerten en verlangens naar Christus. En daaronder kan een zoete stilte en kalmté in het gemoed komen, zodat een stil vertrouwen in de ziel daalt, dat de Heere, Die het werk begon, het ook zal voleinden. Dat is ook te horen de stem Gods in het hart, (Psalm 85: 9): "Ik zal horen wat de Heere spreken zal; want Hij zal tot Zijn volk en gunstgenoten van vrede spreken."
- d. Soms gebeurt het ook dat de Heilige Geest een bedaarde gestalte werkt, zodat de ziel bij overreding ziet, en zulks niet kan of durft ontkennen, dat zij haar zonden betreurt en Jezus kiest, ja het de ziel om Zijn gemeenschap is te doen, en dat al haar lust is om voor God te leven. En daaruit ontspruit een hoop, die niet zal

beschamen, omdat de liefde Gods in het hart is uitgestort (Rom. 5: 5). Echter deinzen zij terug als zij zo de sluitrede zouden opmaken.

Tenslotte blijkt uit de antwoorden van de Catechismus, dat de gemeenschap aan Christus door het met Hem verenigend, rechtvaardigmakend geloof, en alle genadegiften - tot het wezen, en ook tot het welwezen behorende - wezenlijke vruchten en gevolgen, merktekenen en bewijzen met zich brengen. Daaraan kan de waarheid en oprechtheid van het werk der genade in de ziel gekend worden, alleen dan als het geestelijk licht op dat nieuwe leven schijnt. Want zijn staat op te maken uit de heiligmaking, zonder het getuigenis en licht des Geestes, is gevaarlijk en niet anders dan een spreken van vrede tot zichzelf. En menigeen zou hierin tot zijn eeuwig verderf mis kunnen gaan, dewijl de blinde mens dingen in zich zou kunnen vinden, die hij voor heiligmaking houdt, maar die dat niet zijn.

De Catechismus zegt: ***dat de Heilige Geest het hart gewillig en bereid maakt om voortaan voor God te leven.***

Deze lust en liefde om voor de Heere te leven houdt in, het ganse werk der verloochening en is een wezenlijk gevolg van achter Christus te zijn gekomen (Matth. 16: 24). Zichzelf en al wat men is en heeft voor de Heere over te hebben, dat is het recht van zichzelf afgebracht te zijn, niet meer zichzelf eigen te zijn. Dit gaat in de ziel van degene, die dit heeft, gepaard met veel strijd tegen de zonde en zichzelf. Jus wordt uit deze oprechte strijd het genadewerk in de ziel openbaar, want ten diepste is en blijft dit zaad Gods (1 Joh. 3: 9).

Dit werk Gods in de ziel is van dezelfde natuur als plaats zal hebben in de heerlijkheid. Het is slechts onderscheiden in trap, want het wordt hier ondergehouden door een lichaam der zonde. Evenwel noemt het heilig Woord de gelovigen het zeer gewillige volk op de dag van Gods heikracht, in heilige sieradiën (Ps. 110: 3). Er is en blijft een volvaardigheid des gemoeds (2 Kor. 8: 12), en zo is er een jagen naar de volmaaktheid (Filipp. 3: 12-14).

Dit noemt de Catechismus in zondag 22 *het beginsel der eeuwige vreugde in het hart*, waarop de ziel volkomen zaligheid genieten zal, als een deel van het geheel, als eerstelingen van de volle oogst. Daarom mag genade hier met recht genoemd worden begonnen heerlijkheid, en de heerlijkheid voltooide genade, als onafscheidelijk aan de andere vast.

Dus is het doel, dat de onderwijzer hier in deze eerste zondag voorstelt, ter uitlokking opdat elk daarnaar lopen moge: *de zaligheid der ziel en de kroon der heerlijkheid.*

II.

Het tweede, welke de weg is en welke de middelen zijn om tot dat geluk te komen, vinden wij in deze zondag als een somma van de volgende 51 zondagen. Daarin zien wij:

1. Van welke kennis hier niet wordt gesproken.
2. En ook welke soort kennis hier wel bedoeld wordt.
3. Tenslotte hoe de kennis van deze drie stukken als de weg tot troost ten hoogste nodig is en tevens op de Bijbel is gegrond.

1. De weg om tot deze ware troost te komen is niet dat men een letterkennis van de waarheden heeft, zodat men op de vraag van de onderwijzer verstandig en met bewijs uit het Woord weet te antwoorden. Wanneer dus gezegd wordt dat om tot deze ware troost te komen nodig is kennis van ellende, verlossing en dankbaarheid, dan bedbelt dit niet een bloot weten, een begrijpen of verstaan uit de Bijbel van deze zaken en ze

dus met de mond te belijden. Hoe hoog zulk een kennis ook gaan moge, Paulus zegt *dat de kennis zonder de liefde opgeblazen maakt* (1 Kor. 8: 1). Want dan raakt die mens op die wetenschap en die kennis zo vast, de zaligheid daarop verwachende, en helaas, hij wordt hoe langer hoe onbekeerlijker. Hij is en blijft een vreemdeling van zijn eigen hart en wordt hoe langer hoe afkeriger van Gods zaak en volk. Hier wordt dus uitgesloten al die kennis, waarmee de mens dezelfde blijft zoals hij van nature is, en welke hem dus niet verandert.

2. De onderwijzer bedoelt hier een kennis, welke men van nature niet heeft. Het hart staat er van nature vijandig tegenover. De onderwijzer *bedoelt de verlichtende kennis des Geestes door middel van het Woord*, waarbij men zijn zonde en vijandschap ziet. Deze ontdekt de mens zijn ellenden en de gevaren waarin hij verkeert, ja doet hem zien zijn diepe onwilligheid en onmacht. Dit maakt hem rusteloos buiten Christus. De Catechismus zegt:

- Ten eerste, hoe groot mijn zonden en ellenden zijn.
- Wat betreft de kennis van de weg der verlossing bedoelt de onderwijzer *zulk een kennis van Christus en openbaring van Hem* (Joh. 14: 21), welke Hij aan de wereld niet geeft. Deze kennis is een deel van het geloof (Joh. 17: 3): "Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, en Jezus Christus, Die Gij gezonden hebt." Zij gaat gepaard met een komen tot Jezus (Joh. 6: 35), en zulken worden door de Zoon vrijgemaakt (Joh. 8: 26).
- En wat betreft de kennis der dankbaarheid, dan bedoelt de onderwijzer *deze door bevindelijke kennis van de werking des Geestes uit de vereniging met Christus*. Daardoor wordt het gemoed vernieuwd, zodat een nieuw en ander leven des harten zich vertoont, dat haat en bestrijdt hetgeen het tevoren liefhad. Dat nieuwe leven trekt naar de Heere en naar de gehoorzaamheid aan Hem (2 Kor. 5: 17): "Die in Christus is, is een nieuw schepsel; het oude is voorbijgegaan, ziet, het is al nieuw geworden." Bijzonder bestaat deze dankbaarheid in een prijzen van de Drie-enige God over de uitvinding en de openbaring aan de ziel van die hoge weg der verlossing (1 Petrus 2: 9). En daartoe zijn ze ook geroepen, opdat zij de deugden zouden verkondigen van Hem, Die hen uit de duisternis geroepen heeft tot Zijn wonderbaar licht.

3. Derhalve is deze soort van kennis der *ellende* nodig, anders is de mens te trots om tot Christus te komen. Ook deze kennis der *verlossing*, anders krijgt hij geen nieuw hart om voor God te leven en ware *dankbaarheid* te betonen. Dat dit nodig is, blijkt uit het heilig Woord (Matth. 11:28, Ef. 5: 8), en ook uit het ganse betoog van de brief van de apostel Paulus aan de Romeinen.

Toepassing

Zie vrienden, hoe geschikt deze Catechismus is om een elk tot zichzelf te doen inkeren. Opdat een ieder zichzelf afvraage: *Wat is toch mijn grond, waarop ik de zaligheid inwacht?* Hoe gepast is deze stof bij de aanvang van deze verklaring, dat ik mijzelf en u allen deze grote vraag doe: *Welke is toch uw enige troost in leven en sterven, en waar rust gij toch op?*

Waar troost gij u mee, als gij soms eens bekommerd wordt? Hier in dit leven gaan sommigen maar rustig voort, omdat zij zichzelf niet nauw bezien of ook willen bezien. Maar vrienden, de tijd der genadeverkondiging zal eens een einde hebben. O, als de dood komt en het stervensuur daar is, waar zult gij dan op rusten? Als alle valse gronden u ontvallen, waarop zult gij dan een lange en donkere eeuwigheid instappen?

Wat zal de grond van uw troost zijn? Wat hebt ge nu, dat over de dood stand zal houden en u niet zal begeven?

- (1) *Is dat uw bijzondere grond en meent ge daar een eeuwigheid op te kunnen inwachten, dat God barmhartig is?* Vrienden, maar dat weten de duivelen ook. Het is waar, gij ondervindt iets van de oneindige lankmoedigheid, maar Paulus zegt, dat het uitstel van bekering is toorn vergaderen als een schat (Rom. 2: 5). God kan Zijn bijzondere barmhartigheid niet oefenen dan alleen in de Zoon van Zijn welbehagen. Daarom, allen die niet het eigendom van Christus zijn, wacht in het einde verderf en ondergang, omdat God rechtvaardig is, ofschoon zij hier met Gods volk staande blijven, waarom ook de wereld staande blijft.
- (2) *Of hebt u een kleine hoop vanwege de vele tegenspoeden, ziekten en gevaren, welke gij gehad hebt, als armoede en verdrukking in de wereld?* En hoopt gij daarom daarna op beter? Is dat de grond, dat zo menigeen zegt, dat een mens maar eens zal lijden? O vrienden, gelooft het, als gij niet bekeerd zijt, het zijn de beginselen der smarten. Het zijn de eerstelingen en een onderpand van hetgeen eeuwig uw deel zal zijn.
- (3) *Of is het dat gij veel voorspoed in de wereld geniet, dat alles u toevloeit?* Wat gij begeert, krijgt ge, en meent ge dat ge daarom in de gunst van God staat? Of dewijl ge uit vele ongelegenheden en gevaren gered zijt, hoopt ge daar op? Leest eens Psalm 73, dat de kracht der goddelozen menigmaal fris is, zij hebben rust in de wereld en geen banden tot hun dood, hun ogen puilen uit van vet, zij zijn niet in moeite en worden met andere mensen niet geplaagd. Doch toen Asaf in Gods heiligdom inging en op hun einde merkte, zei hij: "Immers zet Gij ze op gladde plaatsen; zij worden in een ogenblik verwoest en nemen een einde, en worden teniet door verschrikking." O vrienden, dat zijn brokken zonder gunst.
- (4) *Of is het dat gij gedoopt zijt en belijdenis hebt gedaan, en dat dit u wat nader doet komen?* Dat gij veel letterkennis hebt en verstand van waarheden. Dat gij zo klaar kunt zeggen wat de weg is om tot de ware troost te komen, en daarbij veel bevattingen hebt van het genadewerk, en ook gaven om dit anderen mede te delen. En daarbij zijt gij dan ook eerlijk in uw handel en wandel; gij zijt godsdienstig en de openbare prediking verzuimt gij niet; in uw huis leest en bidt ge op tijd. Vrienden, het is waar, duizenden doen dat niet en blijven daarom onbekeerlijk, en gij gaat nog dagelijks onder die middelen, waar gij bekeerd kunt worden. Op zichzelf is deze zaak prijselijk en houdt u daar maar bij, en zucht en roept, eer gij u tot deze middelen begeeft, of het God behagen moge uw hart te raken en ook u licht te geven. Maar gelooft het toch, als gij niet bekeerd wordt en tot Jezus komt met uw zonden, gij zult met dat alles verloren gaan. Simon de tovenaer was ook gedoopt. En ziet eens welke gaven Judas had, welk verstand de schriftgeleerden en Farizeeën hadden, van wat al gaven en talen der engelen Paulus spreekt (1 Kor. 13: 1-13).
- (5) *Of is het uw bijzondere grond, waarop gij zijt vast geraakt, dat gij vóór deze of in uw jeugd overtuiging hebt gehad en wel eens helse benauwdheden in uw consciëntie hebt ervaren?* En is dat toen overgegaan en leeft gij nu gerust en zorgeloos, menende dat gij nu de zaak hebt? O, het zou kunnen zijn dat gij die overtuiging nooit weer krijgt. Menigeen laat zijn dag, zijn bijzondere vindenstijd voorbijgaan, en al wordt hij honderd jaar, toen is het zijn tijd geweest, dat zal in de eeuwigheid duidelijk zijn, indien God het niet hier tot zijn vernedering reeds doet zien. O, indien gij dat eens los mocht laten, dan was er nog verwachting. Bij God zijn alle dingen mogelijk, aan die zijde is nog mogelijkheid, de Heere Jezus

kan u daar nog af brengen (Matth. 11:27). Roept er toch om met uw ganse hart, want de tijd gaat snel voorbij en de nacht komt, als het te laat zal zijn en men niet zal kunnen werken.

- (6) Eindelijk, of bouwt u daarop, dat gij het in uw stervensuur, als al uw gronden, die gij nu hebt, u zullen ontvallen, het nog zult kunnen doen? Dat u dan zult roepen: "*Wees mij arme zondaar genadig*"? Arme mens, dan is de tijd voorbij. Lees eens Spr. 1:24-28: "Dewijl Ik geroepen heb, en gijlieden geweigerd hebt; Mijn hand uitgestrekt heb, en er niemand was, die opmerkte; en gij al Mijn raad verworpen en Mijn bestraffing niet gewild hebt; zo zal Ik ook in ulieder verderf lachen; Ik zal spotten wanneer uw vrees komt. Wanneer uw vrees komt gelijk een verwoesting, en uw verderf aankomt als een wervelwind; wanneer u benauwdheid en angst overkomt; dan zullen zij tot Mij roepen, maar Ik zal niet antwoorden; zij zullen Mij vroeg zoeken, maar zullen Mij niet vinden." Zal er dan een nietige vertrooster bij u komen en u toeroepen, dat gij aan Jezus vast moet houden? Wat zult gij daarvan maken? Zult gij vasthouden hetgeen gij niet hebt? Meent ge dat gemeenschap en vereniging met Christus een ingebeeld en onbewust werk is? O, het is een dadelijk en waarachtig werk, dat niet zonder bewustheid toegaat. En gelooft het toch, dat in de dood niemand Jezus als zijn Borg zal vinden en in het oordeel met Hem zal opstaan, dan alleen degenen, die Hem hier in de tijd in hun leven hebben gevonden of Hem hebben gezocht.

Met één, woord moet ik het u maar zeggen: Wat hebt u er toch aan, dat gij uw kostelijke ziel bedriegt, en dat gij uw huis op het zand bouwt? Was het voor honderdduizend jaar, gij mocht het wagen. Maar de engel heeft het gezworen over de zee en de aarde, dat na deze tijd geen tijd meer zijn zal (Openb. 10: 6). En nu wordt u het eeuwig Evangelie nog verkondigd (Openb. 14: 6). O, dat gij het horen mocht en loslaten al waar gij op rust, ja op vrije genade drijvende mocht worden gemaakt! Dat gij dat woord in uw hart eens recht horen mocht: "Laat los, en gij zult losgelaten worden" (Lucas 6: 37).

Zoekenden en begerigen, die enige ontdekking hebt, ja somtijds met enige klaarheid ziet dat uw weg niet goed is, mocht gij ervoor bewaard worden om onderweg ergens op vast te raken, en dat toch niet Jezus is, als de grond van ware troost. O vrienden, dat kan wel gebeuren en menigeen heeft daar schipbreuk geleden.

Om iets te noemen van valse troostgronden.

- Een werkeloze hoop of grond, dat men het nog eens krijgen zal, is zeer gevaarlijk. Een hoop aan de zijde Gods, omdat het is in de hand van God en van Christus, is goed. Maar waar deze aanwezig is, daar is ernst en werkzaamheid en zelfs de geringste hoop in zichzelf ontvalt daar.
- Ook is het zeer gevaarlijk in zulk een stand op een tekst of belofte, die men krijgt, te gaan zitten en rusten. Christus moet de grond worden, niet een enkel woord of een belofte. Het is ook tegen de aard van de oprechten, die bevreesd zijn dat hun hart hen bedriegen zal met zo schielijk een tekst aan te grijpen. Het is wel hun aard om daarmee *te werken*, om zo de zaken, welke zulk een tekst of belofte inhoudt, *deelachtig te worden*. Teksten zoals Markus 2: 5: "Zoon (of dochter) wees welgemoed, uw zonden zijn u vergeven", en (Ex. 33: 12): "Ik ken u bij name, en gij hebt genade gevonden in Mijn ogen."

Volgens de verklaring van het antwoord van de onderwijzer kan ieder hier zelf de toepassing wel maken.

De besturing hoe tot het geluk te komen, geeft de onderwijzer in de tweede vraag. Namelijk *te kennen de grootheid van de zonden en ellenden*. Daar moet de Geest bij leiden. Een mens kan jaren lang wel indrukken van zijn zonden hebben, en dat hij toch niet onder de leidende hand van Christus komt, Die beloofd heeft te voeren met smeking en geweene (Jer. 31:9). Het is ook het werk van Gods Heilige Geest de mens uit te voeren uit zichzelf met al zijn zonden naar Christus als Priester, Die dan Zijn Geest uitstort. Die Geest leidt de ziel en leert haar alle dingen. Die Geest leert de ziel de redenen onderzoeken waarom zij zo blijft staan buiten die enige troost, of daartoe mogelijk ook bijzondere oorzaken zijn:

Vrienden, wat houdt u toch terug? Er moet iets zijn, want geen mens ter wereld kan zonder grond zijn, of deze nu waar is, of vals. Als een mens maar iets van Gods heiligheid zag en zijn grond hem ontviel, één van beide: óf hij zou als een stoppel voor het vuur verteren en aanstonds in wanhoop sterven, óf hij zou geen ogenblik van Christus kunnen afblijven.

Ter opwekking en aanmoediging moge nog het volgende dienen.

- U kunt niet te goddeloos of te ellendig tot de Heere Jezus komen. Waar de zonden veel zijn, daar wordt de genade wel eens overvloediger. De grootheid uwer zonden mocht u te meer naar Christus drijven.
- Zoekt het toch niet in uzelf, dat uw hart eerst beter moet worden en gij zo geschikter, eer gij tot Christus komt. Jezus heeft de prijs volkomen opgebracht en de Geest verworven om in uw hart te overwinnen. Hij heeft overwonnen aan het kruis, en zo is Hij de gepaste weg.
- De Heere geve u licht in de welgeordineerdheid van het verbond der genade. Alles komt daar van één kant. Uit kracht van dat verbond wil God alles geven wat Hij eist. Mocht gij maar geloof krijgen om het te ontvangen.

Des Heeren volk heeft nodig:

- Licht om hun troostgronden te zien.
- Het heeft genade nodig om deze aan de Heere Jezus in bewaring te geven.
- En ze hebben hulp en licht nodig om al datgene weg te doen, wat hun troostgronden verduistert.
- Zij hebben er naar te staan om hun roeping en verkiezing vast te maken. De apostel vermaant dit zo zeer (2 Petrus 1:10) en dus is het te verkrijgen.
- Ook heeft des Heeren volk meer te staan naar oprechtheid en heiligheid, dan naar troost. Het heeft te staan naar levendigheid des harten, om met verloochening van zichzelf voor de Heere te leven en daartoe de Heilige Geest in te roepen. Daartoe kruis en verdrukking op te nemen, want het is hier toch maar voor een korte tijd. Kruisen zijn geen kruisen meer als men er maar recht onder gesteld mag zijn. Alles moet toch voor Gods volk medewerken ten goede (Rom. 8: 28).
- Eindelijk, tot hun verkwikking heeft Gods volk nodig te staan naar klaarheid in hun verwachting op een eeuwig leven (2 Thess. 2: 16-17): "En onze Heere Jezus Christus Zelf, en onze God en Vader, Die ons heeft liefgehad, vertrooste uw harten en versterke u in alle goed woord en werk." Paulus noemt de heerlijkheid van het einde (1 Thess. 4: 17-18): "*En alzo zullen wij altijd bij de Heere wezen. Zo dan, vertroost elkander met deze woorden.*" Amen.

ZONDAG 2 (Vraag 3-5)

DE KENNIS VAN DES MENSEN ELLENDE UIT DE WET VAN GOD

Vraag 3: Waaruit kent gij uw ellendigheid?

Antwoord: *Uit de wet Gods.*

Vraag 4: Wat eist de wet Gods van ons?

Antwoord: *Dat leert ons Christus in een somma (Matth. 22:37-40): "Gij zult liefhebben de Heere, uw God, met geheel uw hart, en met geheel ulo ziel, en met geheel uw verstand. Dit is het eerste en het grote gebod. En het tweede, aan dit gelijk, is: Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf. Aan deze twee geboden hangt de ganse wet en de profeten."*

Vraag 5: Kunt gij dit alles volkomenlijk houden?

Antwoord: *Neen ik, want ik ben van nature geneigd God en mijn naaste te haten.*

Het tweede hoofddeel van de Catechismus bevat de wegen en middelen om tot dit onwaardebaar geluk, de waarachtige en tot over de dood volstandige troost te komen. De zekere gronden, waarop een mens veilig een zalige eeuwigheid mag en kan inwachten. Tegelijk bevat dit tweede hoofddeel de ganse christelijke hervormde leer, beginnende met deze zondagafdeling tot en met zondag 52. Daarin staat ons nu, naar de orde van de onderwijzer in de voorafgaande tweede vraag, te letten op drie hoofdstukken.

- Ten eerste, op de leer van des mensen ellende, zondag 2 tot en met zondag 4.
- Ten tweede, op de leer van de verlossing des mensen door Christus, zondag 5 tot en met zondag 31.
- Ten derde, op de leer van de ware dankbaarheid aan God, of de leer der goede werken, als bewijzen en vruchten des geloofs, voortvloeiende uit de vernieuwde natuur in Christus, van zondag 32 tot en met zondag 52.

Wat betreft de leer van des mensen ellende, als het eerste stuk, daarin toont de onderwijzer dat deze bestaat:

- In de zonde, zo erf- als dadelijk, zondag 2 en 3, tot en met vraag 7.
- In de onmacht om zich te kunnen redden of verlossen, zondag 3, vraag 8, en zondag 4, vraag 9.
- In de straffen van de zonde, zondag 4, vraag 10 en 11.

Aangaande het eerste, dat des mensen ellende bestaat in de zonde, zo erf- als dadelijke, dit behandelt de onderwijzer in dier voege, dat hij de leer van des mensen ellende, bestaande in de zonde, zowel erf- als dadelijk, verklaart in zondag 2; en dat hij de oorsprong der zonde naspeurt en ontdekt in zondag 3, tot en met vraag 7.

Het eerste, namelijk *de leer van des mensen ellende, bestaande in de zonde, zowel erf- als dadelijke*, in deze zondagsafdeling, daarin merken wij drie hoofdzaken aan:

- I. Hoe het ten uiterste nodig is, om tot de ware troost te komen, dat een mens zijn ellende recht kent.
- II. Waaruit hij deze kan en moet leren kennen, namelijk uit de wet van God (vraag 3).

III. De wijze waarop een mens daartoe komt (vraag 4 en 5).

I.

Hoe het ten uiterste nodig is om tot de ware troost te komen, dat een mens zijn ellende recht kent, bezien wij daarin:

- A. Wat door des mensen ellenden is te verstaan;
- B. Welke de rechte kennis is, die hier wordt bedoeld;
- C. Hoe noodzakelijk deze rechte kennis der ellende is om tot de ware troost te komen, beide in leven en in sterven.

A. Het woord *ellende* is van groter uitgebreidheid dan het woord *zonde*. Het houdt in allerlei soorten van rampen, waardoor men in een staat van ellende geraakt, welke hier tezamen ellende wordt genoemd (Job 10: 10): "Aanzie mijn ellende."

Hier valt op te merken, dat hier *niet gesproken wordt van de ellende der gevallen engelen*, die duivelen zijn geworden, en die vervloekt liggen onder de eeuwige toorn van God. Dit is waarlijk een wanhopige ellendestaat, maar naar de soevereine vrijheid Gods ontfermt Hij Zich over hen niet en geeft hen zo ook geen rechte en verootmoedigende kennis van hun ellende (Hebr. 2: 16), omdat de Heere de engelen niet aanneemt. Zo staat er ook in 2 Petrus 2: 4: "God heeft de engelen, die gezondigd hebben, niet gespaard, maar die in de hel geworpen hebbende, heeft Hij ze overgegeven aan de ketenen der duisternis, om tot het oordeel bewaard te worden. Zie ook Judas: 6 en Matth. 25: 41, Ook wordt hier niet gesproken van de ellenden van de ganse schepping, waarin deze door de val des mensen en om de gevallen mens ligt. Want er staat in Rom. 8: 20-22, dat het ganse schepsel zucht en aan de ijdelheid is onderworpen en de dienstbaarheid der verderfenis, en zo als in barensnood is.

Maar hier wordt gesproken van *de ellende des mensen*, welke is de allerellendigste staat des mensen na de val.

- Deze is veroorzaakt door de zonde, waardoor de mens geheel boos en van God afgekeerd is geworden.
- Ze bestaat in de straffen en eeuwige vervloeking, die hij om der zonden wil is onderworpen en welke boven zijn hoofd hangen.
- In de diepe onmacht, waarin hij in zijn hoogmoed verzonken ligt.
- En ook in zijn dodelijke en ongeneeslijke blindheid in alle deze. Daardoor ziet hij zijn ellendestaat niet voor een ellendestaat aan, ja, daardoor weet een mens dit niet (Openb. 3: 17): "Want gij zegt: ik ben rijk en verrijkt geworden en heb geen dings gebrek; en gij weet niet dat gij zijt ellendig, en jammerlijk, en arm, en blind en naakt." En Jezus zegt (Joh. 9: 41): "Indien gij blind waart, zo zoudt gij geen zonde hebben, maar nu gij zegt: Wij zien, zo blijft dan uw zonde."

B. *Zien wij nu welke de rechte kennis dezer ellende is, die hier bedoeld wordt. Om deze een weinig te onderscheiden, zullen wij enige zaken aanwijzen.*

- De kennis van ellende, die hier verstaan moet worden, en welke de weg is om tot ware troost te komen, *is niet veel verstand en kennis te hebben* van de waarheden van Gods Woord, zodat men zijn belijdenis ook in dit stuk kan verdedigen. De Farizeeën en schriftgeleerden hadden veel van deze kennis, doch Jezus zegt, toen zij vroegen: Zijn wij dan ook blind? (Joh. 9: 40-41): "Och, dat gij wist dat gij blind waart."

- Het is ook *niet dat men soms benauwdheden er over heeft* of men zalig zal worden, of dat de één of andere grove zonde wel eens zwaar blijft drukken, zodat men die benauwdheid niet spoedig genoeg kwijt kan raken. Zie dit maar in Judas.
- Het is ook *niet dat men enige algemene overtuigingen heeft* en daarbij vele zonden ziet, die men tevoren niet zag. Zo kan men een toestemmer worden van hetgeen men tevoren tegensprak. De algemene werking van Gods Geest kan men deelachtig zijn, en toch deze rechte kennis der ellende missen (Hebr. 6 . 4).
- Tenslotte *wordt hier ook al die kennis uitgesloten*, welke een mens innerlijk dezelfde laat en hem niet verandert, ja, die hem hoog en trots maakt, hem stijft in zijn vijandschap tegen Gods volk. Zulke kennis, welke de mens in zijn ziel rust geeft, zodat hij verwacht daarom zalig te worden.

1. *De kennis van ellende, waarvan de onderwijzer hier spreekt, is een kennis, welke van nature niemand heeft.* Hoe geleerd de mens ook ooit geweest moge zijn in de theologische waarheden, deze kennis van ellende bezat hij niet. Het is een kennis, waar de mens een vijand van is, dat deze zou zijn in hemzelf of in anderen. Hij is er met kracht tegen, en als hij kon, hij zou in zichzelf en in anderen dit werk Gods wel uitblussen. En waarom? Omdat het een kennis is, gewerkt door de Heilige Geest door het heilig Woord, waarbij een mens zichzelf gaat zien, gelijk de verloren zoon (Lukas 15: 17). En daarvan is hij zo afkerig. Door het heilig Woord ziet hij dan zijn vijandschap tegen God, zijn zonden in hun ware aard en natuur; zijn gevaarlijke staat wordt hem dan bij ogenblikken ontdekt. Het is dus een bevindelijke kennis, waardoor hij de waarheden in het Woord betreffende des mensen diepe ellende, ook waarheid vindt in zijn hart.
2. *Deze rechte kennis gaat gepaard met vernedering en verootmoediging voor God, met smart en droefheid daarover naar God.* Gelijk bij David (Psalm 51:6): "Tegen U, U alleen heb ik gezondigd, en gedaan dat kwaad is in Uw ogen; opdat Gij rechtvaardig zijt in Uw spreken, en rein zijt in Uw richten."
3. *Deze kennis gaat gepaard met verlangen naar al meer en meer ontdekking.* Het is niet zoals de wereld zegt, dat het zo naar is om daarbij gebracht te worden. De ziel verlangt dan naar de leiding van de Geest van Christus om zo van zonde te worden overtuigd. (Jer. 31:9): "Zij zullen komen met geweent, en met smekingen zal Ik hen voeren." En in die droefheid is meer blijdschap dan wanneer der goddelozen koren en most vermenigvuldigd worden. (Psalm 4: 8).
4. *Ja, deze kennis gaat gepaard met rusteloosheid*, want geen mens, die rechte kennis van ellende heeft, kan rusten zonder door diezelfde Geest tot Christus gebracht te zijn.

C. Ziet verder *hoe noodzakelijk deze kennis van ellende is* om tot de ware troost te komen:

1. De Bijbel leert dat dit het eerste nodige voor een mens is (Jer. 3: 13): "Alleen ken uw ongerechtigheid, dat gij tegen de Heere, uw God, hebt overtreden, en uw wegen verstrooid hebt tot de vreemden, onder alle groene boom, maar zijt Mijn stem niet gehoorzaam geweest, spreekt de Heere." En ook dat dit het eerste werk des Geestes in de ziel is (Joh. 16: 8), de wereld te overtuigen van zonde. Dit bleek ook in de drieduizend (Hand. 2: 37), welke riep: "Mannen broeders, wat zullen wij doen? En zij werden verslagen in hun harten." En in Paulus (Hand. 9: 6): "Heere, wat wilt Gij dat ik doen zal? En de Heere zeide tot hem: Sta op en ga in de stad, en u zal aldaar gezegd worden wat gij doen moet'. En in de stokbewaarder (Hand. 16: 30): "Lieve heren, wat moet ik doen opdat ik zalig worde?"

2. Zij is noodzakelijk, omdat zonder deze ware kennis door de Geest, door de wet, geen mens van zijn zonden ooit zal scheiden. Hij zal nooit tot de wortel, zijn verdorven natuur, gebracht worden en over dat alles recht treurig worden en met dat alles tot Christus komen, zo hij deze kennis mist. Daarom zegt de Messias (Jes. 61:1-2): "De Geest des Heeren Heeren is op Mij, omdat de Heere Mij gezalft heeft om een blijde boodschap te brengen de zachtmoedigen; Hij heeft Mij gezonden om te verbinden de gebrokenen van hart, om de gevangenen vrijheid uit te roepen, en de gebondenen opening der gevangenis; om uit te roepen het jaar van het welbehagen des Heeren, en de dag der wraak onzes Gods; om alle treurigen te troosten."
3. Ziet dan hoe terecht, gepast en hoog nodig de onderwijzer hier een begerige invoert, die van de ware troost gehoord heeft, en ook iets van de wegen en middelen hoe daartoe te komen (in zondag 1), als hij vraagt: *Waaruit kent gij uw ellendigheid?*

II.

Zien wij nu dat deze rechte kennis van ellende alleen te verkrijgen is uit de wet van God (vraag 3).

Daarin slaan wij gade:

- A. Wat door de wet van God hier is te verstaan;
- B. In welk opzicht het verkrijgen der kennis van ellende uit die wet wel en niet verstaan moet worden.

A. Gods wet kan beschreven worden te zijn: *een openbaring van de wil Gods aan de mens, waarin verklaard wordt wat recht en wat niet recht, wat Gode behagelijk en wat Hem niet behaaglijk is, de mens tot in- en uitwendige gehoorzaamheid verplichtende.* Deze openbaring is aan de gelovigen van het Oude Testament tot Mozes' tijd, toen de Heere de wet Zelf in stenen tafelen geschreven heeft, mondeling geschied en voortgeplant bij overlevering van de ouders aan de kinderen.

Als onbeschreven wet hebben de heidenen (die zonder evangelielicht leven) deze enigszins in hun harten ingeschreven (Rom. 2: 15). Dit is de wet der natuur, waaruit zij ook enigszins hun ellende kunnen kennen, maar niet ten rechte of volkomen om daardoor tot Christus te worden gebracht. Want het geringe overgeblevene van het kennelijke Gods en van Zijn wet is zo verdonkerd in de val en ook door allerlei fabelen verduisterd, dat zij slechts weten dat de allergruwelijkste zonden de dood waardig zijn (Rom. 1:32): "Dewelke, daar zij het recht Gods weten, (namelijk, dat degenen, die zulke dingen doen, des doods waardig zijn) niet alleen dezelve doen, maar ook mede een welgevallen hebben in degenen, die ze doen." Zij weten niet dat de minste zonde de eeuwige dood verdient.

Om te zien welke wet hier bedoeld wordt, zullen wij eens nagaan hoe velerlei wetten God gegeven heeft en door Mozes laten beschrijven, en welke wet hier voornamelijk wordt bedoeld en waarom.

De wetten, die God door Mozes heeft laten beschrijven - daarom worden ze de wet van Mozes genoemd - zijn drieërlei, namelijk *de burgerlijke wet, de ceremoniële wet, en de morele of zedelijke wet.*

1. *De burgerlijke wet* is de wet, waarnaar Israëls burgerstaat moest bestuurd worden. Hiervan sprak Nicodemus (Joh. 7: 51): "Oordeelt ook onze wet de mens, eer zij van hem gehoord heeft en verstaat wat hij doet?" Deze wet ontdekt ook enigszins

de ellende, want moest zulk een klein volk - in vergelijking met die der ganse aardbodem - onder rechters staan en zou zonder burgerlijk bestuur alles in het wild lopen? Daaruit konden zij wel besluiten dat het niet wel met hen gesteld was. En zij konden er ook uit opmaken, dat er een Opperbestuurder over de ganse aardbodem zijn moest. Ja, straften die rechters de uitwendige gruweldaden, en wel zeer zwaar, dan kon Gods volk er uit opmaken dat de Rechter der ganse aarde recht zou doen over de zonden van de ziel.

2. *De ceremoniële wet* is de wet, waardoor God bekend maakte op welke wijze Hij wilde dat de uitwendige godsdienst onder Israëls burgerstaat en deze bedeling van het genadeverbond door Israël zou worden geoeffend. Deze wet noemt Paulus (Ef. 2: 15) de wet der geboden, in inzettingen bestaande. Uit deze wet kon het volk van Israël ook hun ellende enigszins leren kennen. Aangezien zij schuldig zijnde, hun hand op een offerdier moesten leggen, hetwelk dan terstond geslacht en geofferd werd. En daarbij dan de velerlei wassingen en reinigingen, waaruit zij enigszins konden leren hun vuile doodschuldigheid voor God. En dat te meer omdat zij een lerende priester bij zich hadden, die hen van al die zaken onderwees en hun toonde, dat zij geen heil te verwachten hadden, dan alleen door de enige en volmaakte offerande van de komende Messias (Hebr. 10: 1-10): "Want de wet, hebbende een schaduw der toekomstige goederen, niet het beeld zelf der zaken, kan met dezelfde offeranden, die zij alle jaren geduriglijk opofferen, nimmermeer heiligen degenen, die daar toegaan. Anderszins zouden zij opgehouden hebben geofferd te worden, omdat degenen, die de dienst pleegden, geen geweten meer zouden hebben van de zonden, eenmaal gereinigd zijnde; maar nu geschiedt in dezelve alle jaren weder gedachtenis der zonden. Want het is onmogelijk, dat het bloed van stieren en bokken de zonden wegneemt. Daarom, komende in de wereld, zegt Hij: Slachtofferen offerande hebt u niet gewild, maar Gij hebt Mij het lichaam toebereid; brandofferen en offer voor de zonden hebben U niet behaagd. Toen sprak Ik: Zie, Ik kom, (in het begin des boeks is van Mij geschreven) om Uw wil te doen, o God. Als Hij tevoren gezegd had: Slachtoffer en offerande en brandoffers en offer voor de zonde hebt u niet gewild, noch hebben U behaagd (dewelke naar de wet geofferd worden); toen sprak Hij: Zie, Ik kom, om Uw wil te doen, o God. Hij neemt het eerste weg om het tweede te stellen. In welke wil wij geheiligd zijn, door de offerande des lichaams van Jezus Christus, eenmaal geschied."
3. Maar voornamelijk de morele wet of wet der zeden, waarin God heeft bekend gemaakt welke deugden Hij van de mens eist, en welke zonden of ondeugden Hij verbiedt. Deze wet is met Gods vinger geschreven in twee stenen tafelen (Ex. 32:15-16 en 34: 28), kort weergegeven in *de tien geboden* (Ex. 20: 1-17 en Deut. 5: 6-21). Deze wet gold niet alleen voor Israël, maar voor alle nakomelingen van Adam, van het begin der wereld tot aan het einde derzelve. *Zij beschuldigt*, zegt Paulus (Rom. 3: 9, 19) *beiden Joden en Grieken, dat zij allen onder de zonden zijn. Zij stopt allen de mond en verklaart de ganse wereld voor God verdoemelijk.* Deze wet is een afdruksel van Gods heilig en onveranderlijk beeld, en is daarom niet het werkverbond, noch ook het genadeverbond. Het is dezelfde wet, die in Adams tijd de eis was van het werkverbond, waarom deze ook na de verbreking van het werkverbond blijft. God behoudt Zijn eis, al is het een eeuwige waarheid (Rom. 3: 20) dat uit de werken der wet geen vlees zal gerechtvaardigd worden voor God.

Het is ook dezelfde wet, die in het binnenste van het ingewand van de Borg was (Psalm 40: 9), naar welk beeld van Christus de gelovigen veranderd worden, en dus dezelfde, welke de gelovigen strekt tot een regel der heiligmaking.

Ja, ook dezelfde wet, die het beeld Gods volmaakt in heerlijkheid zal uitmaken. Uit dit alles blijkt, dat de hier bedoelde wet, waaruit een mens alleen recht zijnde ellende kan leren kennen, uitsluitend de wet der zeden is.

Zien wij nog eens in welke betrekking deze zedelijke wet hier in de tweede zondagsafdeling van de Catechismus voorkomt, en in welke betrekking deze van de 34e tot de 44e zondagsafdeling wordt behandeld.

(1) Men moet dan weten, dat deze wet door de onderwijzer in de 34e en de volgende afdelingen wordt aangemerkt:

- *In haar betrekking tot het genadeverbond*, en zo mag ze terecht genoemd worden de wet of de woorden des verbonds (Deut. 29: 1), te weten, waarnaar de gelovigen uit kracht van het genadeverbond vernieuwd zijn, gelijk ook Paulus dit aanwijst (Rom. 12: 2).
- En als *de leer der dankbaarheid* of de vruchten des geloofs, voortvloeiende uit het genadeverbond en de vereniging met de Verbondsmiddelaar. Dus kan het niet anders wezen of iemand, die in Christus is, moet vruchten der dankbaarheid door een vanzelfsprekendheid ten goede voortbrengen.
- Maar deze wet is ook tegelijk als *een regel*, welke Gods volk voor ogen te houden heeft, om daarnaar meer en meer vernieuwd te mogen worden; als een regel om langs dezelve naar volmaaktheid te streven.

(2) Maar men moet weten dat deze zelfde zedelijke wet hier in de tweede zondagsafdeling voorkomt *in zijn betrekking met het verbond der werken, als deszelfs eis of voorwaarde*, waarin God Zijn recht op de mens toont te behouden om van hem gehoorzaamheid te vorderen zelfs ná de verbreking van het verbond der werken. Deze wet onderwijst de mens van Gods heilige natuur (Rom. 7: 12): "Alzo is dan de wet heilig, en het gebod is heilig en rechtvaardig en goed." En van zijn plicht (Micha 6: 8): "Hij heeft u bekend gemaakt, o mens, wat goed is; en wat eist de Heere van u dan recht te doen en weldadigheid lief te hebben, en ootmoediglich te wandelen met uw God?" Deze wet onderwijst de mens van 's mensen onmacht en zondige natuur, zodat het tot verootmoediging kan dienen (Rom. 3: 10-19): "Gelijk geschreven is: Er is niemand rechtvaardig, ook niet één; er is niemand, die verstandig is, er is niemand, die God zoekt. Allen zijn zij afgeweken, tezamen zijn ze onnut geworden; er is niemand, die goed doet, er is ook niet tot één toe. Hun keel is een geopend graf; met hun tongen plegen zij bedrog; slangenvenijn is onder hun lippen; welker mond vol is van vervloeking en bitterheid; hun voeten zijn snel om bloed te vergieten; vernielingen ellendigheid is in hun wegen; en de weg des vredes hebben zij niet gekend. Er is geen vreze Gods voor hun ogen. Wij weten nu dat al wat de wet zegt, zij dat spreekt tot degenen, die onder de wet zijn; opdat alle mond gestopt worde en de gehele wereld voor God verdoemelijk zij." En Rom. 7: 7: "Ik kende de zonde niet dan door de wet. Want ook had ik de begeerlijkheid niet geweten zonde te zijn, indien de wet niet zeide: Gij zult niet begeren." Zij wekt ook op om Gods toorn te ontvlieden (1 Tim. 1:9-10): "De rechtvaardigen is de wet niet gezet, maar de onrechtvaardigen en de halsstarrigen, de goddelozen en de zondaren, de onheiligen en de ongoddelijke, de vadermoorders en de moedermoorders, de doodslagers, de hoereerders, die, die bij mannen liggen, de mensendieners, de leugenaars, de meinedigen, en zo er iets anders

tegen de gezonde leer is." Ook dient zij voor hen, die volharden in de staat der zonde, om hen te tonen dat zij zich niet kunnen verontschuldigen en hen onder de vloek te laten (Rom. 1:20): "Want Zijn onzienlijke dingen worden van de schepping der wereld aan uit de schepselen verstaan en doorzien, beide Zijn eeuwige kracht en Goddelijkheid, opdat zij niet te verontschuldigen zouden zijn." En (Gal. 3: 10): "Want zovelen als er uit de werken der wet zijn, die zijn onder de vloek; want er is geschreven: Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet, om dat te doen."

Uit welke plaatsen alle blijkt dat alleen door deze wet der zeden, en wel in de betrekking als genoemd, de ellende gekend kan worden, volgens Rom. 3: 20, dat door de wet is de kennis der zonden, alwaar de wet in het verband van Rom. 3 ook in dier voege voorkomt.

B. Bezien wij nu in welk opzicht het verkrijgen van kennis der ellende uit de wet *wèl* en *niet* opgevat moet worden.

- (1) Het moet niet zo opgevat worden, alsof de wet de rechte kennis van ellende op zichzelf geven kan. Paulus zegt in Rom. 8: 3, dat de wet door het vlees krachteloos is geworden. Ze ontdekt de zonde, verklaart de mens schuldig, besluit hem onder Gods toorn en verdoemt hem tenslotte. Dus spreekt Paulus van de wet, dat ze na de val toorn werkt (Rom. 4: 5), de vloek over de mens brengt (Gal. 3: 10) en een bediening des doods en der verdoemenis is (2 Kor. 3: 7, 9). Dus brengt zij geen zegen of genade toe; deze moeten van een andere kant komen.
- (2) Echter moet de wet hier verstaan worden te zijn het allersgeschikste en dienstigste middel in de hand des Geestes om mensen tot kennis van hun ellendestaat te brengen. Daarom staat er in Joh. 16: 8, dat de Geest de wereld zal overtuigen van zonde, dat is door middel van de wet. Deze Geest werkt als een noordenwind (Hoogl. 4: 16) en wordt om Zijn werking door de wet genoemd (Jes. 4: 4) een Geest des oordeels en der uitbranding. Zo wordt die Geest voor allen, waar Hij Zijn hand op een zaligmakende wijze aan legt, gewoonlijk eerst een Geest der dienstbaarheid tot vreze, eer Hij voor de ziel wordt een Geest der aanneming tot kinderen (Rom. 8: 15).

III.

De wijze, waarop een mens aan de kennis van zijn ellende uit de wet komt, vinden wij beschreven in de vragen en antwoorden 4 en 5.

Daarin zien wij:

- A. Hoe de mens door de Geest geleid wordt in de eis der wet (vraag 4);
- B. Door dezelfde Geest in zijn onvermogen (vraag 5).

A. Wij zien in Matth. 22: 37-40, dat de eis der wet tweeledig is.

1. Ten eerste eist de wet volmaakte liefde tot God.

- *Vooreerst.* Deze liefde tot God houdt in God recht en onmiddellijk te kennen. Want Hem te kennen door een Middelaar veronderstelt zonde en scheiding. God echter te kennen zoals Hij is, de Drie-enige God. Op een andere wijze kon Adam zijn Schepper niet liefhebben, want God was nooit anders. Alzo Hem te kennen in Zijn hoogheid en in Zijn heerlijkheid.
- Deze liefde bestaat ook in de Heere hoog te achten als de alles alleen waardige God, zodat alles wat buiten God is, bij God al zijn waardigheid, zijn glans en

heerlijkheid verliest (1 Kron. 29: 11): " Uw, o Heere, is de grootheid en de macht, en de heerlijkheid, en de overwinning, en de majesteit, want alles wat in de hemel en wat op de aarde is, is Uwe. Uw, o Heere, is het Koninkrijk, en Gij hebt U verhoogd tot een Hoofd boven alles ."

- Ook bestaat deze liefde in zich in God voldaan en vergenoegd te vinden, dus zich in God te verheugen en te verblijden (Ps. 16: 11): "Verzadiging der vreugde is bij Uw aangezicht; liefelikheden zijn in Uw rechterhand eeuwiglijk."
- Ook houdt deze in, in God met al wat men is, heeft en doet, alleen te eindigen, zodat de ziel in niets zichzelf beoogt, maar alles over heeft voor God. Gods eer alleen zal dan zijn des mensen doel.
- Het bestaat ook in op het innigst gemeenschap met God te oefenen, want waar een mens zijn leven in vindt, daar leeft hij eerst recht.
- En tenslotte houdt de liefde tot God ook in volmaakte gehoorzaamheid omtrent alles wat God gebiedt, en dan wel zonder zonde.

Ten tweede breidt de genoemde tekst nader uit hoe deze liefde moet worden geoefend.

- *Met geheel uw hart*, dat is, uit het hart voortkomende en niet alleen met de mond. (Matth. 15: 8) "Dit volk genaakt Mij met de mond en eert Mij met de lippen, maar hun hart houdt zich verre van Mij." Ook met geheel uw hart (Jak. 1:8 en Psalm 12: 3): "Zij spreken valsheid, een ieder met zijn naaste, met vleierende lippen; zij spreken met een dubbel hart." Het is in oprechtheid en getrouwelijk (Joz. 22: 5 en 24: 14): "En nu, vreest de Heere en dient Hem in oprechtheid en waarheid."
- *Met geheel de ziel, met geheel uw verstand of van gansen gemoede*. Dat drukt uit dat de liefde volmaakt of volkomen moet zijn, dat er niets aan ontbreekt. Want het verstand sluit in de volmaakte kennis, en de wil is één van de voornaamste vermogens der ziel. Dat met de ziel geschiedt en van gansen gemoede, dat geschiedt met de wil, en wel met de gehele wil; dat is dus volmaakt.
- *En met al uw krachten*, voegt Lukas er nog bij (Luk. 10: 27). Dat wil zeggen alle krachten van lichaam en ziel, inwendig en uitwendig, met alle genegenheden en uitgangen, ook met alle leden des lichaams, met mond, tong, ogen, oren, handen en voeten. Met al uw krachten, drukt dus uit dat al de leden des lichaams de Heere ten dienste staan.

Ten derde, dit noemt de tekst het eerste gebod, omdat dit het eerste is in orde en omdat God boven alles eerst moet geliefd worden. De liefde tot de naaste moet een afdalende liefde zijn, voortvloeiende en afdalende uit de liefde tot God (1 Joh. 4: 7): "Laat ons elkander liefhebben, want de liefde is uit God." Ook omdat de liefde tot de naaste moet wijken voor de liefde tot God. Als het er op aan komt, moet men Gode meer gehoorzamen dan de mensen (Hand. 5: 29). En (Matth. 10: 37): "Die vader of moeder liefheeft boven Mij, en zoon of dochter liefheeft boven Mij, is Mijns niet waardig." Zie ook Lukas 14: 26. En ook een voorbeeld in Levi, die de Urim en Tummin droeg (Deut. 33: 9): "Die tot zijn vader en tot zijn moeder zeide: Ik zie hem niet; en die zijn broederen niet kende en zijn zonen niet achtte; want zij onderhielden Uw Woord en bewaarden Uw verbond." Alsook Ex. 32: 27-28.

Dit noemt de tekst ook *het grote gebod*.

Het tweede wordt het eerste gelijk en dus ook *groot* genoemd (Markus 12: 31). Daarom moet groot hier in Matth. 22 voor grootste genomen worden, omdat God het grootste en heerlijkste Voorwerp van alle liefde is, en omdat er geen liefde groter zijn mag dan deze (1 Sam. 15: 22).

2. In de tweede plaats eist de wet ook volmaakte liefde tot de naaste.

Door de naasten hebben wij te verstaan *alle mensen, die uit enen bloede zijn gemaakt* (Hand. 17: 26). Daarom wordt de één de broeder van de ander en zijn vlees genaamd (Jes. 58: 7). Ja zelfs onze vijanden, als in Ex. 11:2, alwaar de Egyptenaren der Israëlieten naasten genoemd worden; zo ook Lukas 10: 29-37. Hoewel het ook bijbels is dat men op de één meer geestelijke en natuurlijke betrekking heeft dan op de ander, zoals ouders, onze geestelijke vaders. Die zijn ons nader dan anderen en hierin zijn verschillende graden, doch omtrent allen wordt volmaakte liefde geboden.

De volmaakte liefde tot de naaste zal hierin bestaan:

- Dat wij onze naaste, als het waardigste schepsel op aarde, hoogachten, zonder er nochtans in te eindigen.
- In hem tedere genegenheid toe te dragen, echter zonder afgoderij.
- In hem wel te willen, en dat met daden te tonen in alle werken der liefde (1 Joh. 3: 18): "En laat ons niet liefhebben met het woord en met de tong, maar met de daad en waarheid."
- Ook in hetgeen men bezit dit ook voor de naaste te zoeken, zowel in het geestelijke als in het natuurlijke (Fil. 2: 4): "Een iegelijk zie niet op het zijne, maar een iegelijk zie ook op hetgeen der anderen is."

3. Zie nu op welke wijze of naar welk voorbeeld men zijn naaste moet liefhebben. De tekst zegt: *als uzelf*.

Dit wil niet zeggen dat de liefde tot zichzelf de regel voor de liefde tot de naaste zijn moet. Neen, indien men zichzelf op een rechte wijze en volmaakt liefhad, dan wordt deze liefde tot zichzelf maar tot een voorbeeld gesteld. De wet van God blijft de regel. Maar het geeft te kennen dat men zijn naaste als zichzelf oprecht, van harte, vurig, volstandig en onvermoeid lief zal hebben volgens de regel (Matth. 7: 12): "*Hetgeen gij wilt dat u de mensen doen, doet gij hun desgelijks, want dat is de wet en de profeten.*"

4. Hoe groot deze liefde tot de naaste zijn moet en hoe ver deze al of niet gaan mag, blijkt verder omdat dit gebod genoemd wordt *het tweede gebod*. Om te kennen te geven dat de liefde tot God hoger moet gaan en de liefde tot de naaste voor de liefde tot God moet wijken. Ook omdat de liefde tot de naaste moet zijn in en om de Heere. Maar dit wordt genoemd het eerste gebod *gelijk*, omdat God er de Wetgever van is, aan Wie men in dit gebod dezelfde verplichting heeft als in het eerste, en omdat het eerste gebod zonder dit geenszins kan gehouden worden. Want in zijn naaste lief te hebben, gehoorzaamt men God (1 Joh. 4: 20-21): "Indien iemand zegt: Ik heb God lief, en haat zijn broeder, die is een leugenaar. Want die zijn broeder niet liefheeft, die hij gezien heeft, hoe kan hij God liefhebben, Die hij niet gezien heeft? En dit gebod hebben wij van Hem, namelijk dat die God liefheeft, ook zijn broeder liefhebbe."

5. Het blijkt uit de tekst van welk gewicht deze twee geboden zijn, **want aan deze twee geboden hangt de ganse wet en de profeten**. Door de wet en de profeten is hier te verstaan de ganse Bijbel, de Schriften des Ouden en des Nieuwen Testaments. Zo antwoordde Abraham in die gelijkenis (Lukas 16: 29): "Zij hebben Mozes en de profeten, dat zij die horen." En Lukas 24:27: "En Jezus, begonnen hebbende van Mozes en de profeten, legde Hij hun uit in al de Schriften hetgeen van Hem geschre-

ven was." Want tot de profeten behoren ook de bevestigde en vervulde Schriften des Nieuwen Testaments.

Al deze Schriften zijn van zo groot gewicht, omdat in al wat er geschreven en beschreven is, het einddoel Gods is een mens op te wekken om God en zijn naasten op de rechte wijze lief te hebben (1 Tim. 1:5): "Maar het einde des gebods is liefde uit een rein hart en uit een goede consciëntie, en uit een ongeveinsd geloof." En (Rom. 13: 10): "De liefde is de vervulling der wet."

B. Laat ons nu verder nog eens zien hoe het toegaat, als een mens, onder vergelijking van zichzelf bij de volmaakte eis der wet, door de Geest wordt overtuigd van zijn onvermogen.

De grote vraag is: ***Kunt gij dit alles volkomenlijk houden?*** Dit gaat er van uit, dat zal iemand door de werken der wet ten leven geraken, hij volmaakt moet zijn. Zo zegt Jezus tot de jongeling (Matth. 19:17): "Wilt gij ten leven ingaan, onderhoudt de geboden." Dat wil zeggen: hij moet zonder erf- en dadelijke schuld zijn. En dan moest na de val zijn volmaakt doen nog overwicht hebben. Want als hij nu heilig kon leven, dan deed hij niet meer dan hetgeen hij schuldig was te doen en was maar een onnutte dienstknecht (Lukas 17: 10). "Daarom zal uit de werken der wet geen vlees gerechtvaardigd worden voor God" (Rom. 3: 20). Want de wet is door het vlees krachteloos geworden (Rom. 7: 3).

Dus is het antwoord van de onderwijzer zeer terecht als hij zegt: ***Neen ik, want ik ben van nature geneigd God en mijn naaste te haten.***

Vooraf moeten wij in het kort er op wijzen wat de mens van zichzelf ziet als God zijn ogen opent. Wat een monster is hij dan in eigen oog. Wat een bereidheid des harten is er bij zulk één om voor God en mensen hartelijk belijdenis te doen en te zeggen: zo en zo is het met mij gesteld. Ik ben in mijn hart een vijand van God. En bij de vromen, het verachte volk van God op aarde, als God met Zijn genadige tegenwoordigheid bij hen is, kan mijn natuur het niet harden, zo verdorven ben ik. Ziet, zulk een mens, waar God Zijn hand aan legt, wordt niet toornig als zijn kwaal wordt aangewezen. Hij buigt daar zo diep onder. Ook verbloemt zulk één de schuld niet. Dat doet de dwaas, zegt Salomo (Spr. 14: 9), maar bij de oprechte is goedwilligheid. Ziet vrienden, welk een onderscheid er is tussen een vriend of een vijand Gods. Als de één gezegd wordt dat hij daar en daar aan schuldig is, verbloemt hij het en probeert zich beter voor te doen dan hij is. Maar de oprechte in de juiste gesteldheid en dicht bij de Heere en zijn hart levende, zegt: *Gij kunt mij zo erg niet beschrijven, of ik ben nog duizend maal erger.*

Wat betreft dit antwoord van de onderwijzer:

1. Door de natuur is te verstaan dat boze beginsel, die gesteldheid en duivelse aard, welke de mens in de val gekregen heeft, zodat elk mens met dat beginsel - als zijn natuur geworden - ter wereld komt. Dus wordt hij terecht genoemd (1 Kor. 2:14 en Judas: 19): "Een natuurlijk mens, de Geest niet hebbende." En (Ef. 2: 3) een kind des toorns van nature ten aanzien van het verdorven deel in de gelovigen.
2. Deze verdorven natuur is geneigd God en zijn naasten te haten. Dit is niet slechts te verstaan van profane goddelozen, maar van alle mensen hoofd voor hoofd van nature (Psalm 21:9): "Uw hand zal al Uw vijanden vinden; Uw rechterhand zal Uw haters vinden." Psalm 68: 2: "God zal opstaan, Zijn vijanden zullen verstrooid worden, en Zijn haters zullen van Zijn aangezicht vlieden." Psalm 139: 21: "Zou ik niet haten, Heere, die U haten?" Rom. 1:30: "Haters Gods." En in Rom. 7: 7 wordt de mens niet alleen vijandig, maar enkel vijandschap tegen zijn God genoemd. En

zo is hij ook een hater van zijn naasten (Titus 3: 3): "Hatelijk zijnde en elkander hatende." En in Rom. 1:31 staat, dat hij is zonder natuurlijke liefde.

3. Ziet verder dat deze woorden over de verdorven natuur des mensen niet te hard gesproken zijn, zoals de verdorven en met zichzelf niet bekend gemaakte mens meent en ook de pelagianen dit leren.
 - O vrienden, als elk het maar nagaan en weten wil, hij zal het wel bevinden dat het zo is. Er komt niet één mens op de wereld, of zodra hij enig verstand naar buiten kan vertonen, laat hij het zien dat hij in zijn hart afkerig van God is en met zijn hart ook van het schepsel. En komt hij tot de jaren van onderscheid, onbekeerd blijvende, wordt die mens dan niet, hoe ouder hij wordt, hoe langer hoe vijandiger tegen God en Zijn zaak, Zijn volken Zijn waarheid? Het is wel waar dat hij meent God lief te hebben en Gode een dienst te doen met zijn eerlijk, burgerlijk en godsdienstig leven en gedrag. Maar hoe eerlijk en godsdienstig hij ook is, echter weet hij wel dat hij een vijand is van Gods volk. Als God zijn beste vriend, daar hij al zijn dagen mee heeft omgegaan, een nieuw hart geeft en hem bekeert, dan weet hij wel dat hij hem haat en er een tegenzin is in zijn hart - die men geen naam kan geven - en er een scheiding komt. De grondoorzaak hiervan is te zoeken in het Paradijs (Gen. 3: 15). Daar is vijandschap gezet en derhalve haat hij het werk Gods in zijn broeder. En hoe kan hij dan God liefhebben? Die dat zegt, is een leugenaar, zegt Johannes (1 Joh. 4: 20-21).
 - Blijkt deze haat tegen God niet ook daarin, dat een mens het niet buiten de wereld en de zonde kan stellen? Hij weet wel waar hij met zijn hart het liefste is: óf bij wereldse mensen, óf daar waar hij winst kan doen en tijdelijke goederen verzamelen; óf onder de aanbidding van genade in de openbare godsdienst-oefening; óf in zulke gezelschappen, waar van het werk Gods en de noodzakelijkheid van zulk een hart in ieder mens gesproken wordt. Daarbij komt dat het zondigen als het ware zijn natuur geworden is. Zie wat Salomo zegt (Spr. 8: 36): "Die tegen Mij zondigt, doet zijn ziel geweld aan; allen die Mij haten, hebben de dood lief." Daarom plachten de ouden de zonde een *Gods-moord* te noemen, want de haat is toch de wortel van de doodslag. Ja elke zonde is zulks tegen God, want deze staat God naar kroon en heerschappij. Zo staat er in Ezech. 28: 2, dat hij zijn hart stelt als Gods hart.
 - En hoe duidelijk blijkt in elk mens van nature deze haat tegen zijn naaste. Hij heeft hem niet lief, want dan zou hij zijns naasten geestelijk en tijdelijk heil zoeken. Wat zou hij dan over het gevaar, waarin zijn naaste verkeert, bekommerd en aangedaan zijn. Maar integendeel, hij heeft een Kaïns hart omtrent zijn naasten, zeggende met zijn daden: "Ben ik mijns broeders hoeder?" (Gen. 4: 9). Ja, hij kan soms de welvaart van zijn naaste niet dulden en is dan vervuld met nijdigheid. In Matth. 27: 18 lezen wij dat zij de Heere Jezus uit nijdigheid hadden overgeleverd. En in Hand. 5: 14-18 dat de hogepriester en Sadduceeën nijdig werden over de weldaden, welke geschieden aan ellendigen en bezetenen. Ja, zelfs blijkt de haat des mensen jegens degenen, die zijn welzijn zoeken. Gelijk in Achab, de koning van Israël (1 Kon. 22: 8). Deze koning zeide tot Josafat: "Daar is nog een man, om door hem de Heere te vragen; maar ik haat hem, omdat hij over mij niets goeds profeteert." En zo staat er ook in Amos 5: 10: "Hij haat in de poort degene, die hem bestraft, en hij heeft een gruwel van die oprechtelijk spreekt."

4. Vergelijken wij nu ten laatste nog des mensen vijandige toestand van nature met die volmaakte eis der wet, dan zullen wij zien dat deze natuur daaraan precies tegenovergesteld is.

- Dan zien wij dat wij *een zaad van boosdoeners zijn*, verdervende kinderen (Jes. 1:4). Een boos en overspelig geslacht (Matth. 16: 4). Een verkeerd en verdraaid geslacht (Deut. 32: 5, Fil. 2: 15). En dat wij van nature allen onder de vloek en toorn van God liggen (Gal. 3: 10).
- *Dan zien wij dat de wet van God in de hand des Heiligen Geestes alleen het middel kan zijn ter overtuiging van zonden* (Joh. 16: 8), waardoor een zondaar zijn ellende ziet en gevoelt, en bitterlijk aan het kermen en wenen kan geraken (Zach. 12: 10). Dit blijkt in die drieduizend (Hand. 2: 37) en in de stokbewaarder (Hand. 16: 30).
 - (1) Ja, deze zedelijke wet is voor elke ziel, waar de Geest van Christus zaligmakend Zijn hand aan legt, als een spiegel, waarin de ziel haar vuilheid en onreinheid kan zien. In Jak. 1:23-25 wordt zij bij zulk een spiegel vergeleken.
 - (2) Dan is deze wet als een rechte regelmaat, waarbij zulk één zijn kromheid en afkerigheid en dubbelhartigheid ziet. Dat de weg, waarin hij gewandeld heeft, en welke hem recht scheen, niet recht is (Spr. 16: 25).
 - (3) Dan is deze wet als een schuldbok. Iemand die al zijn schulden gaarne recht weet, slaat zijn boek daartoe maar eens open. Ziet dit overtuigend in de Samaritaanse vrouw (Joh. 4: 17-18). Jezus had maar één zonde genoemd, namelijk dat de man, die zij nu had, de hare niet was. En bij dit licht, waarbij zij deze ene zonde zag, gaf Christus haar ook het boek der wet. Dit blijkt uit vers 29: "Komt, ziet een mens, Die mij gezegd heeft alles wat is gedaan heb. Is Deze niet de Christus?"
 - (4) Dan is deze wet als een mondstopper. O, al heeft een mens nog zo lang tegen God, zijn Maker, met twisting geantwoord en de Almachtige geen recht toegewezen (Rom. 9: 20), de wet overreed hem en zegt: "Wie zijt gij, o mens, die tegen God antwoordt? Zal ook het maaksel tot degene, die het gemaakt heeft, zeggen: Waarom hebt u mij alzo gemaakt?" Dan valt hij onder de Almachtige en legt zijn wapenen tegen God neer. De apostel Paulus zegt in Rom. 3: 19, dat de wet spreekt opdat alle mond gestopt worde.
 - (5) Eindelijk is de wet voor zulk één als een bewaarder totdat het geloof in Christus komt en dus de staatsverandering. Dan wordt de wet op des Heeren tijd in de hand des Geestes een tuchtmeester tot Christus (Gal. 3: 23-24): "Doch eer het geloof kwam, waren wij onder de wet in bewaring gesteld, en zijn besloten geweest tot op het geloof, dat geopenbaard zou worden. Zo dan, de wet is onze dichtmeester geweest tot Christus."
 - (6) Hoe schrikkelijk en onder vreselijke tekenen deze wet ook op Sinaï is gegeven, zij is en blijft alzo - in de hand des Geestes omtrent vroom en onvroom gebruikt wordende - tot een licht en lamp (Psalm 119: 105), welke een onder de macht des satans gevangen mens kan doen zien waar hij zit, zodat hij aan het roepen raakt.
En het is derhalve zeer nodig, dat deze scherpelijk gepredikt wordt. *Dat is evangelisch handelen*. Zie maar wat voor soort mensen het zijn, die zich tegen de prediking der wet verzetten, en die met de letter van het Evangelie de mensen onder de wet gerust stellen. Paulus spreekt anders (Rom. 3: 31): "Doen wij dan de wet teniet door het geloof? Dat zij verre, maar wij bevestigen de wet."

Toepassing

Ziet vrienden, welke de staat van alle mensen van nature is: verre van de ware troost, en gezonken in diepe ellende en blindheid. Wij hebben nu nog maar een gedeelte of stukje der zaak van verre gezien. In het vervolg zal nog daarbij komen de dodelijke en ongeneeslijke onmacht en opstand van de natuur tegen Gods weg om verlost te worden. Daarna nog welke eeuwige ellenden boven het hoofd hangen.

A. *Laat ons nu eens zien wie zichzelf mag en moet houden voor zulk één, die nog midden in de dood ligt.*

1. Die mensen liggen nog midden in de dood en zijn in een uiterst gevaar, die zó blind zijn dat zij hun gevaar noch zien, noch beseffen. Die, wat Gods knechten hun ook toeroepen, niet horen kunnen en zich niets van het gevaar aantrekken. Dezulken, zegt Salomo (Spr. 23: 34), slapen in het opperste van een mast, in het midden van een woedende zee. Zulken worden dikwijls nooit wakker, totdat zij wakker storten in het verderf. O mens, wat is de geestelijke dood toch groot! Als uw huis eens boven uw hoofd in brand stond en het u toegeroepen werd, al was het maar door een kind, zou u het niet aanstonds geloven? Zou u wel zorgeloos kunnen blijven liggen slapen? Wat is dat naar, zonder God, zonder Christus, zonder hoop, en dus zonder ware troost in de wereld, en zijn ziel in de brand en daar toch gerust bij. Ik zeg: *wat is die dood groot!*
2. Die liggen nog midden in de dood, die hun eigen opvattingen hebben van de staat der ellende, en die menen, omdat zij er zo klaar van spreken kunnen en deze waarheid verdedigen, dat zij daarom de rechte kennis van hun ellende hebben. O mensen, dat zal u bedriegen, al gaan de opvattingen nog zo hoog, als men nooit bij het licht des Geestes ziet: *Ik ben die man!* En daarmee werk in de eenzaamheid krijgt. Dezulken kunnen menigmaal zeer luchtig en zonder veel aandoening spreken over die allerdiepste ellenden, omdat zij zichzelf niet zien. Ziet dat maar eens als iemand in een berooide boedel zit en hij recht gelooft hoe het daarmee staat, wat zal hij er bevende en met aandoening van spreken, bijzonder wel als de rechter voor de deur staat. Het zien van de zonden door zulken kan men vergelijken met wanneer iemand een geschilderde wrede leeuw aan de wand ziet. Daar staat hij vrolijk en wel tevreden bij. Maar ziet hij eens een levende, en dat zonder banden, op hem aankomen om hem te verslinden, de gesteldheid zijns harten is geheel anders. Dan is hij zo luchtig niet. Vrienden, zo zijn de zonden als zij waarlijk gezien worden; zij zullen de mens verderven.
3. Ook zulken liggen in de dood, die weinig of niet naar de kerk gaan, want daar ontvangt men dat licht in de ziel. God heeft Zich aan Zijn openbare instellingen voornamelijk gebonden om daar Zijn Geest tot verlichting onder te zenden. Ziet ook Hand. 10: 44, de Geest viel op allen die het Woord hoorden! En gij krijgt het nimmer zo gij het niet krijgt in Gods weg. O mens, wat waagt gij toch veel. Die nu in de verdoemenis zijn, wie weet hoe zij schreeuwen: *Hadden wij nog maar één sabbat!* En dat in de hoop dat ze het dan nog krijgen mochten. Want die arme mensen, nu in de verdoemenis zijnde, zagen toen zij in de tijd waren het licht ook niet. Maar nu zien zij het, zoals wij zien in de rijke man (Lukas 16: 28). Och, zegt hij, waarschuw toch mijn broeders en vrienden op de aarde. Maar het antwoord

was: *Zij hebben Mozes en de profeten. En al stond er iemand op uit de doden, zij zouden het zich echter niet laten gezegen.*

4. Weer anderen gaan veel ter kerk, maar zij rusten daarop en zij gaan er heen om gerust te worden. Blevén zij er uit, zij zouden er geen vrede mee hebben. Wanneer zij naar de kerk geweest zijn, is het hun of zij veel reiner zijn en of er een pak van hun hart gevallen is. En vrienden, wanneer gij met zegen ging, gij zoudt er een pak bij gekregen hebben. Hoe onrustiger een mens, in de natuurstaat zijnde, in de kerk wordt, hoe meer zegen hij heeft, al kan hij zulks niet voor een zegen houden. Maar zulken, die wij hier noemden, worden onder de prediking der wet nooit met de verloren zoon tot zichzelf gebracht (Lukas 15: 17). Dat is de zaak: een mens is zó ver van ware zelfkennis, dat de roepstem hem niet bereiken kan. En toch zal hij tot zichzelf moeten komen, zal hij ooit terechtkomen.

5. En ten laatste, ook die liggen midden in de ellende, ja de dood kijkt hun de ogen uit, die tegen het werk Gods in anderen ingaan. Die het niet verdragen kunnen dat anderen met ontroering spreken over wat zij van hun ellende en gevaren zien, ja die daar als vuur en vlam tegen zijn. Die hun huis liever in vrede houden dan dat God onder hun kinderen of vrienden komt werken. Maar vrienden, Jezus zegt dat Hij niet gekomen is om vrede te brengen, maar het zwaard (Matth. 10: 34-37), zodat de vader en de moeder opstaan zullen tegen de kinderen, en wederom de kinderen tegen de ouders, en dat des mensen huisgenoten zijn vijanden zullen worden.
 Mensen, die tegen dat werk Gods zo vijandig zijt, hebt u nog meer bewijs nodig om te geloven dat u zonder genade bent? De vijandschap, in het Paradijs al tussen het zaad der vrouw en het zaad der slang gezet (Gen. 3: 15) kunt gij in uzelf klaar zien, en zo ook wiens zaad gij zijt. Want indien u maar de minste rechte kennis van uw eigen ellende en gevaar had, o, hoe verblijd zoudt ge zijn als God het uw kinderen en vrienden ook deed zien. Wat zou u God danken en moeten zeggen dat het de grootste weldaad was, die God aan uw huis kon doen. Wat zoudt gij daarbij alles schade en drek achten (Fil. 3.8).

B. Maar er zullen er ook zijn, die zichzelf in velerlei ellende zien. Die in hun leven veel benauwdheden in hun consciëntie hebben gehad, of die vele jaren geleden wat van zichzelf gezien hebben. Of die veel wederwaardigheden in dit leven hebben: veel tegenspoeden, veel armoede, veel ellenden in hun kinderen en goederen. Of ook die tegenwoordig soms wel enige aandoeningen hebben.

Maar vrienden, weet toch dat er in de Bijbel veel soorten van droefheid gevonden worden. Judas had berouw en daarbij gaf hij terug hetgeen hij gestolen had (Matth. 27: 2-4). Ezau zocht bij zijn vader met tranen een plaats des berouws (Hebr. 12: 17). De goddeloze Achab vernederde zich (1 Kon. 21:27). Saul werd een andere man (1 Sam. 10: 9). Simon de tovenaars bekende zijn schuld én zocht vergeving voor die misdaad (Hand. 7: 24). En Felix werd zeer bevreesd toen Paulus met hem sprak over de matigheid en over het laatste oordeel. Hij sprak: "Ga heen, en ter gelegener tijd zal ik u wel weer roepen" (Hand. 24: 25). Agrippa werd bijna bewogen een christen te worden (Hand. 26: 28. Laat ons enige dingen ter onderscheiding van *de ware droefheid naar God over zijn zonden* voorstellen, of ook iemand zichzelf daarbij mocht zien.

1. Vrienden, de droefheid naar God over zijn zonde is wel te onderkennen en zij is zeer eenvoudig te beschrijven. Want het is een innige smart in het hart daarover, dat men tegen zulk een goedgevoelend en lankmoedig God gezondigd en misdaan heeft. Tegen zoveel weldaden, zoveel bewaringen, tegen zoveel genademiddelen, welke de Heere zo goed was te geven. Ik zeg, het is over de zonden, en niet zo zeer over de gevolgen van de zonde, over allerlei gevolgen van straffen, die hij te wachten heeft, of ook drukkende tegenheden, armoede, kommer in het tijdelijke, of mishandelingen in de wereld. Paulus had een welgevallen in smaadheden. Al die dingen worden daar licht, waar de zonden gezien worden. De zonden drukken dan zwaarder en het is (Klaagl. 3: 39): "Wat klaagt dan een levend mens? Een ieder klage vanwege zijn zonden." Of zoals David (Psalm 51:6): "Tegen U, U alleen heb ik gezondigd, en gedaan dat kwaad is in Uw ogen. Opdat Gij rechtvaardig zijt in Uw spreken, en rein in Uw richten." Heel anders is het met de droefheid naar de wereld, die de dood werkt. Daar drukkén de straffen meer, en naarmate die minder worden, wordt de droefheid ook minder; en daar wordt een mens steeds meer verhard onder, gelijk wij zien bij Farao.

2. In de droefheid naar God komt een mens tot waarachtige vernedering over zijn zonden, met belijdenis daarvan voor God en mensen. O, die wil het voor de mensen ook wel weten dat het zo gruwelijk met hem gesteld is, gelijk de Catechismus zegt: Ik ben een vijand van God en van mijn naasten. En zoals David (1 Kron. 21:8): "Ik heb zottelijk gehandeld." Ziet eens wat Paulus zegt: "Ik, die een vijand, een vervolger was, aan mij, de grootste der zondaren, is genade bewezen opdat Jezus Christus al Zijn lankmoedigheid aan mij betonen zou, tot een voorbeeld dergenen, die in Hem geloven zullen ten eeuwigen leven" (1 Tim. 1:15-16). Vrienden, Salomo zegt (Spr. 14: 9): "De dwaas verbloemt de schuld, maar bij de oprechten is goedwilligheid." De oprechte verzwaart de schuld; zijn harten mond zijn er vol van. Zulk één erkent dat God rechtvaardig is. Die zegt met zijn ganse hart: Heere, Gij zijt rechtvaardig; en zo valt hij zijn Rechter toe. Hij zegt: "Heere, doe met mij wat goed is in Uw ogen, want ik ben genade onwaardig." Zulk één zit met Aaron stil en zwijgt Gode (Ps. 62: 6), en zegt met Elia (1 Sam. 3: 18): "Hij is de Heere." Ook (Micha 7: 9) met de kerk: "Ik zal des Heeren gramschap dragen." Ja vrienden, zulk één nadert als een onwaardige op vrije genade.

3. In de droefheid naar God komt er een scheiding tussen de ziel en tussen de zonde. Salomo zegt (Pred. 7: 3) dat door de droefheid des aangezichts het hart gebeterd wordt. Maar zo is het ook hier. Daar komt een afscheid voor God van alle zonden als zonden. Zulk één wordt aller zonden vijand, hij scheidt van zijn afgoden in zijn hart, in zijn kleding, in zijn huissieraden. Hij verfoeit zichzelf, dat hij er zijn hart zo aan heeft gegeven. En zo raakt het hart los van hetgene, waar het altijd aan vast zit. Want een mens wil niet dat men daar aankomt, het doet hem zeer en daarom zegt hij: Ik heb geen afgoden. Maar als God hem licht geeft, ziet hij het. En een ander, die enig licht heeft, ziet het ook wel. De Heere zegt (Jer. 4: 1): "Zo gij u bekeren zult, Israël, bekeer u tot Mij; en zo gij uw verfoeiselen van Mijn aangezicht zult wegdoen, zo zwerf niet om." In die grote reformatie (Ezra 9 en 10) moesten eigen vrouw en kinderen worden uitgedreven, en dat was toch nog heel wat meer dan dat men vast zit aan vodden en zijn ziel daardoor gevangen houdt.

Eén zonde, als een lekkere bete onder de tong gehouden, is genoeg om ons eeuwig ongelukkig te doen blijven.

4. In de droefheid naar God krijgt men medelijden met anderen en drukt ook het gevaar, waarin anderen verkeren, zodat men hen uit ontferming waarschuwen moet. En het gaat gepaard met begeerten naar al meer en meer ontdekking in zichzelf en anderen. Zulk één is niet bekommerd daarover, dat hij ontdekt zal worden.
5. En daar waar ware droefheid naar God over de zonden is, kan een mens het niet stellen buiten het enige nodige. Hij kan niet op zijn doen, noch op het volbrengen van enige plichten rusten, want die worden voor hem wegwerpelijk. Ook niet op een tekst of belofte, om daarmee tot zichzelf van vrede te spreken. Zulk één is er over bekommerd, dat hij ook maar ergens op zou gaan zitten.

O vrienden, dat elk onzer zich daarbij mocht zien en hier niet overheen lopen. Het is het eerst nodige en er is geen andere weg als de hier in de Catechismus genoemde, welke op de Bijbel is gegrond. *Ten eerste, dat ik weet hoe groot mijn zonden en ellenden zijn.* Jezus zegt (Matth. 7: 26) dat die hier overheen stapt, de man gelijk is, die zijn huis op het zand bouwt, en niet graaft, noch verdiept.

- (1) Zoekt toch uw leven niet in de wet, want die weg is voor eeuwig gesloten. Maar mocht gij veel de wet als een spiegel en schuldboek inzien. Dat gij uzelf vuil mocht zien, tienduizend talenten schuldig en geen penning hebbende om te betalen.
- (2) Zucht om de Geest der verlichting langs de wet, opdat dus de wet u drijven mocht naar Christus. Wat is een mens toch blind! Dagelijks wordt het hem toegeroepen, ja zodra hij ter wereld komt, wordt hij in de kerk gebracht en is er terstond water om hem uitwendig te reinigen. En nochtans staat hij niet stil bij de vuilheid van zijn ziel. Wat is hij ook een vreemdeling van zichzelf en van geestelijke dingen.
- (3) Zoekt er tegen te waken dat gij moedeloos zoudt denken dat er aan Gods zijde geen raad is, en tegen de bestrijdingen van satan dat er voor u geen loop is, of dat er van uw werk toch niets zal worden en het alles op niets zal uitlopen. Want dat is zo nadelig. Maar moed op de mogelijkheid aan Gods zijde en zo alle eigen gronden kwijt te raken, dat is voordelig.
- (4) Om u tot spoed aan te zetten, zoekt toch te geloven dat u een kostelijke ziel hebt en voor een eeuwigheid geschapen zijt. Vrienden, als de tijd voorbij is, dan is het gedaan, en daarom, de indrukken van de korthed des tijds en het grote werk, dat nog aan de ziel geschieden moet, moesten u sterk doen roepen. Want na deze tijd zal er geen tijd meer zijn (Openb. 10:6) in een ogenblik kan Gods lankmoedigheid een einde nemen en er een afgesneden zaak geschieden.

C. Deze stof is ook zeer geschikt voor Gods volk, want de behandeling der leer in de Catechismus stemt overeen met de weg van 's Heeren volk. Hun leven is toch een gedurige cirkel. Grote zaken in het oog, gevoel en smart over de zonden, en zo naar Christus te raken, Hem gedurig aan te grijpen. Daaruit vloeien lust en liefde voort om voor God te leven, en hun gebrek daarin wordt wederom hun ellende.

1. Des Heeren kinderen hebben nodig steeds bij hun ellende te worden geleid door de Geest van Christus. Want anders wennen zij af van die zalige en heiligende weg: het dagelijks gebruik maken van Christus tot rechtvaardigmaking. Paulus zegt (Col. 2:6): "Gelijk gij dan Jezus Christus, de Heere, aangenomen hebt, wandelt

alzo in Hem." Dit wandelen in Hem kan immers niet plaats hebben vóór het gelovig gebruik maken van Hem. En niemand kan ooit gelovig gebruik van Christus maken, tenzij hij als een arme ellendige tot Jezus komt. Want dit is een wandelen zoals de ziel Hem aangenomen heeft, en in het aannemen ging het toch zo toe als wij hier aanwezen.

2. Ook heeft Gods volk nodig dat zij niet vergeten wie zij geweest zijn, ja veel hun vorige schulden na te gaan en hun morenhuid te beschouwen. Dat zou dienen kunnen tot verwondering over de vrije genade, en de bevinding van die grote verlossing zou wederom hoop kunnen werken in het voortgaan. Ook zou het Gods volk meer in staat stellen om nuttiger omtrent anderen te zijn, die nog midden in hun ellendestaat liggen. Dan zou het hart niet zo hard zijn omtrent de zonden van anderen, maar liefde en medelijden zouden dan overheersen.
3. Ook heeft des Heeren volk deze kennis van ellende gestaltelijk nodig, om zo in vreze te wandelen temidden van de verzoeken van binnen en van buiten. O vrienden, het is genade als men bewaard wordt. De zaden van alle boosheid zijn in het hart. Het is waar, God is getrouw, Die u niet zal laten verzocht worden boven hetgeen gij vermoegt. Maar het is ook waar dat er maar één zonde is, waarvoor gij voor eeuwig veilig zijt, namelijk de zonde tot de dood. Maar anders staat gij in het strijdperk tegen het boos bedenken en daarin is veel werk te doen.

Tenslotte dient het ook ter opwekkingen bemoediging van Gods volk, dat zij een Borg hebben, en derhalve is de wet hen niet gezet om te betalen. Uw Borg heeft u verlost. Hij heeft de vloek der wet gedragen en de wet volkomen gehoorzaamd. Uw ellenden hebben Hem gedrukt. En zo is Zijn liefdeoog van eeuwigheid op u met name geweest, en in de tijd, toen gij daar lag, (Ezech. 16: 5-6) vertreden in uw bloed, walgelijk op de vlakte des velds. Toen ging Hij u voorbij en sloeg u aan, zeggende: *Leef, ja leef!* O vrienden, mocht gij het zien en geloven kunnen, en God er de eer van geven! Maria zegt (Lukas 1:49) en dat is toch ook voor u waar: *"Grote dingen heeft aan mij gedaan Hij, Die machtig is, en heilig is Zijn Naam."* Amen.

ZONDAG 3 (Vraag 6-8)

DE OORSPRONG DER ZONDE EN DE ONVRIJHEID VAN DES MENSEN WILTEN GOEDE, OF DE ONMACHT

Vraag 6: Heeft dan God de mens also boos en verkeerd geschapen?

Antwoord: *Neen Hij; maar God heeft de mens goed en naar Zijn evenbeeld geschapen, dat is, in ware gerechtigheid en heiligheid, opdat hij God, Zijn schepper, recht kennen, Hem van harte liefhebben en met Hem in de eeuwige zaligheid leven zou, om Hem te loven en te prijzen.*

Vraag 7: Vanwaar komt dan zulk een verdorven aard des mensen?

Antwoord: *Uit de val en ongehoorzaamheid van onze eerste voorouders, Adam en Eva, in het Paradijs, waar onze natuur also is verdorven geworden, dat wij allen in zonden ontvangen en geboren worden.*

Vraag 8: Maar zijn wij also verdorven, dat wij ganselijk onbekwaam zijn tot enig goed, en geneigd tot alle kwaad?

Antwoord: *Ja wij, tenzij dan dat wij door de Geest Gods wedergeboren worden.*

Wij hebben de vorige maal aan de hand van zondag 2 gehandeld over *des mensen ellende, bestaande in de zonde, zijn onmacht en de algemene straffen*. Ook zagen wij hoe de rechte kennis hiervan alleen verkregen kan worden door de verlichting des Heiligen Geestes bij de zedelijke wet van God. Alsmede hebben wij met de onderwijzer het besluit opgemaakt - ná vergelijking van de jammerlijke gesteldheid van ons hart en onze daden jegens God en onze naasten bij de volmaakte eis der wet - *dat wij en alle mensen van nature geneigd zijn God en onze naasten te haten*.

Nu gaan wij met de onderwijzer in deze derde zondagsafdeling er toe over om de mond te stoppen van meest alle dwaalgeesten. Want dezen lasteren onze leer in deze, alsof daaruit zou voortvloeien - daar wij, onze natuur toch van God hebben - dat God een Oorzaak van de zonde zou zijn. Maar ook opdat wij bij de behandeling daarvan meerder en klaarder ontdekking aan onszelf bekomen en nóg rechter kennis bekomen van onze zonde. Wij zullen dit aanwijzen aan de hand van twee hoofdzaken:

- I. *De oorsprong der zonde, als grondoorzaak van de onmacht en straffen* (vraag 6 en 7).
- II. *De grootheid van deze verdorvenheid, en inzonderheid van 's mensen onmacht* (vraag 8)

I

Wat de eerste hoofdzaak betreft, daarin zien wij:

- A. Vanwaar de zonde niet is (vraag 6) en B.
- B. Vanwaar dezelve wél is voortgekomen (vraag 7).

A. Wat betreft vanwaar de zonde *niet* is, daarin komt ons hier voor:

- (1) Een brute vraag van de trotse en aan de Almachtige onrecht toeschrijvende mens, welke de onderwijzer hier sprekende invoert. En dit om ons te tonen welk een hart wij van nature hebben zelfs ten opzichte van de goede God, het hoogste Goed Zelf. Want de mens meent dat het te hard gesproken is als gezegd wordt dat hij van nature geneigd is God en zijn naasten te haten. Aanstonds rijst dan in zijn hart

het bewijs van zijn haat tegen God, als hij met de dwaalgeesten, die hun valse leerstellingen hebben geput uit de verdorven natuur, durft vragen: **Heeft dan God de mens also boos en verkeerd geschapen?**

- (2) Maar zien wij dan ook het volkomen en nadrukkelijke antwoord, en dat is ten volle: **Neen Hij**. Alsof de onderwijzer zeggen wil: *God is niet alleen geen oorzaak van de zonde, maar Hij kan het ook niet wezen*. Het is onmogelijk, de wezenlijke Goedheid Zelf, het Licht, de Allerheiligste, de Allervolmaaktste kan geen kwaad, geen duisternis, geen onheiligheid of iets onvolmaakts voortbrengen. En evenmin kan God Zichzelf verzaken en verloochenen (2 Tim. 2: 13): "Indien wij ontrouw zijn, Hij blijft getrouw; Hij kan Zichzelf niet verloochenen." Ja, nimmer kan er enig kwaad van dat Opperwezen voortkomen, gelijk ook de Schrift uitdrukkelijk leert (Psalm 5: 5-7): "Gij zijt geen God, Die lust hebt aan goddeloosheid; de boze zal bij U niet verkeren; de onzinnigen zullen voor Uw ogen niet bestaan; Gij haat alle werkers der ongerechtigheid. Gij zult de leugenspreker verdoen, en van de man des bloeds en bedrogs heeft de Heere een gruwel." Ja nadrukkelijk zegt Paulus (Rom. 3: 5-7), *dat onze ongerechtigheid Gods gerechtigheid bevestigt en dat Gods waarheid overvloediger wordt door onze leugens*. God haat en straft het kwaad, ja heeft er zelfs een middel tegen uitgevonden om het uit te roeien: *de dood Zijns Zoons*.

Maar de onderwijzer geeft nog andere redenen om de ongerijmdheid en gruwelijkheid van de schuld op God te leggen aan te tonen. En deze bestaan hierin, *dat de Heere naar buiten geen reden of oorzaak heeft gegeven, dat men zo van Hem zou denken*.

1. Een eerste reden om deze ongerijmdheid en gruwelijkheid aan te wijzen neemt hij uit de schepping van de mens: *Maar God heeft de mens goed en naar Zijn evenbeeld geschapen, dat is, in ware gerechtigheid en heiligheid, opdat hij God, zijn Schepper, recht kennen, Hem van harte liefhebben en met Hem in de eeuwige zaligheid leven zou, om Hem te loven en te prijzen*. Over deze schepping zal in de negende zondagsafdeling gehandeld worden, zoals dezelve is beschreven in Gen. 1; hier willen wij alleen opmerken, **dat God de mens goed geschapen heeft**.

- *Goed*, dat is niet verdorven, noch met enige kwade hoedanigheid of begeerlijkheid tegen zijn geest besmet. Het is ook een oorspronkelijke gerechtigheid te bezitten, of een zedelijke en deugdelijke goedheid, want een staat tussen goed en kwaad is er niet en was er ook niet. Dat dus de mens goed geschapen is en derhalve God geen oorzaak is van de zonde, al is God een oorzaak van de natuur, blijkt uit Gen 1:31 en Deut. 32: 4: "Hij is de Rotssteen, Wiens werk volkomen is; want al Zijn wegen zijn gericht. God is waarheid en is geen onrecht; rechtvaardig en recht is Hij." En Pred. 7: 29: "Alleenlijk ziet, dit heb ik gevonden, dat God de mens recht gemaakt heeft."
- God schiep de mens **naar Zijn evenbeeld**, dat is **in ware gerechtigheid en heiligheid**. Sommige papisten, het eens zijnde met de pelagianen, willen de woorden *beeld* en *gelijkenis* onderscheiden hebben, omdat zij menen dat de gelijkenis Gods in de eerste mens niet is ingeschapen, maar deze door hem verkregen moest worden. Doch deze woorden zijn hier duidelijk samengevoegd, om uit te drukken *een gelijkend beeld*. Daarom worden deze spreekwijzen veel verwisseld, als (Gen. 1:26-27): "Laat Ons mensen maken naar Ons beeld, naar Onze gelijkenis. En God schiep de mens naar Zijn beeld, naar het beeld van God schiep Hij hem; man en vrouw schiep Hij ze." En (Gen. 5: 1): "Ten dage als God de mens schiep, maakte Hij hem naar de gelijkenis van God." Zie daartoe ook

Gen. 9: 6 en Jak. 3: 9. Bijzonder spreekt ook Paulus in Ef. 4: 24 van naar God geschapen te zijn.

Door dit beeld moet men geen wezenlijk⁴ en volkomen beeld verstaan. Dat is de eeuwige Zoon van God alleen, volgens 2 Kor. 4: 4 en Col. 1:15: "*Het beeld des onzienlijken Gods.*" En Hebr. 1:3: "Het uitgedrukte beeld van des Vaders zelfstandigheid." Het grote onderscheid ligt hier, dat de Zoon het Beeld des Vaders *is*, en de mens geschapen is *naar* het beeld van de Drie-enige God (Gen. 1:26). Ja, de Zoon is zo zeer het Beeld des Vaders, dat er in Joh. 14: 9 staat: "Dij Mij gezien heeft, die heeft de Vader gezien." Men moet door het beeld, waarnaar God de mens schiep, verstaan sommige uitdruksele van enige mededeelbare eigenschappen Gods, en dan wel zo, dat het voorbeeld en het afgebeelde oneindig verschillen. Dit beeld wordt gevonden in redelijke schepselen; zoals in de engelen (Ps. 8: 6), waarom zij goden genaamd worden (Psalm 97: 7 en Job 14: 9), waarin God klaarheid heeft gesteld; en in mensen, zowel de vrouw als de man, zoals duidelijk blijkt uit Gen. 1:26-27.

Sommigen zeggen wel dat dit laatste strijdt met 1 Kor. 11:7: "De man moet het hoofd niet dekken, overmits hij het beeld en de heerlijkheid Gods is, maar de vrouw is de heerlijkheid des mans." Maar in deze plaats wordt maar van de meerdere waardigheid des mans boven de vrouw gesproken, die daarom het hoofd moet dekken.

Zien wij nu waarin dit beeld in enige ruimte (welke wij niet kunnen afscheiden) naar de Heilige Schrift bestond.

1. *Het bestond in het geestelijke en onsterfelijke wezen der ziel, gepaard met haar geestelijke vermogens.* Dit zien wij overtuigend in Gen. 9: 6: "Wie des mensen bloed vergiet, zijn bloed zal door de mens vergoten worden; want God heeft de mens naar Zijn beeld gemaakt." Dat wil zeggen dat de mens enige gelijkheid naar God heeft in het bestaan van zijn ziel, maar niet in de deugdelijke goedheid, want deze heeft hij gans verloren. Vergelijkt dit met wat de apostel zegt van de heidenen (Hand. 17: 29): "Wij dan zijnde Gods geslacht, moeten niet menen dat de Godheid goud of zilver of steen gelijk zou zijn, welke door mensenkunst en bedenking gesneden zijn", hetwelk aanduidt dat God een Geest is, Die niet kan worden afgebeeld. Met veel nadruk lezen wij (Jak. 3: 9): "Door de tong loven wij God en vervloeken wij de mensen, die naar de gelijkenis Gods gemaakt zijn." Dus zien wij dat 's mensen geestelijke en onsterfelijke ziel daarin gelijkt naar God, Die een Geest is (Joh. 4: 24).

Maar het is er zó ver van af dat men de mens dan een Goddelijk wezen zou kunnen toeschrijven, als men de overdruksele van enige eigenschappen Gods in die mens *Goddelijke eigenschappen* zou kunnen noemen. Er kan slechts gesproken worden van *enige gelijkenis*. Dan kan men de ziel in de staat der rechtheid wel een afbeelding noemen, maar dit gaat ten aanzien van het gehele beeld niet op, want dan is een zinspeling op een gesneden beeld juister. Het geschilderd gesneden beeld geeft meer gelijkenis dan een schilderij. Derhalve besluiten wij dat de ziel in zijn geestelijk en altijd durend wezen mede behoort tot het beeld.

2. *Dit beeld bestond allervoornaamst in de zedelijke en deugdelijke goedheid* (Gen. 1:31): "En God zag al wat Hij gemaakt had, en ziet, het was zeer goed." Ook Pred. 7: 29: "Alleenlijk ziet, dit heb ik gevonden, dat God de mens recht gemaakt heeft." Dit waren de volmaaktheid en de oorspronkelijke gerechtigheid, die zich vertoonden in de wijsheid des verstands en in de heiligheid van de wil, volkomen overeenkomende met

⁴ NI. het Wezen Gods

de wil van God (Matth. 5: 48): "Weest dan gijlieden volmaakt, gelijk uw Vader, Die in de hemelen is, volmaakt is." In Ef. 4: 18, waar de volmaaktheid in wijsheid en heiligheid het beeld van God genoemd wordt, wordt van de mens gezegd dat hij verduisterd is in het verstand, vervreemd zijnde van het leven Gods, door de onwetendheid, die in hem is, en door de verharding zijns harten. Zie ook 2 Petrus 1:4: "Opdat gij door dezelve de Goddelijke natuur deelachtig zoudt worden, nadat gij ontvloten zijt aan het verderf, dat in de wereld is door de begeerlijkheden." En voornamelijk wel 2 Kor. 3: 18: "Wij allen met ongedekt aangezicht de heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende, worden naar hetzelfde beeld in gedaante veranderd, van heerlijkheid tot heerlijkheid, als van des Heeren Geest." Uitdrukkelijk zegt de apostel in Col. 3:10: "En aangedaan hebbende de nieuwe mens, die vernieuwd wordt tot kennis naar het evenbeeld Desgenen, Die hem geschapen heeft." Ook in Ef. 4: 24: "En de nieuwe mens aandoen, die naar God geschapen is, in ware rechtvaardigheid en heiligheid." Welke plaatsen alle, door de woorden *vernieuwd* of *nieuwe mens*, duidelijk zien op de oorspronkelijke staat van Adam.

3. Ook behoort verder tot het beeld de heerschappij van de eerste mens over andere schepselen. Dit blijkt uit Gen. 1:26: "En dat hij heerschappij hebbe over de vissen der zee, en over het gevogelte des hemels, en over het vee, en over de gehele aarde, en over al het kruipend gedierte, dat op de aarde kruipt." En vers 28: "En onderwerpt ze, en hebt heerschappij over de vissen der zee, en over het gevogelte des hemels, en over al het gedierte, dat over de aarde kruipt." Hieruit volgt, dat de mens direkt recht had vlees van redeloze dieren te eten.

Dit houden wij staande tegen de papisten, die zich beroepen op Gen. 9: 2-3, maar deze woorden zijn slechts een herhaling van het oude recht, dat de mens had vóór de val. Deze heerschappij kan men wel een gevolg van het voornaamste deel van het beeld noemen, maar ten aanzien van het ganse beeld is het er een wezenlijk deel van. De overheden worden om hun heerschappij *goden en kinderen des Allerhoogsten* genoemd (Psalm 82:6). Zo ook de man om zijn heerschappij over de vrouw *het beeld en de heerlijkheid Gods* (1 Kor. 11:7). Ook is in de heerschappij een gelijkheid tussen God en de volmaakte mens.

De waarheid hiervan blijkt ook daaruit, dat de mens in de vernieuwing naar dat beeld zijn verloren recht en heerschappij in Christus terugkrijgt, hetwelk blijkt in Job 5: 23: "Met de stenen des velds zal uw verbond zijn, en het gedierte des velds zal met u bevredigd zijn." En ook omdat in de heerlijkheid de heerschappij over de schepselen volmaakt plaats zal hebben. Paulus zegt (Rom. 8: 20-21) dat het ganse schepsel daarnaar zucht. Dit bevestigt de onderwijzer in de twaalfde zondagsafdeling, zeggende: *En dat ik hiernamaals in eeuwigheid met Hem over alle schepselen regere.*

4. *Eindelijk behoort ook tot het beeld in de eerste mensen de onsterfelijkheid.* Daarin was hij het onsterfelijk Opperwezen gelijk. Dit leert Paulus uitdrukkelijk (1 Kor. 15: 47-49): De eerste mens is uit de aarde aards, de tweede Mens is de Heere uit de hemel. Hoedanig de aardse is, zodanige zijn ook de aardsen; en hoedanig de hemelse is, zodanige zijn ook de hemelsen; en gelijkerwijs wij het beeld des aardsen gedragen hebben, alzo zullen wij ook het beeld des hemelsen dragen." Dit bewijzen al die plaatsen, die van de dood als vaneen straf der zonde spreken (Rom. 5: 12, 21): "Gelijk door één mens de zonde in de wereld ingekomen is, en door de zonde de dood; en alzo de dood tot alle mensen doorgedaan is, in welke allen gezondigd hebben. Opdat, gelijk de zonde geheerst heeft tot de dood, alzo ook de genade zou heersen door rechtvaardigheid tot het eeuwige leven, door Jezus Christus, onze Heere."

Ook het op de zonde gedreigde doodvonnis (Gen. 2: 17): "Want ten dage als gij daarvan eet, zult gij de dood sterven." Ook had Adam beloften van te zullen leven als hij niet gezondigd had, maar door de zonde is die gelijkenis verbroken. Zo ook wordt de gelovige mens tot de onsterfelijkheid weder hersteld, uit kracht van de overwinning over de dood in Christus (1 Kor. 15: 53-57): "Want dit onverderfelijke moet onverderfelijkheid aandoen, en dit sterfelijke moet onsterfelijkheid aandoen. En wanneer dit verderfelijke zal onverderfelijkheid aangedaan hebben, en dit sterfelijke zal onsterfelijkheid aangedaan hebben, alsdan zal het woord geschieden dat geschreven is: De dood is verslonden tot overwinning. Dood, waar is uw prikkel? Hel, waar is uw overwinning? De prikkel nu des doods is de zonde; en de kracht der zonde is de wet. Maar Gode zij dank, Die ons de overwinning geeft door onze Heere Jezus Christus." En 1 Kor. 15: 21-22: "Want dewijl de dood door één mens in de wereld gekomen is en tot alle mensen is doorgedaan, alzo is de opstanding der doden door één Mens. Want gelijk zij allen in Adam sterven, alzo zullen zij ook in Christus allen levend gemaakt worden." En dus aan het heerlijk beeld van Christus gelijkvormig. Dit beeld dan heeft tot zijn voorname zetel de ziel, doch zo, dat het lichaam er mede deel aan had, voor zo ver het in staat en bekwaam was om de redelijke werkingen der geestelijke ziel uit te voeren, en voor zo ver ook de heerschappij en de onsterfelijkheid mede tot het lichaam behoorden.

Dit beeld bezat de mens *natuurlijk*, en niet op een bovennatuurlijke wijze. Dit laatste leren de Jezuïeten, omdat zij wel willen erkennen dat de mens die bovennatuurlijke gave, waarmede naar hun zeggen het vlees in toom gehouden werd, kwijt is, maar zij niet willen erkennen dat wij zo verdorven zijn, dat wij gans onbekwaam zijn tot enig goed en geneigd tot alle kwaad. Volgens hen is de natuur des mensen niet zo kwaad. Uit Gen. 1:26-27 blijkt echter, dat dit beeld mét de natuur de mens is ingeschapen.

En ook blijkt het uit de flauwe overblijfselen in de heidenen (Rom. 2: 14-15) "Want wanneer de heidenen, die de wet niet hebben, van nature de dingen doen, die der wet zijn, dezen, de wet niet hebbende, zijn zichzelf een wet; als die betonen het werk der wet geschreven in hun harten, hun geweten mede getuigende, en de gedachten onder elkander hen beschuldigende, of ook ontschuldigende." Welke flauwe trekken en overblijfselen van dit beeld in de mens na de val gevonden worden, zullen wij zien in de volgende zondagsafdeling.

2. De tweede reden, die de onderwijzer geeft om aan te wijzen dat God geen oorzaak van het kwaad is, is het doel waartoe God de mens geschapen heeft. ***God schiep de mens opdat hij God, zijn Schepper, recht kennen zou.*** Te weten zoals Hij is: Vader, Zoon en Heilige Geest. Want zijn Schepper was niet anders dan Drie-enig. Of Adam heeft zijn Schepper niet gekend, óf hij heeft Hem wel gekend, en wel in zijn heerlijke volmaaktheden.

Hieruit moest dan volgen ***dat hij Hem van harte zou liefhebben.*** De wet der liefde was in zijn hart en met het beeld Gods hem ingeschapen. En door dat beeld onderhield Adam de wet der liefde volmaakt. De innigste bewegingen en al de vermogens van zijn ziel waren vervuld met liefde tot God. Al wat hij was en al wat hij had, gaf hij uit liefde aan God weder, en zo eindigde hij in God als de alles alleen waardige in alle opzichten.

Hieruit zou gevolgd hebben ***dat hij onmiddellijk met God in de eeuwige zaligheid geleefd zou hebben.*** Dit was Gods doel. Daarom was de boom des levens voor Adam hiervan een sacrament (Gen. 2: 9). Doch door tussenkomst van de val bereikt God ditzelfde doel langs een andere en heerlijkere weg.

Het uiterste en hoogste doel van alles is *om God te loven en te prijzen*, om eeuwig Gods deugden op het hoogste te verheffen op de allervolmaaktste wijze (Spr. 16: 4). De Heere heeft toch alles gewrocht om Zijns Zelfs wil.

B. Bezien wij nu vanwaar de zonde toch wél is en haar oorsprong heeft. Wij moeten hier vooraf opmerken, dat de onderwijzer wederom een begerige ziel vragende invoert.

- Vragende uit zijn verdorven opstand, om daarmee aan te wijzen welke boosheid en verkeerdheid er in de natuur des mensen, zelfs van een aanvankelijk overtuigde, omgaat. Indien het van God niet is, vanwaar is dan het kwaad? Om zo tegelijk aan te tonen hoe ver een mens verwijderd is van tot zichzelf te komen.
- En vragend uit een goed beginsel, om de oorsprong van de zonde na te speuren, opdat de ziel tot haar oorspronkelijke zonde mocht worden geleid. Dan is er een groot bewijs voor de oprechtheid van de overtuiging in de vraag: *Vanwaar komt dan zulk een verdorven aard des mensen?*

Om het leerstuk van de oorsprong der zonde, namelijk *uit de val en ongehoorzaamheid onzer eerste voorouders*, recht te behandelen, merken wij allereerst op:

Dat Adam als het hoofd van het ganse menselijke geslacht gestaan heeft in een verbond met God.

Het Verbond der Werken - één van de twee bekende verbonden uit de Heilige Schrift (Gal. 4: 24) - kan aldus beschreven worden te zijn: Een gunstige onderhandeling van God met de mens in de staat der rechtheid, in zijn positie als de stamwortel of het hoofd van het ganse menselijke geslacht, dat door de wet van het huwelijk uit hem zou voortkomen, waarin God beloofde bevestiging en de allervolmaaktste gelukzaligheid des hemels, op voorwaarde van volmaakte gehoorzaamheid aan de Goddelijke wet, zo zedelijk als willekeurig. Maar waarin God daarentegen bedreigde met de tijdelijke en eeuwige straffen des doods in geval van ongehoorzaamheid.

Wij zullen bewijzen dat God zulk een Verbond der Werken met Adam als het hoofd van het mensdom heeft opgericht.

1. Dit leert de Bijbel uitdrukkelijk (Hos. 6: 7): "Zij hebben het verbond overtreden als Adam." De zwaarte der overtreding van Israëls bondsbreuk wordt daar vergeleken bij die van Adam. Hierbij kan ook terecht genoemd worden Job 31:33: "Zo ik, gelijk Adam, mijn overtreding bedekt heb." In die plaats wordt de overtreding van Gods verbond met Adam aangewezen en vastgesteld. Het is ook duidelijk dat het woord Adam in die teksten een eigennaam aanduidt, dewijl anders de zin van deze plaatsen krachteloos is.
2. Het blijkt ook uit het willekeurig proefgebod, hetwelk God aan Adam gegeven heeft (Gen. 2: 7): "Maar van de boom der kennis des goeds en des kwaads, daarvan zult gij niet eten; want ten dage als gij daarvan eet, zult gij de dood sterven." Daar is sprake van een gebod Gods met een bedreiging en met een belofte van het goede, uit Gods goedheid en rechtvaardigheid voortvloeiende, alwaar de toestemming van Adam genoegzaam begrepen kan worden uit de afhankelijkheid van zijn staat.
3. Het blijkt ook uit het tegenover elkander stellen van het Verbond der Werken en het Verbond der Genade, gelijk ook beider wetten tegenover elkander worden gesteld. Jezus stelt het werkverbond aan de jongeling voor (Matth. 19: 17): "Wilt

gij ten leven ingaan? Onderhoud de geboden." Zo ook aan de wetgeleerde (Lukas 10: 28): "Gij hebt recht geantwoord; doe dat en gij zult leven." Vergelijk dit met Lev. 18: 5 en Gal. 3:10, welke woorden eens hun kracht moeten hebben gehad, anders zou dit strijden met Gods rechtvaardigheid en met des mensen onmacht. Ook worden de verbonden tegenover elkander gesteld (Gal. 4: 24): "Deze zijn de twee verbonden; het ene van de berg Sinaï, tot dienstbaarheid barende, hetwelk is Agar." Het andere het Verbond der Genade, of uit Sara, de vrije, door de belofte. Dit zien wij ook nader in Jer. 31:31-32. Ook worden de wetten des verbonds tegenover elkaar gesteld (Rom. 3: 27-28): "Door wat wet? Der werken? Neen, maar door de wet des geloofs. Wij besluiten dan, dat de mens door het geloof gerechtvaardigd wordt, zonder de werken der wet."

4. Het is waar, dat Mozes in Gen. 2 niet met uitdrukkelijke woorden het verbond der werken noemt, echter veronderstelt hij zulks wel, als uit de genoemde plaatsen blijkt. Mozes is in alle opzichten kort in hetgeen hij beschrijft te zijn geschied vóór de val, omdat zijn voorname oogmerk schijnt te zijn het Verbond der Genade te beschrijven en de bedeling daarvan vóór en na de zondvloed. In Gen. 3: 15 wordt ook niet uitdrukkelijk gesproken van het genadeverbond, en toch is er goede grond om te besluiten dat God Adam bij de openbaring van de eerste belofte daarin heeft gebracht. Het woord "verbond" komt de eerste maal voor in Gen. 6: 18: "Met u zal Ik Mijn verbond oprichten", hetwelk de Heere daar spreekt tot Noach, en echter zal toch elk geloven dat tevoren het genadeverbond er was.
5. Zeer duidelijk blijkt het werkverbond ook uit de tegenstelling, die de Heilige Schrift maakt tussen Adam en Christus, elk als verbondshoofd tegenover elkander plaatsende. Zie 1 Kor. 15: 22 en 47: "Gelijk ze allen in Adam sterven, also zullen ze ook in Christus allen levend gemaakt worden. De eerste mens is uit de aarde aards, de tweede Mens is de Heere uit de hemel." En Rom. 5: 15: "Indien door de misdaad van één velen gestorven zijn, zo is veel meer de genade Gods, en de gave door die genade, die daar is van één mens, Jezus Christus, overvloedig geweest over velen."
6. Tenslotte blijkt het zeer overtuigend uit de toerekening van Adams zonde aan al zijn nakomelingen (Rom. 5: 12): "Daarom, gelijk door één mens de zonde in de wereld gekomen is, en door de zonde de dood; en alzo de dood tot alle mensen doorgedaan is, in welke allen gezondigd hebben." En uit de straffen vanwege het verbreken van het verbond, die zich uitstrekken tot alle mensen (Gen. 3: 16-17): "Tot de vrouw zeide Hij: Ik zal zeer vermenigvuldigen uw smart, namelijk uwer dracht; met smart zult gij kinderen baren; en tot uw man zal uw begeerte zijn, en hij zal over u heerschappij hebben. En tot Adam zeide Hij: Dewijl gij geluisterd hebt naar de stem uwer vrouw, en van die boom gegeten, waarvan Ik u gebod, zeggende: Gij zult daarvan niet eten; zo zij het aardrijk om uwentwil vervloekt; en met smart zult gij daarvan eten al de dagen uws levens."
7. Ja, dit ene bewijs moge ons allen genoeg zijn, het sterven van jonge kinderen, die geen zonde gedaan hebben in eigen persoon (Rom. 5: 14): "De dood heeft geheerst van Adam tot Mozes toe, ook over degenen, die niet gezondigd hebben in de gelijkheid der overtreding van Adam."

Uit al deze plaatsen besluiten wij dan dat God dit verbond met Adam en Eva gemaakt heeft, en in Adam met al zijn nakomelingen. En dit te meer daar terstond daarbij de huwelijkswet als een aanhangsel van dit verbond aan de mens werd gegeven, Gen. 1:28 en Gen. 2: 24-25, vergeleken met Matth. 19: 3-6). Zo is er ook weer een nieuwe huwelijkswet gegeven uit kracht van het genadeverbond, welke wij beter een belofte

kunnen noemen (Hos. 2: 18-19): "Ik zal u Mij ondertrouwen." Hierop ziet Paulus (Rom. 7: 1-4 en Ef. 5: 30-32): "Want wij zijn leden van Zijn lichaam, van Zijn vlees en van Zijn benen. Daarom zal een mens zijn vader en zijn moeder verlaten en zijn vrouw aanhangen; en die twee zullen tot één vlees wezen. Deze verborgenheid is groot, doch ik zeg dit, ziende op Christus en op de gemeente." Dus niet slechts een voorbeeld, maar Paulus zag hier werkelijk op.

Het is zeer noodzakelijk dat deze waarheid, dat God met Adam als het algemene hoofd een werkverbond heeft opgericht, wordt geloofd. En het is zeer gevaarlijk dit niet te geloven. Want dan kan de toerekening van Adams zonde niet recht worden verstaan, maar integendeel, deze hoofdwaarheid der Schrift vervalt dan.

- Waar dit ontkend wordt, daar moet het ook haperen aan het geloof in de voldoening van Christus als Borg, want én de lijdelijke én de dadelijke gehoorzaamheid van Christus moet de onze worden door toerekening.
- Dan kan de natuur van dat wonderlijke verbond der genade en de gepastheid daarvan ook niet recht worden verstaan, noch gezien (Rom. 3: 27): "Waar is dan de roem? Hij is uitgesloten. Door wat wet? Der werken? Neen, maar door de wet des geloofs."
- Ook kan de rechtvaardigheid der wet en des Evangelies in het stuk der rechtvaardigmaking dan niet wel onderscheiden worden, wanneer men het werkverbond loochent (Rom. 10: 6, 11): "Maar de rechtvaardigheid, die uit het geloof is, spreekt aldus: Zeg niet in uw hart: Wie zal in de hemel opklimmen? Hetzelve is Christus van boven afbrengen. Want de Schrift zegt: Een iegelijk, die in Hem gelooft, zal niet beschaamd worden."
- En ten laatste, niemand zal voor zijn eigen ziel roepen, dat God hem van onder die banden van het verbroken verbond, en dus ook van de vloek deswege, verlosse, wanneer men het Verbond der werken loochent. Ook zal zulk één Christus daartoe niet benodigen. En zo is het een bewijs dat er een deksel op hem ligt, dat weggenomen zal moeten worden, zal hij ooit bekeerd worden. Zulk één is een vreemdeling in zijn eigen hart, want als God licht geeft, doet Hij deze waarheid aan een mens bevindelijk zien en hem deze, ook waarlijk geloven.

1. Zien wij nu ***hoe Adam en Eva, onze eerste voorouders, in het Paradijs gevallen zijn.*** God had het eerste paar mensen in de staat der rechtheid in de Hof van Eden gezet, het Paradijs genaamd, waarin zij zich in de Heere en in Zijn werken verlustigden. Daar gingen zij gemeenzaam met God om. Daar heeft God hun ook de sabbat gegeven, de laatste van de zeven dagen. Op die dag gaf God de mens vrijheid om rustend van zijn beroep, alleen met God, als in de hemel, te leven. Om Hem vanwege Zijn wondere werken te prijzen en de Drie-enige God eer te geven wegens al Zijn geopenbaarde deugden en volmaaktheden. Adam en Eva ontvingen direkt al in de Hof van Eden het beginsel van de eeuwige sabbat. God had hun alles tot spijze gegeven, een volheid van alle dingen. Onder alles had God echter twee bomen in die hof gesteld. De ene, genaamd de boom des levens, welke hun was tot een sacrament dat zij eens eeuwig met God zouden leven, op voorwaarde van volmaakte gehoorzaamheid. En de andere boom, genaamd de boom der kennis des goeds en des kwaads, tot een proefteken. Daarbij werd gegeven een willekeurig gebod, en wel dat zij daarvan niet mochten eten. En zulks onder zware bedreiging dat zij te dien dage de dood zouden sterven. Aan dit gebod, hun ter beproefing van God gegeven, waren zij gehoorzaamheid verschuldigd, zowel als aan de zedelijke geboden. En dat uit kracht van de wet van het Werkverbond, inhoudende volmaakte liefde tot God en de naasten,

derhalve ook allerlei soorten van gehoorzaamheid. Deze mensen bezaten Gods heilig beeld en de wet van het Werkverbond was in hun hart geschreven, de minste genegenheid tot afwijking niet hebbende. Dus waren zij in staat om door hun werken een bevestigde zaligheid te verkrijgen en staande te blijven. Dit werd verzegeld door de boom des levens.

2. Deze mensen in de staat der rechtheid, welker wil geheel vrij was, hebben door de verzoeking des duivels tot zonde en de daarop volgende ingeving van hem, Gods gebod overtreden. Zij hebben gegeten van de verboden vrucht, en daardoor vervielen zij van de staat der rechtheid, waarin zij waren geschapen. Deze val is beschreven in Gen. 3: 6-13 en Pred. 7: 29. En Paulus noemt het, dat zij door de arglistigheid van de slang bedrogen zijn en dus bedorven zijn geworden (2 Kor. 11:39). Zien wij nu hoe deze val is toegegaan.

- A. Deze geschiedde door de listige, aanradende verleiding des duivels.
- B. En door de mens zelf.

- (1) Het was zijn eerste list, dat hij zijn eigen gedaante, die van een boze of gevallen geest, verborg. Mogelijk is dit de mens toen nog niet bekend geweest, want na de val zegt God (Gen. 3: 22), dat de mens geworden is, kennende het goed en het kwaad. Uit dit woord blijkt, dat de mens op geen verleiding bedacht zal zijn geweest. Daarenboven gebruikte de duivel een listig beest, een werkelijke slang (Gen. 3:1) van hem bezeten en door hem sprekende. Dat het een werkelijke slang was, door de duivel bezeten, blijkt overtuigend uit Joh. 8: 44: "Die was een mensenmoorder van den beginne en is in de waarheid niet staande gebleven." Vergeleken met 2 Kor. 11:3: "Gelijk de slang Eva door haar arglistigheid bedrogen heeft." Daarom wordt hij genaamd (Openb. 12: 9) de grote draak, de oude slang. Hij kwam dus in de gedaante van een engel des lichts. Men mocht echter vragen: Waarom vlood Eva niet, zoals de Egyptenaren deden voor de staf van Mozes, die in een slang veranderde? Doch het antwoord is: Omdat er vóór de val geen vijandschap was tussen mensen en beesten, want het gedierte der aarde was met hen bevredigd.
- (2) Dit was ook zijn list, dat hij de vrouw aansprak, en wel toen zij alleen was, en mogelijk ook staande bij de boom der kennis des goeds en des kwaads. De vrouw had het gebod niet onmiddellijk van God ontvangen, maar middellijk door haar man. Ook spreekt hij de vrouw niet inwendig aan, met inwerping van kwade bedenkingen tegen God. Want dat zou zij terstond gevoeld en de duivel daarin gekend hebben. Maar hij komt uitwendig, werkende op de zintuigen, zoekende daar zijn tijd waar te nemen, om zo de natuur des mensen en zijn begeerte door ogen en oren in het hart te bereiken en op te wekken.
- (3) Verder is het des duivels grote list, dat hij met de mens niet handelde over enig gebod van de zedelijke wet, de wet der liefde, die in hun hart was ingeschreven. Want dan zou hij zijn haat tegen God en zijn ware aard terstond aan de mens ontdekt hebben. Maar hij handelde over het proefgebod en probeerde dat te verdraaien, dewijl hij wel wist dat de mens de zedelijke wet zou overtreden als hij het proefgebod overtrad. Want God vorderde uit kracht van de wet der liefde allerlei soort van gehoorzaamheid. En dat te meer daar de zaak op zichzelf van niet zo groot belang was, het eten of niet eten van zo'n vrucht; daarom maakte hij er alleen zijn werk van op ongemerkte wijze het proefgebod te verdraaien.

- (4) Dan zien wij ook hoe de duivel op zulk een listige manier met de mens handelde om hem tot de val te brengen.
- Zijn boosheid blijkt wel hierin, dat hij het gebod van God in twijfel trekt en aan de vrouw vraagt: *Is dat wel zo? Zijt gij daar wel zo zeker van? Heeft God het wel gezegd?* Ja, als een onkundige, die nergens van wist, zwijgt hij over de boom der kennis des goeds en des kwaads, en spreekt hij over alle bomen van de hof, dat zij daarvan niet mocht eten. En in plaats van naar God te vluchten in zulk een verzoeking, treedt de vrouw in een gesprek en licht de zaak toe zoals God deze geboden had.
 - Dan neemt de duivel het dreigement weg en zegt: "Gij zult de dood niet sterven." Hij bedriegt haar en brengt zo die ketterij in de wereld, dat er vergefelijke zonden zijn. Mogelijk wilde hij de mens de indruk geven dat de proeftijd reeds voorbij was en dat hij een gezant van de hemel was om zulks aan haar bekend te maken.
 - Hierop laat de duivel direkt een belofte volgen, het gebod precies omdraaiende, zeggende: "Ten dage als gij daarvan eet, zullen uw ogen geopend worden en gij zult als God zijn." De mens wist wel, dat hem een hoger trap van volmaaktheid te wachten stond. En nu maakt de duivel hier als het ware gebruik van om een kortere weg aan te wijzen waardoor de mens terstond tot die hoogste trap kon komen. Hier leert de duivel aan de mens hetgeen hij zelf had gepoogd - als God te zijn - waardoor hij was gevallen, en waardoor hij ook de mens tot de val bracht. Want de mens is in het oordeel des duivels gevallen (1 Tim. 3: 6). Hieruit kan men dus besluiten dat die geesten door hoogmoed zijn gevallen, en dat zij ook de mens tot dezelve hebben zoeken te verleiden.
 - Al hetgeen de duivel heeft gezegd, bevestigt hij met een eed. Hij roept God aan tot getuige, zeggende: "God weet het." Deze formule bij de eed is gebruikelijk. In Jozua 22: 22 zeggen de Rubenieten, de Gadieten en de halve stam van Manasse: "De God der goden, de Heere weet het. En Paulus zegt: "Is het omdat ik u niet liefheb? God weet het." 2 Kor. 11:11. Wij zien hier waar de eerste valse eed gedaan is en hoe goddeloos en vervloekt de duivel handelde.

B. Dus beschouwen wij nu verder de val zelf aan de zijde des mensen. De duivel is schuldig aan de *aanradende verleiding*, maar de mens is schuldig aan de *val*.

- (1) Het was de schuld van Eva, dat zij niet tot God vlood in deze verzoeking, maar daarentegen haar oor leende aan de duivel. Dat zij aan het twijfelen raakte, zonder dat zij behoefde te twijfelen. En dat te meer omdat zij in staat was om van de Heere af te hangen en de mond des Heeren om raad te vragen. Onder deze twijfel raakte zij de vrees voor de bedreigde dood kwijt, hetgeen al een beginsel van atheïsterij was. Zij kreeg de verkeerde lust om aan God gelijk te zijn, en zo een onvoldaanheid over haar eigen staat. Alles werd haar zo verward dat zij alle oog voor Gods gebod verloor en toegaf aan haar verkeerde lust (Gen. 3: 6): "En de vrouw zag, dat die boom goed was tot spijs, en dat hij een lust was voor de ogen, ja een boom, die begeerlijk was om verstandig te maken; en zij nam van zijn vrucht en at."
- (2) Eva gevallen zijnde, en mogelijk door de duivel opgewekt om haar man te verleiden met dezelfde listige redenen van de slang, verleide ook haar man Adam, en hij at (Gen. 3: 6). Ziet daar, vrienden, waar de zonde vandaan komt.

Wat betreft *de tijd van deze val*, is het duidelijk dat dit niet is geweest op de zesde dag, noch op de zevende dag. Want Mozes beschrijft deze in Gen. 3 na de schepping en ná

de rust van God. Duidelijk staat er in Ex. 31:17, dat de Heere in zes dagen de hemel en de aarde heeft gemaakt, en op de zevende dag Zich verkwikt en gerust heeft.

- Terwijl er integendeel staat in Gen. 6: 6, als God de zonde zag, zo berouwde het de Heere dat Hij de mens op aarde gemaakt had, en het smartte Hem aan Zijn hart.
- Verder blijkt het ook daaruit, omdat de mens op het einde van de zesde dag is geschapen en er toen een diepe slaap op hem viel, de vrouw door God uit hem is geformeerd, het Werkverbond is opgericht en de huwelijkswet is gegeven.
- Tenslotte blijkt het ook daaruit, dat Adam en Eva enige tijd in de staat der rechtheid geweest zijn, aangezien zij al de dieren op de ganse aardbodem, in de zee en in de lucht, namen naar hun aard hebben gegeven.
- Ook moeten zij er aan gewend geweest zijn aan de wind des daags Gods stem te horen, want als zij deze na de val hoorden, zo verschrikten zij (Gen. 3: 8). Doch hoe lang de mens is blijven staan, is voor ons verborgen gehouden.

3. Deze zonde der voorouderen was een grote zonde. Hoe geringer het gebod scheen, zo veel te groter was de zonde. Het was ook een ongedwongen zonde (Pred. 7: 29). Er was geen noodzaak bij de mens; hij was in een vol Paradijs. Het wordt daarom terecht op een oneigenlijke wijze een val genoemd, omdat daardoor de mens viel uit zijn rechte staat, maar eigenlijk was het een ongerechtigheid of een afwijking van de regel der wet (Rom. 5: 12), zonde, overtreding (vers 14), een misdaad (vers 15), een ongehoorzaamheid (vers 19). Ziet dan van welke natuur en hoe schrikkelijk deze ongehoorzaamheid in de Catechismus wordt uitgedrukt.

- Omdat het insluit ongelooft aan God en geloof geven aan de duivel.
- Hovaardij, welke God aan de mens verwijt (Gen. 3: 22): "Ziet, de mens is geworden als Onzer één, kennende het goed en het kwaad."
- Een verachting van de Heere en van het sacrament van de boom des levens, en het willens en wetens moedwillig schenden van Gods gebod.
- Het sluit in afgoderij. De duivel werd hun God; die wees hun de weg om God gelijk te worden.
- Ook dieverij en gierigheid. Zij mochten er niet van eten en zij hadden genoeg.
- En ondankbaarheid aan de Heere voor al die heerlijke weldaden, in de schepping aan hun ziel en lichaam bewezen. Het sluit in liefdeloosheid en verachting, of wreedheid en doodslag jegens hun nakomelingen, want zij wisten wel dat hun nakomelingen in hen gerekend waren.
- En tenslotte, het sluit in een gehele afval van God naar de duivel, die Gods grootste vijand is. Zij werden het met de duivel eens en vielen zo toe al wat God haat, namelijk de zonde, daarin de wereld, de ganse schepping, ja ook zichzelf meeslepde.

4. De gevolgen van deze zonde waren:

- (1) Dat zij zich gingen verbergen voor God. Zij werden dus meteen atheïsten, want zij loochenden Gods alwetendheid en overal tegenwoordigheid (Gen.3:8). Ook dat zij beschaamd waren en vreesden voor God, omdat zij zagen dat zij naakt waren (Gen. 3:10): "Ik hoorde Uw stem in de hof, en ik vreesde, want ik ben naakt, daarom verborg ik mij." Daar deed zich overtuiging des Geestes voor, want zij zagen het met beschaamdheid en zij vlochten vijgenbladeren en maakten daarvan klederen voor zich. Ziet hoe de klederen zijn om der zonde wil. Het was daar als in Psalm 77: 4: "Dacht ik aan God, zo maakte ik misbaar."
- (2) Een gevolg was ook dat zij tegen God opstonden en de schuld op God legden. Adam legt de schuld op de vrouw en zegt: "De vrouw, die Gij mij gegeven hebt,

die heeft mij van die boom gegeven, en ik heb gegeten." En de vrouw legt de schuld op de slang: "Die heeft mij bedrogen", zegt zij (Gen. 3: 12-13). En zo doet de mens nog, want hij zegt: God heeft mij zo gemaakt.

Daarop komt de Allerhoogste. Die spant de vierschaar en spreekt het vonnis uit.

- (1) Over de man. God zegt (Gen. 3: 17-19): "Dewijl gij geluisterd hebt naar de stem uwer vrouw, en van die boom gegeten, waarvan Ik u gebod, zeggende: Gij zult daarvan niet eten; zo zij het aardrijk om uwentwil vervloekt; en met smart zult gij daarvan eten al de dagen uws levens. Ook zal het u doornen en distelen voortbrengen, en gij zult het kruid des velds eten. In het zweet uws aanschijns zult gij brood eten, totdat gij tot de aarde wederkeert, dewijl gij daaruit genomen zijt; want gij zijt stof, en gij zult tot stof wederkeren."
- (2) Over de vrouw zegt (Exod. (Gen. 3: 16): "Ik zal zeer vermenigvuldigen uw smart, namelijk van uw dracht, met smart zult gij kinderen baren; en tot uw man zal uw begeerte zijn, en hij zal over u heerschappij hebben."
- (3) En tot de slang zeide God (Gen. 3: 14): "Dewijl gij dit gedaan hebt, zo zijt gij vervloekt boven al het vee, en boven al het gedierte des velds; op uw buik zult gij gaan en stof zult gij eten, al de dagen uws levens."

Adam en Eva nu over de zonde verlegen zijnde, zo komt de Heere hen verkwikken met de eerste moederbelofte, zeggende tegen de slang (Gen. 3: 15): "En Ik zal vijandschap zetten tussen u en tussen deze vrouw, en tussen uw zaad en tussen haar zaad; datzelve zal u de kop vermorzelen, en gij zult het de verzenen vermorzelen."

Ten laatste verdrijft God de mens uit het Paradijs en weert hem dus van de boom des levens (Gen. 3: 22-24): "Toen zeide de Heere God: Ziet, de mens is geworden als Onzer één, kennende het goed en het kwaad! Nu dan, dat hij zijn hand niet uitsteke, en neme ook van de boom des levens, en ete, en leve in eeuwigheid. Zo verzond hem de Heere God uit de Hof van Eden, om de aardbodem te bebouwen, waaruit hij genomen was. En Hij dreef de mens uit; en stelde cherubim tegen het oosten des hofs van Eden, en een vlamig lemmer eens zwaards, dat zich omkeerde, om te bewaren de weg van de boom des levens." Een bewijs dat uit de werken der wet geen vlees ooit meer gerechtvaardigd zal worden voor God, en dat de weg, om door doen en plichten zalig te worden, voor eeuwig gesloten is, dewijl de wet door het vlees krachteloos is geworden (Rom. 8 3).

5. Maar zien wij nu hoe de mens in de staat der rechtheid heeft kunnen vallen en waarom de Heere zulks heeft toegelaten, en hoe de voorzienigheid Gods omtrent de val heeft verkeerd.

De mens, recht en volmaakt of goed geschapen zijnde, geheel ten goede geneigd, doch veranderlijk, had een vrije en ongedwongen wil, aan welker bepaling God hem overliet. In het boek Ecclesiasticus of Jezus Sirach (15:14) staat: "Hij heeft van den beginne de mens gemaakt, en hem gelaten in de hand zijns raads." Dat is, hem werd *de keus* gegeven, zodat hij ten aanzien van zijn vrije wil kon blijven staan en ook kon vallen. Noch uit Gods natuur, noch uit Gods verbond vloeide voort dat God de vrije wil van de mens bepalen moest, zodat hij niet kon vallen. Want zulks zou een onvrijheid in God en dus een soort van afhankelijkheid van God inhouden, hetwelk strijdt tegen de onafhankelijke en onbeperkte vrije soevereiniteit van God.

- *De vrije wil van de mens* kan wel vergeleken worden bij een weegschaal in evenwicht, die herwaarts en derwaarts overslaan kan, zonder dat men dit verder kan of mag of moet uitstrekken. En dat de mens zulk een vrije wil had, blijkt uit Pred. 7: 29: "Zij hebben vele vonden gezocht"; en Hos. 6: 7: "Zij hebben het verbond overtreden als Adam."
- De vrijheid van de wil des mensen blijkt ook hieruit, dat de satan hem verleid heeft. Hij had geen macht op het hart des mensen om dat over te buigen, gelijk ook nu nog niet, dan alleen aanradender en aanporrender wijze. Hoewel er nu ná de val in het hart voedsel is voor satan en dus een eensgezindheid met hem.
- Ook blijkt de vrijheid der wil van de eerste mens uit het strenge verbod Gods . Derhalve besluiten wij dat de mens heeft kunnen vallen, en dat de oorzaak van de val alleen geweest is des mensen eigen bepaling van zijn vrije wil, zonder dat ooit de Heere God enige oorzaak kan zijn of ook genoemd worden, want (Gen. 6: 6): "Toen berouwde het de Heere, dat Hij de mens op de aardbodem gemaakt had, en het smartte Hem aan Zijn hart."

7. Deze val des mensen was van eeuwigheid bij God besloten. "Want Gode toch zijn al Zijn werken van eeuwigheid bekend", (Hand. 15: 18). En zonder Zijn wil valt geen musje op de aarde en geen haar van ons hoofd (Matth. 10: 29-30). Dit besluit ik ook hieruit, omdat God van alle eeuwigheid sommigen van die gevallen mensen heeft uitverkoren in Christus, Die Hij tot zaligen van zondaren van eeuwigheid heeft verordineerd. Wat ligt hier nu in? De val is besloten bij God.

Bijgevolg is God de Auteur van het kwaad? Dit te zeggen is gruwelijk! De wil van Gods besluit is de regel, waarnaar God alles werkt of toelaat hetgeen geschieden zal; en de wil van Gods gebod is de regel, waarnaar de mens werken moet. Hieruit besluiten wij, dat de mens ten aanzien van Gods besluit ook noodzakelijk vallen moest, niet uit noodzaak van dwang, want hij zondigde vrijwillig, maar uit noodzaak van gevolg.

Omtrent deze val verkeerde de Goddelijke voorzienigheid zó, dat God de val heeft toegelaten, de duivel heeft losgelaten, en de mens heeft laten vallen, dit niet verhinderende. Ook naar Zijn eeuwige vrijheid en onafhankelijkheid heeft God de mens geen nieuwe genade toegediend om hem van die val te weerhouden. God is toch vrij en Hij kan Zijn genade onthouden, anders zou de Heere afhankelijk zijn van de mens. De Heere behoefde de val niet te verhinderen, en ook wilde Hij het niet doen, omdat Zijn majesteit wat anders voor had.

Zien wij hier de reden waarom God dit heeft toegelaten.

- Dit is de eerste reden en het allereerste doel van God: om Zijns Zelfs wil. Om Zijn deugden en volmaaktheden naar buiten te verheerlijken, zowel Zijn rechtvaardigheid en macht in het straffen van de goddelozen, als Zijn oneindige barmhartigheid en genade in het zaligmaken van de uitverkorenen. Zie dit in Rom. 11:32: "Want God heeft ze allen onder de ongehoorzaamheid besloten, opdat Hij ze allen zoude barmhartig zijn." En ook Rom. 9: 22-23: "Gods willende Zijn toorn bewijzen en Zijn macht bekend maken, , met veel lankmoedigheid verdragen heeft de vaten des toorns, tot het verderf toebereid; en opdat Hij zou bekend maken de rijkdom Zijner heerlijkheid over de vaten der barmhartigheid, die Hij tevoren bereid heeft tot heerlijkheid."
- Om ook Zijn oneindige lankmoedigheid en verdraagzaamheid te verheerlijken in niet haastig het oordeel te brengen over elke boze daad. Dus was het voornemen

des Heeren, in het toelaten van de val, Zijn volk langs een hoger en heerlijker weg tot heerlijkheid en volmaakte zaligheid te brengen. De weg namelijk van de verlossing en de verzoening, waarin al Gods deugden zouden uitblinken. Nu vragen wij: Is God dan niet verre van onrecht? Oordeelt toch verstandig.

Alle goddelozen en rationalisten en socinianen enz. blijven hier onvoldaan, en alle mensen, in hun natuurlijke staat dit stuk beziende, kunnen met hun hart aan de Almachtige geen recht toewijzen. En dit omdat zij geen genade hebben, omdat zij God niet kennen, omdat zij geen belang hebben in de verheerlijking van Zijn deugden, en omdat zij vervuld zijn met liefde tot zichzelf boven liefde tot God.

Als God een mens genade geeft en zijn vleeselijk verstand onder de hemel valt, dan zegt hij: *O, wat is er aan zulk een aardworm, minder dan een druppel aan een emmer en dan een stofje aan een weegschaal, gelegen?* Dan zegt hij: *God is soeverein en rechtvaardig!* Dan smart het hem aan zijn hart, dat een aardworm tegen God antwoordt, en dat het leem twist met zijn Maker. Dan is het (Rom. 11:33-36): "O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods, hoe ondoorzoekelijk zijn Zijn oordelen, en onnaspeurlijk Zijn wegen. Want wie heeft de zin des Heeren gekend? Of wie is Zijn raadsman geweest? Of wie heeft Hem eerst gegeven, en het zal hem wedervergouden worden? Want uit Hem, en door Hem, en tot Hem zijn alle dingen. Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen."

Ja, er blijft iets onbevattelijks over ten opzichte van het uiterste, en hoe dit te begrijpen en te doorgronden. Maar kunnen wij de val der engelen dan wel begrijpen? En geloven wij ze daarom niet? Mochten wij van onszelf maar recht zien dat wij gevallen zijn en ons niet langer ophouden met allerlei vragen, maar haast maken om door Gods Zoon uit die diepte te worden verlost.

Ja maar, hoe komt het dat zulk een gewichtig stuk niet duidelijker beschreven staat, hoe dit alles juist toeging, zodat men daarover geen twijfel behoeft te hebben? Daarom opdat de vrije genade te zichtbaarder zou uitblinken in het redden van mensen uit zulke diepten, waar zij van nature met hun vleeselijk vernuft in gevallen en gevangen liggen. En ook omdat het Woord dienen moet als een reuk des doods ten dode. Daarom moeten er door des mensen val ook mensen ten verdere vallen.

Het 2^e gedeelte van het antwoord op de 7^e vraag: ***In Adams val is onze natuur alzo verloren geworden, dat wij allen in zonden ontvangen en geboren worden.***

Hierin zien wij, dat door *onze verdorven natuur* verstaan moet worden *de hoedanigheden van het menselijke wezen, zowel der ziel als van het lichaam*, aangezien het wezen van de mens bestaat uit ziel en lichaam en blijven zal ook dan, wanneer het lichaam der zonde tenietgedaan zal zijn.

- (1) Wij zien hier dat onze natuur in Adams val verdorven is geworden door de toegerekende schuld van Adams daad. Dus niet zo *dat Adam onrijpe druiven heeft gegeten en onze tanden daardoor stomp zijn geworden* (Jer. 31:29): Maar *in Adam* hebben wij onrijpe druiven gegeten. Dit blijkt uit Rom. 5: 12: "Daarom, gelijk door één mens de zonde in de wereld gekomen is, en door de zonde de dood, en alzo de dood tot alle mensen doorgegaan is, in welke allen gezondigd hebben." Ja, wij zondigden in Adams lendenen, gelijk ook het verbond werd gemaakt (Deut. 29: 14-15) met degenen, die er toen nog niet waren, en (Hebr. 7: 9-10), waar van

Levi gezegd wordt dat hij aan Melchizédek tienden gegeven heeft, zijnde in de lendenen Abrahams, als hij er dus nog niet was. Zo ook 1 Kor. 15: 22: "Gelijk ze allen in Adam sterven, also zullen ze ook allen in Christus levend gemaakt worden." Ja, dat Adams zonde, die daad in het Paradijs, onze daad is, blijkt uit de kinderen, die sterven zodra zij geboren worden. Hadden zij geen zonde, de dood zou over hen niet heersen (Rom. 5: 14). Ook blijkt de toegerekende schuld van Adam uit de verdorvenheid zelf, waarmede de mens gestraft wordt. Welke genoemd wordt de *toegerekende schuld of de erfschuld*.

- (2) Maar daarenboven is er nog *een aangeboren erfzonde*, en dat is die verdorven aard en natuur, waardoor wij onbekwaam zijn tot enig goed, en geneigd tot alle kwaad. Dat is het kwaad zelve, waarmede wij in de wereld komen, hetwelk wederom een wortel is van kwade gedachten, woorden en werken. Dat wij zo zijn, blijkt uit Gen. 8: 21: "Het gedichtsel van des mensen hart is boos van zijn jeugd aan." Van de buik aan is hij een overtreder (Jes. 48: 8). "Al wat uit het vlees geboren is, dat is vlees", (1 Joh. 3: 6). En duidelijk wordt de mens als verdorven beschreven in Rom.:10-12: "Gelijk geschreven is, er is niemand rechtvaardig, ook niet één. Er is niemand, die verstandig is, er is niemand, die God zoekt. Allen zijn zij afgeweken, tezamen zijn zij onnut geworden; er is niemand, die goed doet, er is ook niet tot één toe."
- (3) Ook zien wij hier hoe het er op aan zal komen *op welke wijze de zonde voortgezet wordt*. O vrienden, hoe teelt een slang zijn vergif voort? Van Adam staat geschreven (Gen. 5: 3), *dat hij een zoon gewon naar zijn beeld en gelijkenis*. In Job 14:4: "Wie zal een reine geven uit de onreine? Niet één!" David zegt (Psalm 51:7): "Zie, ik ben in ongerechtigheid geboren, en in zonden heeft mij mijn moeder ontvangen." Laat ons trachten dit wat nader te bezien.
 - a. God is de Formeerder van ziel en lichaam, en wel van de ziel onmiddellijk (Zach. 12: 1): "Die des mensen geest in zijn binnenste formeert." (Pred. 12: 7): "De geest keert weder tot God, Die hem gegeven heeft." Daarom wordt de Heere genoemd (Hebr. 12: 9) de Vader der geesten; en (Num. 16:22): "De God der geesten van alle vlees." God formeert het lichaam middellijk, door tweede oorzaken. David zegt (Psalm 139: 14): "Ik loof U, omdat ik op een geheel vreselijke wijze wonderlijk gemaakt ben" Ook lezen wij (Job 10: 10-11): "Hebt u mij niet als melk gegoten, en mij als een kaas doen runnen? Met vel en vlees hebt u mij bekleed; en met benen ook en zenuwen hebt u mij tezamen gevlochten."
 - b. God nu, als een rechtvaardig Rechter, straft de ziel met het weigeren van Zijn beeld, en geeft die ziel over aan de heerschappij der zonde en des satans. Dus straft God de zonde van Adam door zijn nakomelingen tot slaven van de zonde en de satan te veroordelen. Dit zien wij (Psalm 81:12-13): "Mijn volk heeft raar Mijn stem niet gehoord; en Israëel heeft Mijner niet gewild. Dies heb Ik het overgegeven in het goeddunken huns harten, dat zij wandelden in hun raadslagen." Zo komt die ziel met het beeld van de duivel voor de dag, en gelijkt dus in zijn aard naar zijn vader de duivel (Joh. 8: 44).
 - c. Onze lichamen hebben wij middellijk door onze ouders, die ons uit de huwelijkswet in het verbroken werkverbond voortbrengen. En zo hebben wij door de voorttelling niet alleen een *natuurlijke betrekking*, maar ook *een zedelijke betrekking* tot Adam, als tot ons zedelijke hoofd in het werkverbond. Zoals ook, wanneer Adam was staande gebleven, Gods beeld op ons, zijn nakomelingen door de geboorte zou zijn overgegaan. Maar Adam, het beeld Gods verloren hebbende en des duivels beeld daarvoor in de plaats hebbende, worden ook wij met dat zon-

dige beeld ontvangen en geboren (Psalm 51:7). Dus dienen onze ouders als werktuigen van Gods rechtvaardigheid om ons allen onder Adams ongehoorzaamheid te besluiten (Rom. 11:32).

- d. Nu, God verenigt die gestraft geschapen ziel met dat zondige en verdorven lichaam, en dat steekt elkaar aan en dan komt die ellendige mens door zijn daden openbaar en vertoont welke natuur hij heeft. Daardoor komt het dat de Godzaligste ouders soms de meest goddeloze kinderen hebben, omdat niet de genade - na de val - maar de zonde en de straffen worden overgeërfd. De genade is alleen erfelijk in een ander en beter verbond, waarin allen, die in Christus zijn, Abrahams zaad zijn, en naar de belofte erfgenamen (Gal. 3: 29).

II.

Staan wij nu stil bij de grootheid van deze verdorvenheid, of des mensen onmacht en onwilligheid door de zonde.

Zien wij daarin:

- A. Wat de vraag te kennen geeft, en
B. Wat het antwoord insluit (vraag 8).

A. Gevraagd wordt: ***Zijn wij dan alzo verdorven, dat wij ganselijk onbekwaam zijn tot enig goed, en geneigd tot alle kwaad?*** Deze vraag laat ons zien hoe zwaar het voor een mens is om waarlijk te geloven dat hij zo zeer ellendig is. Hoe hem dit ook duidelijk gemaakt wordt en bewezen vanwaar zijn natuur zo zondig en verdorven is geworden, toch zoekt hij naar kracht in zichzelf om het te boven te komen. Het is alsof hij vraagt: *Wel, kunnen wij dan niets voortbrengen? Is daar dan geen oplossing voor? Zijn wij dan alzo verdorven, dat wij gans onbekwaam zijn?*

B. Dit beantwoordt de onderwijzer in dier voege, dat hij die waarheid bevestigt, zeggende: ***Ja, alzo verdorven zijn wij, dat wij gans onbekwaam zijn tot enig goed, en geneigd tot alle kwaad.***

Als grondslag stellen wij in deze, dat niemand een volstrekt vrije wil heeft, onafhankelijk zijnde, dan God alleen. De Heere alleen is vrij, aan niemand verplicht of verbonden, niemands slaaf of dienstknecht. En nu is er geen mens op de aarde, of hij is een slaaf van de duivel, en wel vrijwillig, óf hij is een vrijwillige dienstknecht van Christus. In die opzichten is de wil van ieder aan de wil van zijn koning gebonden.

Derhalve, wij met alle mensen in Adam van God af- en de duivel toegevallen zijnde, zijn vijanden en haters van God, en zo gewillige slaven van de duivel. Ook zijn wij dienstknechten van de zonde, en dus worden wij terecht beschreven *alzo verdorven te zijn, dat wij gans onbekwaam zijn tot enig goed.*

- Hier wordt niet gesproken van *natuurlijk goed*, als eten, drinken, slapen en werken.
- Noch ook van *burgerlijk goed*, als eerlijk en rechtvaardig zijn in de samenleving met de mensen.
- Ook niet van *kerkelijk goed*, als lezen, bidden, horen, kerkgaan en aalmoes geven. Wij zien uit Gods Woord, dat een mens daarin zowel als in uitwendige deugdzaamheid al ver kan komen; gelijk die jongeling (Matth. 19: 20). Die zei: "Al deze dingen heb ik onderhouden van mijn jonkheid af." En ook in Herodes (Markus 6: 20). Hij hield Johannes in waarde, en als hij hem hoorde, deed hij vele dingen. En in die farizeeër (Lukas 18: 11-12) die bad bij zichzelf: "O God, ik dank U, dat ik niet ben gelijk, de andere mensen: rovers, onrechtvaardigen, overspelers; of ook gelijk deze tollenaar. Ik vast tweemaal per week; ik geef

tienden van alles wat ik bezit." En Paulus getuigt van zichzelf dat hij vóór zijn bekering onberispelijk was naar de wet (Fil. 3: 6).

- Derhalve wordt hier gesproken van *geestelijk goed*, zaligmakend goed, de betere dingen, die met de zaligheid zijn gevoegd (Hebr. 6: 9). Hier wordt gesproken van *het wederbaren, veranderen van zichzelf, van God te dienen, het bekeren tot God, het geloven in de Heere Jezus, God en Christus lief te hebben, en voor God te leven*.

In dit geestelijk goed is de wil van de natuurlijke mens niet vrij. Hij kan dat niet doen, hij wil dat niet doen; ja hij wil niet kunnen, en hij kan niet willen (Jer. 13: 23): "Zal ook een moorman zijn huid veranderen, of een luipaard zijn vlekken? Zo zult gijlieden ook kunnen goed doen, die geleerd zijt kwaad te doen." Zie ook Matth. 7: 18: "Een kwade boom kan geen goede vruchten voortbrengen." Joh. 6:44: "Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat de Vader, Die Mij gezonden heeft, hem trekke; en Ik zal hem opwekken ten uitersten dage." Joh. 5: 40: "Gij wilt tot Mij niet komen, opdat gij het leven moogt hebben." Rom. 8: 7-8: "Het bedenken des vleses is vijandschap tegen God, want het onderwerpt zich aan de wet Gods niet, want het kan ook niet. En die in het vlees zijn, kunnen Gode niet behagen." En nadrukkelijk zegt ook Fil. 2: 12-13: "Werkt uws zelfs zaligheid met vreze en beven. Want het is God, Die in u werkt, beide het willen en het werken, naar Zijn welbehagen."

En geneigd tot alle kwaad.

- (1) Zó wordt de mens beschreven (Ef. 2: 1): "Dood in zonden en misdaden." Joh. 8: 44, zijnde uit de vader de duivel, willende zijn begeerten doen. En (Ef. 2: 2) als wandelende naar de eeuw dezer wereld, naar de overste van de macht der lucht, die krachtig werkt. Daarom wordt hij ook addergebroedsel genoemd (Matth. 3:7). Die hebben vergif en delen vergif mee. De profeet zegt (Jer. 17: 9): "Het hart is arglistig, meer dan enig ding, ja dodelijk." Matth. 15: 19: "Uit het hart komen voort boze bedenkingen, doodslagen, overspelen, hoererijen, dieverijen, valse getuigenissen, lasteringen." En de Schrift noemt daarvan ook de uitwerking (Rom. 3: 13-16): "Hun keel is een geopend graf; met hun tong plegen zij bedrog; slangenvenijn is onder hun lippen; welker mond is vol van vervloeking en bitterheid; hun voeten zijn snel om bloed te vergieten; vernieling en ellendigheid is in hun wegen." En Ef. 2: 2: "Doende de wil des vleses en der gedachten."
- (2) *Deze diepe onmacht en onwilligheid van de mens ten goede en zijn geneigdheid tot alle kwaad*, blijkt ook hierin, dat niet minder dan Gods arm, des Heeren vrije en onweerstandelijke genadekracht nodig is om een mens te veranderen. (Jes. 53: 1). De arm des Heeren moet aan een mens geopenbaard worden. Het wordt genoemd *een wegnemen van het stenen hart* (Ezech. 36: 26); *een geven van een nieuw hart* (Jer. 31:32); *een trekking Gods* (Col. 1:13), *een nieuw schepsel* (2 Kor. 5:17), *en een levendmaking* (Ef. 2: 5). Ja in Rom. 8: 11 *een levendmaking door diezelfde kracht, welke Jezus uit de doden heeft opgewekt*. En omdat een mens in het stuk van zijn verandering niets kan toebrengen van zichzelf, wordt het *een wedergeboorte* genoemd (Joh. 3: 3, 5 en 7, en Titus 3: 5).

Tenslotte gaat de onderwijzer - nadat hij de leer van des mensen dodelijke onmacht heeft verklaard - er toe over om van verre een weg aan te wijzen, naar het heilig Woord, welke de natuur niet leert. En in die weg ligt heil voor zulk een arm schepsel. Hij zegt: ***Zo ellendig en onmachtig zijn wij, tenzij of totdat wij door Gods Geest***

wedergeboren worden. Het is of hij een deur van verre opent, als in het dal van Achor, een deur der hoop aan Gods zijde, in zulk een vervloekt hart.

Deze wedergeboorte is een weldaad en werk van Gods Geest, voortvloeiende uit een ander en beter verbond, waarvan Christus Borg is. Daardoor worden de uitverkorenen om der wille van de verdiensten van Christus, met tussenkomst van de bediening van het Woord als het zaad, levend gemaakt, zodat zij door een nieuw Goddelijk licht en leven krachtig en gewillig worden om tegen de zonde te strijden, en nieuwe vermogens en hebbelijkheden krijgen tot alle goed.

Deze wedergeboorte is voor elk mens ten hoogste en ten uiterste noodzakelijk.

- Dit leert ons de Bijbel uitdrukkelijk. In Joh. 3: 3 zegt Jezus tegen Nicodemus: "Voorwaar, voorwaar zeg Ik u: Tenzij dat iemand wederom geboren worde, hij kan het Koninkrijk Gods niet zien." En die man, een leraar in Israël, kende dit niet. En Joh. 3: 5: "Zo iemand niet geboren wordt uit water en Geest, hij kan in het Koninkrijk Gods niet ingaan." En in Joh. 3: 7 zegt Jezus: "Verwonder u niet, dat Ik u gezegd heb: Gijlieden moet wederom geboren worden."
- Dit is noodzakelijk omdat de mens Gods beeld kwijt is en het beeld van satan draagt, waardoor hij een vijand van God is Hij stelt zich als een doorn en distel in oorlog tegen God (Jes. 27: 4). En dit beeld moet hersteld worden, zal hij ooit in de hemel komen. En zulks kan niet zonder wedergeboorte. Dat beeld kwijt zijnde, haat hij de vromen en ook is hij in zijn hart afkerig van dat beeld (1 Joh. 3: 1). Dat is een kenteken van tot het slangenzaad te behoren (1 Joh. 4: 20): "Indien iemand zegt: Ik heb God lief en haat mijn broeder, die is een leugenaar; want die zijn broeder niet liefheeft, die hij gezien heeft, hoe kan hij God liefhebben, Die hij niet gezien heeft?"
- Wedergeboorte is ten hoogste noodzakelijk omdat de mens is doodgevallen in Adam. En hij is daarom zorgeloos, ziet noch gevoelt enig gevaar, en kan het derhalve ook niet ontvlieden, tenzij hij wedergeboren en levend geïnaakt wordt.
- Tenslotte, het is noodzakelijk omdat hij ligt in een vijandige natuurstaat. Hij betwist Gods waarheden, hij zal de Almachtige met zijn ganse hart, geen recht toewijzen in het stuk van de val, noch in de toerekening van Adams zonde, tenzij hij wedergeboren wordt.
Ziet vrienden, hoe noodzakelijk de wedergeboorte is, zal men niet verloren gaan en door de val niet ten verderve vallen.

Toepassing

Uit de verhandelde stof dienen wij te leren beschouwen de soevereine goedheid Gods, en onszelf daarin te verliezen, in de heerlijkheid van dat soevereine Opperwezen, Wiens gerechtigheid door des mensen ongerechtigheid bevestigd wordt, en Wiens waarheid door des mensen leugen overvloediger wordt (Rom. 3:5-7). Ook de rechtvaardigheid van God, waardoor Hij Adam en al Zijn nakomelingen om hun zonde van alle kracht berooft. Wij dienen er tot onze vernedering ook de staat in te zien, waarin wij allen van nature door onze schuld gekomen zijn:

Vrienden, hetzij wij het weten of niet weten, wij zijn in Adams val allen dood gevallen, dood in de zonden en misdaden (Ef 2:1). Wat maakt men een misbaar als één onzer dood valt, en wat spreekt men daar met veel aandoening over. Maar hoe groot moet dan wel die dood zijn, dat men met die grote val geen werkzaamheden heeft. Ja, even onmachtig gevallen als een dode, die zich tot in eeuwigheid niet redden of oprichten kan!

Ziet eens de staat van onmacht, waar wij allen van nature in gevallen liggen.

- (1) Het is een onmacht, die zich uitstrekt over de ganse mens, over al de delen en leden van ziel en lichaam. Daardoor komt het dat hij ook niet gered wil worden. Al wat in hem is, is gekant tegen bekeerd worden en wedergeboren worden. God Zelf moet Zijn hand er aan leggen.
- (2) Deze onmacht maakt de staat des mensen te verdoemelijker. O, al had een mens anders geen zonde dan zijn onmacht, daarom is hij waardig verdoemd te worden. Hij is een hater van God, een addergebroedsel, die niet ontvlieden kan aan de toekomstige toorn (Matth. 3: 7). Ziet daar, dan eens waar een mens eigenlijk op rust als hij daar achter schuilt, dat hij zichzelf niet veranderen kan.
- (3) Het is een onoverkomelijke onmacht. Een mens zal ze door doen en plichten nooit te boven komen. In eeuwigheid zal hij zich niet kunnen redden of verlossen (Rom. 8: 3). De wet is door iet vlees krachteloos geworden. Hij zal zich zo min kunnen redden als de duivelen, die schrandere geesten, die ook in hun onmacht besloten liggen.
- (4) Ja, het is een onmacht, die vermeerdert. Hoe ouder een mens wordt, hoe erger het met hem wordt. Hij wordt hoe langer hoe onwilliger en daarom ook onmachtiger door het zondigen tegen natuurlijk licht, tegen de overreding van zijn consciëntie, tegen waarschuwingen en vermaningen, zodat God die mens rechtvaardig datgene ontnemt, wat hij tevoren nog had (Matth. 13: 12). Daardoor komt het dat een jong mens menigmaal vatbaarder is voor bekering dan een oude, want de vijandschap groeit aan en daarin bestaat de onmacht.
- (5) En eindelijk, het is een staat waarin de mens evenwel trots en hoogmoedig ligt. Hij kan noch wil op zijn onmacht het doodvonnis schrijven. Hij wil zichzelf niet als een gans verdoemelijke aan zijn Rechter overgeven, om op vrije genade te wachten. Liever zou hij zijn graf met zijn nagels in een steenrots krabben, dan dat hij om niet redding zou zoeken en met zijn hart zou scheiden van al zijn eigen werken. Ook zal een mens het niet opgeven, tenzij de Heere inkomt met Zijn zalig en ontdekkend licht.
Vrienden, dat is de ellendestaat nu in de tijd, maar wat elk natuurlijk mens nog boven het hoofd hangt, dat zal in de nu volgende vierde zondagsafdeling blijken.

Zie nu hier wie zichzelf - naar uitwijzing van de Bijbel - moet houden voor nog te liggen in die ellende. *Och, dat elk zich hier bij neerleggen mocht.*

- (1) Zij, die zo gerust zijn in die staat, waarin zij zijn geboren, die nooit van hart en staat veranderd zijn, en die daar geen werk mee hebben. "Wee de gerusten te Sion" (Amos 6: 1).
- (2) Bij wie hun val in Adam of hun afgescheiden staat van God, nooit meer gewicht op hun hart gehad heeft dan alle tijdelijke verliezen. Die meer droefheid, kommer en naweeën hebben over hun ouders, die de oorzaak zijn dat zij in armoede leven, of over het verlies van goederen, dan over het verlies van Gods beeld en over de armoede, waarin de mens in Adam gevallen is.
- (3) Die menen, zeggen of denken, dat als zij in Adams plaats gestaan hadden, zij het beter zouden doen. O, indien Adam zo in de zonde viel, die verdorven mens zo veel te meer. Het is een bewijs dat de mens blind is, dat hij vertrouwt op zijn verstand en hart. Het is het grootste bewijs van midden in de dood te liggen. Ook wanneer men een ander ziet zondigen, en dan meent dat men het zelf beter zou maken en er dies zo hard over valt.
- (4) Zij, die de dienst van God vermoeidheid achten, en de staat van Gods volk of van een zoekende ziel een staat van dienstbaarheid noemen. Ja, een melancholiek⁵

⁵ diep neerslachtig

leven, en die geen groter vrijheid kennen dan in hun eigen natuurstaat te leven en daarin alles te verkrijgen wat zij wensen.

- (5) Die met de Almachtige twisten over de val en de toerekening van Adams schuld, en die daar nooit droefheid naar God over hebben. Rom. 9: 20: "Wie zijt gij, o mens, die tegen God antwoordt?" En die nooit met hun hart bidden dat God hun verstand onder Hem moge doen vallen. O vrienden, daar zijn er ook, die gezet zijn om zich te stoten.⁶
- (6) Ten laatste, zij, allen, die op hun onmacht rusten en in benauwdheid verlichting verkrijgen doordat zij weten dat zij onmachtig zijn. Deze staat van onmacht staat recht tegenover de wedergeboorte, derhalve zijn dezulken niet wedergeboren, maar liggen in de val.

Het volgende dient tot enige besturing van overrede en overtuigde zielen.

- (1) Zoekt toch licht en klaarheid, om recht te geloven dat het verderf uit u is. Om recht bij de wortel te komen en te gedenken uit welk een heerlijke staat gij uitgevallen zijt. O, het is niet genoeg te beschreien en te beklagen, uit zulk een hoogte te zijn gevallen in zulk een diepte.
- (2) Staat er toch naar, dat gij uw boosheid en verkeerdheid recht moogt zien, en ook uw onmacht als uw schuld. Niemand komt ooit tot Gods gemeenschap, tenzij hij dit recht ziet en gevoelt. En niemand kan het recht zien en gevoelen, tenzij dan dat hij het van de Vader hoort en leert (Joh. 6: 45). Een mens kan veel inzicht in de waarheid hebben, en voor eigen ziel toch als een pelagiaan te werk gaan.
- (3) En vrienden, is des mensen natuur, aard en grond zo boos en verdorven, en zijn er zo veel hoogten en diepten in de natuur, welke onder de hemel niet willen vallen, daaruit kunt gij weten dat niemand in de hemel zal of kan komen, tenzij hij wedergeboren wordt. Tenzij hij van grond en staat veranderd is en de Heilige Geest zijn hand aan het hart legt. Nicodemus, een leraar, ook wel enig licht hebbende, wist of kende deze zaak niet (Joh. 3). Jezus moest hem er van onderrichten en deze zaken hem bevindelijk doen verstaan. O, in de wedergeboorte krijgt een ziel het beeld Gods terug en krijgt hij kennis van God. Hij ziet God in het aangezicht van Zijn Zoon, dat neemt zijn hart in en de liefde van God en van Christus wordt in zijn hart uitgestort. Dan leeft hij en is zeer begerig naar de redelijke en onvervalste melk (1 Petrus 2:2). Vrienden, dit laat niemand ledig.
- (4) Tenslotte, legt u daar nu toch eens bij zo als gij zijt. Legt u zo arm, jammerlijk, blind en naakt veel voor God neder. Roept sterk om licht, om rechte droefheid. Volgt in deze Adam na zijn val (Gen. 3: 10). Hij riep: *Heere, ik ben naakt!* En wat volgde? In zijn verlegenheid verkwikte God hem met de moederbelofte.

Voor Gods volk is zo bijzonder veel uit de diepe val des mensen te leren.

- (1) Overdenk toch veel de grote dood, waaruit gij zijt verlost. Dat een almachtige hand, die een ander voorbijging, u losmaakte van het oude verbond, u aan uw eerste man deed sterven (Rom. 7: 6). God heeft dat huwelijk verbroken en u zo onder een ander verbond en Hoofd gebracht. O vrienden, wat houdt dat al in, en hoe gelukkig is de ziel, die dit heeft! Een bedelaar, zijnde in dat beter verbond, is gelukkiger dan een monarch over de ganse aarde, die in het oude verbond zit en onder de vloek van de verbreking daarvan ligt.

⁶ 1 Petrus 2:8 ... waartoe zij ook gezet zijn. De kanttekening wijst erop dat *gezet zijn* niet ziet op de voorverordining, maar op het *gebod* om gehoorzaam te zijn.

- (2) Zoekt ook veel werkzaamheden te hebben en medelijden te oefenen met arme gevallen mensen, maar die dat niet weten (Openb. 3: 17). En wat behoorden vrome ouders veel werkzaam te zijn met hun kinderen en nabestaanden, opdat het God liefde ook hen op te richten. Zoekt dezelfde weg in te slaan voor hen, waarin gij het zelf ook verkregen hebt. Dus door veel uit die verbeurde toestand te roepen. God mocht het hun ook nog geven.
- (3) Ja vrienden, zoekt de diepte van de vrije genade in de val des mensen te aanbidden. Gij waart het, die van eeuwigheid waart gekend om opgericht te worden, een vat ter eer. Mocht God u er wat van doen gevoelen, o wat zou u wegzinken in verwondering! En gij waart ook degene, die vóór uw bekering met de Almachtige over die val twistte. O, wat werd u veel vergeven en wat moest u toch veel liefhebben!
- (4) Eindelijk, zoekt toch in vreze te wandelen en dicht bij Jezus, uw Verbondshoofd, te blijven. Om zo van Hem af te hangen, opdat u bewaard mocht worden in en tegen de verzoeken, opdat gij daardoor niet wordt verleid. Vrienden, is Adam verleid geworden, op wie de duivel geen vat had, in welk een gedurig gevaar is dan Gods volk toch. Paulus waarschuwt de gelovigen (2 Kor. 11:3): "Doch ik vrees, dat niet enigszins, gelijk de slang Eva door haar arglistigheid bedrogen heeft, also uw zinnen bedorven worden, om af te wijzen van de eenvoudigheid, die in Christus is." Kent ook de wegen, welke de duivel gebruikt om mensen te verleiden. De waarheden Gods in twijfel te doen trekken, dat is het werk des duivels. Wij eindigen met het uitdrukkelijk woord (Hos. 14: 10): *"Wie is wijs? die versta deze dingen. Wie is verstandig? die bekenne ze. Want des Heeren wegen zijn recht, en de rechtvaardigen zullen daarin wandelen, maar de overtreders zullen daarin vallen." Amen.*

ZONDAG 4 (Vraag 9-11)

DE STRAFFEN, DOOR DE ZONDE VERDIEND

Vraag 9: Doet dan God de mens geen onrecht, dat Hij in Zijn wet van hem eist wat hij niet doen kan?

Antwoord: *Neen Hij; want God heeft de mens alzo geschapen, dat hij dat kon doen; maar de mens heeft zichzelf en al zijn nakomelingen, door het ingeven des duivels en door moedwillige ongehoorzaamheid, van deze gaven beroofd.*

Vraag 10: Wil God zulke ongehoorzaamheid en afval ongestraft laten?

Antwoord: *Neen Hij, maar Hij vertoort Zich schrikkelijk beide over de aangeboren en werkelijke zonden, en wil die door een rechtvaardig oordeel tijdelijk en eeuwig straffen; gelijk Hij gesproken heeft: Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet, om dat te doen.*

Vraag 11: Is dan God ook niet barmhartig?

Antwoord: *God is wel barmhartig, maar Hij is ook rechtvaardig. Daarom zo eist Zijn gerechtigheid, dat de zonde, welke tegen de allerhoogste majesteit Gods gedaan is, ook met de hoogste, dat is met de eeuwige straf, aan lichaam en ziel gestraft worde.*

De vorige keer hebben wij aan de hand van de derde zondagsafdeling gehandeld van de oorspronkelijke zonde en de aangeboren algehele verdorvenheid, zowel als van de grootheid en uitgestrektheid van dezelve, als de grond van des mensen onmacht ten goede.

Aan de hand van de vierde zondagsafdeling gaan wij nu verder met:

- I. Het oplossen van een tegenwerping van de verdorven natuur tegen het recht van God, eisende van de doodgevalen en onmachtige mens volmaakte gehoorzaamheid (vraag 9).
- II. Het verklaren en bewijzen van het derde deel van des mensen ellende, namelijk de leer van de straf der zonde. (vraag 10 en 11).

I. Aangaande het eerste, daarin staat ons te letten op:

- A. De tegenwerping, en
- B. Het overtuigend en verdedigend antwoord van de onderwijzer.

A. De onderwijzer toont hier, met het invoeren van deze tegenwerping, hoe het verdorven hart van de mens oprijst tegen zulke eeuwige waarheden, als in de vorige zondagsafdeling verklaard, namelijk *dat de mens de wet van God niet kan onderhouden. Want hij is van nature geneigd God en zijn naasten te haten* (vraag 5). *Ook dat hij alzo verdorven is, dat hij gans onbekwaam is tot enig goed, en geneigd tot alle kwaad, tenzij dat hij door de Geest Gods wedergeboren wordt* (vraag 8). De mens toch is van nature een vijand van zo arm en ontbloot in zijn schuld en onmacht te worden gesteld. Daarmede toont de onderwijzer ook hoe genegen het verdorven hart van de mens is om zulke vragen op te werpen: *Ben ik zo dodelijk ellendig en onmachtig? Kan ik totaal niets ten goede doen, en is al hetgeen ik nog meen te doen dan enkel zonde? En verzwaar ik dus mijn oordeel met alles wat ik ter hand neem? En eist God toch evenwel van mij volmaakte gehoorzaamheid aan Zijn wet? Dan wil ik het liever laten zitten. Ik trek er mijn handen van terug. En dan gaat hij er liever toe over om de schuld op God te werpen.*

Want de arme en hovaardige mens kent geen kracht dan alleen de zijne, en wanneer het buiten het vermogen van zijn hand is, dan is hij radeloos en moedeloos. Het is er verre van, dat hij enige bevindelijke kennis heeft van de aard van zijn onmacht ten goede, want dan zou hij zien dat zijn onmacht uit zijn onwilligheid ten goede voortkomt, daar zijn geneigdheid ten kwade hem krachten ten kwade bijzet. Ook is hij er niet recht aan ontdekt dat zijn onmacht zijn schuld verzwaart. Daardoor komt het dat hij zo in zijn onmacht kan rusten, ja er een soort van troost uit bekomt tegen de beroeringen van zijn consciëntie, terwijl hij toch zien en gevoelen moest dat deze onmacht hem des te hatelijker en verdoemelijker voor God maakt. Want dat zou hem er mede werkzaam maken om zijn ellende voor de Heere te gaan betreuren. Maar door gebrek aan dit licht en deze ontdekking zegt de mens met gedachten, woorden en daden, dat des Heeren wegen niet recht zijn. Zo vraagt hij met de voorstanders van de menselijke krachten ten goede: ***Doet dan God de mens geen onrecht, dat Hij in Zijn wet van hem eist hetgeen hij niet kan doen?***

B. Deze tegenwerping beantwoordt de onderwijzer op een overtuigende wijze. ***Hij verdedigt het recht van God in van de mens te kunnen eisen hetgeen hij niet kan doen.***

De onderwijzer spreekt hier niet van een onmogelijkheid, die te allen tijde absoluut en volstrekt voor de mens onmogelijk is geweest en welke voor hem ook altoos onmogelijk zal blijven. Zoals bijvoorbeeld: in alles God evengelisch te zijn, met zijn hand de hemel te kunnen bereiken, met zijn vuist de wateren te kunnen meten (Jes. 40: 12). Dan zouden de voorstanders van de menselijke vermogens, de bestrijders van het licht, enige grond hebben om de Heere van onrecht te kunnen beschuldigen.

(1) Maar hetgeen God van de onmachtige mens eist, is gegrond op Gods volstreckte en *onafhankelijke soevereiniteit*⁷ (Jer. 10: 6-7): "Omdat niemand U gelijk is, o Heere, zo zijt Gij groot, en groot is Uw Naam in mogendheid. Wie zou U niet vrezen, Gij, Koning der heidenen? Want het komt U toe." Derhalve is dit recht van God niet gegrond op de vermogens van de mens, maar op het betamelijke van de betrekking van het schepsel ten opzichte van de Heere.

(2) Deze eis is gegrond op het *recht van God*, hetwelk God op de mens behoudt ook nadat hij door zijn eigen toedoen onmachtig is geworden. God had de mens krachten gegeven; en de mens deze doorbrengende, behoudt God Zijn recht. Als God zulke onmogelijke dingen eist, dan doet dus God daarin de mens geen onrecht. Op een schuldenaar, die door zijn eigen toedoen in armoede komt, verliest een schuldeiser zijn recht niet. Een heer verliest zijn recht niet om van zijn knecht dienst te eisen, ook dan wanneer deze door dronkenschap zichzelf onbekwaam heeft gemaakt.

Hieronder valt zelfs het gebod om in Christus te geloven. God kan dit met recht zelfs van een verworpene eisen.

* Sommigen brengen zeer spitsvondig hier tegenin: *dat God geen recht heeft van de mens iets te eisen, dan alleen hetgeen hij in de staat der rechtheid heeft gehad en dus verloren heeft.* Adam heeft het gebod om in Christus te geloven niet gehad, dus kan van de verworpenen niet geëist worden in Christus te geloven tot zaligheid.

Hierop moet ik antwoorden, dat Adam de krachten gehad heeft om alles, wat God van Zichzelf en van de weg tot een bevestigde zaligheid aan hem openbaarde, te geloven.

⁷ soeverein gezag

Alzo heeft Adam ook in de Zoon van God geloofd, want Die was zijn Schepper en hij kende Hem. De Zoon van God als de Christus was niet noodzakelijk voor de staat van Adam vóór de val, derhalve had hij niet van node alzo in Hem te geloven. Was dit de brug geweest, Adam zou er wel over hebben kunnen gaan. Hij, die wel over een zee en een grote rivier kon, om zo te zeggen, kon over deze stroom niet, omdat deze er niet was.

* Ook brengt men dan nog wel bij, *dat zulks dan toch een vergeefse eis is, en zo zou het in strijd zijn met Gods wijsheid en betamelijkheid.*

Maar vrienden, die eis is niet tevergeefs, er is een Opperste Wijsheid en betamelijkheid in. Vele duizenden mensen uit het gehele menselijke geslacht zijn door deze eis uitgedreven en zijn van hun zonden overtuigd geworden, en zijn zo door de wet als een tuchtmeester tot Christus gebracht. Zo hebben zij geleerd niet in de wet, maar in Christus hun leven buiten zichzelf te zoeken. O, daartoe dienen die woorden (Ef. 5: 14): "Ontwaakt, gij die slaapt, en staat op uit de doden, en Christus zal over u lichten." En Ezech. 33: 11: "Bekeert u, bekeert u van uw boze wegen, want waarom zoudt gij sterven, o huis Israëls?" Matth. 19: 17: "Onderhoud de geboden." Lukas 10: 28: "Doe dat en gij zult leven." In Joh. 11:41-44 ziet u de uitwerking van het roepen van de Heere Jezus tot Lazarus: "Lazarus, kom uit!" Dit was niet tevergeefs. De Heere gebruikt dat en paart dat met Zijn levendmakende genade, zoals in Ezech. 37: 10 te zien is. Ja, het is zelfs ter inbinding van verworpenen nodig, en om elk mens schuldig te stellen in de grote dag des gericht.

Zo toont nu de onderwijzer met de bewijzen, dat het volbrengen van deze eis voor de mens niet te allen tijde onmogelijk is geweest, maar dat dit door de zonde en de moedwillige afval van God voor hem onmogelijk is geworden.

De onderwijzer zegt zonder meer: ***Neen, God doet de mens geen onrecht.*** Dit blijkt duidelijk uit Matth. 18: 23-25, waar het Koninkrijk der hemelen wordt vergeleken bij een zeker koning, die rekening met zijn dienstknechten wilde houden en die billijk van zijn dienstknecht de tienduizend talenten eiste, hoewel hij niets had om te betalen. En ook inde gelijkenis van de rentmeester (Lukas 16:1-2), die zijn goederen had doorgebracht. "Zijn heer zeide: Hoor ik dit van u? Geef rekenschap van uw rentmeesterschap, want gij zult niet meer kunnen rentmeester zijn." Dit wijst de onderwijzer in de volgende stukken aan.

- (1) ***God heeft de mens alzo geschapen, dat hij het kon doen.*** God heeft de mens goed en naar Zijn evenbeeld geschapen (Gen. 1:26) en dus ten volle in staat en machtig om Gods wet volkomen te gehoorzamen. En dat zowel voor zichzelf, alsook in betrekking tot al zijn nakomelingen, als de wortel en stam van het mensdom, en bijzonder wel als hoofd van het Verbond der werken. Dit is ons gebleken uit de voorgaande derde zondagsafdeling.
- (2) ***Maar de mens heeft zichzelf en al zijn nakomelingen door het ingeven des duivels en door moedwillige ongehoorzaamheid van deze gaven beroofd.*** Hierin hebben wij erop te letten, dat de mens door zijn eigen schuld zichzelf en al zijn nakomelingen, die in zijn lendenen waren, van dat heerlijk beeld, en dus van die krachten om Gods wet, volmaakt te kunnen gehoorzamen, beroofd heeft, hetgeen ons is gebleken uit de vorige zondagsafdeling (vraag 7). Wij moeten hier opmerken hoe van de mens gezegd kan worden zichzelf van dat beeld te beroven,

terwijl God hem met de beroving van dat beeld gestraft heeft. Men moet weten dat de mens door zijn eigen zonde zich die straf waardig heeft gemaakt, want de mens is een schuldenaar aan God, óf van gehoorzaamheid, óf van straf bij overtreding. Dus de mens een oorzaak van de zonde zijnde, is terecht ook een oorzaak van zijn straf, want God straft ook menigmaal zonde, Rom. 1:21-28.

Maar ook is het een volstrekte waarheid, *dat de mens zichzelf en al zijn nakomelingen in hem, van die gaven beroofd heeft, aangezien hij door het ingeven des duivels en daarop door moedwillige ongehoorzaamheid het beeld Gods werkelijk in zichzelf verwoest en vernietigd heeft.*

- (3) Ook moeten wij opmerken, dat de onderwijzer zegt dat dit is geschied **door het ingeven van de duivel**. Over de wijze van deze listige verleiding van de duivel is ook in den brede gehandeld in de vorige derde zondagsafdeling (vraag 7). De onderwijzer noemt deze verleiding des duivels hier terecht *een ingeven van de duivel*. Dit kan men nog zien in de dagelijkse verleiding van mensen, hoe de duivel het kwaad ingeeft of daartoe aanzet, naar zijn aard en manier. Ja, hoe de kinderen des duivels de één de ander tot al meer en ander soort van kwaad aan- en opzetten.

Vrienden, zulke dingen kan men weten. Men kan weten of men erger in het kwaad en aan weer andere soorten van zonde schuldig is geworden nadat men bij die en die, of in die kroegen of herbergen verkeerd heeft. Want zo wordt het kwaad ingegeven. Maar bij Adam en Eva was geen voedsel. De duivel kon hen slechts aanraden en ingeven. Hij kon het hen niet doen aannemen, maar de mens heeft het gevat en aangenomen.

- (4) Dit wordt terecht uitgedrukt als *een moedwillige ongehoorzaamheid*. Dat dit niet te hard gesproken is, zoals de remonstranten en velen, die in zichzelf roemen, willen, is genoegzaam gebleken in de vorige zondagsafdeling (vraag 7). Paulus noemt het *ongehoorzaamheid* (Rom. 5: 19): "Want gelijk door de ongehoorzaamheid van die ene mens velen tot zondaars zijn gesteld geworden." En mag het met recht geen moedwillige ongehoorzaamheid genoemd worden? De mens was toch toegerust om staande te kunnen blijven. En er was gewilligheid bij God om hem een tweede genade te geven, en hij had de kracht om God te zoeken. Daartoe had hij slechts tot Hem op te zien. Ja, er waren geen verkeerde neigingen of enige kwade bewegingen in hem, terwijl er in die volle hof niet de minste noodzaak was om Gods gebod te overtreden. Is het dan niet moedwillig, dat de mens nalatig was van God afhankelijk te zijn, en naar wat anders luisterde? Terwijl hij in vriendschap met God stond en de duivel slechts door wijze van aanraden met hem kon handelen, en die mens niettegenstaande dit meer naar de stem van de duivel dan naar de stem van God luisterde, is dat dan niet moedwillig? Het is gelijk Salomo zegt (Pred. 7: 29), "dat die recht gemaakte mens vele vonden heeft gezocht."

- (5) Derhalve vloeit hieruit vanzelf voort, dat alle onrecht verre van de Almachtige is (Job 34:19). En dat integendeel God het volstrekte recht heeft om van alle nakomelingen van Adam in Zijn wet volmaakte gehoorzaamheid te eisen, hoewel zij deze door de tussengekomen aangeboren of oorspronkelijke en werkelijke zonden, en de daaruit voortvloeiende onmacht, niet meer kunnen volbrengen.

II. Zo hebben wij dan tot hiertoe de leer van de zonden en onmacht voorgesteld en verdedigd. Wat betreft ons tweede punt, namelijk het derde deel van des mensen ellende, *de leer van de straffen der zonden*, daarin hebben wij te letten:

- A. Op de leer van de straffen, door de zonde verdiend (vraag 10), en
- B. Op een tegenwerping van des mensen verdorven hart tegen deze leer, welke de onderwijzer oplost en zo deze leer beschermt (vraag 11).

A. In de leer van de straffen der zonde zien wij allereerst de vraag: ***Wil God zulke ongehoorzaamheid en afval ongestraft laten?***

Dat de mens door ongehoorzaamheid van God is afgevallen, is ook bewezen in de derde zondagsafdeling (vraag 7) en ook in deze zondag in de negende vraag, waar deze ongehoorzaamheid terecht *een moedwillige ongehoorzaamheid en afval* genoemd wordt. Maar hier doet zich nu voor dat er gevraagd wordt of God zulks ongestraft wil laten?

Ook zulke vragen komen voort uit het hart van de blinde en God niet kennende mens, en daarmee toont hij alweer direkt dat hij ook die trek van de satan heeft, welke hem is ingegeven. Want de duivel nam ook het dreigement van de straf weg (Gen. 3: 4). En zo maakt hij de mens nog dagelijks wijs dat de straf hem niet zal aangrijpen; en daardoor is het over het algemeen genomen zo'n grote zorgeloosheid. Omdat de mens God in Zijn heilige natuur en rechtvaardigheid niet kent, meent hij zulks, gelijk wij lezen in Psalm 50: 21: "Gij meent dat Ik ten enenmale ben gelijk gij. Ik zal u straffen en het ordentelijk voor uw ogen stellen." En daarom besluit de mens, dat het straffen van de zonden alleen voortvloeit uit Gods *wil*, zodat God dus zou kunnen straffen en niet straffen, gelijk het Hem behaagt. En dat dit straffen dus niet zo zeer voortvloeit uit *Gods heilige natuur en rechtvaardigheid*. Maar dat het voortvloeit uit Gods natuur en heilige wil, zal nader blijken in de volgende zondagsafdeling.

Wij zien hier ook het antwoord van de onderwijzer, dat eenvoudig luidt: ***Neen Hij, geenszins. God wil de ongehoorzaamheid en afval van Hem niet ongestraft laten.***

1. Aan de hand van dit antwoord zullen wij zien dat de straf der zonde kan worden beschreven te zijn *een kwaad of pijniging, of een rechtvaardige vergelding, de mens om zijn zonde van God als een rechtvaardig Rechter toekomende*. En deze straf komt in de plaats van 's mensen plicht en gehoorzaamheid omtrent Gods wet, welke hij verschuldigd was, en dit alles tot roem van Gods heerlijkheid.
2. Ook dat verdienende oorzaak van de straffen *de zonden* zijn. Dit blijkt uit de volgende teksten. Rom. 6: 23: "De bezoldiging van de zonde is de dood." Jer. 2: 19: "Uw boosheid zal u kastijden, en uw afkeringen zullen u straffen. Weet dan en ziet dat het kwaad en bitter is, dat gij de Heere, uw God, verlaat, en Mijn vreze niet bij u is, spreekt de Heere, de Heere der heirscharen."

Ja iedere zonde verdient de eeuwige verdoemenis, gelijk blijkt uit Jak. 2: 10: "Want wie in één zal struikelen, is schuldig geworden aan alle." Zo is het duidelijk, dat de dwaling van het pausdom hier weg moet vallen, welke onderscheid maakt tussen vergefelijke zonden, die de dood niet verdienen, en onvergefelijke zonden of zonden tot de dood, die om hun gruwelijkheid wel de dood verdienen. De reden, waarom de minste zonde de eeuwige dood verdient, zal nader blijken uit het volgende antwoord (vraag 11).

Het is wel waar, dat Johannes spreekt van een zonde tot de dood, en van een zonde niet tot de dood (1 Joh. 5: 16-17): "Indien iemand zijn broeder ziet zondigen, een zonde niet tot de dood, die zal God bidden, en Hij zal hem het leven geven: degenen,

zeg ik, die zondigen niet tot de dood. Daar is eenzonde tot de dood, voor dezelfde zonde zeg ik niet dat hij zal bidden. Alle ongerechtigheid is zonde, en daar is zonde niet tot de dood." Hierdoor moet men niet verstaan dat er zonden zijn, die door hun eigen natuur de dood niet verdienen, maar zonden, die God in allen niet met de dood in de eigen persoon straft. Er zijn zonden, die God aan velen om der wille van Christus' bloedige verdienste vergeeft; maar van deze vergeving is alleen uitgesloten de zonde tot de dood, waarvan Johannes spreekt in 1 Joh. 5: 16-17. Om die vergeving mag ook niet gebeden worden. Deze zonde wordt genoemd een zonde tegen de Heilige Geest (Matth. 12: 31-32): "Daarom zeg Ik u: Alle zonde en lastering zal de mensen vergeven worden; maar de lastering tegen de Heilige Geest zal de mensen niet vergeven worden. En zo wie enig woord gesproken zal hebben tegen de Zoon des mensen, het zal hem vergeven worden; maar zo wie tegen de Heilige Geest zal gesproken hebben, het zal hem niet vergeven worden, noch in deze eeuw, noch in de toekomstige."

Deze zonde tegen de Heilige Geest is een zonde, waardoor men het Evangelie der genade, der waarheid en der Godzaligheid boosaardig verwerpt. En dat terwijl men door innerlijk licht en overtuiging van de Heilige Geest er van verzekerd is en meer dan slechts een algemene overtuiging heeft, dat het Gods zaak en Gods volk betreft. Want men zoekt dan niettegenstaande deze kennis de zaak Gods tegen te gaan, en Zijn volk te haten, te vervolgen en zo mogelijk uit te roeien, en wel uit haat tegen de Heere. En dit alles ofschoon er in het geheel geen sterke verzoeking aanleiding toe is, noch ook dreigend levensgevaar of andere zware dreigementen, of ook enige vleiende belofte van enig goed.

- *Deze zonde wordt niet vergeven, omdat het een onberouwelijke zonde is.* Het is een zonde waar geen berouw over gegeven wordt en waar de ziel ook geen berouw over hebben wil.
- Want het is een volstandige zonde, zondigende tot de dood, een zonde zonder einde.
- Ja, het is een hardnekkige, zielverhardende en God bespottende zonde, en wel tegen het laatste en uiterste middel der bekering, tegen de Heilige Geest en tegen Zijn zaligmakende werkingen, en dus in die hoogte ook tegen allen, waar God Zijn werk in werkt. Paulus zegt (Hebr. 6:4-6): "Want het is onmogelijk degenen, die eens verlicht geweest zijn, en de hemelse gave gesmaakt hebben, en des Heiligen Geestes deelachtig geworden zijn, en gesmaakt hebben het goede woord Gods, en de krachten der toekomstige eeuw, en afvallig geworden, die, zeg ik, wederom te vernieuwen tot bekering." Voor deze zonde worden al Gods kinderen bewaard (1 Joh. 5: 18): "Wij weten dat een iegelijk, die uit God geboren is, niet zondigt", te weten, de zonde tot de dood, zoals uit de voorafgaande verzen blijkt.

De onderwijzer noemt ook de oorzaken van de Goddelijke straffen.

- (1) Allereerst **de aangeboren zonden**, waar de mens mede in de wereld komt. God wil die straffen, zoals overtuigend blijkt uit de ziekten, ongemakken en de dood der jonge kinderen. Boni. 5: 14: "De dood heeft geheerst van Adam tot Mozes toe, ook over degenen, die niet gezondigd hadden in de gelijkheid der overtreding van Adam, welke een voorbeeld is Desgenen, Die komen zou." Daarom worden allen van nature kinderen der toorns genoemd (Ef. 2: 3).
- (2) En ten tweede **de werkelijke of dadelijke zonden**, met gedachten, lusten, woorden en werken, hetzij direct ten opzichte van God, hetzij ten opzichte van onszelf, hetzij ten opzichte van onze naaste, welke laatste toch alle ook voornamelijk tegen God zijn. Deze zonden, de minste zowel als de meeste, wil God straffen (Jes. 5:

25): "Daarom is de toorn des Heeren ontstoken tegen Zijn volk, en Hij heeft tegen hetzelfde Zijn hand uitgestrekt - te weten om de tevoren door Jesaja genoemde zonden - en Hij heeft het geslagen, zodat de bergen hebben gebeefd, en hun dode lichamen zijn geworden als drek in het midden der straten. Om dit alles keert zich Zijn toorn niet af; maar Zijn hand is nog uitgestrekt." En Jak. 1:15: "Daarna, de begeerlijkheid ontvangen hebbende, baart zonde, en de zonde voleindigd zijnde, baart de dood."

Aan de hand van het antwoord van de onderwijzer zien wij ook dat God de werkende oorzaak van de straf is. **God vertoornt Zich schrikkelijk beide over de aangeboren en werkelijke zonden.**

- (1) Hierin valt op te merken dat de toorn geen onheilige of onbetamelijke beweging in de heilige God is, en deze niet afgeleid mag worden van hetgeen wij mensen daarvan hebben, namelijk die ontroering en ontsteltenis van het gemoed. Maar het geeft te kennen die heilige haat en afkeer, welke God van de zonde heeft, zoals wij zien in Psalm 5: 5-6: "Want Gij zijt geen God, Die lust heeft aan goddeloosheid; de boze zal bij U niet verkeren. De onzinnigen zullen voor Uw ogen niet bestaan; Gij haat alle werkers der ongerechtigheid." God de zonde ziende (Gen. 6: 6): "Toen berouwde het de Heere, dat Hij de mens op de aarde gemaakt had, en het smartte Hem aan Zijn hart." Dit alles vloeit voort uit Gods heilige natuur.
- (2) Ook valt op te merken dat het vaste voornemen en de wil in God om de zonden te straffen voortvloeit uit Gods rechtvaardigheid (Psalm 5: 7): "Gij zult de leugensprekers verdoen; van de man des bloeds en des bedrogs heeft de Heere een gruwel." Zo zien wij Gods toorn aangewezen in Joh. 3: 36: "Die in de Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven. Maar die de Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem." En in Rom. 1:18: "Want de toorn van God wordt geopenbaard van de hemel over alle goddeloosheid en ongerechtigheid der mensen."
- (3) En God voert deze toorn ook metterdaad uit, uit kracht van Zijn waarheid, omdat God Zichzelf niet kan verloochenen (2 Tim. 2: 13). Daarom wordt door Gods toorn menigmaal de straf zelf verstaan, die God door of in Zijn toorn toezendt, Matth. 3:7: Gij addereengebredsels, wie heeft u aangewezen te vlieden van de toekomstige toorn?" En in Rom. 3: 5: "Is God onrechtvaardig als Hij toorn over ons brengt?" Zie ook Lukas 21:23.
- (4) Deze toorn over de zonde brengt God soms *onmiddellijk*, zodat God van de hemel de zonde dadelijk straft, de mens onmiddellijk doodt en zo een haastig verderf over iemand brengt en hem met één slag wegstoort, gelijk wij zien in Job 36: 18. Dit wordt bedreigd in Spr. 29: 1:"Een man, die dikwijls bestraft zijnde, de nek verhardt, zal schielijk verbroken worden." O vrienden, wij zien het niet hoe menigmaal het nog geschiedt - omdat wij zo blind zijn - dat God een goddeloze vloeker, een sabbatschender en een verachter van de godsdienst, ja menige boze vijand van Gods zaak en volk, als in een ogenblik wegrukt. Dat het is alsof de Heere tegen de overgeblevenen zegt (Amos 6: 10): "Zwijgt, want dezen waren niet om Mijn Naam te verheerlijken."
- (5) Maar God zendt Zijn toorn ook wel *middellijk*, als God mensen daartoe gebruikt (Jer. 10: 22), of engelen (Hand 12: 22), de duivelen (Job 1 en 2), het ongedierte (Amos 4: 9), regen en droogte, donder en bliksem, de winden (Psalm 148: 8, Amos 4: 7), de wateren der zee (Ex. 14: 28), zon, maan en sterren (Richt. 5: 20) enz.

In het antwoord van de onderwijzer zien wij ook, ***dat God deze straffen tijdelijk en eeuwig uitvoeren wil.***

1. God voert die *tijdelijk* uit in de ziel.
 - (1) Dat is de geestelijke dood, zijnde de voornaamste straf op de zonde, dat de mens nu zo blind en verduisterd van verstand op de wereld komt. Jezus zegt (Openb. 3: 17): "Gij weet niet dat gij zijt ellendig, en jammerlijk, en blind, en naakt." Zie ook Joh. 9:41, Ef. 4:18,19. Daardoor is hij geslagen met onwijsheid en onzinnigheid in het geestelijke (Titus 3:8): "Want ook wij waren eertijds onwijs, ongehoorzaam, dwalende, menigerlei begeerlijkheden en wellusten dienende, in boosheid en nijdigheid levende, hatelijk zijnde en elkander hatende." Het is de grootste plaag een onwillig, afkerig en stenen hart te hebben (Ezech. 36: 26). Dit is een straf (Rom. 1:21): "Omdat zij God kennende, Hem als God niet hebben verheerlijkt of gedankt, maar zijn verijdeld geworden in hun overleggingen, en hun onverstandig hart is verduisterd geworden." Wat God nu ook aan een mens doet, welke genademiddelen, zegeningen of oordelen God aan hem ten koste moge leggen, alles is tevergeefs. Waarlijk, op zichzelf genomen kan niets hier iets doen, want de arm des Heeren moet daartoe geopenbaard worden (Jes. 53:1). Het is een straf als God de mens wel eens overgeeft aan zichzelf (Ps. 81:12-13): "Mijn volk heeft naar Mijn stem niet gehoord en Israël heeft Mijner niet gewild. Dies heb Ik het overgegeven in het goeddunken huns harten, dat zij wandelden in hun raadslagen." Ook als Hij de mens overgeeft aan allerlei onreinheid (Rom. 1:24): "Daarom heeft God hen ook overgegeven in de begeerlijkheid hunner harten tot onreinheid." Of ook overgeeft aan dwalingen, om hun dartel en verkeerd verstand te straffen (2 Thess. 2: 10-11): "Daarvoor dat zij de liefde der waarheid niet aangenomen hebben om zalig te worden. En daarom zal God hun zenden een kracht der dwaling, dat zij de leugen geloven zouden."
 - (2) God straft de zonde ook wel door overgeven aan verharding. Tevoren kon die mens nog wel eens week worden, maar dan is het (Jes. 6: 9-10): "Zeg tot het volk: Horende hoort, maar verstaat niet, en ziende ziet, maar merkt niet. Maak het hart dezes volks vet, en maak hun oren zwaar, en sluit hun ogen, opdat het niet zie met zijn ogen, noch met zijn oren hore, noch met zijn hart versta, noch zich bekere, en Hij het geneze."
 - (3) Ja ook geeft de Heere een mens wel eens over aan de kwelling van de duivel en van een boos hart. Dit zien wij in 2 Kor. 4: 4: "In dewelke de god dezer eeuw de zinnen verblind heeft, namelijk der ongelovigen, opdat hen niet bestrale de verlichting van het Evangelie der heerlijkheid van Christus, Die het Beeld Gods is." Die drijft die mens in de zonde (Ef. 2: 2-3): "In welke gij eertijds gewandeld hebt, naar de eeuw dezer wereld, naar de overste van de macht der lucht, van de geest, die nu werkt in de kinderen der ongehoorzaamheid; onder dewelke ook wij allen eertijds verkeerd hebben in de begeerlijkheden onzes vleses, doende de wil des vleses en der gedachten; en wij waren van nature kinderen des toorns, gelijk ook de anderen." Dit wordt in 2 Tim. 2: 26 de strik des duivels genoemd, onder welke die ziel gevangen is tot zijn wil.
 - (4) Ja, het gebeurt wel eens, dat God de mens gelijk Saul verschrikt (1 Sam. 16: 14) en gelijk bij Judas (Matth. 27: 5) een hel in zijn binnenste doet gevoelen, een verwijt, dat de mens niet kwijt kan raken, en waar al heel wat afleiding toe nodig is om het voor een tijd van hem wat te doen wijken. Sommigen die dit lezen, weten wel wat dit is. Vooral als daar dan nog innerlijk die stem bij komt: *het is voor u te laat, toen en toen was het uw dag!* O vrienden, als de afleidingen dan zullen ophouden en uw consciëntie alles in uw herinnering terugbrengt (Psalm 50:

21): "Ik zal u straffen, en zal het ordentelijk voor uw ogen stellen", wat zult ge dan toch doen? Ja, dan troost zoeken bij de dood, maar deze niet vinden. Och, mocht elk ontwaken eer die tijd komt!

- (5) Daarbij komen ook allerlei straffen naar het lichaam, allerlei soorten van smarten, in zijn lichaam, in zijn kinderen, in zijn goederen, oorlog, pest, hongersnood, dure tijden, ziekten, bijzondere kwalen, armoede, of de vloek zichtbaar in zijn goederen, de vloek onder zijn kinderen, en ook verterende verdrukkingen, die door mensen worden aangedaan. Ziet in dit alles dat God dit dreigt, en somtijds brengt of brengen zal. Leest eens Leviticus 26 en Deut. 27.

En menigeen verwacht, hieronder zuchtende, hiernamaals beter, en hij weet niet dat, als hij met God vóór zijn dood niet verzoend wordt, het maar beginselen der smarten zijn. Vrienden, leest eens wat geschreven staat in Job 18: 14: "Zijn vertrouwen zal uit zijn tent uitgerukt worden; zulks zal hem doen treden tot de koning der verschrikking." En zulken worden dan gestoten van het licht in de duisternis, en zo grijpt de dood hen aan als een schuldeiser.

O, dan is voor zulk een mens zijn dag, dan is zijn genadetijd ten einde. En dan komt ten volle zijn nacht en Gods dag, de dag der wraak en der vergelding, een dag der duisternis en der verwoesting. Daar gaat die mens dan naar zijn eeuwig huis, en gaan de rouwklagers in de straten om. Dan wordt hij met de handbomen in het graf - die donkere kerker en gevangenis voor een goddeloze - neergelegd, en de overgeblevenen blijven dikwijls blind, en zij roepen alweer: Vrede, vrede zonder gevaar! Tot ook hun dag komt.

2. En daarop volgen dan de eeuwige straffen.

Uit het antwoord van de onderwijzer blijkt dat de eeuwige straffen niet bestaan in de vernietiging van ziel en lichaam, zoals de socinianen dit willen en gelijk ook de epicureëen dit beweerden, zeggende (Jes. 22: 13): "Laat ons eten en drinken, want morgen zullen wij sterven." Integendeel, *daarin dat ziel en lichaam eeuwig in wezen zullen blijven om gepijnigd te worden tot in alle eeuwigheid.*

- Dit blijkt uit Hand. 24: 15: "Dat er een opstanding der doden wezen zal, beide der rechtvaardigen en der onrechtvaardigen." En Joh. 5: 29: "En die het kwade gedaan hebben, tot de opstanding der verdoemenis." In de samenhang van dit hoofdstuk (vers 24 en 25) en de opstanding der goddelozen, die geen deel hadden aan de geestelijke opstanding (vers 28 en 29).
- Het blijkt ook uit de natuur van de ziel, die onsterfelijk is, alsmede dat het lichaam voor de eeuwigheid geschapen is (Matth. 10: 28): "En vreest u niet voor degenen, die het lichaam doden, en de ziel niet kunnen doden; maar vreest veel meer Hem, Die beide ziel en lichaam kan verderven in de hel." Want immers wanneer de ziel vernietigd werd, dan zou de mens de ziel ook kunnen doden. Maar de mens heeft God te vrezen, Die de ziel en het lichaam - te weten na de vereniging van die beide ten jongsten dage - kan verderven in de hel, hetwelk het eeuwig verderf genoemd wordt (2 Thess. 1:9): "Dewelke zullen tot straf lijden het eeuwig verderf."
- Het blijkt ook uit het geval met Judas. Jezus zegt (Matth. 26: 24): "Het ware die mens goed nooit geboren te zijn." Als hij vernietigd werd, waarom was het dan beter voor hem nooit geboren te zijn? Maar Jezus had het oog op de schrikkelijke en ondragelijke ellenden, die hij na de dood te wachten had.
- Ook blijkt het uit tal van plaatsen in het Goddelijk Woord, zoals Matth. 25: 41: "Gaat weg van Mij, gij vervloekten, in het eeuwige vuur", en vers 46: "Dezen zullen gaan in de eeuwige pijn." Ook in 1 Petrus 3: 19: "In Dewelke Hij ook heengegaan zijnde, de geesten, die in de gevangenis zijn, gepredikt heeft." Dit ziet

op de goddelozen van de eerste wereld, die nu in de hel zijn, zoals ook op de inwoners van Sodom (Judas: 7), dat zij reeds dragen de straf des eeuwigen vuurs., In 2 Thess. 1:6 lezen wij, dat het recht is bij God verdrukking te vergelden degenen, die verdrukken. En anders zou dit niet waar zijn, want dit geschiedt niet altijd in dit leven.

Maar laat ons nu zien waarin de eeuwige straffen zullen bestaan.

- (1) De eeuwige straf zal bestaan in God, als het hoogste goed, eeuwig te missen en afgescheiden te zijn van Hem (2 Thess. 1:9): "Dewelken zullen tot straf lijden het eeuwig verderf, van het aangezicht des Heeren en van de heerlijkheid Zijner sterkte." Niemand weet nu wat de hel is, omdat men niet weet wat het is God te genieten, maar toen Jezus de verberging van het aangezicht Zijns Vaders gevoelde en de macht der hel op Hem aankwam, zweette Hij grote druppels bloed (Lukas 22: 44) en schreeuwde het uit (Matth. 26:38): "Mijn ziel is geheel bedroefd tot de dood toe." En aan het kruis (Matth. 27: 46): "Mijn God, Mijn God, waarom hebt u Mij verlaten?"
- (2) Het zal ook bestaan in het gevoelen van de eeuwige en ondragelijke toorn van God, deze te dragen, maar nooit te voldragen. Mozes zegt (Psalm 90: 11): "Wie kent de sterkte Uws toorns en Uw verbolgenheid, naardat Gij te vrezen zijt?" En in Jes. 47: 3 staat, dat God op de mens zal aanvallen, niet als een mens, maar (Job 21:20) "hem zal doen drinken van de grimmigheid des Almachtigen."
- (3) Het zal ook bestaan in een herdenken van zijn weg in de tijd, hoe men die toorn heeft kunnen ontvlieden, maar dat men niet heeft gewild. Dat God lankmoedig is geweest en jaar en dag gewacht heeft, alle middelen tot zaligheid heeft aangewend, dan oordelen en dan zegeningen heeft geschonken; maar hoe men het bloed des Nieuwen Testaments onrein heeft geacht. O vrienden, daarvan te hebben een volmaakt geheugen, dat niet weg te krijgen zal zijn, dat alles te binnen zal brengen; en daarbij ook een allerlevendigste consciëntie, die zonder onderbreking in het aangezicht zal vliegen, en over dit alles een eeuwig geschreeuw en gehuil, zoals hier nog niet gekend wordt. Van Israël staat geschreven (Num. 16: 34), dat zij vloten van het geschrei en gehuil toen Korach en de zijnen levend ter helle voeren. Ja een weedom des harten vanwege een naar naberouw, en nu de tijd voor eeuwig weg en daar eeuwige knaging over. Dit zal verschrikkelijk zijn. Dit wordt genoemd een worm, die niet sterft (Markus 9: 44). Sommigen kennen hier wel reeds iets, wat het is een pijnigend of knagend verwijt te hebben, maar dat gaat hier wel weer eens over!
- (4) Ja, het zal ook daarin bestaan, dat men tot zijn eeuwige spijt de Godzaligen verheerlijkt zal zien. Dat volk, dat men hier verachtte, bespote of vervolgte, waar men hier een afkeer van had. Zodra God hun genade gaf, kwam het hart er tegen op, ja deed er zich iets vijandigs en onverzoenlijks in het hart op. Al was het ook zijn beste vriend, daarna wilde men er niet meer mede van doen hebben. Die zo tegen Gods volk zijn, die mogen zelf wel vaststellen - en sommigen weten het ook wel als zij de Bijbel lezen - dat als Christus weer op aarde zou komen, zij Hem geen haar minder zouden vervolgen dan de Joden hebben gedaan. En dan dat arme en ellendige volk verheerlijkt te zien, en zij buiten geworpen, dat zal tot spijt en smart zijn, gelijk nadrukkelijk is te lezen in het Boek der Wijsheid, 5:1-5.
- (5) Hetgeen dit alles nog verzwaren zal, zal zijn dat men naar ziel en lichaam met een verschrikkelijk gezelschap eeuwig in de hel zal zijn. Het lichaam zal opstaan tot een eeuwige afgrijzing (Dan. 12: 2). Het lichaam zal eeuwig wenen en de tanden knersen (Matth. 13: 42). De tanden zullen de tong kauwen (Openb. 16: 10). Het

gezelschap zal bestaan uit de allergruwelijksten, daar nu de zedige en uitwendig godsdienstige mensen niet mede om kunnen gaan, hoewel zij diep in hun hart meer voor hen dan voor Gods verheerlijkte volk gevoelen. Wie daar zullen zijn, lezen wij in Openb. 21:8: "Alle vreesachtigen en ongelovigen, en gruwelijken, en doodslagers, en hoereerders, en tovenaars, en afgodendienaars, en al de leugenaars, is hun deel in de poel, die daar brandt van vuur en sulfer, hetwelk is de tweede dood." Daar zullen zijn alle huichelaars en geveinsden (Matth. 24: 51), ja de duivels als beulen en pijnigers (Matth. 25: 41). Dit gezelschap zal tezamen eeuwig zondigen door God te lasteren, door elkander te verwijten, de ouders tegen de kinderen, de kinderen tegen de ouders, de vrienden en bekenden tegen elkander, en ook leraars en gemeenten tegen elkander! *Het is uw schuld dat wij hier zijn, en dat ik hier ben!* En de duivel zal er zich met een helse benauwdheid over vermaken, ziende hetgeen hij heeft uitgewerkt na zijn val, in de mens ook daartoe te brengen.

- (6) En ook zal de straf eeuwig zijn. O vrienden, duurde het duizenden, ja miljoenen jaren, het zou eens eindigen. Maar hetgeen des mensen wanhoop alleruiterst maken zal, is dat het eeuwig zal zijn. Miljoenen jaren zullen daar niet één minuut zijn, want het vuur zal eeuwig zijn (Matth. 25: 41, 46 en Markus 9: 44). De mens moge daar de dood zoeken, maar hij zal hem niet vinden.
- (7) En ten laatste, hetgeen de plaats ook zeer zal verzwaren, is dat het een poel zal zijn, die daar brandt van vuur en sulfer (Openb. 21:8), een buitenste duisternis (Matth. 8: 12), de afgrond genaamd (Lukas 8: 31). Een gevangenis (1 Petrus 3: 19) en het wordt de hel genoemd (Matth. 10: 28): "En vreest u niet voor degenen, die het lichaam doden, en de ziel niet kunnen doden; maar vreest veel meer Hem, Die beide ziel en lichaam kan verderven in de hel." In Lukas 16: 23 wordt het genoemd de helse verdoemenis, zo ook in Matth. 23: 33: "Gij slangen, gij adderengebroidsels, hoe zoudt gij de helse verdoemenis ontvlieden?" Het woord, waar het woord hel mede wordt uitgedrukt, is afkomstig van de benaming van het dal der kinderen Hinnoms. Dit was een vervloekte plaats, waar de Israëlieten hun kinderen aan de Moloch opofferden (2 Kon. 23: 10). Deze plaats maakte de koning Josia tot een afschuwelijk dal, door allerlei onreinheden daarheen te laten brengen, opdat het om die zonden tot een afgrijzing zijn zou.

Doch *waar de hel is*, heeft God niet geopenbaard. De Bijbel leert ons alleen, dat zij niet meer gemaakt behoeft te worden, maar dat zij er reeds is, want de duivelen zijn er in gebannen, hoewel zij wel eens voor een tijd er uitgelaten worden (2 Petrus 2: 4). De inwoners van Sodom dragen reeds de straf van het eeuwige vuur (Judas: 7). De eerste wereld was reeds in de gevangenis (1 Petrus 3: 19). En de zielen der goddelozen worden, zodra zij uit het lichaam scheiden, daarheen gezonden, zoals blijkt uit Lukas 16: 23.

Ziet hieruit hoe terecht de onderwijzer *de toorn Gods en de uitvoering van de straffen*, door de zonden verdiend, *schrikkelijk* noemt. Daarom wordt die toorn van God vergeleken bij het brullen van een leeuw (Amos 3: 8) bij een verterend vuur en bij een eeuwige gloed (Jes. 33: 14), hetgeen de goddelozen hier al eens uitroepen: "Wie is er onder ons, die bij een verterend vuur wonen kan?" Ja, bij een vuur, dat brandt tot in de onderste hel (Deut. 32: 22). Hiertoe behoort ook de verschrikkelijke manier, waarop God Zijn wet op de Sinaï gaf (Exod. 19: 16). O, de minste straf zal zijn *de ondragelijke toorn van God*. De minste zal voor God wezen als een stoppel voor het vuur, en toch niet verteerd te worden, want de dood zal niet gevonden worden. Want dat er zowel trappen in de verdoemenis als in de heerlijkheid zullen

zijn, leert ons de Bijbel overvloedig (Matth. 11:22, 24): "Doch Ik zeg u: Het zal Tyrus en Sidon verdragelijker zijn dan u. Het zal den lande van Sodom verdragelijker zijn in de dag des oordeels dan ulieden." Ja, de koningin vair liet zuiden zal opstaan tegen dit geslacht. Zie daartoe ook Matth. 23: 14 en Lukas 12: 47 en 48. Dus staat er geschreven in Hebr. 10: 31, *dat het vreselijk zijn zal te vallen in de handen van de levende God.*

Deze straffen, of de uitvoering van Gods toorn, zullen zijn naar **het rechtvaardig oordeel van God**. De Heere zal straffen als een rechtvaardig Rechter. God zal een *rechtvaardig* vonnis uitspreken, en God zal de straffen ook *rechtvaardig* uitvoeren, zodat er een gelijkheid zal zijn tussen de straffen en de grootheid van de misdaad. Zie Gen. 18: 25: "Zou de Richter der ganse aarde geen recht doen?" Psalm 96: 13: "Voor het aangezicht des Heeren, want Hij komt, Hij komt om de aarde te richten; Hij zal de wereld richten met gerechtigheid, en de volkeren met Zijn waarheid." Ook Pred. 3: 17 en Rom. 3: 5.

Ook blijkt tenslotte *de zekerheid* van deze straffen nog uit *de waarheid Gods*. De onderwijzer zegt: **God heeft het gesproken: "Vervloekt is een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het boek der wet, om dat te doen."** Deze vervloeking vinden wij in Gal. 3: 10 en zij is een herhaling van Deut. 27:26: "Vervloekt zij die de woorden dezer wet niet zal bevestigen, doende dezelve; en al het volk zal zeggen: Amen." Alle soorten vloeken zijn daaronder te rekenen, tijdelijke (Deut. 28: 15-18) zowel als eeuwige (Daniël 12: 2): "Velen van die in het stof der aarde slapen, zullen ontwaken, dezen ten eeuwigen leven, en genen tot versmaadheden en tot eeuwige afgrijzing." Zo ook Matth. 25: 41: "Gaaf weg van Mij, gij vervloekten, in het eeuwige vuur, hetwelk de duivel en zijn engelen bereid is." En in al die opzichten wordt Gods bedreiging, door God als een God der waarheid gedaan (Gen. 2: 17): "Ten dage als gij daarvan eet, zult gij de dood sterven", vervuld en bewaarheid.

B. Letten wij nu op de tegenwerping, Vraag 11: **"Is God dan niet barmhartig?"**

Wij zullen hierin in het kort bezien, dat zulk vragen voortvloeit uiteen hart, dat niet ontroerd wil worden. Het hoort niet gaarne van de schrikkelijke toorn van God, en dus zoekt het rust door zich voor te houden dat God voor hem barmhartig is. Vrienden, dit is de staat van de meeste mensen. Dit is hun laatste en uiterste toevlucht, zelfs op het sterfbed, als de consciëntie levend begint te worden: *de barmhartigheid van God!* En dat dan zonder bekering en zonder vereniging met Christus. In dit opzicht is de mens van nature het alweer eens met goddeloze dwaalgeesten als de socinianen, die ook Gods barmhartigheid stellen tegenover zijn strafvoefende rechtvaardigheid, alsof het één het ander zou teniet doen of althans temperen. Deze vraag spruit ook voort uit een verkeerde bevatting van de barmhartigheid van God, en dus uit een bedrieglijk hart. Evenwel is en blijft er dan toch de vraag: *Is God dan niet barmhartig?*

Deze vraag beantwoordt de onderwijzer met scherpe onderscheiding, aanwijzende **dat barmhartigheid en rechtvaardigheid twee onderscheiden deugden in God zijn**. Het zijn volmaaktheden, die niet vermengd mogen, en ook niet kunnen worden, in dier voege, dat de ene eigenschap de andere temperen zou. Want Mozes riep de deugden Gods als Gods Naam onderscheidenlijk uit (Exod. 34: 6-7): "Als nu de Heere voor Zijn aangezicht voorbijging, zo riep Hij: Heere, Heere, God, barmhartig en genadig, lankmoedig en groot van weldadigheid en waarheid. Die de weldadigheid bewaart aan vele duizenden, Die de ongerechtigheid en overtreding en zonde vergeeft; Die de

schuldige geenszins onschuldig houdt, bezoekende de ongerechtigheid der vaders aan de kinderen, en aan de kindskinderen, in het derde en vierde lid." Er zijn in God geen eigenschappen, die tegen elkaar strijden, waardoor de ene deugd de andere zou verduisteren. Gods rechtvaardigheid eist dat de zondaar gestraft wordt, en Gods barmhartigheid neemt Zijn wrekende gerechtigheid niet weg. Want de deugden Gods zetten elkaar luister bij, zoals blijkt uit de zojuist genoemde plaats Ex. 34: 6-7, en ook uit Psalm 111:3-4, Psalm 112: 4 en Psalm 116: 5. De deugden tezamen maken Gods roem uit (Psalm 48: 11), en dus kan God geen van Zijn deugden verloochenen (2 Tim. 2: 13). Want barmhartigheid heeft alleen plaats in het Verbond der genade; en rechtvaardigheid, ten aanzien van de straoefening in de eigen persoon, in het Verbond der werken. De wet werkt toch toorn (Rom. 4: 15). Derhalve besluiten wij uit het heilig Woord, dat deze twee eigenschappen van God onderscheiden zijn, en dat elk derhalve zijn bijzondere voorwerpen heeft, naar Rom. 9: 22-23.

1. Want de *barmhartigheid* is een deugd, welke God Zelf is. Het is die wezenlijke eigenschap, waardoor God genegen is om een ellendig schepsel - na de val, in Zijn Zoon - te hulp te komen.

- Deze deugd strekt zich uit tot *de uitverkorenen in Christus*, die tot het Verbond der genade behoren (Ef. 2: 4-5): "Maar God, Die rijk is in barmhartigheid, door Zijn grote liefde, waarmede Hij ons liefgehad heeft, ook toen wij dood waren door de misdaden, heeft ons levend gemaakt met Christus." Tengevolge van die deugd wordt Gods volk wedergeboren (1 Petrus 1:3): "Die naar Zijn grote barmhartigheid ons heeft wedergeboren", en over hen heeft de Heere innerlijke bewegingen van barmhartigheid (Lukas 1:78).
- Deze deugd van God strekt zich enigszins, als van ter zijde, ook over de onbekeerden uit. Die genieten om der wille van Gods volk ook iets van de uitwendige voorrechten en van de toevoegingen bij het Koninkrijk. Zo is de Heere barmhartig over al Zijn werken (Psalm 145: 9). De Heere Jezus ontfermde Zich over allerlei ellendigen (Lukas 6: 35-36, Matth. 14:14 en Markus 6: 34). Dit wordt genaamd goedertierenheid, lankmoedigheid en verdraagzaamheid (Rom. 2: 4-5): "Of veracht gij de rijkdom Zijner goedertierenheid en verdraagzaamheid en lankmoedigheid, niet wetende dat de goedertierenheid Gods u tot bekering leidt? Maar naar uw hardigheid en onbekeerlijk hart, vergadert gij uzelf toorn als een schat, in de dag des toorns en der openbaring van het rechtvaardig oordeel Gods." God kan niet barmhartig zijn over degenen, die buiten Zijn Zoon in zichzelf staan, omdat hun ellende geen Goddelijk medelijden waardig is, gelijk bij Lo-Ruchama (Hos. 2: 22), maar een hatelijke en walgelijke ellende, en daardoor afschuwelijk (Tit. 3: 3). De mens van nature is in Gods ogen als de onreinheid van een afgezonderde vrouw (Ezech. 36:17-18), als een gruwel (Psalm 5: 7), als een kind, in zijn bloed vertreden liggende (Ezech. 16: 1-5), als een afschuwelijke pad in Gods ogen, en een addereengebodselsel, dat men zo spoedig mogelijk wegdoet (Matth. 3: 7).

2. De *rechtvaardigheid* of de wrekende gerechtigheid is die deugd, waardoor de zonde te straffen ten hoogste overeenstemt met Gods natuur. Dit weet zelfs een heiden bij het natuurlijk licht (Rom. 1:32): "Dat degenen, die zulke dingen doen, des doods waardig zijn." Zie ook Deut. 32: 4: "Hij is de Rotssteen, Wiens werk volkomen is, want al Zijn wegen zijn gericht. God is waarheid en is geen onrecht; rechtvaardig en recht is Hij."

- Deze deugd strekt zich uit over de goddelozen, die onder het verbroken verbond der werken liggen, en dan is het rechtvaardigheid Gods als Hij zondaren verdoemt (Rom. 2: 5-6): "In de dag des toorns en der openbaring van het rechtvaardig oordeel Gods, Welke een iegelijk vergelden zal naar zijn werken." Psalm 119: 137: "Heere, Gij zijt rechtvaardig, en elk Uwer oordelen is recht."
- Zij strekt zich uit over Christus, als de Borg der uitverkorenen, Die geen zonde had, maar tot zonde werd. God heeft Hem voorgesteld tot een betoning van Zijn rechtvaardigheid (Rom. 3:25-26). De toorn van de Almachtige is daarop Hem aangevallen, brandende tegen de zonde, waaruit men kan zien hoe Gode natuurlijk deze deugd is (Nahum 1:2-3): "Een wreker is de Heere, en zeer grimmig; een wreker is de Heere aan Zijn wederpartijders, en Hij behoudt de toorn aan Zijn vijanden. Hij houdt de schuldigen geenszins onschuldig." Maar door de betoning van Gods rechtvaardigheid over Christus is het een rechtvaardigheid in God als Hij Zijn barmhartigheid over Zijn volk uitstrekt' (Rom. 3: 21-22): "Maar nu is de rechtvaardigheid Gods geopenbaard geworden zonder de wet, hebbende getuigenis van de wet en de profeten; namelijk de rechtvaardigheid Gods door het geloof van Jezus Christus."

Is het nu zo, dat barmhartigheid en rechtvaardigheid onderscheiden deugden in God zijn, en ook onderscheiden voorwerpen hebben, dan vervalt daarmede de tegenwerping van de zondige natuur en de dwaalleer van de socinianen. Want daaruit volgt duidelijk, **dat de gerechtigheid Gods eist dat de zonden, die begaan zijn tegen de allerhoogste Majesteit, tegen een eeuwig, oneindig en heilig Wezen, ook met de hoogste, dat is met de eeuwige straffen aan lichaam en ziel gestraft worden** (1 Sam. 2: 25): "Wanneer een mens tegen een mens zondigt, zo zullen de goden hem oordelen; maar wanneer een mens tegen de Heere zondigt, wie zal voor hem bidden?" Dus zijn de zonden des te groter naarmate de persoon groot is, tegen wie men dezelve begaat.

Zo ziet u dan hier de oorzaak waarom de minste zonde de eeuwige dood verdient en deze ook naar lichaam en ziel gestraft zal worden.

- En wel omdat zij begaan is tegen de eeuwig levende en goedertieren God (Rom. 2: 4-5).
- Ook omdat het eeuwig Evangelie, dat aangeboden wordt, dat God terstond na de val heeft bekend gemaakt, verworpen is (Hand. 13: 46). Daarom is het recht bij God eeuwig te straffen.
- Omdat ziel en lichaam des mensen voor de eeuwigheid geschapen zijn, zoals blijkt uit die begeerte naar het oneindige, ja elk naar een hoogste goed, en ook daaruit dat elk mens vrees heeft voor een hoogst en eeuwig kwaad, welke zaken hem ingeschapen zijn. Derhalve de mens eeuwig zullende leven en eeuwig zullende blijven zondigen, vanwege zijn eeuwig aanklevende gruwelijkheid tegen de eeuwige en eeuwig levende God, zo zal hij ook met eeuwige straffen aan lichaam en ziel gestraft worden.

Zo blijkt dan uit al dit verhandelde, dat de mens verre is, ja geheel verstoken van alle ware troost in leven en in sterven. Hij is integendeel door de zonden dodelijk ellendig geworden, en zó onmachtig, dat zo min als een moorman zijn huid kan veranderen, of een luipaard zijn vlekken, hij zo min iets kan toebrengen om zichzelf te veranderen en te wederbaren. En daarom is het voor hem onvermijdelijk, dat hij eeuwig sterven moet vanwege zijn zonde, omdat God GóD is. Er is alleen een weg van ontkoming bij die Held, bij Wie hulp besteld is, de tweede Adam, Die geworden is tot een

levendmakende Geest. Daarom vrienden, dat een elk toch toezie, dat hij daar deel aan krijgt. Dan zegt de Vader (Jes. 27: 4-5): "Grimmigheid is bij Mij niet; wie zou Mij als een doorn en distel in oorlog stellen, dat Ik tegen hem zou aanvallen en hem tegelijk verbranden zou? Of hij moest Mijn sterkte aangrijpen, hij zal vrede met Mij maken; vrede zal hij met Mij maken." Daarvan zullen wij in een volgende zondagsafdeling verder handelen.

Toepassing

Ziedaar, vrienden, de ellende zonder einde. Het begin is menigmaal met vreugde, maar Salomo zegt (Spr. 23: 32), dat de zonde op het laatst bijt als een adder. Het einde is toch smart van rondom. Het laatste van de weg, die hier iemand recht schijnt, zijn altijd wegen des doods. En gelijk geen oog gezien heeft, en geen oor gehoord wat Gods volk te wachten staat, zo geldt het ook hier (Psalm 90: 11): "Wie kent de sterkte Uws toorns en Uwer verbolgenheid, naardat Gij te vrezen zijt?"

Wij hebben zo aan de hand van de voorgaande zondagsafdelingen nu stamelende iets gezegd over de delen van des mensen ellende, van de erfzonde en de dadelijke zonde, zoals deze in Adams val hun oorsprong hebben. Ook van de onmacht des mensen dat niemand zichzelf kan wederbaren, want dat daar toe Eén komen moet, Die sterker is dan hij. En in deze zondagsafdeling hebben wij gehandeld van de straffen, die over de zonde komen zullen. Vrienden, hoe kan een mens dan nog zo gerust blijven zitten! Als deze zaken slechts zijn lichaam raakten, of zijn kinderen of goederen, hij zou sidderen en beven. En nu zo gerust. Wat is de goddeloosheid des harten toch groot! Dat toch deze of gene, die God nog mist en zo nog onder het oordeel Gods ligt, eens zien mocht wie hij is. Want dat is de weg tot de zaligheid. Daarom zullen wij op bijbelse gronden nog eens aantonen *wie zichzelf voor zulk een ellendige tot hiertoe moet houden.*

1. Voor elk mens, hoe zedig hij ook is, hoe uitwendig godsdienstig, hoe rechtvaardig ook in zijn handel, ja hoe ver hij ook komt in verstand en algemene gaven des Geestes, die niet is wedergeboren, die Jezus niet anders dan bij geruchte kent en die dus door Hem als de deur en de poort naar de hemel niet is ingegaan (Joh. 3: 36), geldt het woord, dat de toorn Gods op hem blijft, zo lang hij niet in Christus gelooft en met Hem niet verenigd is.
2. Het geldt voor alle geruste en zorgeloze mensen, die zich de zaken van zulk een groot gewicht niet eens aantrekken. Voor allen, bij wie dit niet meer weegt dan enig tijdelijk ongemak. Voor allen, die menen dat zij een goed hart hebben, en wel beter dan een ander, die over hen bekommerd is, zulks weet. Die soms wel spreken van een krank vermogen, of die ook wel bij hun onmacht troost zoeken. Soms zouden zij wel eens wat onrustig worden, maar dan rusten zij daarin dat zij het zichzelf toch niet kunnen geven. O, als God u bekeerd had, dan zoudt gij uw onmacht zo gezien hebben, dat dit u uit uzelf gedreven had en dat gij een andere sterkte aangegrepen had. Dit zijn allemaal zaken gelijk wij reeds behandelden, welke bewijzen dat zulken blind zijn en dood in de zonden en misdaden. De Heere Jezus zegt (Openb. 3: 17): "Gij weet het niet."
3. Zulken liggen nog onder het oordeel des doods, die op hun doen en plichten, op lezen, bidden en kerkgaan rusten. Naardat zij dit veel of weinig doen, naar die mate zijn zij gerust of ongerust. Dit is een bewijs dat men van onder het verbroken werkverbond nog niet is verlost. Dit moest u onrustig maken en u van uw oude gronden afbrengen.

4. Zulken ook, die het leven hunner ziel gevonden hebben in het dienen van de zonde en de wereld. Wier hart bij de wereldse gezelschappen is, en dat uit afkeer tegen God en Zijn volk. Dat zulken nog onder het oordeel Gods liggen is duidelijk, want de Bijbel zegt (2 Kor. 6: 17): "Gaat uit het midden van hen en scheidt u af, zegt de Heere, en raakt niet aan hetgeen onrein is, en Ik zal ulieden aannemen." En in Ruth 1:16 zegt Ruth tegen Naomi: "Uw volk is mijn volk, en uw God mijn God."
5. En ten laatste, alle mensen, wie ze ook zijn, die Gods volk haten, zijn nog onder het oordeel Gods. Het is waar, Gods volk is een arm en ellendig volk, en zij staan menigmaal als de hogepriester Jozua (Zach. 3) in hun vuile klederen, en de satan aan hun rechterhand om hen te beschuldigen. Zij hebben veel te doen met een lichaam der zonde, en zo zijn ze in hun eigen ogen de ellendigsten van alle mensen, en zeggen sommigen in hun hart: Mij, de allergrootste der zondaren, is genade bewezen. Waarom toch aan mij, daar anderen veel meer geschikt er toe waren? Maar vrienden, dat volk te haten, iets afkerigs, ja onverzoenlijks in zijn hart er tegen te hebben, omdat God Zijn werk in hen begonnen is, dat is het beste bewijs dat men tot het slangenzaad behoort (1 Joh. 5: 1). *Mocht des Heeren Geest hier elk de toepassing doen maken!*

Zie mensen, die nog leeft gelijk u geboren bent, wat u te wachten hebt.

- (1) In deze tijd moogt gij zo veel als gij begeert u toegeworpen zien, maar daarin mist gij de Heere. Gods Vaderlijke goedertierenheid is er niet in en daarom dient het alles om een mens verder van God en Zijn dienst af te brengen, ja hem vetter te maken voor de dag der slachting. Hoe meer grootheid, rijkdom, eer, aanzien en achting hier iemand krijgt, dan is het menigmaal zo dat daarmee ook des te groter verdriet en smart gepaard gaan. Dan is er in het lachen smart. En als zulk één voorgoed de ogen sluit, dan zinkt hij des te dieper weg. O mens, hier moogt gij nog verschoond worden, voorspoed genieten in alles waar gij uw handen aan slaat, maar evenwel komt uw dag, een dag der beroering en der donkerheid, een dag der verwoesting en der dikke duisternis, een dag der wraak en der vergelding. Voorzeker, de wraak van God zal de mens vinden.
- (2) Hier in de tijd hebt u allerlei soorten van oordelen te wachten, (Lev. 26 en Deut. 27) over uw persoon, uw kinderen en uw goederen. De Heere heeft het gesproken. En als die oordelen niet komen en een strafwaardig mens ongestraft daarheneen gaat, is dat de allergrootste straf, want dit noemt Paulus (Rom. 2: 14-15) toorn vergaderen als een schat.
- (3) Ja, hier in de tijd hebt u een worm te wachten - en menigeen weet wel wat dat is - een gedurige kwelling van binnen, een consciëntie, die soms wel in het aangezicht vliegt en waartoe dan geen afleiding baat. Menigeen heeft nu al geen vrede als hij eens een dag met zichzelf alleen is. Zal zulk één innerlijk vrede hebben, hij moet kunnen drinken, spelen en dobbelen. Want zo lang deze vreugde er is, kan hij het wel stellen. Daarom staat er zo nadrukkelijk in Spr. 4: 16: "De goddelozen slapen niet zo zij geen kwaad gedaan hebben." En in Jes. 57: 20 staat: "Zij zijn als een voortgedreven zee, want die kan niet rusten, en haar wateren werpen slijk en modder op." Bij Belsazar in al zijn vreugde kwam maar een hand tegen de wand. Naar alle waarschijnlijkheid is Belsazar wel een sterke geest geweest, maar toen stieten zijn knieën tegen elkander (Dan. 5: 5-6).
- (4) Op uw doodbed hebt u te wachten, als benauwdheid en angst u overkomen, dat God zal lachen in uw verderf en spotten als uw vrees komt (Spr. 1:26). Als u dan roepen zult, zal de Heere tot u zeggen: "Laat die, die van u vergaderd zijn, u redden. Doch de wind zal ze alle wegvoeren" (Jes. 57: 13). Dan zal de Almachtige u

verschrikken. Jeremia kon alles doorstaan, maar voor de verschrikking Gods was hij zo benauwd (Jer. 17: 17). Moest Asaf zeggen (Psalm 77: 4): "Dacht ik aan God, zo maakte ik misbaar", wat zal dan een goddeloze wel te wachten hebben? En zo hebt u te wachten dat gij met verschrikking uw adem uit zult blazen, en als gij de ogen hier op aarde sluit, zult wegzinken in eeuwige duisternis. Vrienden, niemand, dan alleen die dit ondervindt, weet wat dat is. Tot de laatste minuut toe te hopen op de zaligheid, en het dan anders gewaar te worden...! Deze zaligheid dan te missen, dat veroorzaakt gekners der tanden en gekauw van de tong.

- (5) Op de jongste dag zult gij opstaan in uw lot, en dat zal zijn gelijk Daniël zegt (12: 2): tot eeuwige afgrijzing. Daar zal alles openbaar worden voor engelen en mensen, wat in het verborgen is geschied. De wet zal daar tegen u opstaan en haar vloeken in uw consciëntie doen horen. Het Evangelie zal daar tegen u opstaan, dat gij hebt verworpen en versmaad. En de Rechter der ganse aarde zal daar recht doen. O, hoe vreselijk zal dat zijn, als de zon verduisterd zal worden, de maan haar schijnsel niet zal geven, en de sterren van de hemel zullen vallen, de krachten der hemelen zullen bewogen worden, en dan de toekomst van de Zoon des mensen als een bliksem zal komen op de wolken des hemels. Dan zullen alle ogen Hem zien en alle geslachten der aarde zullen wenen (Matth. 24: 27, 29, 30). Wie zal dan bestaan voor de toorn des Lams, als de grote dag Zijns toorns is gekomen?
- (6) En dan zal ten laatste volgen een eeuwig blijven liggen onder de verschrikkelijke toorn van God. Dan zal het zijn een eeuwig missen van God, een eeuwig wenen. En dat niet met tranen, want dat zou nog verlichting geven, maar het zal zijn een verhard en benauwd huilen. Het was maar een klein stukje van de zaak toen gans Israël vlood van het gehuil van Korach en zijn volk (Num. 16: 34). En daar eeuwig bij te zijn, een eeuwig knersen der tanden en kauwen van de tong van spijt en naberouw. Neen, geen droefheid daarover, maar een hels en boos berouw. Daar zal men eeuwig een allerlevendigste consciëntie hebben, eeuwig zijn zonden als in het licht van Gods aangezicht zien, en daar eeuwig de toorn van God over gevoelen. Daar zullen de pijlen van de Almachtige zonder verpozing de mens treffen en men zijn onder een eeuwige uitgieting van al de fiolen van Gods gramschap. En dan onder die eeuwige wanhoop dat er nooit gelegenheid zal zijn om het over te doen. De tijd weg, en de middelen om zalig te worden ook weg. Vrienden, ware het zo lang als er getallen in cijfers op de aardbodem kunnen worden gezet, er zou toch een einde aan komen, maar de worm zal niet sterven en het vuur zal niet worden uitgeblust (Markus 9: 44).

Och, denk toch niet: *Dat moge die en die treffen, maar ik heb zegeningen van de hemel. God is mij gunstig in het tijdelijke en ik heb nog vrede, en ook ga ik soms met de vromen om!*

Wat hebt u eraan, dat ge uzelf bedriegt en straks op de weg vergaat? (Psalm 2: 2)., 'Wat zal het vreselijk zijn zo te vallen in de handen van de levende God (Hebr. 10: 11).

- (1) Sommigen zijn zeer voorspoedig in tijdelijke zaken, maar de rijke man had hier ook een rijke tafel, en daar heeft hij geen druppel water ter verkoeling van zijn tong (Lukas 16: 24).
- (2) Hier hebt u de aangename zon, maan en sterren, en regen op zijn tijd. Hier hebt u de aangename hemel en allerlei vermaak van schepselen. Maar daar is geen verzet, geen verpozing van straffen in de hel. Ziet dit in de Heere Jezus. Hij bad dat er enige verpozing zijn mocht; als het zijn kon. "Vader, indien het mogelijk is, laat deze drinkbeker voorbijgaan", (Matth. 26: 39). Maar Hij moest deze uitdrinken.

- (3) Hier hebt u de genademiddelen. Hier hebt u Gods knechten en Zijn volk, en gelegenheid om met hen over uzelf te spreken. Maar daar zal de kloof te groot zijn tussen u en de Godzaligen. De rijke man bad ook, dat iemand gezonden mocht worden tot zijn broeders op de aarde, maar hij kreeg ten antwoord: "Zij hebben Mozes en de profeten, dat zij die horen. En al stond er één uit de doden op, zij zouden zich niet laten gezeggen" (Lukas 16: 29 en 31).
- (4) Hier hebt u nog een valse vrede, een rust en een zeer sterke hoop, die u nu niet wilt verliezen. Maar in de eeuwigheid zal niets stand houden, dan alleen de vereniging met de Zoon van Gods welbehagen. Vrienden, als die allersterkste hoop vergaat, als een huis der spinnenkoppen dat zal wat te zeggen zijn. Jacobus zei eens bij een andere gelegenheid: "O gij rijken, weent en huilt over de ellenden, die over u komen zullen" (Jak. 5: 1). Maar dit raakt niet alleen de rijken der wereld, maar ook de armen. Want die zitten menigmaal ook zo hoog en zijn zo rijk in hun verwachting dat het na deze beter zal zijn. Maar ik heb het reeds gezegd: Als een mens vóór zijn dood niet met God verzoend is, dan zijn zijn ellenden en armoede hier maar beginselen van zijn eeuwige smarten.

Indien er nu iemand zijn mocht, die enige indruk van zijn gevaarvolle toestand heeft, en die vragen mocht: *Hoe ontvlied ik toch die toekomstige toorn?* Dan antwoord ik:

- (1) Vraag dat eenvoudig aan de Heere. Leg u op uw knieën voor God in het verborgen neer, en klaag zo goed als gij kunt over uw zonden, over uw blindheid en uw afgescheiden staat van God. Want God moet het u aanwijzen hoe gij de toekomstige toorn ontvlieden zult.
- (2) Ga veel naar de kerk en verzuim op Gods dag nooit de middelen. Er kunnen redenen zijn, bijvoorbeeld dat gij zeer jonge kinderen hebt, enz. Maar staak toch uw dagelijks beroep op Gods dag. De toorn van God ontsteekt over eenhuis, waar men deze dag gelijk stelt met andere dagen. Wie weet wat de Heere u onder de middelen zou geven indien u in deze trouw uw plicht waarnam. De Heere is zo vrij.
- (3) Als gij u een gevangen man of vrouw ziet, o vrienden, het past een gevangene te roepen tot één, die sterker is dan hij. Geloof het toch: Het ontbreekt bij God niet. God wil de duisternis tot licht en het kromme recht maken. God is toch een God van wonderen. Uit het gevoel van uw onmacht moet gij toch aan het werk raken.
- (4) En ten laatste, och, mocht de Heere u helpen om aan die deur der genade te blijven wachten en aanhouden. O, wie weet nog wat God doen zal! Van ouds is het niet gehoord wat God doen wil aan die op Hem wachten (Jes. 64: 4).
Van de weg der verlossing hopen wij in het vervolg te spreken.

Dat toch Gods volk uit al het verhandelde indruk mocht krijgen:

- Van de grootheid van de dood, waar Jezus hen van heeft verlost. God heeft gezworen dat Hij op u niet meer toornen, noch u schelden zal (Jes. 54: 4). Er is geen verdoemenis voor degenen, die in Christus Jezus zijn (Rom. 8: 1).
- Mocht u zo een indruk hebben van de gruwelijkheid en de aard der zonden. Die kan uit de gevolgen ook te meer gekend worden, en ook welk een heilige en rechtvaardige Vader gij hebt.
- Indrukken van Jezus' liefde, lijden en dood, om het te dierbaarder te schatten. Hij heeft de eeuwige toorn van God gedragen en voldragen, en Hij is er uit opgestaan, omdat Hij de Godmens was. En nu triomfeert Hij u ten goede aan des Vaders rechterhand. Och, dat gij meer in Zijn liefde werd ingeleid, om eens ten volle te

begrijpen welke de hoogte, diepte, lengte en breedte van deze liefde is (Ef. 3: 18-19).

- Indrukken van uw verplichting om uit wederliefde tot Christus alles, ziel en lichaam en al het uwe voor Hem over te hebben. Om zo innerlijk welgesteld te worden omtrent de Heere en Zijn zaak. Paulus zegt: "De liefde van Christus dringt ons, als die dit oordelen, dat indien één voor allen gestorven is, zij dan allen gestorven zijn. En Hij is voor allen gestorven, opdat degenen, die leven, niet meer zichzelf zouden leven, maar Die, Die voor hen gestorven en opgewekt is (2 Kor. 5: 14-15).
- Eindelijk, indrukken ook van het gevaar voor mensen, die aan die toorn nog niet ontvloden zijn, en die van geen gevaar weten en geen medelijden hebben met hun arme ziel. O, grijpt ze uit het vuur (Judas: 22-23). Hebt toch medelijden, zoekt ze op uw hart voor God te brengen. Zoekt ze met gevoel van tranen aan te spreken, en onder het spreken meer met de hemel dan met uw eigen woorden te werken. Eén woordje kan het doen, als de Heere er in meekomt.
- O vrienden, de beloften en de bedreigingen, al de woorden Gods zullen vervuld worden, bijzonder wel over Gods volk en hun zaad (Jes. 66: 22-24). Zij en hun zaad zullen eens voor des Heeren aangezicht staan. *Zij zullen waardig geacht worden om te staan voor de Zoon des mensen.* Wat is dat onderscheid toch groot: te staan, of te schrikken en te bezwijken en verpletterd te worden! Maar daarentegen geldt voor allen, die tegen God in de overtreding hebben volhard, *dat hun worm niet zal sterven, en hun vuur niet zal worden uitgeblust, en dat zij voor alle vlees tot een afgrijzing zullen zijn.* Amen.

II. VAN DE VERLOSSING VAN DE MENS

ZONDAG 5 (Vraag 12-15)

DE NOODZAKELIJKHEID VAN DE VOLDOENING AAN GODS WREKENDE GERECHTIGHEID

Vraag 12: Aangezien wij dan naar het rechtvaardig oordeel Gods tijdelijke en eeuwige straf verdiend hebben, is er enig middel, waardoor wij deze straf ontgaan mochten en wederom tot genade komen?

Antwoord: *God wil dat aan Zijn gerechtigheid genoeg geschiede, daarom moeten wij aan dezelve óf door onszelf, óf door een ander, volkomenlijk betalen.*

Vraag 13: Maar kunnen wij door onszelf betalen?

Antwoord: *In generlei wijze; maar wij maken ook de schuld nog dagelijks meerder.*

Vraag 14: Kan ook ergens een bloot schepsel gevonden worden, dat voor ons betale?

Antwoord: *Neen; want ten eerste wil God aan geen ander schepsel de schuld straffen, die de mens gemaakt heeft; ten andere, zo kan ook geen bloot schepsel de last van de eeuwige toorn Gods tegen de zonde dragen en andere schepselen daarvan verlossen.*

Vraag 15: Wat moeten wij dan voor een Middelaar en Verlosser zoeken?

Antwoord: *Zulk één, die een waarachtig en rechtvaardig mens is, en nochtans ook sterker dan alle schepselen, dat is, die ook waarachtig God is.*

Over de leer van de verlossing des mensen door Christus, zijnde het tweede stuk, dat nodig is om tot de ware troost te komen, beide in leven en in sterven, wordt van de vijfde tot en met de eenendertigste zondagsafdeling gehandeld.

- Allereerst aangaande de ware Middelaar, Die alle gepaste en vereiste hoedanigheden heeft om aan Gods wrekende gerechtigheid te voldoen, in de vijfde en de zesde zondagsafdeling.
- Dan hoe en door welk middel - namelijk door het geloof - een ellendig, verlegen, radeloos zondaar aan deze Middelaar deel krijgt. Welke de natuur van het geloof is, alsook de hoofdpunten of artikelen van hetzelfde.
- Verder door Wie en hoe dit geloof in het hart van een uitverkoren zondaar gewerkt en hoe hetzelfde verzegeld en versterkt wordt, van zondag 7 tot en met zondag 31.

Wat betreft de ware Middelaar, handelt de onderwijzer in dier voege, dat hij aanwijst dat in des mensen verlossing vóór alles voldoening aan Gods gerechtigheid door een Middelaar tussen God en de zondaar wordt vereist. Een Middelaar, Die de gepaste vereisten en hoedanigheden heeft (zondag 5).

Dan de redenen, waarom zulke hoedanigheden in een Middelaar vereist worden (zondag 6, vraag 16 en 17).

En ook dat al deze hoedanigheden alleen in Jezus, als de Christus, gevonden worden. Welke blijkt de ware Middelaar te zijn, in het Evangelie beloofd en gekomen in de volheid des tijds (zondag 6, vraag 18 en 19).

Betreffende het eerste, namelijk dat in des mensen verlossing uit zijn ellende vóór alles vereist wordt *voldoening aan Gods wrekende gerechtigheid door een Middelaar, Die alle gepaste en vereiste hoedanigheden heeft*, hier in zondag 5, merken wij drie hoofdzaken op:

- I. Dat in des mensen verlossing vóór alles vereist wordt voldoening aan Gods wrekende gerechtigheid, door onszelf óf door een ander. (vraag 12)

- II. Dat wij zelf, en alle andere schepselen buiten ons, onbekwaam zijn daartoe (vraag 13 en 14).
- III. Welke vereisten er dan moeten zijn in een gepaste Middelaar (vraag 15).

I. Het eerste stuk aangaande, daarin zien wij:

- A. Het onderwerp, waarvan gesproken wordt, namelijk *van des mensen verlossing*.
- B. Dat daarin vóór alles vereist wordt *voldoening aan de Goddelijke gerechtigheid door de mens zelf, óf door een ander*.

A Het onderwerp. In het opschrift van dit deel van de Catechismus wordt gesproken *van des mensen verlossing*, gelijk ook blijkt uit de vraag, waarin een verlegen ziel, zijnde een gevallen kind van Adam, sprekende wordt ingevoerd. Hieruit blijkt ook het hoge en onnaspeurlijke van Gods weg, dat de onderwerpen van dit grote werk der verlossing niet zijn de gevallen engelen, die duivelen zijn geworden. Dit tegen Origenes en anderen, die zulks wel beweerden. Want de gevallen engelen worden met eeuwige banden onder de duisternis bewaard tot het oordeel van de grote dag (Judas 6). Dit weten zij ook, en daarom zoeken zij ook nooit genade, gelijk wij zien in Matth. 8: 29, waar zij zeggen: "Gij Zoon van God, wat hebben wij met U te doen? Zijt Gij hier gekomen om ons te pijnigen vóór de tijd?" Zie ook Markus 1:24 en Lukas 8:28. Ook is er geen verkiezing van gevallen engelen. Het helse vuur is hen bereid (Matth. 25: 41). Daarom staat er dat Christus de engelen niet aanneemt, maar alleen het zaad van Abraham (Hebr. 2: 16).

De reden, *waarom de Heere gedachten des vredes over mensen en niet over engelen gehad heeft*.

- Dit is alleen Gods onafhankelijke vrijmacht, soevereiniteit en opperheerschappij over Zijn schepselen. Gelijk een pottenbakker over het leem (Rom. 9: 21). God had toch de gevallen mens ook eeuwig kunnen en mogen laten liggen.
- Soms wordt stamelende nog wel deze reden gegeven, dat de engelen nog heerlijker schepselen waren dan de mens, waarom in Psalm 8: 6 gezegd wordt, dat de mens een weinig minder gemaakt is dan de engelen. In Psalm 97: 7 worden zij goden genaamd, vanwege de voortreffelijkheid van hun natuur boven al het geschapene.
- Ook hebben zij gezondigd, zonder daartoe van buiten aangezocht en verleid te zijn. Daarom staat van hun val in de Schrift slechts dit aangetekend (Judas: 6), dat zij hun beginsel niet bewaard hebben, maar hun eigen woonstede verlaten hebben. In Joh. 8: 44 staat, dat hij in de waarheid niet is staande gebleven. En dat satan door hoogmoed is gevallen, blijkt uit 1 Tim. 3: 6, waar Paulus schrijft dat geen nieuwelings opziener zijn mag, opdat hij niet opgeblazen worde en in het oordeel des duivels valle.
- Het is dus mogelijk dat zij tegen een grotere trap van volmaaktheid gezondigd hebben en nog meer onmiddellijk met God omgingen. Welk een stof van verwondering is het voor het gevallen mensdom, dat zij in de staat der herstelling in Christus wederom met eer en heerlijkheid gekroond worden, boven de gevallen engelen (Psalm 8: 8).

De Heere had ook geen gedachten des vredes over verdoemden of onbekeerd gestorvenen. Dit houden wij staande tegenover het gevoelen van het pausdom.

- Want de ziel gaat direkt na de dood naar haar eeuwig huis (Pred. 12: 5). Jezus zeide tot de moordenaar (Lukas 23: 43): "Heden zult gij met Mij in het paradijs

zijn." En in Hand. 1:25 staat, dat Judas de verrader terstond naar zijn plaats ging. Waar de mens (die boom) valt, daar zal hij wezen" (Pred. 11:3).

- Ook is de kloof te groot tussen de verdoemenis en de heerlijkheid (Lukas 16: 26), de één kan daar tot de ander niet overgaan.
- Ook is de zaligheid vastgemaakt aan *het heden* (Hebr. 3: 7). En aan de tijd (Openb. 10: 6). Dit zwoer de engel, waarom elk mens of volk in het bijzonder hun dag hebben om zalig te kunnen worden (Lukas 19:42). De dag voor elk mens is zijn leeftijd, maar in het bijzonder wel als het Woord nabij is, het klare licht op de kandelaar is (Openb. 2: 5). Als de Geest door overtuigingen aan het hart klopt, zijn dit bijzondere vindenstijden (Psalm 32: 6), en het is gevaarlijk als die voorbijgaan en een mens dezelfde blijft.
- Ook zijn de onderwerpen van het werk der verlossing geen mensen buiten het licht van het Evangelie, hetgeen wij staande houden tegenover de socinianen. Paulus zegt (Rom. 10: 14, 15, 17): "Hoe zullen zij in Hem geloven, van Welke zij niet gehoord hebben? En hoe zullen zij horen, zonder die hun predikt? En hoe zullen zij prediken, indien zij niet gezonden zijn? Gelijk geschreven is: Hoe liefelijk zijn de voeten dergenen, die vrede verkondigen, dergenen, die het goede verkondigen! Zo is dan het geloof uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods." Hier hangt naar Gods vrije welbehagen middellijk de ganse zaak des geloofs van af, en van de zending der leraren. Dus staat er dat Christus alleen wandelt tussen de zeven gouden kandelaren, en niet daarbuiten (Openb. 2: 1).
- In nauwere zin genomen, zijn ook zij geen onderwerpen van dit grote werk der verlossing, die levende onder het Evangelielicht, de natuurlijke mens enig zaligmakend licht toekennen. Dit tegen de Hattemisten, Deurhofisten, Hebreeën en voorts allen die de natuur verheffen, zo lang zij daar in volharden. De mens is enkel duisternis (Ef 5: 8), hij begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn, want zij zijn hem dwaasheid (1 Kor. 2: 14). Er is zo'n groot onderscheid tussen de mening van hen, die zeggen dat vóór de wedergeboorte reeds iets in de mens is, dat slechts opgewekt en aangeblazen dient te worden, en het zeggen van Augustinus - geheel op de Bijbel gegrond - dat al wat de natuur verheft, strijdende is tegen de genade.
- En ten laatste, in nauwere zin genomen, zijn ook die mensen geen onderwerpen van deze verlossing, die onder het Evangelielicht levende, verhard heengaan in de weg van hun hart, de raad Gods of van Zijn knechten tegen zichzelf verwerpende. Of die ook menen dat hun staat goed is, dat is (Openb. 3: 17), die rijk en verrijkt zijn en geen dings gebrek hebben. En dit zolang dezulken zo blijven, en door de Geest van God door middel van het heilig Woord niet van hun zonden overtuigd zijn. Dit zal uit het vervolg duidelijk blijken.

Maar dit is het wondere en hoge van de vrije liefde en genade Gods, dat God over sommigen van *het menselijk geslacht* gedachten des vredes heeft gehad. Dit ligt duidelijk in de vraag opgesloten: ***Aangezien wij dan naar het rechtvaardig oordeel Gods tijdelijke en eeuwige straf verdiend hebben, is er enig middel, waardoor wij deze straf ontgaan mochten en wederom tot genade komen?***

1. God heeft gedachten des vredes over dezulken, die geloven dat zij onder een verbroken verbond der werken liggen. Die zichzelf schuldig en verdoemelijk voor God zien vanwege hun erf- en dadelijke zonden. En die alle wapenen van opstand en rebellie tegen God neerleggen. Dezulken leggen de schuld daarvan, dat zij zo boos en verkeerd zijn, niet meer op de Heere.

2. Dezulken noemen de Almachtige rechtvaardig in de toerekening van Adams zonde. Zij kennen de Heere ook recht toe in Zijn eisen van de onmachtige mens hetgeen hij niet doen kan. De onmacht van zulk één verzwaart zijn schuld en maakt hem te verdoemelijker.
3. Dezulken zien dat God van Zijn recht niet af kan staan, al is het waar dat Hij barmhartig is. O, zij vinden geen rust meer bij de algemene barmhartigheid Gods. Daar willen zij zich ook niet langer mee bedriegen, want zij zien dat het verderf uit hen is.
4. Dezulken, die zo hartelijk bedroefd zijn over hun zondestaat, gelijk de kerk (Klaagl. 5: 16): "O wee mij, dat ik zo gezondigd heb." En met Efraïm (Jer. 31:19): "Ik heb op de heup geklopt; ik ben beschaamd, ja ook schaamrood geworden, omdat ik de smaadheid mijner jeugd gedragen heb."
5. Zulken, die de Heere van ganser harte rechtvaardigen indien het Hem behaagde het doodvonnis over hen uit te voeren. En deze droefheid is het hartelijkst als zij zo ruim en met hun ganse hart de sluitrede kunnen opmaken en het met David kunnen getuigen (Psalm 119: 137): "Heere, Gij zijt rechtvaardigen elk Uwer oordelen is recht." En met Nehemia (9: 33): "Gij zijt rechtvaardig in alles wat ons is overkomen." Of met Eli (1 Sam. 3: 18): "Doe wat goed is in Uw ogen." En ook zoals hier met de onderwijzer: "Aangezien, omdat wij naar het rechtvaardig oordeel Gods tijdelijke en eeuwige straf verdiend hebben."
6. Over dezulken, die hoewel zeer verlegen en radeloos zijnde, evenwel uitroepen: "Is er geen balsem in Gilead?" (Jer. 8: 22). O, rechte verlegenheid doet roepen om en zoeken naar ontkoming, om het naar verderf te ontvlieden. Denkt eens aan de verlegenheid van de eerste wereld. Toen Noach met zijn acht zielen en al die dieren binnen in de ark waren, en God de deur toesloot, wat klommen zij in de bomen en op de toppen der bergen. Wat moet daar een gejammer en verlegenheid geweest zijn bij degenen, die buiten de ark waren. En zo is het niet minder bij de mens, die aan zijn desolate⁸ en gevaarlijke staat buiten Christus ontdekt is. Daar is ook zulk een vragen en sterk roepen: "Is er nog enig middel, waardoor wij deze straffen mochten ontgaan en wederom tot genade komen?"

Uit deze uitroep blijkt wel zeer duidelijk *de oprechtheid van de overtuiging*.

- Daaruit blijkt dat het een droefheid naar God is. Het is niet alleen om de straffen te ontgaan, maar ook om weder in Gods gunst en genade te mogen geraken.
- Daaruit blijkt dat die zo blinde ziel nu zichzelf ziet. Anders meent een elk de weg wel te weten. Maar deze is zalig blind en erkent met die uitroep dat hij de weg van ontkoming niet weet. Hij kan zich niet redden, noch zijn morenhuid veranderen (Jer. 13: 23), of zich van zijn bloed reinigen (Ezech. 16: 6). De weg van vrije genade moet hem worden ontdekt.
- Ook blijkt in deze ernstige en werkzame uitroep, in dat vragen en uitzien naar de Heere, dat de Heere een verborgen, ondersteunende hand daarin heeft, welke de ziel in het donker aan het werk houdt.
- En ten laatste, zulk een ziel toont dat het haar om waarheid te doen is en om het rechte werk. Zulk één kan het niet langer houden bij zichzelf, hij gaat met zijn pak en legt zich open voor een geoefende Godzalige.

B. Zien wij nu hetgeen vóór alles vereist wordt in de verlossing des mensen, namelijk *voldoening aan de Goddelijke gerechtigheid door de zondaar zelf, óf door een ander*.

⁸ hopeloos

Wij merken hierbij vooraf op, dat de onderwijzer in zijn antwoord niet doet gelijk de wereld en gelijk de vijanden van het werk Gods, die het dweperij, geestdrijverij of maar zwaarhoofdigheid noemen dat u zich bekommert over uw eeuwige staat.

- Hij zegt ook niet, gelijk zo velen die met loze kalk pleisteren: u zult wel zalig worden, omdat u reeds zo benauwd en verlegen bent.
- Hij leidt de verlegen vraagsteller ook niet uitsluitend op een *alleen verstandige manier* - zoals men dat wel noemt - tot Christus, om hem zo met *de letter van het Evangelie* op de been te helpen. Opdat die mens dan op een verstandelijke beschouwing van Christus en van de goederen des heils zijn staat zou gronden, waardoor zulk één, de schaduw voor het lichaam, de vreemde voor de man aangrijpende, al te laat zou bevinden dat zijn ankergrond het begaf en zijn hoop in Christus niet zou houden.
- En ook stelt de onderwijzer aan een verlegen ziel terstond Christus niet voor.

Maar de onderwijzer bestuurt een verlegen ziel op een geestelijke, verstandige wijze. Hij weet dat elk mens iets meer moet hebben dan verlegenheid, radeloosheid en begeerten naar genade. En wel dat hij zo veel meer moet hebben, dat hij uit zichzelf raakt. Hij moet nog een stap verder komen dan dit vragen. Daarom volgt de onderwijzer het werk des Geestes in zulk één en wijst er op dat hij wel reden tot bekommering heeft, want *aan Gods gerechtigheid moet volkomen voldaan worden*, en wie zal dat doen?

Ook geeft de onderwijzer in deze zijn besturing enige moed aan een verlegene, daar hij toch spreekt van een Ander, *en hem zo, als van verre, iets van het Evangelie doet zien, dat alleen die Ander ontdekt*.

1. Dit stuk wordt door de onderwijzer in zijn antwoord behandeld, namelijk, hij spreekt ***van Gods gerechtigheid, en dat daaraan genoeg zal moeten geschieden, of wel volkomen zal moeten worden betaald***.

Door *Gods gerechtigheid* moeten wij verstaan *Gods natuurlijk recht over Zijn schepsel (de mens) om volkomen gehoorzaamheid te vorderen*. Daartoe is en blijft de mens, in zijn verhouding als schepsel tegenover zijn Schepper, en als een dienstknecht tegenover zijn Heere, in elk opzicht gebonden (Lev. 18:4-5): "Mijn rechten zult gij doen, en Mijn inzettingen zult gij houden, om in die te wandelen; Ik ben de Heere, uw God. Ja, Mijn inzettingen en Mijn rechten zult gij houden; welk mens dezelve zal doen, die zal door dezelve leven; Ik ben de Heere." Ook het recht om de ongehoorzamen te straffen (Gen. 2: 17): "Ten dage als gij daarvan eet, zult gij de dood sterven"; en Deut. 27: 26: "Vervloekt zij die de woorden dezer wet niet zal bevestigen, doende dezelve; en al het volk zal zeggen: Amen."

Nu wordt na de val door het Goddelijk recht zowel de gehoorzaamheid op de allervolmaaktste wijze, zonder de minste afwijking, met daden, woorden en gedachten, van de mens gevorderd, als het dragen van de straf. Want de Heere kan Zijn recht om gehoorzaamheid te eisen door en vanwege de schuld des mensen niet verliezen.

- Dit recht is *in Gods wet uitgedrukt*. Daarom wordt het genoemd (Rom. 8: 4) *het recht der wet*, en de rechtvaardigheid der wet, welke Mozes al beschrijft (Rom. 10: 5).
- Dit recht van God over de mens weet de mens enigszins door natuurlijk licht, zoals dit blijkt uit de heidenen (Rom. 1:32): "Dewelken, daar zij het recht Gods weten, namelijk dat degenen, die zulke dingen doen, des doods waardig zijn."

In zijn antwoord zegt de onderwijzer dat aan deze gerechtigheid genoeg moet geschieden, of wel volkomen betaald worden. Het is waar, dat het woord *genoegdoening* of genoeg geschieden in het heilig Woord niet wordt gevonden. Maar dit neemt niet weg, al vinden wij dat Hollandse woord in onze overzetting niet, dat er wel gelijkkluidende woorden in staan, als betalen (Matth. 5: 26), rantsoen (1 Tim. 2: 6), verzoening teweeg brengen (1 Joh. 2: 2), vervullen van het recht der wet (Rom. 8: 4).

Dus moet aan deze gerechtigheid genoeg geschieden, namelijk:

- Door het dragen, doordragen en voldragen van de straffen. Hier hoort de gelijkenis van Jezus: "Voorwaar, Ik zeg u: gij zult daar geenszins uitkomen - namelijk uit de gevangenis - totdat gij de laatste penning zult betaald hebben", want in 2 Thess. 1:6 staat: "Het is recht bij God verdrukkingen te vergelden degenen, die u verdrukken."
- En ook door volmaakte gehoorzaamheid ten aanzien van alle geboden en verboden van de Goddelijke wet, en dat wel in de hoogste graad. Dit haalt Paulus aan in Rom. 10: 5 - zie Lev. 18: 4-5 - zeggende: "De mens, die deze dingen doet, zal door dezelve leven." De reden hiervan is deze, dat de mens na het voldragen der straffen ook dan nog niet anders dan door volmaakt doen, door het verdienen van de hemel, naar de eis der wet, kan zalig worden. Dit is nu nog de weg, al zijn het nu dan ook de verdiensten van een Ander.

2. In zijn antwoord zegt de onderwijzer nu, *dat God wil, dat aan Zijn gerechtigheid genoeg geschieden zal*. Hoewel het ons niet past, ten opzichte van onze verplichting tegenover de Heere onderscheid te maken, of ook daarnaar te vragen, of dit en dit wel voortvloeit uit *Gods natuur*, dan wel uit de soevereine en onveranderlijke *wil van God*. Want wij zijn zowel tot het één als tot het ander gebonden. Evenwel is het duidelijk en onweersprekelijk, dat de noodzakelijkheid van de voldoening aan Gods gerechtigheid niet alleen voortvloeit uit Gods eeuwig besluit en Zijn geopenbaarde heilige wil, maar dat dit alles voortvloeit uit de heilige natuur *en de rechtvaardigheid van God*.

- Dit ontkennen de socinianen, stellende dat God van Zijn recht kan afstaan, en ook heeft afgestaan toen Hij de wet van Mozes heeft afgeschaft en door Christus (als een nieuwe Wetgever) een betere heeft ingesteld.
- Dit ontkennen ook de remonstranten, die wel erkennen een voldoening ter verlossing van de mens, maar zij ontkennen een volkomen voldoening aan Gods gerechtigheid. En wel zo, dat zij menen het slechts nodig te zijn dat aan Gods wil genoeg gedaan wordt, daar God niet alles zou eisen hetgeen de mens schuldig zou zijn, maar het weinige voor volkomen zou schatten en genadiglijk zou rekenen.

Wij zullen dit lage denken en spreken over de heilige God wederleggen door aan te tonen, dat de voldoening aan de gerechtigheid van God voortvloeit uit de heilige natuur van God. Derhalve is deze noodzakelijk.

1. In de natuur van elk mens, zelfs van die der heidenen, is de wetenschap ingeschapen, dat er een God is, Die Rechter is en straffen eist (Rom. 1:32): "Dewelke, daar zij het recht Gods weten, namelijk dat degenen, die zulke dingen doen, des doods waardig zijn, niet alleen dezelve doen, maar ook mede een welgevallen hebben in degenen, die ze doen." En Rom. 2: 15: "Als die betonen het werk der wet geschreven in hun harten." Nu is de wet, waarvan nog een duister spoor in het hart na de val overgebleven is, een afdruk van Gods beeld en heiligheid. Daarom staat er in Rom. 7: 12, dat het gebod heilig is, rechtvaardig en goed. Dus spraken ook die van Miléte (Hand. 28:4), toen zij een adder zagen

hangen aan Paulus' hand: "Deze mens is gewisselijk een doodslager, welke de wraak niet laat leven, daar hij uit de zee ontkomen is." Ook geven de offeranden van mensen en beesten onder de heidenen zulks te kennen, alsmede verscheidene heidense spreekwijzen, als onder andere deze, dat de toorn van God alleen door mensenbloed kan worden gestild, enz.

2. Het eisen van de genoegdoening vloeit uit Gods natuur, wat ook blijkt uit de Goddelijke eigenschappen, welke God Zelf zijn, en God kan Zich niet verloochenen (2 Tim. 2: 13).
 - a. Het blijkt uit *Gods rechtvaardigheid*. Dit wist Abraham wel (Gen. 18: 25), toen hij zeide: "Zou de Rechter der ganse aarde geen recht doen?" En ook David (Psalm 119: 37): "Heere, Gij zijt rechtvaardig, en elkeen Uwer oordelen is recht." Sommigen zeggen wel dat dit Gode niet natuurlijk is, aangezien God niet altijd de zonden terstond straft (Pred. 8: 11): "Omdat niet haastelijk het oordeel over de boze daad geschiedt, daarom is het hart van de kinderen der mensen vol om kwaad te doen." Maar men moet onderzoeken of de straf wel achterwege blijft, en of het ongestraft kunnen doorgaan over het algemeen niet de grootste straf is, naar Rom. 2: 5, een toorn vergaderen als een schat. En behalve dat, de tussenkomende deugd van lankmoedigheid en verdraagzaamheid is ook een volmaaktheid in God en niet strijdende tegen Gods rechtvaardigheid, maar deze integendeel luister toebrengeende, zoals uit de aangehaalde plaats blijkt.
 - b. Het blijkt ook uit *Gods heiligheid*. Want daarom haat God de zonde (Hab. 1:13): "Gij zijt te rein van ogen, dan dat Gij het kwade zoudt aanschouwen." Psalm 5: 5-7: "Gij zijt geen God, Die lust heeft aan goddeloosheid; de boze zal bij U niet verkeren. De onzinnigen zullen voor Uw ogen niet bestaan; Gij haat alle werkers der ongerechtigheid. Gij zult de leugensprekers verdoen; van de man des bloeds en des bedrogs heeft de Heere een gruwel." Wanneer Israël God wilde dienen, zei Jozua (Joz. 24: 19): "Gij zult de Heere uw God niet kunnen dienen, want Hij is een heilig God." Daarom bemint God in Zijn schepselen de overgedrukte heiligheid, omdat zij het beeld is van Zijn natuur.
 - c. Het blijkt ook uit *Gods barmhartigheid*, die Gode natuurlijk is. Zo riep de Heere Zijn Naam voor Mozes uit: (Ex. 34: 6): "Heere, Heere, God, barmhartig en genadig, lankmoedig en groot van weldadigheid en waarheid." Indien nu de rechtvaardigheid van God toeliet, dat de zondaar ongestraft bleef, dan zou niet één ooit worden gestraft, dewijl dit zou strijden met de deugd van barmhartigheid. Want elke deugd in God is de hoogste volmaaktheid van God Zelf.
 - d. En ten laatste, de zonde niet te straffen zou ook strijden met *Gods waarheid*. God had het bedreigd (Gen. 2: 17): "Ten dage als gij daarvan eet, zult gij de dood sterven." (Deut. 27: 26): "Vervloekt zij die de woorden dezer wet niet zal bevestigen, doende dezelve. En al het volk zal zeggen: Amen." Gods Naam is (Ex. 34:7): "Die de schuldige geenszins onschuldig houdt, bezoekende de ongerechtigheid der vaders aan de kinderen en aan de kindskinderen, in het derde en vierde lid." En Nahum 1:2-3: "Een ijverig God en een Wreker is de Heere, een Wreker is de Heere, en zeer grimmig; een Wreker is de Heere aan Zijn wederpartijders, en Hij behoudt de toorn Zijner vijanden. De Heere is lankmoedig, doch van grote kracht, en Hij houdt de schuldige geenszins onschuldig." Nu kan God niet liegen, en daarom moeten zowel de woorden

van Zijn bedreiging, als de woorden van Zijn beloften vervuld worden. Dus is de voldoening noodzakelijk.

3. Dat het uit Gods natuur vloeit, blijkt ook uit de borgtocht van de Heere Jezus en de uitvoering daarvan.
 - a. Want de borgtocht van Christus is gegrond in Gods betamelijkheid (Hebr. 2: 10): "Het betaamde Hem, om Welke alle dingen zijn en door Welke alle dingen zijn, dat Hij, vele kinderen tot de heerlijkheid lijdende, de overste Leidsman hunner zaligheid door lijden zou heiligen."
 - b. Ook is de borgtocht gegrond in Gods liefde, oneindig en onbegrijpelijk door het geven van Zijn lieve Zoon, Welke Hij van alle eeuwigheid met een volmaakte liefde heeft liefgehad (Joh. 3: 16): "Want alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft." Indien nu de eis van voldoening aan Gods gerechtigheid niet voortvloeide uit de natuur van God, zodat God zonder voldoening de zonden vergeven kon, dan zou God Zijn eeuwig geliefde Zoon daartoe toch zeker niet hebben gegeven.
 - c. De borgtocht van Christus is gegrond in Gods eeuwige wijsheid. Zulk een hoge, verheven, en voor alle mensen en engelen onnaspeurlijke en onbevattelijke weg was alleen bij God, om vijanden van Hem met Hem te verzoenen. Daar roept Paulus van uit (Rom. 11:33-34): "O diepte des rijkdoms, beide der wijsheid en der kennis Gods! Hoe ondoorzoekelijk zijn Zijn oordelen, en onnaspeurlijk Zijn wegen! Want wie heeft de zin des Heeren gekend, of wie is Zijn raadsman geweest?" Paulus noemt het de enige en niet uit te denken weg (Rom. 3: 25-26): "Welke God voorgesteld heeft tot een verzoening, door het geloof in Zijn bloed, tot een betoning van Zijn rechtvaardigheid, door de vergeving der zonden, die tevoren geschied zijn onder de verdraagzaamheid Gods: tot een betoning van Zijn rechtvaardigheid in deze tegenwoordige tijd; opdat Hij rechtvaardig zij, en rechtvaardigende degene, die uit het geloof van Jezus is." Want deze kwetsing van Gods majesteit kan niet anders worden hersteld dan door voldoening aan Gods gerechtigheid in zulk een hoge en verheven weg, namelijk het heiligen, zenden en overgeven van Zijn van eeuwigheid geliefde Zoon. Dus moet God aan God voldoen, en daarom kan het niet anders zijn of de noodzakelijkheid van zulk een voldoening moet voortvloeien uit de heilige natuur van God.
 - d. Eindelijk beeldt ook de ganse schaduwdienst ons af, dat er zonder voldoening, zonder bloedstorting, geen vergeving is (Hebr. 9: 22). Paulus zegt nadrukkelijk (Hebr. 10: 4-9): "Want het is onmogelijk, dat het bloed van stieren en bokken de zonde wegneme. Daarom, komende in de wereld, zegt Hij: Slachtoffer en offerande hebt u niet gewild, maar Gij hebt Mij het lichaam toebereid; brandofferen en offer voor de zonde hebben U niet behaagd. Toen sprak Ik: Zie, Ik kom (in het begin des boeks is van Mij geschreven) om Uw wil te doen, o God. Als Hij tevoren gezegd had: Slachtoffer en offerande en brandoffers voor de zonde hebt u niet gewild, noch hebben U behaagd (de-welke naar de wet geofferd worden); toen sprak Hij: Zie, Ik kom, om Uw wil te doen, o God! Hij neemt het eerste weg om het tweede te stellen." Namelijk om aan te tonen de noodzakelijkheid van een oneindige en Goddelijke voldoening aan Gods gerechtigheid.

Zie dan uit dit alles hoe God van Zijn recht niet kan afstaan en dat zulks voortvloeit uit Zijn natuur. Ook al zeggen de socinianen en anderen, dat van zijn recht afstaan in een mens voor een deugd wordt gerekend, en dus is dit veel meer in God.

Maar dan moeten wij bedenken, dat elk mens onder een wet staat, doch God niet. Dat een mens wel van zijn recht moet afstaan en in die opzichten niet al te rechtvaardig moet zijn (Pred. 7: 16), maar dat hij nooit moet afstaan van gerechtigheid. En ook bedenken dat een rechter de grootste ongerechtigheid pleegt wanneer hij van de gerechtigheid afstaat. Doch genoeg hiervan.

3. Uit dit stuk maakt de onderwijzer gevolgelijk op, ***dat wij daarom óf door onszelf, óf door een ander, volkomen moeten betalen.***

- De onderwijzer spreekt van door *onzelf* te betalen. Dit is naar de eis der wet en de bedreiging van God (Gen. 2: 27): "Ten dage als gij daarvan eet, zult gij de dood sterven." Lev. 18:4 en 20: "De ziel, die zondigt, die zal sterven." Matth. 5: 26: "Voorwaar zeg Ik u: gij zult daar geenszins uitkomen totdat gij de laatste penning betaald zult hebben."
- Ook spreekt de onderwijzer van door *een ander* te betalen. Dit wordt alleen ontdekt door het Evangelie, en het strijdt niet tegen Gods gerechtigheid dat een schuldeloze voor een schuldige betaalt. Want aan die gerechtigheid wordt genoeg gedaan, alhoewel alsdan een onschuldige gestraft wordt in de plaats van een schuldige (1 Petrus 3: 18): "Want Christus heeft ook eens voor de zonden geleden, Hij rechtvaardig, voor de onrechtvaardigen, opdat Hij ons tot God zou brengen. Die wel gedood is in het vlees, maar levend gemaakt door de Geest." Echter is zulks niet onrechtvaardig, indien maar de voorwaarden in zulk een borg zijn, welke in het vervolg zullen blijken.

Zie hier dan ook hoe de wet en het Evangelie in deze niet met elkaar in strijd zijn. De wet eist wel voldoening door onszelf, maar zij weigert geen voldoening door een ander. Integendeel, zij wordt voldaan door die Ander, Die door het Evangelie wordt ontdekt en aangewezen. Ziet daartoe nu alleen maar Rom. 8: 3-4: "Want hetgeen de wet onmogelijk was, dewijl zij door het vlees krachteloos was, heeft God, Zijn Zoon zendende in gelijkheid des zondigen vleses, en dat voor de zonde, de zonde veroordeeld in het vlees. Opdat het recht der wet vervuld zou worden in ons, die niet naar het vlees wandelen, maar naar de Geest."

- Te allen tijde is gebleken dat deze vervanging geoorloofd is bij geldschulden.
- Ook bij het nemen van wederzijdse gijzelaars in oorlogstijd.
- Maar ook bleek zulks uit al de offeranden van mensen en beesten, die zelfs de heidenen pleegden, om zo buiten zichzelf te voldoen, hetzij zij dit deden door natuurlicht, of het in enig opzicht van Noach hadden overgenomen. Zij offerden hun kinderen om te voldoen (Micha 6: 6-7): "Waarmede zal ik de Heere tegenkomen, en mij bukken voor de hoge God? Zal ik Hem tegenkomen met brandofferden? met eenjarige kalveren? Zou de Heere een welgevallen hebben aan duizenden van rammen? aan tienduizenden van oliebeken? Zal ik mijn eerstgeborene geven voor mijn overtreding? de vrucht mijns buiks voor de zonde mijner ziel?"
- Hier zou men ook kunnen noemen de knechten van Benhadad, de koning van Assyrië (1 Kon. 20: 31-32). Zij kwamen tot Achab en zeiden gehoord te hebben dat de koningen van Israël goedertieren koningen waren. Dan zegt Achab: "Hij is mijn broeder", welk woord zij aanvatten en zo om der wille van een ander behouden worden.

- Paulus ziet ook op het ondergaan van de straf des doods in de plaats van een ander (Rom. 5: 7): "Want nauwelijks zal iemand voor een rechtvaardige sterven; want voor de goede zal mogelijk iemand ook bestaan te sterven."
- Deze zaak wordt geheel duidelijk en alle bezwaren worden uit de weg geruimd, en zo ook het tegenspreken van socinianen weerlegd, wanneer wij in zulk één aantreffen:
 1. dezelfde natuur als waarin de schuld gemaakt is;
 2. macht om te kunnen betalen, zodat hij uit de schuld weer opkomt;
 3. ten aanzien van de schuld des doods dat hij heer is over zijn eigen leven;
 4. in staat om door zijn onschuldige dood en het leven van de schuldigen aan de maatschappij voordeel toe te brengen (in plaats van nadeel).
 Om al deze redenen kunnen wij dit in alle opzichten niet afleiden van de rechtspraak onder de mensen, daar dit geheel anders van aard is. Naar de wet moet de eigen persoon voor voldoening zorgen, maar boven de wet zal een ander kunnen voldoen.

II.

Zien wij nu nader hoe wij zelf, en alle schepselen buiten ons, onbekwaam zijn om aan Gods gerechtigheid te voldoen. Daarin slaan wij gade:

- A. Dat wij door onszelf niet betalen kunnen (vraag 13),
- B. Dat alle blote schepselen buiten ons ook onbekwaam zijn om aan Gods gerechtigheid te voldoen (vraag 14).

A. Wij kunnen zelf niet betalen. In deze vraag spreekt de hoogmoedige mens uit de grond van eigen werk voortkomend, waarin wij toch allen van nature gebonden liggen. Het is: ***Kunnen wij door onszelf niet betalen?***

De mens zoekt het toch in doen en plichten, en hij kent van nature geen andere kracht dan de zijne. Al is hij er in zijn oordeel ook van overreed dat hij het nooit kan, nochtans zolang hij door Christus niet van de banden van het verbroken werkverbond is verlost, zo lang hij niet aan zichzelf is gestorven, alsook aan de eerste man (Rom. 7: 1-2), blijft zijn staat en gestalte niet anders dan door eigen werk behouden worden. Wij zien dit in die jongeling (Matth. 19: 20). Hij was wel bekommerd, maar hij zocht alles in zijn doen en plichten. Het ligt ook nog opgesloten inde uitroep van de stokbewaarder (Hand. 16: 30): "Lieve heren, wat moet ik doen?" Daarop bouwt de arme mens zijn huis, en meent dan dat het zal blijven staan. Maar dit snijdt de onderwijzer met zijn antwoord af en werpt het zeer ver weg. Hij antwoordt: ***In generlei wijze.***

De onderwijzer antwoordt niet tot zulk een ziel: *dat is nog al wat, dat gij zo veel doet!* Hij toont hiermede hoe allen, die tot Christus komen, uit hun plichten worden geslagen. Mocht elk onzer zich er toch bij neerleggen, of het zo wel met hem is gegaan. De onderwijzer geeft ook de redenen, waarom wij zelf niet kunnen betalen.

1. Omdat wij niet heilig zijn. Wij maken de schuld dagelijks meerder. Het zondigen houdt niet op; en wie niet ophoudt met God te vertoornen, die kan zich ook niet met een vertoorned God verzoenen. In Matth. 6: 11, vergeleken met Lukas 11:4, leert Jezus om dagelijks te bidden om vergeving van zonden, deze bede door het woordje "en" aan de vorige bede verbindende. Want (1 Kon. 8: 46) er is geen mens op aarde, die niet zondigt, en (Jak. 3: 2) wij struikelen allen in vele.
2. Omdat wij, al konden wij van dit ogenblik af heilig leven zonder ooit nog te zondigen, dan nog niet meer deden dan hetgeen wij schuldig zijn te doen (Lukas

17: 10). Derhalve zouden wij daarmee niet kunnen betalen de voorgaande erf- en dadelijke schulden, die open staan.

3. Omdat de som van de schuld te groot is en omdat wij arm zijn (Matth. 18: 24-25). Tien duizend talenten schuldig, en niet één penning om te betalen. De straf, door de zonde verdiend, is de allerhoogste, een oneindige straf, en deze kan geen mens opbrengen. Want óf de straf is oneindig naar de tijd, óf de straf is oneindig naar de waardigheid van de persoon, die ze draagt.
 - a. De straf, oneindig naar de tijd, zullende goddelozen wel eeuwig dragen, maar deze nooit kunnen voldragen. Zij zullen in alle eeuwigheid aan Gods gerechtigheid voldoen, zonder dat die ooit voldaan zal zijn (Matth. 16: 26): "Wat zal een mens geven tot lossing voor zijn ziel?" En Matth. 5: 26: "Hij zal daar geenszins uitkomen, tot hij de laatste kwadrantpenning zal betaald hebben." En dat zal nooit zijn. Nooit zal hij uit dat lijden opkomen. Daarom staat er geschreven (Matth. 25:46): "Dezen zullen gaan in de eeuwige pijn."
 - b. De straf, die oneindig is naar de waardigheid van de persoon, die ze draagt, kunnen wij ook niet betalen. Wij zijn geen waardige personen, waarom ons tijdelijk lijden zou kunnen worden geacht als eeuwig. Wij zijn blote schepselen, en dus hebben wij die kracht niet om een straf te dragen, die vanwege de zwaarte bij een eeuwige zou kunnen worden vergeleken (Psalm 76: 8): "Gij, vreselijk zijt gij, en wie zal voor Uw aangezicht bestaan, van de tijd Uws toorns af?" Dus vrienden, het is hier niet bij de mens, dat hij zijn gang richte (Jer. 10: 23).

Hiermede is beantwoord en verworpen de God en de voldoening van Christus onderende leer van het pausdom inzake de voldoening voor de zonde door de mens.

B. Het antwoord van de onderwijzer wijst ook duidelijk aan, dat alle blote schepselen buiten ons onbekwaam zijn om voor ons te betalen. In vraag 14 zien wij wederom hoezeer de mens genegen is, als hij het in zijn doen en plichten niet meer vinden kan, het overal elders te zoeken, eerder dan zich als een doodarme tot Jezus te wenden. Als hij innerlijk ontrust is, loopt hij van het één naar het ander. Daar is de vraag: ***Kan ook ergens een bloot schepsel gevonden worden, dat voor ons betale?***

Kunnen wij hierin niet duidelijk zien, dat alle dwalingen in ons hart liggen? En zo ook deze, gelijk oudtijds bij de Israëlieten, die het in de offeranden en in hun werken zochten. Van hen staat geschreven in Rom. 9:31-32, en Rom. 11:7: "Zij hebben het niet verkregen." En dat het pausdom het wederom ten dele bij de heiligen, ten dele bij hun werken en ten dele bij Christus zoekt, ligt dat alles niet in ons hart? Hoe menigeen hecht een al te groot gewicht aan het gebed der vromen, zonder dat hij zelf veel de knieën buigt. Hoe duidelijk zien we het ook in het verkiezen van leraren. Dan zoekt menigeen het bij een leraar, terwijl hij het Woord van God zien en bedoelen moest, en de Heere bidden, Die Zijn knecht zendt, of Hij deze voor hem wil gebruiken. Want menigeen zoekt het wel terdege bij de heiligen op aarde.

In zijn antwoord wijst de onderwijzer de mens af en zegt: ***Neen; want ten eerste wil God aan geen ander schepsel de schuld straffen, die de mens gemaakt heeft; ten andere, zo kan ook geen bloot schepsel de last van de eeuwige toorn Gods tegen de zonde dragen en andere schepselen daarvan verlossen.*** Hij wijst de redenen daarvan duidelijk aan.

1. Bij geen engel zelfs, want die is ook maar een bloot schepsel, en die bezit de menselijke natuur niet. En God wil aan geen ander schepsel de zonde straffen, die

de mens gemaakt heeft. Gods rechtvaardigheid laat niet toe dat het ene schepsel zou gezondigd hebben, en dat het andere zou gestraft worden. Gen. 2: 17 is bedreigd aan de menselijke natuur: "Ten dage als gij daarvan eet, zult gij de dood sterven." En ook Ezech. 18: 4 en 20: "De ziel die zondigt, die zal sterven." Hieruit bewijst men ook dat geen schepsel - uitgenomen de mens - heeft mogen voldoen voor de mens. Ook worden in een engel alle vereisten, nodig om waarlijk middelaar te zijn, gemist, zoals ook nog verder blijken zal.

2. Geen voldoening zal een mens ook vinden bij enig onredelijk dier (Hebr. 10: 4): "Het is onmogelijk, dat het bloed van stieren en bokken de zonde wegneemt." In Psalm 50: 13 zegt de Heere: "Zou Ik stierenvlees eten, of bokkenbloed drinken?" Deze dingen stelden onder de oude bedeling slechts voor en waren een afschaduwing van het voldoende lijden en de dood van de Borg Christus. Zo had de wet (Hebr. 10: 1): "Een schaduw der toekomstige goederen, en niet het beeld der zaken zelf." Evenwel rustten de vleeselijke Joden in dat doen, menende door dat doen zalig te worden, gelijk ook zo menigeen rust in zijn bidden, zijn kerkgaan en avondmaalgaan. Maar vrienden, het is er niet in te vinden.
3. Bij des mensen naaste is het ook niet te vinden, want alle kinderen van Adam liggen onder de zonde en de schuld besloten (Rom. 3: 9) en zijn elk voor zichzelf strafwaardig. Daarom, elke rechtvaardige zal door zijn eigen geloof leven (Gal. 3: 11).
 - a. Geen mens is heer over zijn eigen leven en dood, derhalve heeft hij geen recht om zichzelf ten borg voor een ander aan te bieden.
 - b. Ook heeft geen bloot mens die kracht, om de last van de eeuwige toorn van God te dragen (Psalm 130: 3): "Zo Gij, Heere, de ongerechtigheid gadeslaat; Heere, wie zal bestaan?" En Rom. 8: 3: "Want hetgeen de wet onmogelijk was, dewijl zij door het vlees krachteloos was, heeft God, Zijn Zoon zedende in de gelijkheid des zondigen vleses, en dat voor de zonde, de zonde veroordeeld in het vlees." Ook Jes. 33: 14: "Wie is er onder ons, die bij een verterend vuur wonen kan? Wie is er onder ons, die bij een eeuwige gloed wonen kan?" De mens zou er onder bezwijken.
 - c. Geen bloot mens is in staat om andere schepselen van de eeuwige toorn te verlossen. Het ontbreekt hem aan macht en aan waardigheid (Psalm 49: 8-9): "Niemand van hen zal zijn broeder immermeer kunnen verlossen; hij zal Gode Zijn rantsoen niet kunnen geven. Want de verlossing hunner ziel is te kostelijk en zal in eeuwigheid ophouden."
 - Hij kan nooit de eeuwige toorn door- en voldragen, zodat hij er uit opkomt en anderen deelgenoten van zijn verworven heilgoederen maakt.
 - Ook kan hij niet teweegbrengen dat anderen daarna niet meer zondigen.
 - En tenslotte kan ook geen bloot mens om al deze dingen zijn een voorwerp van aanbedding, van geloof, liefde, hoop en vreze. Want aan de mens mag en kan geen Goddelijke eer bewezen worden.

III.

Zien wij dan nu in de derde plaats welke hoedanigheden er in een gepaste Middelaar moeten zijn. ***Wat moeten wij dan voor een Middelaar en Verlosser zoeken? Zulk Eén, die een waarachtig en rechtvaardig mens is*** (vraag 15).

Hier leren wij:

- A. Wat door een Middelaar verstaan moet worden.
- B. Welke zaken of hoedanigheden in een gepaste Middelaar vereist worden.

A. Hier wordt voor het eerst die Ander, waarvan als van verre in de twaalfde vraag gesproken is, een *Middelaar* genoemd. Wat is een middelaar en wat is daardoor te verstaan?

1. Het woord "middelaar" komt zeer veel in de Bijbel voor. Het heeft daar dan wel eens de betekenis van een bode of getuige, die tussen twee treedt en van de één aan de ander wat overdraagt of verkondigt. Dit is slechts een middelaar van voor- of tussenspraak, zoals Mozes was (Ex. 32 en Deut. 5: 5): "Ik stond te dier tijd tussen de Heere en tussen u, om u des Heeren Woord aan te zeggen." Dit is te vergelijken met Gal. 3: 19: "En zij - te weten *de wet* - is door de engelen besteld in de hand van de middelaar."
2. Maar het woord "Middelaar", zoals het hier voorkomt, betekent een Vereniger van twee partijen, die in onenigheid en vijandschap met elkander staan. Dus een Middelaar van verzoening; een Persoon, Die een vertoornd God met een schuldig en de eeuwige dood verdiend hebbend mens door voldoening verzoent. Door voorbidding, door wederbaring en vernieuwing, en door verhoring van het zuchten dier mensen, die tot Hem komen en Hem aanroepen.
Dus ook een Vredemaker, Die tussen God en de ver van God af zijnde mens tussentreedt en werkt. Van zulk een Middelaar wordt gesproken in 1 Tim. 2: 5-6: "Er is één God; er is ook één Middelaar Gods en der mensen, de mens Christus Jezus; Die Zichzelf gegeven heeft tot een rantsoen voor allen, zijnde de getuigenis te zijner tijd." Hebr. 8: 6 en 9: 15: "Daarom is Hij de Middelaar des Nieuwen Testaments, opdat de dood daartussen gekomen zijnde, tot verzoening der overtredingen, die onder het eerste testament waren, degenen, die geroepen zijn, de belofenis der eeuwige erve ontvangen zouden."

Zie ook Hebr. 12: 24. Zulk een Middelaar is voor een rampzalig zondaar nodig. Want het is nu duidelijk, dat wij door onszelf nooit voldoen kunnen, of onszelf met God kunnen bevredigen. Daarom moeten wij een Ander in onze plaats hebben, Die onze Middelaar is.

- En zulks wel omdat God Zich nooit met ons zal verzoenen zonder dat wij weder in Zijn vriendschap worden opgenomen en hersteld. Hiertoe hebben wij een Tussenspreker en Vredemaker nodig.
- God zal Zich ook niet laten verzoenen zonder voorbede. Derhalve hebben wij een Voorbidder nodig.
- God zal Zich nooit laten verzoenen zonder voldoening. Zo hebben wij een Voldoener en Borg nodig.
- God zal Zich nooit met ons verzoenen als de vijandschap in ons hart niet gebroken wordt, zonder dat die voldoening ons toegeëigend wordt en zonder dat wij van de zonden gereinigd worden. Derhalve hebben wij een Toepasser van node, een Middelaar en Verlosser genoemd, Die al deze dingen kan en wil doen (Jes. 59: 20): "Daar zal een Verlosser tot Sion komen, namelijk voor degenen, die zich bekeren van de overtreding in Jakob, spreekt de Heere." Zie ook Rom. 11:26: "En alzo zal geheel Israël zalig worden; gelijk geschreven is: De Verlosser zal uit Sion komen, en Hij zal de goddeloosheden afwenden van Jakob."

B. Zien wij nu nog kort welke zaken en hoedanigheden in een gepaste Middelaar worden vereist. Wij kunnen deze enigszins afleiden uit de aard der straffen, die voor zo vele miljoenen mensen door één persoon doordragen moeten worden, en wel zó, dat hij er uit opkomt. De onderwijzer noemt eerst de hoedanigheden in zulk een Middelaar.

1. Hij moet zijn *waarachtig mens*. Mens uit de mensen, hebbende ziel en lichaam, om in die menselijke delen te kunnen lijden.
2. Hij moet zijn *rechtvaardig mens*. Een mens, die onder de wet der liefde tot God en tot de naasten staande, heilig is, zonder erf- of dadelijke zonden. Derhalve moet zulk een Middelaar geen kind van Adam zijn, maar bovennatuurlijk - niet uit de gewone huwelijkswet - zijn geboren. Want zelf schulden hebbende, kan hij voor anderen geen borg zijn.
3. Die Middelaar moet ook zijn *waarachtig God*. Geen God slechts in naam, maar van nature God. God uit God, en dus sterker dan alle creaturen. God kan niet anders worden voldaan dan door God.
4. En ten laatste, deze Middelaar moet zijn God en mens in één persoon. In enigheid van het bestaan, waarom de Catechismus zegt: ***en nochtans ook sterker dan alle schepselen, dat is, die ook waarachtig God is.*** Gods rechtvaardigheid eist, dat er maar één Middelaar zijn moet, één persoon, aangezien ook de mens alleen voor al zijn zonden eeuwig zou hebben moeten lijden. Daarom worden deze twee naturen in één Persoon vereist. Deze zaken zullen nog wel uitgebreider en met redenen en bewijzen versterkt worden behandeld in de volgende zondagsafdeling (vraag 16 en 17), reden waarom wij er nu niet meer van zeggen.

Dit is dan het antwoord van de onderwijzer op de vraag van een verlegen zondaar. Hij wijst hem er in zijn radeloosheid opdat hij zulk een Borg met al zulke hoedanigheden zal moeten hebben, zal hij ooit tot de ware troost komen beide in leven en in sterven. Dan alleen zal hij ook zo gelukkig zijn de onvermijdelijke straffen te ontgaan en wederom tot genade te komen. De onderwijzer maakt een verlegen ziel des te meer bekommerd en vermeerdert zijn benauwdheid door zó veel zaken en hoedanigheden te noemen, opdat deze het leven zijner hand verliezende, recht ziek moge worden (Jes. 57: 10). Opdat zulk één zal uitroepen: "Wie is Hij, Heere, opdat ik in Hem geloven mag?" Zoals in de volgende zondagsafdeling. Dan zal hij na zijn zoeken eens bij bevinding weten wat het zeggen wil Hem te vinden.

Toepassing

Zie daar, vrienden, hier hebben wij u een mens afgebeeld, die begint te geloven hetgeen de Bijbel van hem getuigt. Zulks gaat maar niet ongemerkt toe. Nee, het maakt hem recht verlegen, radeloos. Zulk één kan het niet langer bij zichzelf stellen. Hij zoekt raad, hij gaat uit op de voetstappen der schapen, en legt zich bij de woningen der herders (Hoogl. 1:8).

Mensen, kent gij wat van deze dingen, die volgens de Bijbel en volgens de Catechismus in uw ziel moeten omgaan? Och, legt er uzelf toch eens bij neer, ge mocht er nog profijt van hebben.

1. Hebt u ooit in Gods licht te zien gekregen dat gij die man of vrouw zijt, die in Adam God verlaten hebt, en van de Heere, het hoogste Goed, zo schandelijk is afgevallen? Dat gij onder een verbroken Verbond der werken ligt en dat gij als een verbondsbreker tijdelijke en eeuwige straffen hebt verdiend? Dan hebt gij u met Gods algemene barmhartigheid niet langer kunnen troosten of gerust stellen. Hebt u gezien, dat God heilig en rechtvaardig is, en dat het uw eigen schuld is dat u zó bent? O vrienden, wat zegt uw hart hier op voor de Heere?

2. Hebt u ooit met gewicht op uw hart en met indruk gezien dat aan de wrekende gerechtigheid van God voldaan moet worden, zo gij ooit de straffen zult ontgaan en wederom tot genade komen? En weet gij daar raad en een weg toe?
 Gij zult mogelijk zeggen: *ter kerk gaan, lezen, bidden enz. zijn immers goede dingen?* Maar de onderwijzer leert in het vervolg, dat er niets goeds is, dan alleen wat uit een nieuw beginsel voortkomt. Met plichten kunt gij niets betalen, maar wel uw schuld vermeerderen. Men moet wel ernstig worden in de plichten, en bij Gods licht moeten zij worden als een wegwerpelijk kleed (Jes. 64: 6) en als vuile votten.
 Menigeen zal zeggen: *ik rust er niet op.* Dat is een bewijs dat u er juist op rust, dat gij zo blind zijt. Vindt u na het bidden, lezen, ter kerk gaan enz. niet enige rust? Geeft het niet enige gerustheid? Dat kan een mens immers weten. Vrienden, het is met een christen anders gesteld. Gods dag of zijn plichten ten einde gebracht hebbende, is zijn hart dikwijls het meest beroerd. Had hij dan geen Borg om er in te schuilen, het zou er slecht voor hem uitzien. En dat terwijl een ander zijn stem maar luid doet horen en zo vergenoeging vindt in zijn doen. Die farizeeër (Lukas 18: 12) vastte tweemaal per week en gaf het tiende deel van zijn goed aan de armen, en toch kwam hij er niet met al zijn doen.
3. Heeft de Geest van overtuiging, onder of na de prediking of het lezen des Woords, u ooit in de engte gebracht, zoals hier de mens in de Catechismus voorkomt? O mens, gij weet misschien van veel benauwdheden en slapeloze nachten over natuurlijke zaken, en gij kunt daar over spreken. Maar hebt u ooit een zieke nacht over uw zonden gehad, dat gij gezien hebt God en Christus te missen, en gij niet wist hoe Hem alsnog te krijgen? Heeft zulks u ooit in verlegenheid roepend gemaakt, ja u hartelijk doen uitroepen: *Aangezien ik naar het rechtvaardig oordeel Gods tijdelijke en eeuwige straf verdiend heb, is er nog een middel?* Zo riepen die drieduizend (Hand. 2: 41) en de stokbewaarder (Hand. 16: 30). Is dat werk nooit aan u geschied?
4. Bent u nog een vreemdeling van uw eigen hart, en leeft gij zo gerust, niet bezorgd zijnde omtrent uw einde? Och, gelooft het toch en laat het u niet ontnemen: *gij zijt die man of vrouw, die naar het rechtvaardig oordeel Gods tijdelijke en eeuwige straf te wachten hebt!* O mensen, schreit gij nu geen tranen van boetvaardigheid over uw ellenden, zonden en gevaren? Bergen van ellenden, tranen van wanhoop staan er voor de deur. Ja, al zou het kunnen bestaan dat gij zoveel tranen schreide als er water in de zee is, u zou nog niet genoeg kunnen bewenen de ellenden, die u boven het hoofd hangen, en gij zult daarmee aan God in eeuwigheid niet kunnen voldoen. O, laat mij u nog enige raad geven.
- (1) Zoals hier in de Catechismus is aangewezen, dit is de weg naar Christus heen. Hij alleen is een Held, bij Wie hulp is besteld. Hij is de enige Naam, waardoor de ellendigste kan zalig worden. Hij doet dat werk meer, dat hij voor doornen en distelen dennenbomen en mirtenbomen doet opgaan (Jes. 55: 13). Dat Hij de Libanon en de woningen der draken tot een vruchtbaar veld maakt. Hij roept zelfs (Hoogl. 4: 8): "Bij Mij van de Libanon af, van de woningen der leeuwinnen, van de bergen der luipaarden." O, Hij is een gaarne vergevend God; Hij wacht opdat Hij genadig zij. Hij wil het Zich tot een vrolijke Naam maken, dat Hij een zondaar zijn zonden vergeeft. Het dal van Achor wil hij stellen tot een deur der hoop. O, het is Zijn werk; Zijn profetisch ambt brengt het mede: blinden te leiden door wegen, die zij niet geweten hebben. Het zal

dus uw eigen schuld zijn als gij geen genade bij Christus zoekt en gij zo verloren gaat.

- (2) O mensen, verzuimt toch de middelen der genade niet. Onder de één of andere predikatie kon het uw tijd zijn. Neemt ze toch naarstig waar en zoekt er Jezus, zoals Maria deed.

In deze verhandelde stof ligt wel in het bijzonder onderwijs voor verlegen zielen, tot hun ontdekking, besturing en bemoediging. Zie het volgende hieruit:

1. Dat niets een mens behouden kan, dan alleen de gemeenschap aan de ware Middelaar. Wat hij ook hebben moge buiten dat, het zal hem niet helpen. Een mens moet meer hebben dan verlegenheid en begeerten. Hij moet nog een stapje verder zijn: uit zichzelf en in Christus.
2. Zie ook eens waar men al gewicht op kan leggen, in zichzelf of in een ander. Onze natuur wil zelf betalen, en de trotsheid van het hart des mensen is zó groot, dat hij het niet als een goddeloze bij Jezus zal zoeken, zo lang hij het ergens elders meent te vinden en daar gewicht aan hecht. Weliswaar dan niet bij engelen, maar wel bij de offerdieren - te weten de genademiddelen - en wel bij de vromen. En vrienden, die mogen u op hart en handen dragen, maar zij kunnen het u niet geven. Zij mogen u als die geraakte tot Jezus brengen, maar Jezus moet Zijn hand aan u leggen.
3. U ziet derhalve uit dit alles, dat het wegje hier nauw wordt, en de poort eng; en ook dat men vóór de poort kan sterven. Een mens daar in verlegenheid staande, is in het uiterste gevaar van een verkeerde stap in een verkeerd spoor te doen, zodat zijn wegen eindigen in wegen des doods. Zo bijvoorbeeld: door tot zichzelf op een voor de aandacht komende tekst van vrede te spreken, of door de schaduw voor het lichaam en zo een valse Christus aan te grijpen.

Daarom, vrienden, moge dit tot uw besturing dienen.

1. Dat u toch op geen woord of verschijning rusten zult. God Zelf moet Zijn werk in de ziel opklaren, en daar is de oprechte op gezet. Alle beloften, die hij krijgt, hij is er tegelijk weer bang voor om ze aan te grijpen. God moet hem op Zijn woord doen hopen (Psalm 119: 49). Doch zij mogen het ook niet verwerpen, maar er mede werken voor de Heere. En het is zeker waar, dat de satan verschijnen kan als een engel des lichts, en dat hij zo menigeen naar de hel heeft gevoerd.
2. De wijze, waarop gij aan te houden hebt, is duidelijk inde stof onzer overdenking aangewezen. Er is geen andere weg dan het dagelijks zichzelf schuldig zien en verklaren voor God. Dat rechtvaardigen van God, zo Hij het doodvonnis zou willen uitvoeren. Dat komen, zo ellendig en onmachtig, zo blind in dit alles. Hoe hartelijker men voor God de sluitrede mag betuigen: Aangezien ik naar het rechtvaardig oordeel Gods tijdelijke en eeuwige straf verdiend heb, is er nog een middel, waardoor ik deze straf ontgaan mocht en wederom tot genade komen? Hoe beter! En daarbij tegelijk zuchtende dat God u toch bewaren mocht voor het aangrijpen van een valse Christus, en Hij u leiden mocht tot het rechte middel ter verlossing.
3. Vrienden, zegt niet in uw hart wat de Joden zeiden (Ezech. 33:10): "Dewijl wij in onze ongerechtigheden versmachten, hoe zouden wij dan leven?" O nee, daar is hoop dezen aangaande. De onderwijzer zegt, dat er een Ander is, en Die noemt hij een Middelaar en een Verlosser. De Verlosser zou tot Sion komen (Jes. 59: 20). O,

wie weet hoe spoedig Hij tot u komt, als u maar getrouw aanhoudt. *Het is beter wat lang aan het fundament te werken, dan dat het huis daarna instort.*

4. Erkent toch dat het God is, Die in die stand u nog aan het werk houdt. O, was er geen verborgen hand, u zou allang zijn teruggekeerd. Zegt het toch veel tot de Heere, *dat het Zijn hand is, en dat gij dat ook onwaardig zijt.* Roept toch veel, dat Christus Zichzelf aan u openbare. Dat gij het van de Vader horen en leren mocht om te komen tot Hem (Joh. 6 en 14).
5. Ten laatste, gelooft dat het Gods gewone weg is de ziel dan te helpen, als het bij deze hopeloos wordt. Het is Gods weg hem dan te helpen.

En helpen hem, die is verlaten,

Uit zijn ellendigheid. (Psalm 72:5, Datheen)

De Heere helpt de nooddruftige, die daar roept, mitsgaders de ellendige en die geen helper heeft (Psalm 72: 12). Als geen oog meer medelijden heeft (Ezech. 16: 5), dan wendt Hij Zich tot het gebed desgenen, die gans ontbloot is, en versmaadt hun gebed niet (Psalm 102: 18).

Ook is in het verhandelde stof tot besturing, opwekking en versterking voor des Heeren volk, zijnde *de stad, die niet verlaten is; die verlost zijn door de Heere, hun God, Die hun Sterkte is.*

1. Mocht u uit de handelwijze van de onderwijzer leren hoe u met verlegen zielen behoort te handelen, die u in Gods voorzienigheid ontmoeten. En wel dit, dat u de Geest in Zijn werking niet vooruit zult lopen. En dat u daarom op het voornaamste zult letten: te zien waarin en waarheen de Geest langs het Woord een ziel leidt, en dat pad te volgen. In deze zondagafdeling komt een verlegen ziel voor, en dan is het geen harde behandeling van de onderwijzer als hij tot die verlegenheid nog meer bijdraagt. Dit doet hij in de hoop, dat God de ziel zo wat verder zal willen brengen. Hij spreekt als uit de verte iets over een Ander, hopen de dat God de ziel daar zal willen brengen. Mocht elk dit overnemen en mochten de zielen bij elk zó wegen.
2. Mocht Gods volk er ook voor zichzelf iets uit meenemen, en mocht het hun bijblijven welke grote dingen God aan hen heeft gedaan. Bijzonder mocht ook wel het opschrift van dit deel van de Catechismus: "Van des mensen verlossing", die gestalte in hun hart verwekken en bewaren, welke Paulus had. Als hij spreekt van dat grote werk der verlossing van mensen, en inblijkt in die oneindige vinding Gods, roept hij uit (Rom. 11:33, 34, 36): "O diepte des rijkdoms beide der wijsheid en der kennis Gods, hoe ondoorzoekelijk zijn Zijn oordelen, en onnaspeurlijk Zijn wegen. Want wie heeft de zin des Heeren gekend? Of wie is Zijn raadsman geweest? *Want uit Hem, en door Hem, en tot Hem zijn alle dingen. Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen.*"

ZONDAG 6 (Vraag 16-19)
JEZUS CHRISTUS, DE WARE MIDDELAAR

Vraag 16: Waarom moet Hij een waarachtig en rechtvaardig mens zijn?

Antwoord: *Omdat de rechtvaardigheid Gods vorderde, dat de menselijke natuur, die gezondigd had, voor de zonde betaalde; en dat een mens, zelf een zondaar zijnde, niet voor anderen kon betalen.*

Vraag 17: Waarom moet Hij tezamen waarachtig God zijn?

Antwoord: *Opdat Hij, uit kracht Zijner Godheid, de last van de toorn Gods aan Zijn mensheid dragen, en ons de gerechtigheid en het leven verwerven en wedergeven mocht.*

Vraag 18: Maar wie is deze Middelaar, Die tezamen waarachtig God en een waarachtig, rechtvaardig mens is?

Antwoord: *Onze Heere Jezus Christus, Die ons van God tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en tot een volkomen verlossing geschonken is.*

Vraag 19: Waaruit weet gij dat?

Antwoord: *Uit het heilig Evangelie, hetwelk God Zelf eerstelijk in het paradijs geopenbaard heeft, en namaals door de heilige patriarchen en profeten laten verkondigen, en door de offeranden en andere ceremoniën der wet laten voorbeelden, en ten laatste door Zijn eniggeboren Zoon vervuld.*

Betreffende de leer van de ware Middelaar hebben wij in de vorige keer gehandeld over hetgeen tot des mensen verlossing vóór alles wordt vereist, namelijk voldoening aan Gods wrekende gerechtigheid. En zulks door een Middelaar, Die alle gepaste vereisten en hoedanigheden heeft.

Nu staat ons nu het overige van deze leer te behandelen, waarin wij acht geven op twee hoofdzaken:

- I. *Op de redenen, waarom zulke hoge hoedanigheden in een waar Middelaar worden vereist (vraag 16 en 17).*
- II. *Dat al deze hoedanigheden in Jezus van Nazareth, als de Christus, de beloofde Messias, alleen gevonden worden, hetgeen bevestigd wordt zowel uit het Evangelie der belofte als dat der vervulling (vraag 18 en 19).*

I.

Ten aanzien van de eerste hoofdzaak, de redenen waarom zulke hoge hoedanigheden in een waar Middelaar vereist worden, hetwelk wij zien in de vragen 16 en 17, daarin volgen wij:

- A. De twee vragen van de onderwijzer naar deze redenen, en
- B. De twee antwoorden, waarin deze redenen worden verklaard.

A. De twee vragen luiden: ***Waarom moet Hij een waarachtig en rechtvaardig mens zijn?*** En: ***Waarom moet Hij tezamen waarachtig God zijn?*** Deze vragen doen ons de gestalte zien van een recht overtuigde, welke hier door de onderwijzer vragende wordt ingevoerd.

- (1) Namelijk hoe een begerige ziel, welke het om God en Christus te doen is, niet tevreden is met die kennis, die hij reeds heeft, al is deze ook aanvankelijk geheiligd. De gestalte van zulk één is zoeken, graven en verdiepen (Lukas 6: 48). Hij vraagt naar de redenen waarom.

- (2) Het drukt de ernst en liefde van zulk één uit, ja het belang dat hij in die Middelaar heeft, waaruit wij zien dat zijn hart bij deze dingen is. Het hart van anderen is bij iets anders wanneer van deze dingen gesproken wordt.
- (3) Ook ligt er in deze vragen opgesloten, dat zulk één lust heeft tot waarheid in het binnenste. Hij wil op geen valse Christus rusten. Hij wil een goede grond leggen, terwijl anderen - in de grond niet ontdekt zijnde - niet bekommerd zijn over bedrog, maar zeer licht voldaan zijn en rusten op hetgeen zij horen. Zulk vragen heeft zijn grond in Gods Woord en daar is zegen op beloofd (Spr. 2: 4-5): "Zo gij de verstandigheid zoekt als zilver, en naspeurt als verborgen schatten, dan zult gij de vreze des Heeren verstaan, en zult de kennis Gods vinden." En het wordt in dat Woord aanbevolen (Joh. 5: 39): "Onderzoekt de Schriften, want die zijn het, die van Mij getuigen."

B. Deze twee vragen nu beantwoordt de onderwijzer, de redenen aangevend:

Allereerst, *waarom de Middelaar een waarachtig mens moest zijn. Dit vorderde de rechtvaardigheid van God, dat de menselijke natuur, die gezondigd had, voor de zonde betaalde.*

1. Gods rechtvaardigheid eiste dat de zonde in die natuur gestraft werd, in welke dezelve was begaan. God had dit gedreigd in Gen. 2: 17. Ook in Ex. 32: 33: "Die zal Ik uit Mijn boek delgen, die aan Mij zondigt." En Ezech. 18: 4 en 20: "De ziel, die zondigt, die zal sterven." Dus moest Hij ziel en lichaam hebben om daarin te kunnen lijden, want Hij moest met Zijn hart borg worden, opdat ellendigen weer tot God zouden kunnen genaken (Jer. 30: 21). Zulken, die in ziel en lichaam met hun hart gezondigd en God verlaten hadden. Paulus leert dit nadrukkelijk in Rom. 8: 3-4. Om het recht der wet of de zulks vorderende rechtvaardigheid moest de Middelaar komen in de gelijkheid des zondigen vleeses, opdat de zonde veroordeeld zou worden in het vlees.
2. Volgens de wet der lossing (Lev. 25) moest de middelaar of lossen zijns naasten bloedvriend zijn. Anders kon geen Israëliet, wiens goederen verkocht waren en hij zelf tot slaaf geworden, gelost worden, de schuld worden opgebracht en hij zo weer vrij man zijn. Daarom zegt Job (Job 19: 25): "Ik weet, mijn Verlosser leeft", alwaar het woord Goël, Lossen, in de grondtekst staat. Zal dus de Middelaar de nabestaande zijn, zo moet Hij waarachtig mens zijn, naar het woord in Hebr. 2: 2: "En Hij, Die heiligt, én zij, die geheiligt worden, zijn allen uit één, waarom Hij Zich niet schaamt hen broeders te noemen."
3. Hij moest waarachtig mens zijn volgens de wet der priesters (Hebr. 5: 1, vergeleken met Deut. 18: 5). Zoals de priesters uit de mensen genomen werden, zo moest ook de tegenbeeldige Hogepriester uit Zijn broeders zijn, en derhalve waarachtig mens (Hebr. 2: 17): "Waarom Hij in alles de broeders moest gelijk worden, opdat Hij een barmhartig en getrouw Hogepriester zou zijn in de dingen, die bij God te doen waren."
4. Hij moest ook waarachtig mens zijn om medelijden te kunnen hebben met de mensen. Paulus zegt dit nadrukkelijk in Hebr. 5: 2: "Die behoorlijk medelijden kan hebben met de onwetenden en dwalenden, overmits Hij ook Zelf met zwakheden omvangen is."

Als reden, waarom de Middelaar ook rechtvaardig mens zijn moet, antwoordt de onderwijzer: *Dewijl de mens, zelf een zondaar zijnde, niet voor anderen kon betalen.*

1. Dus omdat zulk een middelaar, zelf schulden hebbende, niet kon voor anderen betalen, maar zulk één zelf een Middelaar benodigde. Daarom moest de Middelaar zijn afgescheiden van de zondaren (Hebr. 7: 26), dus een heilig mens.
2. Ook omdat Hij met God moet onderhandelen over de verzoening van de zondaar, en dus tot een heilig God moet naderen, moest Hij een heilig mens zijn. Want de boze kan bij God niet verkeren (Psalm 5: 5).
3. Ook, omdat de wet, het afdrukkel van Gods heiligheid, moet volmaakt gehouden worden. Dat kon geen zondaar doen, en daarom moest dat Heilige (Lukas 1:35), dat heilig Kind Jezus (Hand. 4: 27), onder de wet staande, door Zijn gehoorzaamheid degenen verlossen, die onder de wet lagen (Hebr. 2: 15). Hij moest kunnen zeggen (Joh. 8: 46): "Wie van u overtuigt Mij van zonde?"
4. Ook omdat Hij Hogepriester zijn moest. Wij weten dat oudtijds de priesters niet verontreinigd mochten zijn als zij tot God naderden. Want er staat in Lev. 10: 1-3, dat God geheiligd wilde zijn in degenen, die tot Hem naderden. Anders wilde God Zichzelf heiligen in gerechtigheid en hen verteren met vuur van de hemel. Zo moest ook de tegenbeeldige Hogepriester die Heerlijke en dat Heilige zijn, om tot God te naderen in de dingen, die bij God te doen waren (Jer. 30: 21): "En zijn Heerlijke zal uit hem zijn, en zijn Heerser uit het midden van hem voortkomen; en Ik zal Hem doen naderen." Zie daartoe ook Hebr. 2: 17: "Waarom Hij in alles de broederen moest gelijk wezen, opdat Hij een barmhartig en getrouw Hogepriester zou zijn in de dingen, die bij God te doen waren, om de zonden des volks te verzoenen." Hij moest steeds als de Voorbidder voor dat uitverkoren volk met het reukwerk Zijner gebeden tot God naderen. En wij weten immers dat God de zondaars niet hoort (Joh. 9: 31). Geen rechtvaardigen heilig mens zijnde, dus erfzonde hebbende, zou de Middelaar geen Verbondshoofd, geen tweede Adam kunnen zijn om Adams kinderen uit het verbroken werkverbond te verlossen. Dit wijst Paulus aan in Hebr. 7: 26-27: "Want zodanig een Hogepriester betaamde ons, heilig, onnozel, onbesmet, afgescheiden van de zondaren, en hoger dan de hemelen geworden; Die het niet alle dag nodig was, gelijk de hogepriesters, eerst voor zijn eigen zonden slachtofferen op te offeren, daarna voor de zonden des volks."
5. Tenslotte moest Hij een heilig mens wezen, omdat de heilige God niet wonen kon in een zondige tent of tabernakel, en Die zou Zich toch met de menselijke natuur verenigen. Nu weten wij dat de gerechtigheid geen mededeel heeft met de duisternis (2 Kor. 6: 14). Het Heilige, Dat uit Maria zou geboren worden, zou Gods Zoon genaamd worden (Lukas 1:35).

De onderwijzer beantwoordt ook de vraag (17) ***waarom de Middelaar waarachtig God moest zijn.***

1. En wel omdat Hij als de onafhankelijke Heere en God Zich met Zijn eigen aan te nemen mensheid tot een Borg zou kunnen aanbieden voor anderen. Hij moest kunnen zeggen (Joh. 10:18): "Ik heb macht Mijn leven af te leggen, en heb macht hetzelfde wederom aan te nemen." Want wie zou het anders kunnen zijn (Jer. 30: 21) die met zijn hart borg kon worden om tot Mij te genaken? Spreekt de Heere.
2. Hij moest ook waarachtig God zijn, opdat Hij de last van de toorn Gods tegen de zonde in Zijn mensheid zou kunnen dragen.
 - a. Want de last van de eeuwige, schrikkelijke toorn van God moest gedragen worden, welke vergeleken wordt bij een leeuw, bij een verterend vuur en bij een eeuwige gloed. Bij een vuur, dat brandt tot in het onderste van de hel (Deut. 32: 22). En dat zou geen mens kunnen doen, al ware hij heilig.

- b. En de eeuwigheid van die schrikkelijke toorn moest gedragen worden. Want Hij moest niet minder dragen dan hetgeen de uitverkorenen eeuwig zouden moeten, en de goddelozen eeuwig zullen moeten dragen. Dit wordt bedoeld in die gelijkenis (Matth. 5: 26): "Voorwaar Ik zeg u: gij zult daar geenszins uitkomen, tenzij gij de laatste penning betaald zult hebben." Daarom wordt het genoemd een eeuwig vuur en eeuwige pijnen (Matth. 25:41 en 46).
 - c. Het was de eeuwige en schrikkelijke toorn tegen het ganse menselijke geslacht, welke gedragen moest worden. Hij moest doorstaan kunnen het branden van de toorn Gods niet tegen tien, honderd of duizend, maar tegen de zonden van een schare, die niemand tellen kan. Hetgeen zo vele miljoenen maal miljoenen uitverkorenen, van het begin der wereld tot aan het einde derzelve, tezamen eeuwig zouden moeten hebben dragen, moest de Middelaar en Borg in Zijn Persoon alleen lijden. Het zwaard van de eeuwige toorn van God zou tegen Hem ontwaken, en Hij zou daarmee geslagen worden (Zach. 13:7). Al de ongerechtigheden moesten op Hem aanlopen, en als dezelve geëist werden, moest Hij onderdrukt worden (Jes. 53: 6-7). Derhalve moest Hij God zijn, Die Zijn mensheid te hulp kwam (Jes. 63:5), opdat Hij de pers alleen tredende, niet zou bezwijken (vers 3).
 - d. Want die eeuwige, schrikkelijke toorn van God, tegen die allen ontstoken, moest niet alleen gedragen, maar ook in een kortstondig lijden voldragen worden. De Middelaar moest uit dit lijden weer opkomen. Hiertoe werd een Goddelijke kracht vereist. Hij moest waarlijk God zijn, Die aan God voldoen zou in eigen kracht. De banden des doods mochten Hem niet kunnen houden (Hand. 2: 24). Hij moest de zonden wegdragen, zoals oudtijds afgeschaduwd werd door die weggaande bok (Lev. 16: 22) en zoals voorzegd was in Jes. 53: 4, 5, 11 en 12. Dit verklaart Johannes de Doper (Joh. 1:29): "Ziet het Lam Gods, Dat de zonden der wereld wegneemt."
3. Die Middelaar moest zijn waarachtig God, opdat Hij de gerechtigheid en het leven zou kunnen verwerven. Hiertoe behoorde de oneindige waardigheid van de Persoon, dat Hij een eeuwige gerechtigheid aanbracht en (Dan. 11:24) de ongerechtigheid des lands op één dag wegnam. Zonder deze eeuwige waardij kon een kortstondig lijden van de eeuwige toorn van God niet in aanmerking komen, dewijl de menselijke verdienstelijkheid tot in eeuwigheid zou moeten duren. Door Zijn striemen moest ons genezing worden (Jes. 53: 5) en daarom wordt Hij genoemd: de Heere onze Gerechtigheid (Jer. 23: 6, Hos. 1:7). Dus moest de Middelaar waarachtig God zijn om een eeuwig heil aan te brengen, bestaande in verlossing van de dood en in verwerving van het leven, opdat Hij op Zijn eigen verdiensten eisen kon (Joh. 17: 24): "Vader, Ik wil, dat waar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt."
 4. En tenslotte moet die Middelaar ook waarachtig God zijn om dit verworven heil en leven aan Zijn volk weder te geven: om hetzelfde dadelijk toe te passen en mede te delen. Want de mens, die verlost moest worden, lag onder de macht van de sterkgewapende, en ook was hij onwillig om verlost te worden. Gebonden liggende in de hoogmoed, was hij een vijand van zulk een weg, om door een ander geholpen te worden. Jezus zegt (Joh. 5: 20): "Gij wilt tot Mij niet komen, opdat gij het leven mocht hebben."
 - Hier moest die Middelaar Zijn Goddelijke hand aan kunnen leggen.
 - Hij moest de sterkgewapende binden om hem zijn vaten te ontroven (Markus 3: 27), en de duivel zijn macht en recht op de mens te ontzeggen (Zach. 3: 2).

- De mens was vrolijk en weltevreden in zijn gevangenis. Daarom moest deze Middelaar de gevangenis gevangen nemen en gaven nemen, om zelfs wederhorigen bij Hem te doen wonen (Psalm 68: 19).
- Dus moest die afkerige mens omgewend worden, de vijandschap in zijn ziel gebroken en hij bekeerd worden, gelijk Efraïm (Jer. 31:19). Zo moest die Middelaar de mens terechtbrengen door hem te wederbaren, te herscheppen, te bekeren, gelovig in Hem te maken en hem te heiligen. Hij moest kunnen verhoren het gekerm der gevangenen, door te behouden de kinderen des doods naar de grootheid Zijns arms (Psalm 79: 11). En dat door Zijn gerechtigheden en verdiensten op hun rekening te doen komen.

En hieruit blijkt dat aan die Middelaar Goddelijke eer moest kunnen worden bewezen. Hij moest het Voorwerp van aanbidding, van geloof, van dankbaarheid en van eeuwige lof en verwondering kunnen zijn. Om al deze redenen moest Hij waarachtig God zijn.

Ten laatste beantwoordt de onderwijzer nog de vraag, (18) *waarom de Middelaar God en mens in één Persoon moest zijn*, of zoals het in de vraag staat uitgedrukt: **tezamen waarachtig God en een waarachtig en rechtvaardig mens.**

1. Dit was noodzakelijk, omdat er maar één Middelaar moest zijn. Dit vorderde Gods gerechtigheid, zoals ook voorzeggd was (Jes. 7: 14): "Daarom zal de Heere Zelf ulieden een teken geven: Ziet, een maagd zal zwanger worden en zij zal een Zoon baren, en gij zult zijn naam Immanuël heten." Hiermede vergeleken I Tim. 3:16: "En buiten alle twijfel, de verborgenheid der Godzaligheid is groot: God is geopenbaard In het vlees." Want waren er twee personen, er zouden ook twee Middelaars zijn. En het moest één Persoon zijn, omdat elk der uitverkorenen eeuwig en alleen Gods toorn zou moeten dragen.
2. Hij moest God en mens zijn in één Persoon, opdat hetgeen in een natuur geleden of gedaan werd, aan de gehele Persoon zou kunnen worden toegeschreven. Want de Godheid kon niet lijden, en de mensheid alleen kon de last van de eeuwige toorn Gods tegen de zonden van zovelen niet dragen en voldragen, en dat in zulk een kortstondig lijden. Derhalve moest die mensheid worden ondersteund en gesterkt. Ook moest de Godheid oneindige waardij aan de lijdelijke en de dadelijke gehoorzaamheid van de Middelaar toebrengen. Dus moest het God zijn, Die Zijn gemeente zou kopen met Zijn eigen bloed (Hand. 10: 28). Het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, moest van alle zonden reinigen (1 Joh. 1:7). En de Joden moesten de Heere der heerlijkheid kruisigen (1 Kor. 2: 8).
3. Die Middelaar moest God en mens zijn in één Persoon, omdat dezelfde Persoon verheerlijkt moest worden, Welke geleden had (Ef. 4: 19): "Die nedergedaald is, is Dezelfde Die opgevaren is ver boven alle hemelen, opdat Hij alle dingen vervullen zou." Lukas 24: 26: "Moest niet de Christus deze dingen lijden, en alzo in Zijn heerlijkheid ingaan?" En Hebr. 2: 9: "Maar wij zien Jezus met heerlijkheid en eer gekroond, Die een weinig minder dan de engelen geworden was, vanwege het lijden des doods."
4. Ten laatste, Hij moest God en mens zijn in één Persoon, dewijl anders de voorbidding van de verheerlijkte Middelaar aan Zijns Vaders rechterhand van geen kracht zou zijn. Want deze bestaat in het vertonen van Zijn, door het storten van Zijn bloed, teweeggebracht rantsoen, en in een eisen uitkracht daarvan.

Dus zien wij dat alle weldaden, de roeping tot de gemeenschap Gods, de wederbaring, heiliging, bewaring en de opneming tot Hem in heerlijkheid, alleen afhangen van de verheerlijkte Middelaar, Die God en Mens is in één Persoon.

Daarom moest Hij in Zijn Persoon Goden de mens even na zijn, staande tussen God en de zondaar, om de mens tot God te brengen (1 Petrus 3: 18). En om in de bedeling van de volheid der tijden wederom alles tot één te vergaderen in Hem, beide dat in de hemel en dat op de aarde is (Ef. 1:10).

Betreffende het tweede stuk, daarin zien wij:

- A. Dat al deze hoedanigheden in Jezus van Nazareth, als de Christus, de beloofde Messias, alleen gevonden worden (vraag 18); en
- B. Hoe zulks zijn zekerheid heeft in het Evangelie der belofte en der vervulling (vraag 19).

A. De vraag is: ***Maar wie is deze Middelaar, Die tezamen waarachtig God en waarachtig en rechtvaardig mens is?***

Mogelijk zal iemand het bedenkelijk vinden, dat zulk een vraag uit een gereformeerde mond komt. Zou die daar onkundig van zijn? Toch heeft deze vraag zijn oorzaak.

1. Want de opstellers van de Catechismus geven er mede te kennen dat de mens blind is en het niet weet. Zo lang een mens in die blinde natuurstaat leeft, meent hij dat Jezus zijn Zaligmaker is en dat hij Hem kent. Maar zodra hij licht ontvangt, ziet hij zijn blindheid. En hoeveel hij ook bij geruchte moge gehoord hebben dat er een Jezus is, hij is hier toch zo onbekend mede en hij heeft zo zeer nodig de ontdekking en openbaring van Christus aan zijn ziel (Joh. 14: 21, Gal. 1:16). En hij erkent ook hartelijk deze blindheid. Jezus vroeg eens aan die blindgeborene: "Geloofst gij in de Zoon van God?" En deze vroeg wederom: "Wie is Hij, Heere, opdat ik in Hem mag geloven?" (Joh. 9: 35-36).
2. Zij geven met dit vragen te kennen hoe het toegaat als een mens recht overtuigd wordt. Zulk één vraagt naar de Persoon, Deze zoekt hij. Hij blijft niet hangen in deze of gene goederen of rijkdommen. Die huwelijken zijn niet goed, waar het alleen om het goed gaat. Men moet met de persoon verenigd zijn, zal men recht en gemeenschap aan zijn goederen hebben. En zo is het een recht overtuigde ziel om Jezus te doen. Hij kan zich niet langer met zijn letterkennis en verstandsbeschouwing behelpen of daarop rusten. Want het komt wat nader en het begint hem te benauwen. Hij moet gemeenschap met Christus hebben, of hij is verloren. Zulk één zegt: *Geef mij Jezus, of ik sterf*. De gestalte van zulk één is dat hij roept en verlangt te weten: Wie is Hij toch? O, dat ik Hem kenne, opdat ik in Hem moge geloven! Het is als wanneer iemand, ter dood veroordeeld zijnde, een middel ter verlossing wordt aangeboden. Zal deze niet vragen: *Wie is Hij?*
3. Ook geven de opstellers met dit vragen te kennen waar het met elk mens, zal hij ooit zalig worden, toe komen moet. Hij moge zoeken waar hij wil, zo lang hij niet tot Christus is gekomen en de Middelaar dus niet gevonden heeft, gaat hij verloren. Doorgaans zoekt de mens het overal, totdat hij arm wordt, zijn geld op is, zijn trotsheid gebroken, en totdat hij gewillig wordt gerechtvaardigd te worden om niet. In de vijfde zondag komt deze mens ook al zeer verlegen voor, maar hij moest nog meer verlegen worden, zodat hier thans gehoord wordt het roepen van een vermoeide en belaste ziel, welke rust zoekt (Matth. 11:28). Hij is aan het doel der wet gekomen en dus vatbaar voor Evangelische openbaring. En dit is voor zulk één als koud water op zijn vermoeide ziel.

4. Nóg geven de opstellers met dit vragen te kennen, dat het kennen van de Persoon des Middelaars een hoogte en een verborgenheid is voor de natuur (1 Tim. 3: 16). Aan alle zonder Evangelielicht levende volkeren is Hij zelfs naar de letter onbekend, maar ook is Hij onbekend voor alle onder het Evangelie levenden, wanneer de zaligmakende verlichting des Heiligen Geestes ontbreekt. Paulus zegt dat het Evangelie bedekt is in degenen, die verloren gaan (1 Kor. 4: 3). Ja, blijkt het ook daaruit niet, hoe duister voor die weg een oprechte ziel wel kan zijn? (Job 23: 8): "Ga ik voorwaarts, zo is Hij daar niet; of achterwaarts, zo verneem ik Hem niet." En zoals de bruid klaagt (Hoogl. 5: 6): "Mijn Liefste was geweken." Ja, hoe duidelijk ligt in deze vraag dat een mens uit zichzelf aan deze kennis niet komen kan. Elk mens moet het van de Vader horen en leren wie de ware Middelaar is (Joh. 6: 45). Anders kan hij zijn ganse leven door uitwendig horen en leren wie Hij is, en daarmee toch voor eeuwig omkomen.
5. En tenslotte geven de opstellers van de Catechismus met dit vragen te kennen dat het niet alleen geoorloofd, maar dat het zelfs noodzakelijk is, te spreken met geofefende leraars en Godzaligen aangaande de duisterheden en zwarigheden, welke men heeft omtrent zijn staat. Want zowel de handelwijze van de Catechismus als de dogmatische leerstukken, die er in worden verhandeld, zijn gegrond op de Bijbel. En dit tegen te spreken is een schande. Het is een bewijs van enkel vijandschap, en dat niet alleen aangaande de eigen ziel, maar deze vijandschap wordt ook over anderen uitgestrekt. Zoals de farizeeërs deden ten tijde van Christus, die zelf niet willende ingaan, ook anderen het ingaan verhinderden (Lukas 11:52). Hoe geheel anders was het met de apostelen en discipelen in deze gesteld (Joh. 12:20). Toen de Grieken begerig waren om Jezus te zien, zei Filippus dit tegen Andréas, en beiden zeiden het tegen Jezus. Men kan hieruit zien, dat men het Evangelie voor niemand verbergen moet, zoals ook de onderwijzer het hier niet doet, en hij sprak in de twaalfde vraag al van een Ander, Die gezocht moet worden.

Maar hier opent de onderwijzer in zijn antwoord een deur der hoop voor een verlegen ziel, voor wie deze deur tot hiertoe is gesloten geweest.

Want nu zegt hij Wie deze Middelaar is en stelt hij de Persoon voor: ***onze Heere Jezus Christus.***

Dat deze Persoon de enige en ware Middelaar is, leert de Bijbel overvloedig (1 Tim. 2: 5): "Daar is één God, daar is ook één Middelaar Gods en der mensen, de mens Christus Jezus." En Hand. 4: 12: "De zaligheid is in geen ander, want er is ook onder de hemel geen andere naam, die onder de mensen gegeven is, door welke wij moeten zalig worden." En ook Hand. 10: 43: "Deze (namelijk Jezus) geven getuigenis al de profeten, dat een iegelijk, die in Hem gelooft, vergeving der zonden ontvangen zal door Zijn Naam."

1. Met deze benaming "onze Heere Jezus Christus" drukt de onderwijzer al de hoedanigheden uit, welke in een Middelaar vereist zijn en in Jezus van Nazareth, Die buiten Jeruzalem gekruisigd is, gevonden worden. Want het leert ons, dat Hij is de Zaligmaker der wereld. Dat Hij is de Gezalfde des Vaders tot al zulke ambten, door welke Hij Zijn volk tot heerlijkheid kan brengen. De onderwijzer noemt hem in volle nadruk Heere, Die uit kracht van Zijn Goddelijk Zoonschap is de Erfgenaam van alles en aan Wie de heerschappij alleen toekomt. Alsmede geeft hij met de woorden onze Heere Jezus Christus te kennen, dat Hij de algemene Zaligmaker is van alle

uitverkorenen, het lichaam, alwaar al de arenden vergaderd worden (Lukas 17:37). Van deze zaken zal elk in het bijzonder behandeld worden in de geloofsartikelen.

2. En dan beschrijft de onderwijzer de heerlijke goederen van deze Persoon, welke de zondaar zo zeer van node heeft, namelijk: wijsheid, rechtvaardigmaking, heiligmaking en volkomen verlossing. Deze goederen worden genoemd in 1 Kor. 1:30: "Maar uit Hem zijt gij in Christus Jezus, Die ons geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid, en heiligmaking en verlossing."

- (1) De onderwijzer spreekt van *wijsheid*, dewijl de mens in diepe en dodelijke blindheid en onkunde ligt gevallen. Hij weet van geen gevaar, waarin hij verkeert; ja, hij weet ook de weg niet om naar de stad te gaan, welke de verstandige naar boven leidt (Spr. 15: 24). Hij is verduisterd in het verstand, vervreemd van het leven Gods, door de onwetendheid, die in hem is, en door de verharding zijns harten (Ef. 4: 18). Hiertegen nu is de Heere Jezus de Wijsheid Gods (1 Kor. 1:24). Alle schatten van wijsheid zijn in Hem verborgen; en ook van kennis (Kol. 2: 3). Als die grote Profeet en Leraar met macht verklaart Hij de Vader (Joh. 1:18). Hij wordt daarom genoemd de opperste en zelfstandige Wijsheid (Spr. 1:20, 8: 1 en 9: 1). Hij belooft de blinden te zullen leiden door wegen en paden, welke zij niet geweten en niet bewandeld hadden (Jes. 42: 16). Dit was beloofd in Jer. 31:9, vergeleken met Hebr. 8: 11. Zij zouden Hem allen kennen, van hun kleinsten af tot hun grootsten toe. En in Jes. 11:9 staat, dat de aarde vol zou zijn van de kennis des Heeren, gelijk de wateren de bodem der zee bedekken.
- (2) Dan spreekt de onderwijzer van *rechtvaardigheid* of rechtvaardigmaking. De zondaar ligt in zijn schulden gevallen en onder de verdoemenis besloten. De zondaar is tienduizend talenten schuldig, en hij is arm, hij heeft niets om te betalen (Matth. 18:24, 25). En hij zal niet uit de gevangenis komen voordat hij de laatste penning zal hebben betaald (Matth. 5: 26). En vrienden, dat zal nooit zijn. Maar hiertegen nu is Jezus van Nazareth rechtvaardigheid. De Heere onze Gerechtigheid (Jer. 36 6), Die een eeuwige gerechtigheid heeft aangebracht (Dan. 9 24). De ongerechtigheid des lands heeft Hij op één dag weggenomen (Zach. 3: 9). Niemand is zalig, dan die, aan welke God de rechtvaardigheid Zijns Zoons toerekent, zonder de werken der wet (Rom. 4: 6-8). Christus is tot rechtvaardigheid, als die enige Hogepriester (2 Kor. 5:21): "Die, Die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem." Dit was ook beloofd (Jer. 31:34, vergeleken met Hebr. 8:12): Ik zal hun ongerechtigheden genadig zijn, en hun zonden en hun overtredingen zal Ik geenszins meer gedenken."
- (3) Ook spreekt de onderwijzer van *heiligmaking*, daar de zondaar geheel zondig en onrein is, ja zijn oorspronkelijke gerechtigheid en heilige gesteldheid heeft verloren. Hij is toch walgelijk in de ogen van een heilig God, als een addergebroedsel (Matth. 3:7), waar de Heere een afgrijzen van heeft. Hij heeft een morenhuid (Jer. 13: 23) en ligt als vertreden in zijn bloed op het vlakke des velds, en geen oog heeft medelijden met hem_ (Ezech. 16: 6). Hiertegen is Jezus van Nazareth tot heiligmaking. Hij heeft verworven dat zij door Zijn Geest bij trappen geheel en al vernieuwd worden, zo, dat zij in Hem volmaakt heilig worden gerekend (Kol. 2: 10). Hij heeft verworven dat in hen onverliesbare genade en heiligheid van Hem wordt ingestort. Daarom zegt Jezus (Joh. 17:19): "Ik heilig

Mijzelf voor hen, opdat ook zij geheiligd zouden worden in waarheid." En Paulus zegt (Ef. 5: 25-26): "Gelijk ook Christus de gemeente liefgehad heeft, en Zichzelf voor haar heeft overgegeven. Opdat Hij ze heiligen zoude, haar gereinigd hebbende met het bad des waters door het Woord." Dit was ook beloofd (Jer. 31:33, vergeleken met Hebr. 8: 10): "Ik zal Mijn wetten in hun verstand geven, en in hun harten zal Ik die inschrijven; en Ik zal hun tot een God zijn, en zij zullen Mij tot een volk zijn."

- (4) En tenslotte spreekt de onderwijzer van een *volkomen verlossing*. En deze is noodzakelijk, dewijl de zondaar een gevallene en gevangene in de macht en onder het geweld des satans is. Hij is onder de banden van de onwilligheid van zijn natuur gebonden, een slaaf en dienstknecht der zonden, en zelfs ná zijn bekering is hij aan grote strijd en verdrukkingen, ja aan de dood zelf onderworpen. Zo is de Heere Jezus hiertegen een verlossing, of de Verlosser, Die de verlossing niet alleen verworven heeft, maar dezelve ook dadelijk schenkt (Rom. 7: 24-25): "Ik ellendig mens, wie zal mij verlossen uit het lichaam dezès doods? Ik dank God door Jezus Christus, onze Heere." Ef. 1:7: "In Welke wij hebben de verlossing door Zijn bloed." En Hebr. 9: 12: "Door Zijn eigen bloed een eeuwige verlossing teweeggebracht hebbende." Paulus zegt (2 Tim. 4: 18): "De Heere zal mij verlossen van alle boos werk, en bewaren tot Zijn hemels Koninkrijk." Daarom, zal iemand waarlijk vrij zijn, dan zal de Zoon van God hem vrijgemaakt moeten hebben (Joh. 8: 36). Dit was ook beloofd (Jes. 59: 20, vergeleken met Rom. 11:26): "De Verlosser zal uit Sion komen." En ook in Jes. 35: 4: "Ziet, ulieder God zal ter wrake komen met de vergelding Gods; Hij zal komen en ulieden verlossen." En de Heere Jezus voorzegt wel veel verdrukkingen, maar Hij geeft er moed bij (Joh. 16: 33): "In de wereld zult gij verdrukking hebben, maar hebt goede moed, Ik heb de wereld overwonnen."

3. In zijn antwoord wijst de onderwijzer aan *op welke manier* Jezus van Nazareth aan dat Middelaarsambt is gekomen, opdat ellendige zondaren vrijmoedigheid zouden hebben om tot Hem te komen en gebruik van Hem te maken (1 Kor. 1:30). Hij is het tot al die doeleinden van God geworden, of zoals de Catechismus spreekt: **Hij is ons van God tot al die doeleinden geschonken** als een grote Gift. Hier wordt de grote zwaarigheid weggenomen, of de Vader met deze Middelaar wel voldaan is, en er een welgevallen in heeft om in Hem en om Hem zondaren aan te zien.

1. Zie hoe Christus niet alleen van Zichzelf, maar ook van de Vader tot Middelaar is geworden (Hebr. 5: 5): "Christus heeft Zichzelf niet verheerlijkt om Hogepriester te zijn, maar Die tot Hem gesproken heeft: Gij zijt Mijn Zoon, hedenheb Ik U gegeneerd." En Jezus zegt (Joh. 8: 42): "Ik ben van Mijzelf niet gekomen, maar Hij (te weten de Vader) heeft Mij gezonden." Ziet ook Joh. 3: 16-17 en 1 Joh. 5: 23. De Vader zegt het (Jes. 42: 6-7): "Ik, de Heere, heb U geroepen in gerechtigheid, en Ik zal U bij Uw hand grijpen, en Ik zal U behoeden, en Ik zal u geven tot een Verbond des volks en tot een Licht der heidenen. Om te openen der blinden ogen, om de gebondenen uit te voeren uit de gevangenis, en uit het gevangenhuis degenen, die in de duisternis zitten." En Jes. 49: 6: "Ik heb U ook gegeven tot een Licht der heidenen, om Mijn Heil te zijn tot aan het einde der aarde."
2. Ziet verder hoe Christus niet door de natuur van Zijn Wezen, maar door de gunstige bestelling van God, Zijn Vader, geworden is een Middelaar Gods en der mensen, tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en verlossing. Hij is het van

God geworden *in de eeuwige vredeaad of het verbond der verlossing tussen de Vader en de Zoon over de zaligheid van gevallen en uitverkoren zondaren.*

- a. Die konden zonder voldoening aan Gods gerechtigheid niet verlost worden. Daarom heeft God van eeuwigheid een verbond over hen gemaakt met Zijn Zoon, en Hij eist van Hem voldoening aan Zijn gerechtigheid door het doordragen van de straf der uitverkorenen en door volmaakte gehoorzaamheid aan de wet. Want onder deze wet stond de zondaar in Gods eeuwig bestek. En deze voldoening aan Gods gerechtigheid en volbrenging van de eis der wet moest zo overvloedig zijn, dat de ellendige mens geheel van de straf ontslagen zou worden en het volle recht ten leven weder genieten zou. De Vader heeft Hem toegezegd dat Hij Hem een lichaam zou voorbereiden en Zijn Geest in Hem zou geven (Jes. 42: 1): "Ziet Mijn Knecht, Die Ik ondersteun, Mijn Uitverkorene, in Dewelke Mijn ziel een welbehagen heeft. Ik heb Mijn Geest op Hem gegeven, Hij zal het recht de heidenen voortbrengen." De Vader zegde Hem toe, ter ondersteuning in het lijden, dat Hij dan zaad zou zien en uitermate zou verhoogd worden (Jes. 53: 10-11): "Als Zijn ziel zich tot een schuldoffer gesteld zal hebben, zo zal Hij zaad zien, en het welbehagen des Heeren zal door Zijn hand gelukkiglijk voortgaan. Om de arbeid Zijner ziel zal Hij het zien."
- b. Dit verbond willigt de Zoon in. Hij zegt (Psalm 40: 7-9): "Gij hebt Mij de oren doorboord; brandoffer en zondoffer hebt u niet geëist. Toen zeide Ik: Zie, Ik kom; in de rol des boeks is van Mij geschreven. Ik heb lust, o Mijn God, om Uw welbehagen te doen; en Uw wet is in het midden mijns ingewands." Dus heeft de Vader Zijn uitverkorenen van eeuwigheid aan de Zoon overgegeven, en zo zijn dezen, als het ware, uit het levensboek des besluits der eeuwige verkiezing overgezet in het boek des levens des Lams (Openb. 17: 8 en 21:27). Daarom zegt Jezus ook (Joh. 17: 6): "Zij waren Uwe, maar Gij hebt Mij dezelve gegeven." Dit verbond is door het woord der eedzwering bevestigd en stelt de Zoon, Die in der eeuwigheid geheiligd is (Hebr. 7: 28). Hiervan wordt ook gesproken in Psalm 2:7-9, Ef. 1:4, 5 en Ef. 3: 10, 11.
- c. Christus is ook geworden tot wijsheid van God enz. door het Verbond der genade, dat God met een uitverkoren zondaar in de tijd opricht, waarin de heilige God aan de verdoemelijke mens belooft dat Hij zijn God zal zijn (Gen. 7: 8, Jer. 31:33). God biedt Zichzelf en dat heil aan; Hij lokt en trekt de zondaar tot Hem over (Jes. 55: 1, Hos. 2: 13, Ezech. 16: 8 en 20: 37). Dit willigt de zondaar met zijn ganse hart op des Heeren kosten in. Hij neemt dat grote goed aan en hij geeft zich over, en hij schrijft met zijn hand: *Ik ben des Heeren* (Jes. 54: 5).
- d. Dit verbond nu kon God met de zondaar niet oprichten, tenzij de Vader op Zijn Zoon, en de zondaar op Christus zag als de Borg van dat betere verbond (Hebr. 7: 22). In dat verbond is het werk van de Borg, voor de schuld van de zondaar bij God in te staan (Job 33: 24): "Hij zal hem genadig zijn en zeggen: verlos hem, dat hij in het verderf niet nederdale; Ik heb verzoening gevonden." En zo staat de Borg ook voor God bij de zondaar in, vanwege de getrouwheid van God in Zijn beloften (2 Kor. 1:20): "Want zo vele beloften als er zijn, die zijn in Christus ja en amen, Gode tot heerlijkheid." En alzo worden al Gods gunstgenoten verzameld, die instemmen met Gods verbond over de offerande van Gods Zoon (Psalm 50:5).
- e. En ten laatste, *de Vader heeft Zijn Zoon geschonken*, en de Zoon is geworden in de tijd tot wijsheid enz. ter uitvoering van het verbond der verlossing en tot het volkomen maken van het verbond der genade, waardoor de zondaar herstelden volmaakt zou worden.

- (1) Deze schenking geschiedde toen God Zijn Zoon in de wereld heeft gezonden om te lijden en te sterven enz. (Rom. 8: 3-4): "Want hetgeen de wet onmogelijk was, dewijl zij door het vlees krachteloos was, heeft God, Zijn Zoon zedende in de gelijkheid des zondigen vleeses, en dat voor de zonde, de zonde veroordeeld in het vlees. Opdat het recht der wet vervuld zou worden in ons, die niet naar het vlees wandelen, maar naar de Geest."
- (2) Deze schenking des Vaders geschiedde ook toen God Hem verhoogd heeft door het opnemen in de hemel en het zetten aan Zijn rechterhand, om te zijn tot een Vorst en Zaligmaker, om Israël te geven bekering en vergeving der zonden (Hand. 5:31).
- (3) Deze schenking geschiedt als God Zijn Zoon in al Zijn volheid door het Evangelie aan de wereld laat bekend maken (Rom. 10: 18), zodat het geluid van die stem doorgaat over de gehele aarde en tot aan het einde der wereld.
- (4) Maar deze schenking heeft wel zeer bijzonder plaats als de Vader in de Zoon de zondaar aanziet en hem licht, leven en de genade des geloofs door de verworven Geest van Christus schenkt. En als de ziel Jezus als de Borg tot wijsheid, gerechtigheid enz. vindt en Hem aanneemt (Joh. 1:12): "Zovelen Hem aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijn Naam geloven."
Ziet daar, de grootste gift, een oneindig geschenk van de Vader.

*Zien wij nu nog voor wie Christus dit geworden is. De onderwijzer zegt (1 Kor. 1:30): **die ons van God geworden is**, of geschonken is. Versta hieronder niet alle mensen, hoofd voor hoofd, die in Adam gevallen liggen, want Jezus zegt Zelf (Joh. 17: 9): "Vader, Ik bid niet voor de wereld, maar voor degenen, die Gij Mij gegeven hebt, want zij zijn Uwe." En in 1 Kor. 1:26 staat: "Niet vele wijzen naar het vlees, niet vele machtigen, niet vele edelen." Maar verstaat hierdoor alleen de uitverkoren geroepenen (1 Kor. 1:2).*

B. Letten wij nu nog op de zekerheid en vastheid, dat al deze hoedanigheden alleen in Jezus van Nazareth, als de Christus, de beloofde Messias, gevonden worden, hetwelk bevestigd wordt uit het Evangelie der belofte en der vervulling (vraag 19).

1. De vraag van een begerige ziel naar Christus en naar zekerheid: **Waaruit weet gij dat?** Sluit de gestalte van zulk een ziel in. Deze kan toch nergens in rusten. Al wordt het haar nog zo duidelijk gemaakt, deze ziel rust niet vóór zij door het geloof in Christus mag rusten.
2. In deze vraag ligt ook de noodzakelijkheid opgesloten, dat alle bevindingen en openbaringen van Christus hun grondslag moeten hebben in de Bijbel. En dat dus niemand zich op enig woord of verschijning buiten het Woord neerzetten mag, opdat hij zijn ziel niet bedriege voor de eeuwigheid. Het is dus nodig, zoals ook Johannes vermaant (1 Joh. 4: 1), de geesten te beproeven, of zij uit God zijn. En dat bij het licht der Heilige Schrift, want zo staat in Jes. 8: 20: "Tot de wet en tot de getuigenis ."
3. Deze vraag sluit ook in en is er tevens een bewijs van, dat het licht der natuur van deze zaken niets openbaart.
 - Dat licht ontdekt niets van de Middelaar en hoe een zondaar door Hem behouden wordt. Al is het dat heidenen als Plato, Seneca, enz. uit de verdraagzaamheid, goedheid en barmhartigheid van God gegist hebben dat

God een middel ter redding had, toch moesten zij zeggen: *Wij weten er niets van.*

- In deze vraag ligt een gissing, waarom God de wereld niet onmiddellijk na het plegen van de zonde heeft verdelgd. Daaruit zou een groot voornemen Gods besloten kunnen worden. Ook ligt er wel iets in, dat God de straffen over de engelen terstond tot uitvoering bracht, doch de zondige mens nog een tijd geeft. Zo ook daarin, dat het mensdom niet geslagen werd met een gesloten baarmoeder, maar het integendeel voortteelde. Uit dit alles zou men wel iets kunnen vermoeden, maar met zekerheid kan hier niemand weten, en nog veel minder wie dan die Middelaar is. Daarom zegt Jezus tegen Petrus (Matth. 16: 17): "Vlees en bloed heeft u dat niet geopenbaard."
- Tenslotte ligt in de vraag: *Waaruit weet gij dat?* Ook opgesloten dat een ziel, die Jezus zoekt, is onderworpen aan bestrijding en aan slingeringen in zijn hart, of dit wel zo is. En dit temeer daar socinianen en anderen deze eeuwige waarheid ontkennen, hetwelk de duivel tot zijn voordeel aangrijpt om zoekende zielen aan te vechten en zo in twijfel omtrent dit leerstuk te brengen.

Het antwoord van de onderwijzer luidt: ***Uit het heilig Evangelie.*** Dit is tweeledig.

1. Allereerst wijst hij een heilbegerige ziel naar het Evangelie, daarmee te kennen gevende dat alleen het Evangelie, in tegenstelling met de leer der wet, zulks openbaart. Het woord *Evangelion* is een Grieks woorden betekent *een blijde boodschap*. En alzo is het in het Woord des Heeren de blijde boodschap, dat er verlossing door Christus is teweeggebracht (Jes. 52: 7, 61:1, Rom. 10: 15-16). Soms bedoelt het in het bijzonder de leer van Christus, dat Hij in het vlees gekomen is (Matth. 4: 23 en Markus 1:1). Dit wordt wel genoemd *een heilig Evangelie* of het Evangelie van God of van Christus (Rom. 1:1, 9 en 16).

En deze leer van het Evangelie is van de leer der wet ten enenmale onderscheiden:

- (1) *In de tijd en wijze van openbaring.* De wet vloeide voort uit Gods heiligheid en rechtvaardigheid vóór de val en is van nature ingeschreven en verder door Mozes aan Israël onder donder en bliksem gegeven. Maar het Evangelie vloeit voort uit Gods barmhartigheid en Zijn oneindige ingewanden van ontferming. Het is kort na de val geopenbaard en in de volheid destijds door Christus vervuld in genade en waarheid (Joh. 1:14 en 17).
- (2) De leer des Evangelies is van de leer der wet ook onderscheiden *in haar inhoud*. De wet bestaat uit geboden van deugden en verboden van zonde. Zij belooft de gehoorzamen het leven en bedreigt ongehoorzamen met de dood. Maar het Evangelie behelst beloften van genade en verzoening, gerechtigheid en zaligheid door Jezus Christus. Het belooft het leven aan gelovigen en dreigt met verdoemenis aan ongelovigen (Joh. 3: 18, 36): "Die in Hem gelooft, wordt niet veroordeeld, maar die niet gelooft, is alrede veroordeeld, dewijl hij niet heeft geloofd in de Naam des eniggeboren Zoons van God. Die inde Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven; maar die de Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem." Zie ook Hand. 20: 21.
- (3) Zij verschillen ook in *hun oogmerken*. De wet is vóór de val gegeven om te doen, en na de val in de staat der natuur tot overtuiging van zonden en uitdrijving naar Christus; en verder tot een regel des levens en een patroon van volmaaktheid in de staat der genade. Maar het oogmerk van het Evangelie is om ellendige, gewonde, doodzieke zielen, die hartelijk erkennen de dood verdiend te hebben, uit te lokken tot geloof, hen te troosten, en ook om het werk der genade in hen te verzegelen

(Jes. 61:1): "De Geest des Heeren HEEREN op Mij, omdat de Heere Mij gezalft heeft om een blijde boodschap te brengen aan de zachtmoedigen. Hij heeft Mij gezonden om te verbinden de gebrokenen van hart, om de gevangenen vrijheid uit te roepen, en de gebondenen opening der gevangenis." In Matth. 11:5 zegt Jezus tegen de discipelen van Johannes: "De blinden worden ziende, de kreupelen wandelen, de melaatsen worden gereinigd, en de doven horen, de doden worden opgewekt, en de armen wordt het Evangelie verkondigd." En in vers 28 roept Jezus: "Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven."

- (4) *Ten laatste verschillen wet en Evangelie in hun kracht en vrucht.* De wet is door het vlees krachteloos (Rom. 8: 3) om de mens te rechtvaardigen, te heiligen en te zaligen. Zij werkt integendeel eerder de bewegingen der zonden (Rom. 7: 5) en werkt dus toorn en verdoemenis (Rom. 4: 15). Het Evangelie daarentegen is een kracht Gods tot zaligheid voor een iegelijk, die gelooft; het is een levendmakende geest, een bediening der rechtvaardigheid (Rom. 1:16 en 2 Kor. 3: 6-9).

Dit Evangelie is door alle tijden in de wereld één. Er is slechts onderscheid in de wijze en mate van de bedeling van hetzelfde. De dienst der ceremoniën was een zware lantaarn om te dragen, maar er was licht in. Het was een heerlijk Evangelie voor die geloofden en zij hadden bij alles gedurig een lerende priester. Daarom zeggen wij met Petrus (Hand. 15: 8), dat de gelovigen des Ouden Testaments op dezelfde wijze zijn zalig geworden als wij nu. Daarom staat er in Hebr. 13: 8, dat Jezus Christus gisteren en heden Dezelfde is, en in der eeuwigheid. *Naar dit Evangelie* wijst de onderwijzer een zoekende ziel heen.

Maar vrienden, welk blind schepsel kan Christus zien, ook al ligt het Evangelie geopend voor hem? Hier gaat hij er van uit, als hij hem naar dat Evangelie verwijst, dat zijn ogen geopend zullen moeten worden. En anderzijds dat de zegelen van dat voor het natuurlijk oog gesloten boek mede opengebrouwen zullen moeten worden, zal hij ooit Christus zien. En daartoe zal hij ten eerste nodig hebben het geloof in Christus, waarvan ons in de volgende afdeling staat te handelen.

2. In zijn antwoord, toont de onderwijzer verder aan *waar en hoe* God dit Evangelie het eerst heeft geopenbaard, namelijk onder de beloften. ***God Zelf heeft het Evangelie voor de eerste maal geopenbaard in het Paradijs.***

- (1) Paulus zegt (Hebr. 1:1), dat God voortijds vele malen en op velerlei wijze tot de vaderen gesproken heeft. En zo openbaarde de Heere Zelf het eerst het Evangelie in de moederbelofte in het Paradijs. God zeide tot de slang - wij hebben reden om te veronderstellen dat deze in tegenwoordigheid van Adam en Eva aanwezig was, Gen. 3:14-15): "En Ik zal vijandschap zetten tussen u en tussen deze vrouw, en tussen uw zaad en tussen haar zaad; datzelve zal u de kop vermorzelen, en gij zult het de verzenen vermorzelen." Hier wordt beloofd een Zaad der vrouw, dat is een waarachtig mens. Die mens zou in vijandschap staan met de duivel en zijn zaad, dat is dus een heilig mens. Die mens zou de duivel de kop vermorzelen, dat houdt in, dat Hij sterker is dan alle schepselen, te weten waarachtig God. Ja, dit Vrouwenzaad zou zulks doen, daarin ziet men de vereniging van de twee naturen in de Middelaar. Ook lezen wij hier dat deze Middelaar, dit Zaad der vrouw, door de duivel in de verzenen gestoken zou worden, zodat Hij viel in het stof des doods, dat wil zeggen dat Hij lijden zou. Maar ook ligt opgesloten in het vermorzelen van de kop van het slangenzaad dat Hij het weder te boven zou komen.

- (2) Dit heeft God daarna door de heilige patriarchen laten verkondigen. De patriarchen waren de eerste vaders vóór de zondvloed, van Adam tot op Noach (Gen. 5) en van Noach tot op de twaalf zonen van Jakob (Gen. 10). Deze worden patriarchen genaamd (Hand. 7: 8): "En Jakob gewon de twaalf patriarchen." En omdat naar de belofte en de vrije beschikking de Messias uit Davids geslacht zou voortkomen, die uit de stam van Juda was, en de verandering der kerk van daar zou beginnen, (2 Sam. 7) wordt ook David een patriarch genoemd. In Hand. 2: 29 zegt Petrus: "Gij mannen broeders, het is mij geoorloofd vrijuit tot u te spreken van de patriarch David." Deze patriarchen zetten het Evangelie in hun geslachten voort. Dus gaf Abel al getuigenis (Gen. 4: 4, vergeleken met Hebr. 11:4). Ten tijde van Enos begon men al in het openbaar de Naam des Heeren aan te roepen (Gen. 6: 26). Zo heeft ook Enoch al geprofeteerd van de komst van Christus ten oordeel (Judas: 14, 15). En Noach was al een prediker van de gerechtigheid van de Borg (1 Petrus 3: 19-21). Maar op veel duidelijker wijze geschiedde deze verkondiging in de tijd van Abraham en van zijn zonen en hun huizen, toen God duidelijk het verbond der genade met Abraham en zijn zaad heeft opgericht (Gen. 17). Dit Evangelie der genade hebben zij geloofd, de Middelaar aangenomen en de toerekening van Zijn gerechtigheid verkregen, zoals blijkt uit Gen. 15: 6, vergeleken met Hebr. 11:13. En hierbij behoren ook zeer grote mannen van die tijd, die echter niet tot de heilige linie behoorden. Zoals Melchizédek (Gen. 14, zie ook Hebr. 7), en Job, die ook al van zijn Losser sprak (Job 19: 25-27).
- (3) Ook heeft de Heere dit Evangelie door de heilige profeten laten verkondigen en voorzeggen. Om hier dan maar enige weinige profetieën te noemen aangaande de Messias:
- (Gen. 49: 18): Jakob voorzegde dat de Messias, of de Silo, komen zou als de scepter of de koninklijke macht onder Israël nog niet geheel zou geweken zijn, noch ook de wetgever van tussen zijn voeten. Als dus hun ordeningen nog bestonden. En alzo is Jezus ook gekomen ten tijde van Herodes, een Askalonier van geboorte, een Idumeër van opvoeding, als deze de scepter over Juda zwaaide, maar echter in de grote raad de wetgever nog werd gezien. Het gezag van deze wetgever werd daarna vernietigd door de wapenen van Titus Vespasianus, toen deze stad en tempel heeft verwoest.
 - De Messias moest komen als het koninklijk geslacht van David in een zeer geringe staat zou zijn (Jes. 11:1): "Daar zal een rijsje voortkomen uit de afgehouden tronk van Isai, en een scheut uit zijn wortelen zal vrucht voortbrengen." En volgens Ezech. 21:27: "Ik zal die kroon omgekeerd, omgekeerd, omgekeerd stellen, ja zij zal niet zijn, totdat Hij komt, Die daartoe recht geeft en Wie Ik dat geven zal." Hetwelk in Jezus van Nazareth is vervuld, Die geboren is toen de nakomelingen van David timmerlieden waren (Matth. 13: 58): "Is deze niet de Zoon des timmermans?" En in Lukas 2: 7 staat, dat voor hen geen plaats was in de herberg.
 - De Messias moest komen toen de tweede tempel nog stond (Hagg. 2: 8, 10, en Mal. 3: 1), waarom dit laatste huis heerlijker zou zijn dan het eerste, namelijk door de inkomst van de Messias, zoals dit ook is vervuld in Jezus van Nazareth. Hij zou komen na zeventig jaarweken, gelijk aan Daniël geopenbaard (Dan. 9: 24, 26). Dit is in Jezus van Nazareth vervuld, of reën deze berekening ook doet eindigen in Jezus' geboorte, Zijn doop of Zijn dood.
 - De Messias moest geboren worden te Bethlehem (Micha 5: 1), uit een maagd (Jes. 7: 14). En in een arme en verachte staat, zijnde een arm Koning, rijdende

op het veulen van een ezelin (Zach. 9: 9). En dit alles is in Jezus van Nazareth vervuld, gelijk overvloedig uit de Evangeliën blijkt.

- En wat de Messias zou overkomen, is ook voorzeggd, zo duidelijk, alsof David (Psalm 22) en Jesaja (Jes. 53) bij het kruis hebben gestaan, namelijk Zijn zwaar lijden en Zijn dood, en de daarop volgende heerlijkheid.
- En de gevolgen van de komst van de Messias waren ook voorzeggd. De verwoesting van stad en tempel (Dan. 9: 24, 26). Het offer zou ophouden. Ook zouden dan de heidenen nabij gebracht en bekeerd worden, naar de profetie in Gen. 49: 10. Elk die zijn ogen maar opslaat, kan dit zien vervuld. De gehele verandering van de huishouding Gods in Zijn kerk is er een bewijs van. Wij lezen in Jes. 34: 16: "Zoekt in het boek des Heeren, en leest: niet één van deze zal er feilen, het één noch het ander zal men missen; want Mijn mond Zelf heeft het geboden." Uit de Evangeliën blijkt het alles overvloedig, dat ook hier niets gefeild of gemist heeft.

4. In het antwoord van de Catechismus wordt er ook op gewezen, ***dat God dit Evangelie door de offeranden en ceremoniën der wet heeft laten voorbeelden.*** Deze voorbeelden, behorende tot de aan Israël gegeven kerkelijke wetten, waren in die tijd zeer vele. Daar waren persoonlijke voorbeelden, als profeten, priesters, richters, koningen, bijzonder wel de hogepriester. Of zakelijke voorbeelden, als de offeranden en andere ceremoniën, het Paaslam, de wassingen en reinigingen, de feestdagen en de schaduwachtige sabbatten (Kol. 2: 16-17): "Dat u dan niemand oordele in spijs of in drank, of in het stuk des feestdags, of der nieuwe maan, of der sabbatten; welke zijn eenschaduw der toekomende dingen, maar het lichaam is van Christus." Dit was een zeer kostelijke en voor het vleeselijke Israël een zeer lastige dienst. In Hand. 15: 10 wordt deze zwaar genoemd: "Welke wij noch onze vaders hebben kunnen dragen." Toch evenwel heeft God deze wetten aan Israël niet in Zijn toorn gegeven, om de zonde van het gouden kalf, maar in Zijn gunst, als een scheidsmuur tussen Israël en de andere volkeren. Daarom wordt in Ef. 2: 14-15 van een middelmuur des afscheidels gesproken. Dit blijkt ook hieruit wel, dat God reeds van deze wetten gegeven had vóór de zonde van het gouden kalf, en juist vanwege deze zonde ophield deze wetten te geven (Deut. 32) totdat Mozes verzoening voor het volk bij God gevonden had. Toen eerst ging de Heere weer verder met Zijn wetten aan Zijn volk te geven. En dit alles diende om de kinderen Israëls van hun onreinheid en strafschuld te overtuigen, opdat zij hun heil buiten zichzelf in de toekomende Messias zouden zoeken. Daartoe was deze wet nu een schaduw en een voorbeeld, zoals Paulus spreekt (Kol. 2: 17, Hebr. 8: 5, Hebr. 4: 10, 11 en Hebr. 10: 1). De wet heeft wel de schaduw der toekomende goederen, maar niet de zaken, welke er in worden afgebeeld.
5. Het antwoord van de Catechismus eindigt dan met de woorden, ***dat God dit Evangelie ten laatste door Zijn eniggeboren Zoon heeft vervuld.*** God heeft ons dit in de Schriften geopenbaard, waarin wij dit zullen kunnen zien als God ons ogen geeft en Hij de zegelen van dat Boek opent. Dan zullen wij daarin zien dat de Heere Jezus Christus, ten aanzien van zijn Godheid de eniggeboren Zoon des Vaders zijnde, God uit God, Zijn menselijke natuur uit de maagd Maria, in enigheid van Zijn bestaan, heeft aangenomen op de rechte tijd en plaats. Dat Hij die Leraar met macht is, die hoogste Profeet, die volmaakte Hogepriester, Die Zichzelf heeft opgeofferd tot een rantsoen voor velen (1 Tim. 2: 6). Die de grote Voorspraak is en die grote Koning, Die een ijzeren scepter heeft om de vijanden

van Zijn kerk te verdelgen (Psalm 2: 9) en ook om de harten voor Hem in te nemen en te overwinnen, daartoe alle strikken des duivels verbrekende.

Ziedaar vrienden, Christus aan elk onzer aangeboden. Maar wat is dan toch de reden, dat een mens, die iets van zijn ellende en gevaar gevoelt, en die ziet dat Hij een gepaste Borg en Middelaar is, wat is toch de reden, zeg ik, dat hij niet naar Hem grijpt, Hem omhelst en aanneemt? O, dat zal er ontbreken, waarvan in de volgende zondagsafdeling moet worden gehandeld, namelijk *het waarachtig geloof*.

Toepassing

Ziedaar vrienden, in de verhandelde stof Christus u aangeboden, zoals Hij bekend wordt gemaakt in het Evangelie. Kon u Hem nu toch zien! Maar om Hem te zien, hebben wij ogen nodig, en het is Gods werk die te geven. De Bijbel leert ons dat de mens blind is, en het Evangelie van nature voor hem gesloten. Het is als een boek in de hand van één, die niet lezen kan. Of die zou kunnen lezen, maar het is verzegeld.

A. Zien wij eerst voor wie dit Evangelie gesloten is, en wie Christus daarin nog niet kunnen zien.

1. Het is gesloten voor degenen, die nog zo jammerlijk blind zijn en die toch hun blindheid niet zien of gevoelen. Wat heerlijkheid zoudt gij toch in Christus als de Wijsheid zien? O mensen, Hij heeft als die grote Leraar die betekenis voor u niet, want anders zoudt gij Hem dierbaar achten en alles voor Hem opzij zetten. Het Evangelie is gesloten voor mensen, die hun zonden niet zien of gevoelen, maar die daarin leven. Voor mensen, die hun hele hart bij de wereld hebben en zich verheugen in het kwaad en in de verkeerdheden van het kwaad; dezulken hebben de duisternis liever dan het licht (Joh. 3: 19). Dezulken hebben Jezus tot rechtvaardigmaking en heiligmaking niet van node. Hij kan voor hen niet dierbaar zijn, die menen dat hun staat en weg goed is, en die dat stuk niet uit hun hand willen laten vallen. Mensen, meent u dat u zo gerust zou blijven als u uzelf zag?
2. Het is gesloten voor mensen, die hun boosheid, haat en vijandschap tegen God, tegen Christus en Zijn volk niet kennen, en, die daar geen handenvol werk mee hebben. O, als de woedende zonden en de kracht des vijands, de verzoeken van de wereld en de ganse verkeerdheid des harten onder al Gods wegen niet drukken, hoe kan Jezus voor zulk één dierbaar worden tot een volkomen verlossing? Christus is geen dienaar van de zonden. Zou de verlossing van een zondaar Hem zó veel gekost hebben, en meent gij zorgeloos naar de hemel te gaan?
3. Ook is het Evangelie gesloten voor degenen, die Jezus niet liefhebben. Als men iemand liefheeft, daar weet men wel iets van. Al waren het maar tranen van vrees dat men hem niet liefheeft. En die niet gaarne van Jezus horen en van Zijn dierbaar werk in de ziel, niet van de wedergeboorte en bekering spreken en willen horen spreken, ja die met hun hart bij andere dingen zijn als er van de dingen van Gods Koninkrijk gesproken wordt, of die ook het werk der genade van Christus in de ziel tegenspreken, dat zijn vijanden van het kruis van Christus. O mensen, meent u zó zalig te worden? Och, legt u daar eens bij neer. Is het waar, dat de engelen - waar Christus die betrekking niet op heeft - begerig zijn om in te zien in die hoge weg van verlossing van zondaren door Christus? En is het waar, dat Gods kinderen zeggen - op de Bijbel gegrond - wanneer zij maar een stukje van de zaken zien, *dat er een eeuwigheid toe zal nodig zijn om een Drie-enig God te prijzen, om het Lam te verheerlijken en om eeuwig weg te zinken in verwondering?* En meent u

toch nog zó zorgeloos, zó gerust, zó ongemerkt, genade en deel aan Christus te hebben?

Mensen, ontwaakt toch nog eer het besluit zal baren, want als kaf gaat uw dag voorbij. O, wat zullen uw oordeel en uw hel zwaar zijn, zó lang geleefd te hebben onder de aanbidding van Christus, en Hem verworpen te hebben en versmaad. Een vijand ook van dat volk gebleven te zijn, dat het zo goed met uw ziel meende. Wat zal het zijn, als gij zult beginnen buiten te staan en dan zult roepen, maar uw dag voorbij zal zijn! Als gij zult begeren één van de dagen van de Zoon des mensen te zien, maar gij die niet zult zien.

Och, geloof die waarheid eens en laat ze u niet ontnemen, dat Christus - indien gij niet bekeerd wordt - voor u zal zijn een steen om te verpletteren waar hij op valt, en dat gij niet bestaan zult voor de toorn van het Lam. Nu stoot gij u dagelijks aan Hem en aan Zijn volk; Hij is u een aanstoot. Maar Paulus spreekt een dubbele vervloeking uit over degenen, die Jezus Christus niet lief heeft (1 Kor. 13: 22).

Geloof ook, zo gij het kunt, en bidt er anders God om dat Hij het u wil doen geloven, dat gij in eeuwigheid Gods Koninkrijk niet zult zien. Integendeel, dat gij een schrikkelijke verwachting zult hebben, tenzij de Heere Jezus u aanslaat, Zijn hand aan uw hart legt en u geheel omwendt. Er zal toch heel wat toe nodig zijn eer gij een vriend wordt van hetgeen gij nu haat, en een vijand van hetgeen gij nu liefhebt. Er zal nog heel wat moeten gebeuren eer gij uw tienduizend talenten schuld op Christus overgedragen hebt. En mensen, dat zal moeten geschieden in deze korte tijd.

Mocht het u aan het werk helpen, dat u geloven kon dat Jezus de allerellendigste en de allergrootste zondaren helpen wil. Dat Hij wacht om genadig te zijn, al is uw hart nog zo tegen het werk van God gekant. O mensen, geloof toch dat alle dingen mogelijk zijn bij God, en dat de oorzaak niet aan de zijde Gods ligt, maar dat het uw eigen schuld zal zijn als gij het niet krijgt.

B.

1. Mochten ook degenen, die wat beginnen om te zien en te vragen welke de goede weg is om te bewandelen, uit de verhandelde stof zien wat het einde van hun zoeken moet zijn, namelijk het vinden van Christus. O, dat u dan daarbuiten geen rust moge vinden! Jezus brengt Zijn getuigenis en merk mee als Hij woningen komt maken. Dat gij dan veel roepen mocht, dat Jezus u make tot voorwerpen, waaraan Hij Zich als die gepaste Middelaar kan openbaren. Is Jezus van de Vader geworden tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en volkomen verlossing, dan ziet u daarin hoe u Hem behoort te zoeken, en ook in welke orde. Eerst tot licht en wijsheid, dat Hij u de ogen opene en u lere hoe gij met uw zonden tot Hem als Priester te komen hebt. Dat is de zaak, welke tot een christen maakt, en daar vloeien de heiligmaking en de verlossing uit voort.
2. Zoekt toch veel het Evangelie te gebruiken en onder de verkondiging daarvan op te gaan. Gij hebt met het gehoor der oren het gerucht gehoord dat Christus er is. O, legt u dan veel op de knieën voor Hem neer en vraagt Hem dat Hij uw ogen opene, gelijk Hagar, om de Fontein te zien. Dat Hij ook het boek des Evangelies voor u opene. Vrienden, niemand dan Christus alleen, als dat Lam Gods, is waardig of komt het toe de zegelen van dat boek te verbreken.
3. Zucht ondertussen veel tot Hem, dat gij er toch voor bewaard moge worden van terug te keren. Bewaard ook voor het aangrijpen van een valse Christus, zoals in het laatst der dagen door velen zal worden gedaan. En vrienden, die waarlijk zoekt, die heeft beloften dat hij zal vinden. Och, de Heere helpe u aanhouden, en

mocht zo uw tijd, dag en uur eens aanbreken, dat gij al het uwe eens loslaten mocht en in Christus worden overgezet.

C.

1. Tot hun bemoediging en besturing kan Gods volk uit de verhandelde stof leren de nauwe betrekking, die zij op Jezus hebben. Jezus is uw Goël, uw Nabestaande. Alle in de tijd gesloten huwelijken eindigen ook in de tijd (Rom. 7: 2): "De vrouw is aan de man verbonden zo lang de man leeft." Maar dit huwelijk is in de eeuwigheid begonnen, en zo is het ook tot in eeuwigheid: uw Man en Hoofd zal eeuwig leven. Zo blijft Zijn verbintenis aan u, en de uwe aan Hem, eeuwig, want Jezus Christus is gisteren en heden en tot in eeuwigheid Dezelfde (Hebr. 13: 8). Al schijnt het soms dat Hij Zich verbergt, gelooft dan toch de Bijbel. Zijn liefde is een eeuwig liefde. Deze is in Zijn zware lijden nog sterker geworden, en in Zijn uitnemende verhoging niet verminderd. Paulus zegt: "Zodanig een Hoge priester betaamde ons, Die hoger dan de hemelen is geworden om medelijden met ons te hebben" (Hebr. 5:2). Vrienden, het is om de arbeid Zijner ziel, dat Hij, u aanziet (Jes. 53: 11) en dat Hij u bij Zich voor de troon zal zien. O, doet Hem dan de eer, dat gij u Hem toebetrouwt.

2. Tot uw opwekking moge nog het volgende dienen.

- a. Denkt toch niet dat u te zondig bent en dat Hij u daarom niet liefheeft. Want Zijn liefde is op uw persoon gevallen. Hij haat alleen uw zonden, en die zal Hij blijven haten, en Hij zal niet rusten vóór Hij u van uw zonden heeft vrijgemaakt. Och, dat uw haat daartegen ook toenemen moge en dat u oprechter worden moogt in de strijd tegen de zonden en de menigvuldige verzoeken.
 - b. Is Jezus u van de Vader geworden tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en volkomen verlossing, ziet dan hoe gepast Hij is in al uw ellenden, veroorzaakt door al die blindheid, onkunde en onbedrevenheid in de strijd. Dat zijn de zonden en onheiligheden van het hart en van uw daden; het zijn de pakken en lasten, waar u onder gebukt gaat. En Hij zal uw volkomen Verlossing ook zijn tegen de vreze des doods.
 - c. Eindelijk vrienden, wat u hier in de wereld ook overkomen moge, welke donkere en zware wegen gij hier ook doorgeleid worden moogt, waarin gij geen sporen of voetstappen kunt zien, *dat 's Heeren weg is als in de zee en Zijn pad in grote wateren*, dan is het tot uw bemoediging dat u weet waar u een Vriend hebt. Welke verdrukkingen u hier ook te wachten hebt - want Jezus zegt: *Zij hebben het Mij gedaan, zij zullen het ook u doen* - dat u mag weten Wie uw Nabestaande is, Wiens naturen en ambten alleen zijn om u er door te helpen; en Wiens belang dat ook is, want gij zijt ook het loon van Jezus' arbeid.
- Ja, ondervindt u tegenkating van de zijde uwer vrienden, nabestaanden of anderen in of buiten uw huis, komt het zaad der slang op omdat u Jezus en Zijn kinderen liefhebt, och, dan hebt u uw Hoofd aan uws Vaders rechterhand. Hij is getroffen door hetgeen u drukt, ja, zij vervolgen Hem (Hand. 9.4). Jezus zal eens komen. Hij zal het moede worden Zijn vijanden nog langer te verdragen. Hij zal ze verpletteren als pottenbakkersvaten en op Zijn eigen tijd zal Hij voor u verantwoording doen, zodat uw recht zal opklaren als de middag. Amen.

ZONDAG 7 (Vraag 20-23)

HET ZALIGMAKEND GELOOF EN WAAROMTRENT DIT WERKZAAM IS

Vraag 20: Worden dan alle mensen wederom door Christus zalig, gelijk zij door Adam zijn verdoemd geworden?

Antwoord: *Neen zij, maar alleen degenen, die Hem door een oprecht geloof worden ingelijfd en al Zijn weldaden aannemen.*

Vraag 21: Wat is een oprecht geloof?

Antwoord: *Een oprecht geloof is niet alleen een zeker weten of kennis, waardoor ik het al voor waarachtig houdt dat ons God in Zijn Woord geopenbaard heeft, maar ook een zeker vertrouwen, hetwelk de Heilige Geest door het Evangelie in mijn hart werkt, dat niet alleen anderen, maar ook mij vergeving der zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken is, alleen om de verdiensten van Christus' wil.*

Vraag 22: Wat is dan een christen nodig te geloven?

Antwoord: *Al wat ons in het Evangelie beloofd wordt, hetwelk ons de artikelen van ons algemeen en ongetwijfeld christelijk geloof in een somma leren.*

Vraag 23: Hoe luiden die artikelen?

Antwoord:

1. Ik geloof in God de Vader, de Almachtige, Schepper des hemels en der aarde.
2. En in Jezus Christus, Zijn eniggeboren Zoon, onze Heere.
3. Die ontvangen is van de Heilige Geest, geboren uit de maagd Maria.
4. Die geleden heeft onder Pontius Pilatus, is gekruist, gestorven en begraven, nedergedaald ter helle.
4. Ten derden dage wederom opgestaan van de doden.
5. Opgevaren ten hemel, zittende ter rechterhand Gods des almachtigen Vaders.
6. Vanwaar Hij komen zal om te oordelen de levenden en de doden.
7. Ik geloof in de Heilige Geest.
8. Ik geloof één heilige, algemene christelijke kerk, de gemeenschap der heiligen.
9. Vergeving der zonden.
10. Wederopstanding des vleses.
11. En een eeuwig leven.

Het eerste stuk van de leer der verlossing des mensen door Christus, als de ware Middelaar, afgehandeld hebbend in de voorgaande zondagsafdeling, gaan wij nu over tot het tweede deel, namelijk hoe en door welk middel - te weten het geloof - een ellendig, verlegen en radeloos zondaar deel aan de Heere Jezus krijgt. Dit wordt behandeld van de 7^e tot de 31ste zondagsafdeling.

- En dan behandelt de onderwijzer dit zó, dat hij eerst in den brede aanwijst *wat het ware zaligmakende geloof is, wie dat bezit, alsook de leerstukken der zaligheid, waaromtrent dit geloof werkzaam is*, van zondag 7 tot en met zondag 21.
- Dan wijst hij aan welke de vruchten en gevolgen van het ware zaligmakende geloof zijn, namelijk de rechtvaardigmaking des zondaars voor God en de daaruit voortvloeiende heiligmaking - van welke laatste in het derde deel van de Catechismus in den brede wordt gehandeld - in de zondagen 23 en 24.
- En dan wijst de onderwijzer nog aan dat alleen de Heilige Geest de werkende en versterkende Oorzaak van het geloof is, door het Woord en de sacramenten, van zondag 25 tot en met zondag 31.

Wat betreft *het waar zaligmakende geloof*, daarin behandelt de onderwijzer eerst de natuur van het zaligmakende geloof, in zondag 7, de vragen 20-23, en daarna uitvoerig de leerstukken of artikelen, waaromtrent het zaligmakende geloof werkzaam is, van zondag 8 tot en met zondag 22.

In de nu te behandelen stof, de natuur van het zaligmakend geloof, in deze zevende zondagsafdeling, toont ons de onderwijzer de volgende hoofdzaken:

- I. *Hoe niemand ooit zalig wordt zonder dit geloof* (vraag 20).
- II. *Wat het waar zaligmakend geloof is* (vraag 21).
- III. *Hoe dit geloof werkzaam is omtrent de belofte Gods en omtrent de leerstukken der zaligheid*, kort omschreven in de twaalf artikelen des geloofs (vraag 22 en 23).

I.

In het eerste stuk, namelijk hoe niemand ooit zalig wordt zonder dit zaligmakende geloof, moeten wij, aan de hand van hetgeen de onderwijzer ons voorhoudt (vraag 20) er op letten:

- A. Wie de onderwerpen *niet* zijn, die zalig zullen worden; en
- B. Wie waarlijk en alleen de onderwerpen daarvan zijn.

A. De onderwerpen, die door Christus zalig worden, zijn *niet* alle mensen hoofd voor hoofd, zoals zij door Adam zijn verdoemd geworden. Het was de mening van de onderwijzer, dat de vraag: ***Worden dan alle mensen wederom door Christus zalig, gelijk zij door Adam zijn verdoemd geworden?*** nodig is.

- Nodig omdat in het voorgaande 18^e antwoord geleerd werd dat onze Heere Jezus Christus de enige Middelaar en Verlosser is, naar 1 Kor. 1:30. Wij wezen er daarbij op, dat de apostel daarmee te kennen gaf de eenheid van de Middelaar, en dat Jezus Christus de algemene Zaligmaker van alle uitverkorenen is, van het begin der wereld tot aan het einde. En hij ook wees op de vereniging der gelovigen met elkander, uit kracht van de gemeenschap aan dat ene en algemene Hoofd.
- Het is nodig, omdat de natuur des mensen daartoe redenen geeft, gelijk men zien kan uit de praktijk van alle zorgeloze mensen en hoe algemeen men spreekt van Christus als zijn Zaligmaker. Al is men ook nooit vernieuwd geworden en al weet men er niet van door de Geest vernieuwd en wedergeboren te zijn, van tot Christus gebracht te zijn en Hem in het hart ontvangen te hebben als een eeuwige Inwoner.
- En het is nodig omdat uit deze verdorven natuur des mensen zulk een dwaalleer voortspuit, gelijk daar zijnde universalisten of de drijvers van de algemene genade of verzoening.

De onderwijzer beantwoordt deze vraag dan ook volmondig met: ***neen***. Neen zij, alle mensen, die door Adam zijn verdoemd geworden, worden niet wederom door Christus zalig.

1. De Bijbel leert ons overal, dat niet allen zalig worden. Matth. 7: 13-14: "Gaat in door de enge poort; want wijd is de poort, en breed is de weg, die tot het verderf leidt, en velen zijn er die door dezelve ingaan; want de poort is eng en de weg is nauw, die tot het leven leidt, en weinigen zijn er die dezelve vinden." Jezus noemt het in Lukas 7: 32 een klein kuddeke, waaraan de Vader naar Zijn welbehagen het Koninkrijk wil geven. Jezus dankt Zijn Vader (Lukas 10: 21) dat Hij deze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen heeft, en deze de kinderkens heeft geopenbaard, zeggende: "Ja Vader, want alzo is geweest het welbehagen voor U." En vanwege de geringheid van het getal, in tegenstelling tot de grote hoop, staat in

Jer. 3: 14 geschreven van één uit een stad en twee uit een geslacht, die te Sion zullen komen. Dit is te allen tijde zo geweest, als blijkt uit de voorbeelden van de eerste wereld (Gen. 6: 12). Alle vlees had zijn weg verdorven. Hoe weinigen zijn er aangetekend in de heilige linie. En ten tijde van Noach (1 Petrus 3: 20) kwamen er maar acht zielen in de ark. En in Sodom (Gen. 18:32) waren er geen tien rechtvaardigen. En wie weet of er behalve Lot wel één was? Eén Melchizédek in Kanaan. Abrahams huisgezin in Ur der Chaldeeën schijnt daar ook het enige te zijn geweest, en weinige Godzaligen waren er met Job in Syrië.

2. De Bijbel leert ons dat geen anderen zalig worden dan alleen de uitverkorenen (Rom. 8: 30): "Die Hij uitverkoren heeft, deze heeft Hij ook geroepen." Hand. 13: 48: "Er geloofden er zo velen, als er verordineerd waren tot het eeuwige leven." Ook leert de Bijbel ons, dat dit getal klein is (Matth. 22: 14): "Velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren." Dat zijn alleen de gegebenen des Vaders aan de Zoon in het verbond der verlossing, waar Jezus voor bidt (Joh. 17: 9): "Ik bid niet voor de wereld, maar voor degenen, die Gij Mij gegeven hebt, want zij zijn Uwe." Die alleen worden - om nu zo te spreken - overgebracht uit het boek des levens, der eeuwige verkiezing, in het boek des levens des Lams. Het zijn niet anders dan Jezus' schapen, Zijn volk, Zijn gemeente, waarvoor Hij Zijn leven stelt (Joh. 10: 15 en 28).

B. Ziet nu wie het waarlijk en alleen zijn, die zalig worden. De onderwijzer zegt: ***Alleen degenen, die Hem door een oprecht geloof worden ingelijfd en al Zijn weldaden aannemen.***

In dit antwoord ligt het verklaard, wie alleen zalig worden. Alleen die Christus werden ingelijfd en die al Zijn weldaden aannemen. Hierdoor moeten wij verstaan:

1. Dezulken, die een drukkend gevoel hebben van de last hunner erf- en dadelijke zonden, van hun blindheid en onmacht (Psalm 25: 18 en 51:6-7).
2. Zulken, voor wie de zonden en verdorvenheden, de zondige bewegingen en begeerlijkheden, de zonden van hun hart zo zwaar worden, en wie het zo smart dat zij tegen zulk een goeddoend God zondigen.
3. Zij, die zich in Adam zien gevallen in een kuil zonder water, een kuil van ongelooft; en die zichzelf niet helpen kunnen, en evenwel toch gaarne zouden geholpen worden.
4. Hierdoor moeten wij verstaan zulken, die aan veel bestrijding van de vijand zijn onderworpen en daarom veel smaadt en verachting ondergaan. In hun hart wordt hun wel wijsgemaakt dat hun zonden te groot zijn, of dat het met hen te ver gekomen is, of dat zij Jezus nooit krijgen zullen, dat hun genadetijd voorbij is. Of ook wel dat zij niet uitverkoren zijn, en dan ook weer dat er geen God is, of dat de Schrift Gods Woord niet is. Nu eens werkt de vijand krachtig op hun natuur- of humeurzonden, dan weer eens met inwerpingen van ijdele en lasterlijke gedachten. Uit zulken worden er wel zalig.
5. Ook zulken, die vermoeid zijn van hun lopen in de wet en van al hun eigen werken aan hun zaligheid. Aan wie de hoop en moed ontvallen, welke zij tevoren op iets in zichzelf hadden. Dezen zijn als afgewerkt en zijn aan het einde der wet gekomen, die er treurend bij neerzitten. O, het einde der wet is Christus (Rom. 10:4). En deze roept Hij (Matth. 11:28): "Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven." Die als amechtig zijn en zich als het ware buiten adem gelopen hebben naar de vrijstad Christus, en die gaarne binnen zouden zijn. Die zo veel dierbaarheid in Christus en zo veel gepastheid in al Zijn weldaden en goederen zien, ja voor wie al wat aan Hem is, gans begeerlijk

is (Hoogl. 5: 16). Maar zij zien en geloven ook, dat Jezus Zich eerst over hen moet ontfermen, hen eerst moet opzoeken en hen halen waar zij staan. Zij geloven dat de hand des geloofs hun moet worden toegereikt, zullen zij in Hem worden ingelijfd of met Hem verenigd, en zullen zij al Zijn weldaden voor zichzelf aannemen. Zij geloven metterdaad (Joh. 6: 44, 45 en 65): "Niemand kan tot Mij komen, tenzij dat de Vader, Die Mij gezonden heeft, Hem trekke; en Ik zal hem opwekken ten uitersten dage. Want is geschreven in de profeten: En zij zullen allen van God geleerd zijn. Een iegelijk dan, die het van de Vader gehoord en geleerd heeft, die komt tot Mij. En Hij zeide: Daarom heb Ik u gezegd, dat niemand tot Mij komen kan, tenzij dat het hem gegeven zij van Mijn Vader."

Het middel, waardoor dezen alleen zalig worden, is zoals de onderwijzer zegt, *een oprecht geloof*. Dáárdoor worden zij Christus ingelijfd en nemen zij al Zijn weldaden aan.

1. Dat de zaligheid alleen verbonden is aan het in Christus ingelijfd zijn, of het met Hem verenigd zijn, leert ons het heilig Woord (Joh. 15: 1-7), dat spreekt van de ranken in de wijnstok. 2 Kor. 5: 17: "Zo dan, indien iemand in Christus is, die is een nieuw schepsel." 1 Kor. 6:17: "Die de Heere aanhangt, is één geest met Hem." En dus ook aan het aannemen van al Zijn weldaden (Joh. 1:12): "Zo velen Hem aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijn Naam geloven." Hoogl. 5: 16: "Al wat aan Hem is, is gans begeerlijk." ,Rom. 5: 17: Indien door de misdaad van één de dood geheerst heeft door die ene, veel meer zullen degenen, die de overvloed der genade en der gave der rechtvaardigheid ontvangen, in het leven heersen door die Ene, namelijk Jezus Christus."
2. Dat dit inlijven in Christus en het aannemen van Zijn weldaden alleen door middel van het geloof geschiedt, blijkt uit Markus 16: 16: "Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden." Ef. 3: 17: "Opdat Christus door het geloof in uw harten wone." Joh. 3: 36: "Die in de Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven." In Hand. 16: 31 zeiden Paulus en Silas tot de stokbewaarder: "Geloof in de Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden." Want er staat in Hebr. 11:6: "Zonder geloof is het onmogelijk Gode te behagen."

II

Bezien wij nu in de tweede hoofdgedachte wat het waar zaligmakend geloof is (vraag 21). Daarin moeten wij letten:

- A. Op de vraag: ***Wat is een oprecht geloof?***
- B. Op het antwoord van de onderwijzer, inhoudende waarin dit bestaat.

A. De vraag is naar een oprecht geloof, dat zaligmakend is. Het wordt een ongeveer indig geloof genoemd (2 Tim. 1:5). Het geloof der werking Gods (Kol. 2: 12). Het geloof der uitverkorenen Gods (Titus 1:1). De onderwijzer heeft tot deze vraag wel gewichtige redenen, omdat erin de Bijbel verschillende soorten van geloof voorkomen, welke evenwel niet met de zaligheid zijn gevoegd. En ook omdat elk mens van nature een hart vol bedrog heeft, en elk een weg heeft, die hem recht schijnt, en welke laatste zijn wegen des doods. Elk heeft en houdt wat voor het zaligmakend geloof, dat het niet is. Daarom is het noodzakelijk dat wij met ons hart onderzoeken welke soorten van geloof er in de Bijbel al voorkomen, die met de zaligheid niet zijn gevoegd.

1. De Heilige Schrift leert ons namelijk, dat er een *historisch geloof* is. Dat is een geloof, waardoor men de zaken, welke in de Bijbel zijn geopenbaard, zelfs die aangaande des mensen ellendige staat en de weg van verlossing door Christus, zonder meer kent en toestemt als waarheden. Maar dan zonder dat de mens daardoor gedrongen wordt tot zichzelf in te keren, hoe deze zaken wel tussen God en zijn ziel staan, wat hij er van heeft of mist in zijn ziel. Dus is het een geloof zonder toepassing op zichzelf en zonder veel aandoening des harten. Hiervan wordt gesproken in Hand. 26: 27: "Geloofst gij, o koning Agrippa, de profeten? Ik weet dat gij ze gelooft." En in Jak. 2: 19: "Gij gelooft dat God een enig God is; gij doet wel. De duivelen geloven het ook en zij sidderen."
2. De Heilige Schrift leert ons ook, dat er een *geloof der wonderen* is. Dat is een gestaltelijke vaststelling of versterking in de onbepaalde macht van God, om een zaak boven de loop der natuur, aan zichzelf of aan anderen door Gods hulp te doen geschieden. Dit geloof kan geschieden geheel buiten de gemeenschap aan Christus en zonder deel te hebben aan de door Christus verworven Geest. Dit geschiedde veel ten tijde van Christus' omwandeling op de aarde en vervolgens bij de voortplanting van het Evangelie. Van dit geloof wordt gesproken in Matth. 17: 20: "Zo gij een geloof had als een mosterdzaad, gij zoudt tot deze berg zeggen: Ga heen van hier derwaarts! En hij zal heengaan en niets zal u onmogelijk zijn." Ook in Hand. 14: 9 en 10, waar wij lezen dat de kreupele Paulus hoorde spreken, welke de ogen op hem houdende en ziende dat hij geloof had om gezond te worden, tot hem zeide: Sta recht op uw voeten; en hij sprong op en wandelde. En Paulus zegt in 1 Kor. 13: 2: "Al ware het dat ik al het geloof had, zodat ik bergen verzetste, en de liefde niet had, zo ware ik niets." Dat dit geloof niet zalig maakt, blijkt uit Matth. 7: 22-23: "Velen zullen te dien dage tot Mij zeggen: Heere, Heere, hebben wij niet in Uw Naam geprofeteerd, en in Uw Naam duivelen uitgeworpen, en in Uw Naam vele krachten gedaan? En dan zal Ik hun openlijk aanzeggen: Ik heb u nooit gekend; gaat weg van Mij, gij, die de ongerechtigheid werkt!" Matth. 7:22, 23.
3. De Heilige Schrift leert ons ook, dat er een *tijdgeloof* is. Dat is een geloof waardoor een mens buiten Christus, de zaken in Gods woord vervat, in het algemeen die kent en toestemt, die zichzelf verkeerd toepast en met vreugde ontvangt. Die hij ook met veel vrolijkheid belijden kan, die ook veel bewegingen in zijn hart en daden veroorzaakt en hem tot hoge verrukking in zijn fantasie kan geven. Maar dit is voor een tijd; en als verdrukking of vervolging komt, om des Woords wil, zo wordt hij terstond geërgerd." Ook in Hebr. 6: 4-6: "Want het is onmogelijk, degenen, die eens verlicht geweest zijn, en de hemelse gaven gesmaakt hebben, en des Heiligen Geestes deelachtig geworden zijn, en gesmaakt hebben het goede Woord Gods en de krachten der toekomstige eeuw, en afvallig worden, die, zeg ik, wederom te vernieuwen tot bekering, als welke zichzelf de Zoon van God wederom kruisigen en openlijk te schande maken." En ook 2 Petrus 2: 20: "Want indien zij, nadat zij door de kennis van de Heere en Zaligmaker Jezus Christus, de besmetting der wereld ontvloden zijn, en in dezelve wederom ingewikkeld zijnde, van dezelve overwonnen worden, zo is hun het laatste erger geworden dan het eerste." Dit geloof gelijkt het meest op het zaligmakend geloof, hoewel het echter een dood geloof is. Vrienden, omdat dit het enige nodige raakt, omdat het een zaak van het uiterste gewicht is, laten wij ons toch hierbij

neerleggen en nader onderzoeken wat een mens al hebben en doen kan, wat hij dan voor geloof houdt en wat het toch niet is.

B. In het antwoord toont de onderwijzer aan wat het ware geloof is. ***Een oprecht geloof is niet alleen een zeker weten of kennis, waardoor ik het al voor waarachtig houdt dat ons God in Zijn Woord geopenbaard heeft.*** Wij zien daarin waarin het *wezen* van het waar zaligmakend geloof bestaat, in al zijn omstandigheden. Dus zowel in hetgeen er onafscheidelijk aan voorafgaat, als in hetgeen altijd volgt.

En ook wijst de onderwijzer aan wat somtijds daarop volgt, het *welwezen* des geloofs, of wat de troost van een christen volkomen maakt. *Maar ook een zeker vertrouwen, enz.*

Zie hoe het zaligmakend geloof in Gods Woord al genaamd wordt en hoe het beschreven kan worden. Het woord *geloof*, in de Bijbel voorkomende met betrekking tot de daad der ziel omtrent Christus, wordt veel met andere uitdrukkingen aangeduid.

1. Bijvoorbeeld door *ogen, te zien op Jezus* (Jos. 32: 3): "De ogen dergenen, die zien, zullen niet terug zien; en de oren dergenen, die horen, zullen opmerken." Psalm 34: 6: "Zij hebben op Hem gezien, ja Hem als een waterstroom aangelopen, en hun aangezichten zijn niet schaamrood geworden." Evenals in Num. 21:9 de door de vurige slangen gebeten en zagen op de verhoogde koperen slang, en zij werden door dat zien genezen. Ook door voeten, waarmede men gaat en loopt tot Hem (Jos. 45: 22): "Wendt u naar Mij toe en wordt behouden." Joh. 6:35: "Die tot Mij komt, zal geenszins hongeren, en die in Mij gelooft, zal nimmermeer dorsten", in welke tekst de woorden geloven en komen verwisseld worden als hetzelfde aanduidende. Het wordt ook genoemd de toevlucht te nemen (Psalm 2: 12): "Welgelukzalig zijn allen, die op Hem betrouwen", vergeleken met Psalm 36: 8: "Hoe dierbaar is Uw goedertierenheid, o God! Dies de mensenkinderen onder de schaduw Uwer vleugelen toevlucht nemen." Dus is het een vlieden naar Hem, om zijns levens wil, gelijk als men liep naar de vrijstad (Num. 35: 11).
2. En door *handen, waarmede men Jezus aanneemt* (Joh. 1:12): "Zo velen Hem aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijn Naam geloven." En aangrijpen (Jos. 27: 4, 5): "Grimmigheid is bij Mij niet; wie zou Mij als een doorn en distel in oorlog stellen, dat Ik tegen hem zou aanvallen, en hem tegelijk verbranden zou? Of Hij moest Mijn sterkte aangrijpen."
3. En ook wordt het *geloof uitgedrukt door zich overgeven aan Christus* (2 Kor. 8: 5): "Zij gaven zich aan de Heere." In 2 Kron. 17: 16 staat van Amasia, die zich vrijwillig had overgegeven. Dit wordt wel eens *een wentelen* of overwentelen genoemd (Psalm 37: 5): "Wentel uw weg op de Heere." Dit gaat dus gepaard met *een verlaten, wagen of toebetrouwen* (Psalm 144: 2): "Mijn Schild, op Wie ik mij betrouw", dat wil zeggen: verlaat.
4. Maar nadrukkelijk wordt het in Jes. 56: 12 genoemd een *zich werpen op Hem, om van Hem gedragen te worden*: "Gij zult op de zijde gedragen worden, en op de knieën zeer vriendelijk getroeteld worden", gelijk een voedstervader zijn zuigeling draagt, die zich in zijn armen werpt (Num. 11:12, Jes. 60: 4, Deut. 1:31 en 33: 27).

Dit geloof kunnen wij als volgt omschrijven: *Het is het hartelijk toestemmen van het getuigenis van God, met betrekking tot de eigen verloren ziel, dat naar Gods Woord en beloften in Zijn Zoon alleen het Leven is. En dat men op die grond om zijns levens wil naar Christus vlucht om Hem aan te nemen en zich op Hem te verlaten. Dus dat*

men zijn staat voor de tijd en voor de eeuwigheid op Hem doet aankomen. Hierin liggen alle delen van het geloof, waarvan de Catechismus spreekt.

Zien wij dan nu waarin volgens de onderwijzer het geloof bestaat of wat er toe vereist wordt.

1. Het bestaat in kennis. Men zal niet tot iemand gaan en hem aannemen, om zich er op te verlaten, indien men hem niet kent. De Catechismus noemt het *een zeker weten of kennis*. En hierdoor moeten wij niet slechts een letterkennis verstaan, of opvattingen van al de zaken, die ter zaligheid nodig zijn. De Bijbel is er vol van, dat menigeeen met zulk een kennis, bevassing en gaven verloren gaat, hoe hoog zij ook gaan. Om maar één schriftplaats te noemen (1 Kor. 13: 1-2): "Al ware het dat ik de talen der mensen en der engelen sprak, en de liefde niet had, zo ware ik een klinkend metaal of luidende schel geworden. En al ware het dat ik de gave der profetie had, en wist al de verborgenheden, en al de wetenschap; en al ware het dat ik het geloof had, zodat ik bergen verzette, en de liefde niet had, zo ware ik niets." Maar een zeker weten of kennis, dat wil zeggen een kennis, *die een deel is van het geloof*. Een kennis, door de verlichting van de Geest bij het Woord, waardoor het hart wordt ingenomen en losgemaakt van alles waar het aan vast zat. Aan deze kennis is de rechtvaardigmaking verbonden (Jes. 53: 11): "Door Zijn kennis zal Mijn Knecht, de Rechtvaardige, velen rechtvaardig maken." Het eeuwige leven is er aan gehecht (Joh. 17: 3): "Dit is het eeuwige leven, dat zij U kennen, de enige en waarachtige God, en Jezus Christus, Die Gij gezonden hebt." Een kennis van Christus door openbaring van Hem aan en in de ziel (Joh. 14: 21, 23): "Ik zal Mijzelf aan hem openbaren, of woning bij hem maken." Gelijk ook Paulus zegt (Gal. 1:15-16): "Wanneer het God behaagd heeft Zijn Zoon in mij te openbaren." Paulus zal tevoren een grote mate van letterkennis aan de voeten van Gamaliël gekregen hebben, maar aan en in zijn hart kende hij Christus niet tegen zijn zonden, dan alleen na die openbaring des Geestes bij de letter. Dit noemt de onderwijzer een zeker weten of kennis, dat is een kennis door overtuiging des Geestes. Dat is een zekere kennis, op welke een martelaar de dood wil ondergaan. Er is geen onvaster mens, dan die alleen maar letterkennis bezit.
2. Deze ware kennis heeft tot haar voorwerp: *de Heere God, en hetgeen Hij tot zaligheid van des mensen ziel in Zijn Woord heeft geopenbaard.*
 - (1) Zien wij nu waarvan zulk één dan kennis hebben moet en heeft. Hij moet in de grond, bij Gods licht, *van zijn verlorenheid in zichzelf van nature ontdekt zijn; zijn vervreemdheid van de heilige en algenoegzame God door de zonde zien* (Rom. 3:23): "Zij hebben allen gezondigd en derven de heerlijkheid Gods." En dat bij het licht van Gods heiligheid en rechtvaardigheid, gelijk Job zeide (Job 42: 5-6): "Met het gehoor der oren heb ik van U gehoord, maar nu ziet U mijn oog; (en dan is het gevolg:) daarom verfoei ik mij en ik heb berouw in stof en as." Toen Jesaja God zag in Zijn heiligheid en heerlijkheid moest hij uitroepen (Jes. 6: 5): "Wee mij, want ik verga! Dewijl ik een man van onreine lippen ben, en ik woon in het midden eens volks, dat onrein van lippen is; want mijn ogen hebben de Koning, de Heere der heirscharen gezien."
 - (2) Daarbij ook kennis *van zijn dodelijke onmacht om zich ooit te kunnen redden*. Want hij heeft een morenhuid, die hij niet kan veranderen (Jer. 13: 23). Hij kent zich zoals hij in zijn bloed vertreden ligt op de vlakte des velds (Ezech. 16: 6) en sterven moet, indien er bij God geen, weg zou zijn en die aan zijn ziel niet ware ontdekt. Zulk één heeft ook kennis van zijn strafwaardigheid, wat hij te wachten heeft als hij zo blijft. Zulk één gelooft de verschrikkelijke

toorn van God, waarvan hij tevoren zo geen indruk had (Jer. 3: 13): "Alleenlijk kent uw ongerechtigheid, dat gij tegen de Heere, uw God, hebt overtreden."

- (3) Hij moet *de Heere Jezus kennen in Zijn dierbaarheid en heerlijkheid, zoals Hij is de Schoonste aller mensenkinderen en er genade is uitgestort op Zijn lippen* (Psalm 45: 3). Hoe Hij tegenover al hun diepe ellenden vol is van genade en waarheid (Joh. 1:14). En als die enige Naam, onder de hemel gegeven, waardoor een doemeling zalig kan worden. Dat de zaligheid in geen ander is (Hand. 4: 12). Ja ook Christus' stem, die hem toeroept: "Mijn zoon, geef Mij uw hart" (Spr. 23: 26). En hoe Hij ook alleen het hart waardig is (Filip. 3: 8): "Ja gewisselijk, ik acht ook alle dingen schade te zijn om de uitnemendheid der kennis van Jezus Christus, mijn Heere; om Wiens wil ik alle dingen schade gerekend heb, en acht die drek te zijn, opdat ik Christus moge gewinnen." Daarbij moet hij ook kennen welk een vaste Borg Hij is, hoe niemand kan verloren gaan, die Hem heeft (Jes. 32: 2): "Die Man zal zijn als een verberging tegen de wind, en een schuilplaats tegen de vloed; als waterbeken in een dorre plaats, als de schaduw van een zware rotssteen in een dorstig land." Als een zeer vast slot en huis om te behouden (Psalm 31:3). Ook dat de Vader een welgevallen heeft en voldaan is in die Zoon, als men Hem maar heeft. Hoe dom en onwetend de mens ook is, als God hem door Zijn Geest overtuigt, ziet hij al deze dingen bij Goddelijk licht. En in dit licht ziet hij ook al die waarheden, hoe de Vader de Zoon heeft aangesteld tot Middelaar en in de tijd Hem heeft gezonden om te lijden en te voldoen (Gal. 4: 4). En hoe God Hem verhoogd heeft tot een Vorst en Zaligmaker, om te geven bekering en vergeving van zonden. En daarin is dan ook ingesloten de kennis van de Persoon, ambten, staten en weldaden van Jezus Christus, zodat al wat aan Hem is, gans begeerlijk is (Hoogl. 5: 16).
- (4) Hij moet kennen *zijn vijandig en onwillig hart*, dat door Christus niet behouden wil worden, dat afkerig is van de weg van vrije genade. De kracht van dat woord (Joh. 5: 40): "Gij wilt tot Mij niet komen, opdat gij het leven zoudt hebben", en dat uit gezicht en gevoel van getrouwd te zijn met de eerste man, die grond van eigen werken van het verbroken werkverbond (Rom. 7: 2). En daarbij moet hij ook kennen de noodzakelijkheid van tot Christus te moeten worden gebracht. Dat het genadeverbond in de openbaring van Christus aan hem wordt ontdekt en hij onder die band wordt gebracht (Ezech. 20: 37) en hij zo met Christus één plant moet worden (Rom. 6: 6), met Hem worden verenigd en één geest moet worden. Deze kennis is geen beschouwende of bespiegelende, maar een hartinnemende en zieloverhalende kennis.

2. Derhalve behoort tot het geloof ook *toestemming*. Men zal zich toch op niemand verlaten of zich aan toevertrouwen, tenzij men hem en zijn woord voor waarachtig houdt. De Catechismus noemt het: ***voor waarachtig houden al wat ons God in Zijn Woord heeft geopenbaard.***

Verstaat hierdoor geen toestemming, die alleen in het verstand is, een voor waarachtig houden zonder meer. Zoals men wel leest en hoort van Christus, en de mens dan Christus maar op zichzelf toepast en zegt: Hij is mijn Zaligmaker. Want al hoort of leest de mens de waarheden omtrent de Middelaar, en al heeft hij nog zulk een klare en heldere bevatting daarvan, ja al stemt hij alle zaken toe en al acht hij al deze zaken voor waarachtig en zeker, al ziet hij er zelfs beminlijkheid in, dit is nochtans die toestemming niet, welke een deel is van het geloof.

- (1) Het in het geloof bedoelde *toestemmen en voor waarachtig houden* is gegrond op de *zekere kennis, door de overtuigende verlichting des Heiligen Geestes*, en is een toestemming met overbuiging van het ganse hart. Neemt het maar in het stuk van de aanbidding van Christus. Dat welgevallen hebben in Hem, van Wie de Vader van de hemel en op de berg getuigd heeft: "Deze is Mijn Zoon, Mijn Geliefde, in Welke Ik een welbehagen heb, hoort Hem" (Matth. 17: 5). O, dat eens worden met de Vader, dat zien van de betamelijkheid Gods in die weg, dat het (Hebr. 2: 10) de Vader betaamde, om Welke alle dingen zijn en door Welke alle dingen zijn, dat Hij vele kinderen tot de heerlijkheid leidende, de overste Leidsman hunner zaligheid door lijden zou heiligen! En zo dat de hand leggen op Hem en op al hetgeen God in Zijn Woord tot zaligheid van zijn eigen ziel geopenbaard heeft. Van deze toestemming leest men in Joh. 3: 33: "Die Zijn getuigenis aangenomen heeft (namelijk het getuigenis dat God getuigt van Zijn Zoon dat in Hem het leven is), die heeft verzegeld dat God waarachtig is."
- (2) In dit voor waarachtig houden is een verzekerdheid van de waarheid, dat die dingen alzo zijn, door het licht Gods in de ziel, welke doet aanbidden. En wanneer God een ziel zo in Zijn waarheid leidt, en de ziel met toepassing op zichzelf daarmede werkzaam is, is zulk een ziel meer verzekerd van de waarachtigheid dezer zaak, dan de grootste geleerde, die met grote letterkennis, echter zonder deze verlichting, de zaken beschouwt en ook wel beschermen kan. En al kan zulk één die zo niet met woorden beschermen, zijn gemoed is er ten volle van overreed, hij ziet de betamelijkheid Gods er in. En zulke laatsten kunnen getrouw aan God blijven en martelaar worden, waar die grote geleerden afvallen als een blad. O, zij hebben het al te duidelijk uit Gods mond gehoord. Ziet eens 2 Petrus 1:16-18. Daar zeggen dezulken: Ik ben geen kunstig verdichte fabelen nagevolgd toen ik geloofd heb de kracht en de toekomst van onze Heere Jezus Christus, maar in de geest ben ik geweest een aanschouwer van Zijn majesteit, en Zijn stem heb ik van de hemel gehoord. Van deze toestemming leest men ook in 1 Joh. 5: 9-10: "Indien wij de getuigenis der mensen aannemen, de getuigenis van God is meerder; want dit is de getuigenis van God, hetwelk Hij van Zijn Zoon getuigd heeft. Die in de Zoon van God gelooft, heeft het getuigenis in zichzelf; die God niet gelooft, heeft Hem tot een leugenaar gemaakt, dewijl hij niet geloofd heeft de getuigenis, die God getuigd heeft van Zijn Zoon." Ook in 1 Tim. 1:15: "Dit is een getrouw woord, en aller aanneming waardig, dat Christus Jezus in de wereld is gekomen om de zondaren zalig te maken, van welke ik de voornaamste ben." Deze toestemming en het voor waarachtig houden omdat men de zaken der woorden gezien heeft, gaat dus gepaard met een overbuiging des harten en is dus een deel van het geloof.

3. Het zaligmakend geloof bestaat ook in *vertrouwen*. Zonder een vertrouwen op Christus zal toch niemand zalig worden. Ook is er geen geloof, hoe klein of zwak het ook moge zijn, of er is toepassing en vertrouwen in, als men het maar goed onderscheidt. De Catechismus noemt het: ***een zeker vertrouwen, hetwelk de Heilige Geest door het Evangelie in mijn hart werkt, dat niet alleen anderen, maar ook mij vergeving der zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken is, uit loutere genade, alleen om de verdienste van Christus' wil.***

Aangezien de onderwijzer tegen papisten en anderen staande houdt dat een mens verzekerd kan zijn van zijn genadestaat, en de hervormde leer zulks ook medebrengt, spreekt hij hier van het geloof zoals het is in zijn *welwezen*, en zoals elke gelovige er naar te staan heeft om recht getroost te leven en te sterven. En daarin is dan

opgesloten het *wezen des geloofs*, hetwelk niemand kan missen, daar zonder dit men zijn ziel verliest en voor eeuwig omkomt.

Derhalve merken wij naar het Woord van God en volgens de onderwijzer hier aan *een toevluchtnemend vertrouwen, zijnde het wezen der zaak*. Daarin bestaat het eigenlijke geloof, hetwelk Christus tot zijn voorwerp heeft en niet in Christus eindigt, maar door Christus tot de Vader gaat. Daarom staat er in Hebr. 7: 25: "Hij kan volkomen zalig maken degenen. Die door Hem tot God gaan, alzo Hij altijd leeft om voor hen te bidden." En wat betreft de beloften en weldaden van Christus, waarvan de 22e en 23e vraag handelen, dat de Heilige Geest door het heilig Evangelie dit geloof of vertrouwen in het hart werkt uit loutere genade, alleen om de verdienste van Christus' wil, daarvan zal nader worden geleerd in de 25^e zondagsafdeling. Van dit vertrouwen wordt gesproken in Psalm 2: 12: "Welgelukzalig zijn allen, die op Hem betrouwen" (of tot Hem de toevlucht nemen), vergeleken met Psalm 36: 8: "Hoe dierbaar is Uw goedertierenheid, o God! Dies de mensenkinderen onder de schaduw Uwer vleugelen toevlucht nemen." Dit toevlucht nemend vertrouwen des geloofs kan beschreven worden te zijn "dat werk van de Geest van Christus in de ziel, waardoor deze uitgaat uit zichzelf en het naar Hem wendt met al zijn schulden en zonden en onwilligheid. En dat uit een gezicht en gevoel van zijn verlorenheid in zichzelf door de zonden, en van de nietigheid van al het scheepsel en waar hij het ook ooit gezocht heeft, en uit de ontdekking dat Christus de enige en vaste Borg is, en dat die in Hem is, niet verloren kan gaan. Zulk één wendt zich naar Hem met zijn vijandig en afkerig, ongelovig en tot eigen werk genegen hart en draagt zich aan de Heere Jezus op en geeft zich aan Hem over." Om maar onder Zijn hand en leiding te zijn, om maar onder Zijn banier te strijden en om in eeuwigheid onder Zijn bewarende hand de strijd tegen zonden en wereld niet meer op te geven.

In dit toevlucht nemen is *een toepassing*, aangezien *er geen zien op Jezus is dan verbonden met het zien op zichzelf en zijn zonden, welke zeer onderscheiden is van de verzekering*. Ook is er een vertrouwen in en mag dit zo worden uitgedrukt, omdat wanneer de ziel tot Christus vlucht, deze een vastigheid in Hem ziet, en een vertrouwen heeft van door Hem behouden te worden. Gelijk degenen, die naar de vrijstad vluchtten, een vertrouwen hadden dat het daar veilig was.

Dit zien wij in Jes. 45: 24: "In de Heere zijn gerechtigheden en sterkte, tot Hem zal men komen." En in Joh. 6: 37: "Die tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen." Jes. 45: 22: "Wendt u naar Mij toe, wordt behouden, alle gij einden der aarde, want Ik ben God en niemand meer." Jes. 32: 2: "En die Man zal zijn als een verberging tegen de wind, en een schuilplaats tegen de vloed, als waterbeken in een dorre plaats, als de schaduw van een zware rotssteen in een dorstig land."

Vrienden, dit is een zaak, die elk moet hebben, daar hangt het leven van af. Laat ons nu nog in het kort zien welke daden hierin liggen opgesloten.

- (1) Allereerst de hongerende en dorstende daad des geloofs, zijnde een werkzame begeerte, die niet te verzadigen is dan alleen met de genieting van Christus (Matth. 5:6): "Zalig zijn die honger en dorsten naar de gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden." Dit is geen rusten in het begeren, maar een rusteloosheid buiten spijs en drank, evangelijk een hongerige en een dorstige. Al bood gij die de wereld volgoud aan, och, dat kan hen niet helpen. Zij moeten spijze of drank hebben. Ziet Joh. 7:37-38, alwaar Jezus uitriep: "Zo iemand dorst, die kome tot

Mij en drinke! Die in Mij gelooft, gelijkerwijs de Schrift zegt, stromen des levenden waters zullen uit zijn buik vloeien."

- (2) Ook de aannemende daad des geloofs. Dit is de wezenlijkste daad des geloofs, namelijk: God biedt Zijn Zoon, en Christus biedt Zichzelf in al Zijn gepaste volheden en heerlijkheden aan een zeer ellendige, vuile, zondige en verloren ziel in zichzelf aan, en dat enkel uit vrije genade, om niet. (Jes. 65: 1): "Ik ben gevonden van degenen, die naar Mij niet zochten; tot het volk, dat naar Mijn Naam niet was genoemd, heb Ik gezegd: Ziet, hier ben Ik." En de ziel zich nu bewust zijnde van haar deerlijke staat, kan het niet anders zijn of zij moet met liefde en blijdschap, zeer begerig naar de gemeenschap van Christus, door die gegeven hand dat grote goed aanvatten, aannemen, en door het geloof tot het hare maken (Joh. 1:12): "Zo velen Hem aangenomen hebben, die heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden, namelijk die in Zijn Naam geloven." Jes. 27: 5: "Of hij moest Mijn sterkte aangrijpen." Het is dan een 'mijnen voor zichzelf', een de hand er op leggen, gelijk de bruid (Hoogl. 2: 16): "Mijn Liefste is mijn." Dit is een verenigen, zodat Christus door dat geloof in haar hart komt wonen (Ef. 3: 17). En dan wordt die ziel gerekend alles zelf gedaan en geleden te hebben, hetwelk haar Borg in haar plaats gedaan en geleden heeft. Zo is het gemakkelijk te verstaan hoe een gelovige door het geloof in Christus gerechtvaardigd wordt.
- (3) Het is ook een overgeevende daad des geloofs. Overgeven wil zeggen los worden van al wat het hart heeft, alle eigen- en zelfliefde. Los van alle eigen heerschappij en van alle vreemde heren. En zo ziet het geloof in het overgeven Christus niet alleen aan als Zaligmaker, maar ook als Heere (Kol. 2: 6): "Gelijk gij dan Jezus Christus, de Heere, hebt aangenomen, wandelt also in Hem." De gehele Christus is zulk één dierbaar, en dus geeft die ziel zich dadelijk en vrijwillig, en met al de liefde en genegenheid van haar hart over. Zij verkiest Christus en verwerpt al wat buiten Hem is, gelijk in Kor. 8: 5: "Zij gaven zich eerst aan de Heere." Amazia had zich vrijwillig overgegeven (2 Kron. 17: 16), en de Gibeonieten ook (Richt. 7:18).
- Dit is een lijdelijk overgaan, zoals de overgave van een belegerde stad; die krijgt ook een andere heer en koning, andere wetten enz.
 - Ook is dit een wederzijds overgeven. De ziel geeft zich aan Christus, en zij ontvangt Hem ook in haar hart, gelijk als in een huwelijksvereniging. Daarom lezen wij in Hoogl. 6: 3: "Mijn Liefste is mijn, en ik ben Zijn." Jes. 64: 5: "Deze zal zeggen: Ik ben des Heeren; en die zal zich noemen met de naam van Jakob. En gene zal met zijn hand schrijven: Ik ben des Heeren; en zich toenoemen met de naam van Israël."
 - In dit overgeven is ook een leunen en een steunen in stilheid (Jes. 50: 10): "Wie is er onder ulieden, die de Heere vreest, die naar de stem Zijns knechts hoort? Als hij in de duisternis wandelt en geen licht heeft, dat hij betrouwe op de Naam des Heeren en steune op zijn God."
 - Ook een toebetrouwen, een verlaten op Jezus, een laten aankomen op Hem is hierin te vinden. Ziet hoe dit niet vreemd is hier, dat het de ziel lichter wordt en deze een stilte en een kalmte ontvangt, gelijk een kind wanneer het zich vol vertrouwen in de armen van vader of moeder werpt. Dit vinden wij uitgedrukt in Jes. 66: 12. Het is een zich in de armen werpen om gedragen te worden, gelijk een vader zijn kind draagt (Num. 11:12, Jes. 50: 4).
 - En zo is het een overgeven om gezaligd te worden, om veranderd te worden, om onder Jezus' liefelijke heerschappij te komen. Derhalve is het geloof ook een zich toevertrouwen.

- In dit geloof is zelfs een volle verzekerdheid. Als men het maar wel verstaat. Het geloof is aan geen twijfeling onderworpen, maar wel de mens, de gelovige, die uit twee delen bestaat. Als men door de volle verzekerdheid verstaat die volvaardige genegenheid van het gemoed, door de Heilige Geest voortgedreven, om aan het Voorwerp des geloofs zijn hart en toestemming te geven, dan is er een volle verzekerdheid des verstands (Kol. 2:2), een volle verzekerdheid der hoop (Hebr. 6: 11) en een volle verzekerdheid des geloofs (Hebr. 10: 22): "Zo laat ons toegaan met een waarachtig hart, in volle verzekerdheid des geloofs." Dit alles geeft te kennen de vastigheid van het verstand, van de hoop en van het geloof in Christus, als dingen die volkomen zekerheid hebben (Lukas 1:1). En alzo is het geloof (Hebr. 11:1): "een vaste grond der dingen, die men hoopt, en een bewijs der zaken die men niet ziet."
- Hieruit blijkt dat het Goddelijk geloof vast is in zijn toestemming en geen onwaarheden kan aannemen, al is het dat een gelovige vanwege zijn verdorven en ongelovig hart daar wel aan onderworpen kan zijn.

(4) Tenslotte volgt nog *de wederkerende of wederomstuitende daad des geloofs*, waardoor verstaan moet worden de goedkeuring van God over Zijn werk, niet alleen wegens het aannemen van Christus, maar ook vanwege het aangenomen te worden in de Goddelijke familie, onder de medeburgers der heiligen en onder de huisgenoten van God (Ef. 2: 19). En dit is het waar een oprechte op gezet is, die aan de bedrieglijkheid van zijn hart is ontdekt. Die rust niet vóór God het stempel er op zet. Die zegt met David (Psalm 35: 3): "Zeg Gij tot mijn ziel: Ik ben uw heil." Zo lang het werk van een oprechte ziel een werk aan haar zijde blijft, en zo lang het haar donker schijnt aan Gods zijde, kan zij niet tevreden wezen (Jes. 43: 1-2): "Alzo zegt de Heere, uw Schepper, o Jakob, en uw Formeerder, o Israë! vrees niet, want Ik heb u verlost; Ik heb u bij uw naam geroepen; gij zijt Mijne. Wanneer gij zult gaan door het water, Ik zal bij u zijn; en door de rivieren, zij zullen u niet overstromen; wanneer gij door het vuur zult gaan, zult gij niet verbranden, en de vlam zal u niet aansteken." Hoogl. 7: 10: "Ik ben mijns Liefsten, en Zijn genegenheid is tot mij." Openb. 2: 17: "Die oren heeft om te horen, die hore wat de Geest tot de gemeente zegt! Die overwint, Ik zal hem geven te eten van het manna, dat verborgen is, en Ik zal hem geven een witte keursteen."

Waar het recht is, *is dit in een meerdere of mindere mate aanwezig*, maar wel wordt het veeltijds zeer bestreden, waardoor de oprechte ziel duister is en blijft, en zonder veel troost. Ja, de ziel is wel eens al haar dagen met vreze des doods aan de dienstbaarheid onderworpen (Hebr. 2: 15), gelijk ook Heman was (Psalm 88).

(5) Dan spreekt de onderwijzer nog van een *verzekerd vertrouwen*, zeggend: *Hetwelk de Heilige Geest door het Evangelie in mijn hart werkt, dat niet alleen anderen, maar ook mij vergeving der zonden, eeuwige gerechtigheid en zaligheid van God geschonken is, alleen om de verdienste van Christus wil.* Dit behoort tot het *welwezen* van de genadestaat van een christen en maakt zijn troost groot, en daar heeft elke gelovige - verstaat hier niet elk mens - naar te staan, om zijn roeping en verkiezing vast te maken (2 Petrus 1:10). Maar elk mens, hoofd voor hoofd, heeft te staan naar het wezen der zaken, anders komt hij niet in de hemel. Maar naar het welwezen te staan, zoals zo veel geschiedt, zonder het wezen te hebben, is vruchteloos en ten vure gearbeid. Door dit verzekerd vertrouwen moet men beslist niet verstaan dat een mens een vertrouwen heeft, dat hij al zijn dagen heeft gehad,

of nog steeds vaster tot zijn bolwerk maakt, dat Jezus zijn Zaligmaker is en dat hem al zijn zonden vergeven zijn. Dat is het geloof niet.

Het geloof is een werkzame daad der ziel omtrent God in Christus, waarvan de vergeving der zonden een vruchtgevolg is (Hand. 10: 43): "Aan Deze geven getuigenis al de profeten, dat een iegelijk, die in Hem gelooft, vergeving der zonden ontvangen zal door Zijn Naam." Maar dat is een vertrouwen, dat voortvloeit uit de blindheid van een mens. Zodra zijn ogen opengaan, hier zalig, of hierna rampzalig, ziet de mens dat zijn vertrouwen is als een huis der spinnenkoppen.

Door het verzekerd vertrouwen moet u dit verstaan, *wanneer Gods licht schijnt op de bewuste onderhandelingen, welke tussen God en de ziel zijn, en daarbij de Heere van de hemel onmiddellijk met Zijn Woord tot de ziel spreekt*: "Zoon (of dochter) wees welgemoed, uw zonden zijn u vergeven" (Matth. 9:2). Of als tot Noach (Gen. 6: 8): "Gij hebt genade gevonden in Mijn ogen." Hiervan spreekt Job (19: 25-27): "Want ik weet: Mijn Verlosser leeft, en Hij zal de laatste over het stof opstaan. En als zij na mijn huid dit doorknaagd zullen hebben, zal ik uit mijn vlees God aanschouwen; Dewelke ik voor mij aanschouwen zal, en mijn ogen zien zullen, en niet een vreemde; mijn nieren verlangen zeer in mijn schoot." En ook Paulus (2 Tim. 1:12): "Ik weet in Wie ik geloofd heb, en ik ben verzekerd, dat Hij machtig is mijn pand, bij Hem weggelegd, te bewaren tot die dag": 2 Kor. 5:1:"Wij weten, dat zo ons aardse huis dezès tabernakels gebroken wordt, wij een gebouw van God hebben, een huis, niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen." En 1 Kor. 2: 12: "Wij hebben ontvangen de Geest, Die uit God is, opdat wij zouden weten de dingen, die ons van God geschonken zijn." Rom. 8:16: "Deze Geest getuigt met onze geest, dat wij kinderen Gods zijn."

Het is dus het doel van de onderwijzer om de gelovigen, die waarlijk tot Jezus zijn gekomen, op te leiden tot die hoogte. En dit blijkt omdat hij in het vervolg van de Catechismus van de weg spreekt, hoe Woord en sacramenten in de hand des Heiligen Geestes daar middelen toe zijn, om hen te brengen tot *deze volle verzekerdheid*.

III.

Wat het derde punt betreft, zien wij nu nog in het kort hoe dit geloof werkzaam is *omtrent de belofte Gods en omtrent de leerstukken der zaligheid, kort omschreven in de twaalf artikelen des geloofs* (vraag 22 en 23).

Daarin merken wij aan:

- A. Dat het zaligmakend geloof niet anders werkzaam is, en ook niet werkzaam kan zijn, dan met de beloften Gods in Zijn Woord, en met de leerstukken der zaligheid, daarin geopenbaard (vraag 22).
- B. Hoe de somma of het kort begrip daarvan vervat is in de twaalf artikelen des geloofs (vraag 23).

A. Ziet nu hoe het zaligmakend geloof niet anders werkzaam zijn kan omtrent de belofte Gods en omtrent zuivere waarheden of de leerstukken der zaligheid, in Gods Woord geopenbaard (vraag 22). ***Wat is dan een christen nodig te geloven? Al wat ons in het Evangelie beloofd wordt, hetwelk ons de artikelen van ons algemeen en ongetwijfeld christelijk geloof in een somma leren.***

Dit is omdat het zaligmakend geloof van die aard is, dat het niets opneemt, noch ergens vastigheid in heeft, dan in de beloften Gods en in waarheden, *die eeuwige waarheden zijn en van God zijn geopenbaard*. Daarom noemt Paulus het geloof een vaste grond der dingen, die men hoopt - zijn oog hebbende op al hetgeen beloofd is - en een bewijs der zaken (of verborgenheden) die men niet ziet (Hebr. 11:1). Want omtrent alles wat een mens naar ziel en lichaam ten aanzien van geestelijke en lichamelijke noden van node heeft, heeft God in Zijn Woord beloften gedaan. En met zulke beloften alleen kan het geloof werkzaam zijn. En daar al deze beloften nu in Christus Jezus *ja en amen* zijn (2 Kor. 1:20), krijgt de ziel, door de gemeenschap aan Christus, ook deel aan al die beloften. *En dus mag de ziel, als een recht op Christus gekregen hebbende, ook de hand leggen op de beloften als voor haar zijnde, als haar eigen goed*.

- Dat het geloof niet werkzaam kan zijn met zaken, die niet zijn beloofd, daarvoor zijn verscheidene bewijzen. Bijvoorbeeld de bekering van de antichrist. Deze is niet beloofd, en daarom kan het geloof daarmee ook niet werkzaam zijn. *Maar wel aangaande zijn ondergang, dat hij als een molensteen zal zinken in het hart van de zee* (Openb. 18: 21).
- En zo zijn er geen beloften dat God Zijn volk altijd er voor zal bewaren verzocht te worden. Maar wel, dat als zij vallen, zij niet zullen worden weggeworpen, doch dat zij ondersteund zullen worden en dat zij weer opgericht zullen worden.
- Aldus is het ook gelegen ten aanzien van de leerstukken der zaligheid. Het geloof kan niet werkzaam zijn met leugenleringen. Maar het verdorven deel van de gelovige en zijn dertel verstand kan onder de heilige toelating van God daar wel nadeel mee doen.

Dat het zaligmakend geloof alleen werkzaam is met de beloften Gods en de zuivere leerstukken der waarheid, is ook omdat er zulk een aanbiddelijke samenhang is tussen de eeuwige raad en de beloften enerzijds, en het geloof en het gebed anderzijds. Het ene is aan het andere vastgehecht. De Heere brengt over elk dat Hij bescheiden heeft. Daarom is er zulk een grote dierbaarheid in het leven des geloofs op de beloften, dat wonderlijk tot sterkte van Gods volk kan zijn. Ziet hierover Brakel in zijn *Redelijke Godsdienst* (deel 1).

B. In vraag 23 zien wij hoe het kort begrip van deze geloofswaarheden is ***vervat in de twaalf artikelen van het christelijk geloof***.

Deze artikelen worden *apostolisch, algemeen, ongetwijfeld en christelijk genoemd*. Niet omdat de apostelen, en wel elk van hen één, deze artikelen hebben opgesteld, maar omdat zij hun grondslag hebben in de onfeilbare geschriften der apostelen. Er is geen ouder geloofsformulier bekend dan dat van de leer der Drieëenheid, bij de instelling van de Doop (Matth. 28: 19). Nu, al die andere artikelen in onze geloofsbelijdenis, van tijd tot tijd daarbij gevoegd zijnde vanwege de opkomende dwalingen en ketterijen, vinden hun grondslag in de geschriften der apostelen, en mogen daarom terecht de naam van *algemeen, ongetwijfeld en christelijk* dragen.

Hoewel dit geloofsformulier een menselijk geschrift is, hetwelk op zichzelf niet kan verplichten tot geloof, zo heeft het echter toch gezag, daar het in alle delen en opzichten gegrond is op Gods heilig Woord. Ten aanzien van de stof kan het dus wel *Goddelijk en authentiek* genoemd worden.

Tenslotte moge dit nog dienen voor de onwetenden, die zo blind zijn als de papisten zelf, om toch wel te onderscheiden, opdat men dit formulier niet houde voor een gebed, zoals de papisten en vele blinde gereformeerden in naam, zulks hun kinderen leren. Zij zeggen: *Bid uw geloof*. Maar dat zijn woorden zonder zin. Want er zijn drie bekende formulieren: *de tien geboden*, *het gebed des Heeren* en *het geloofsformulier*. In de *geboden* spreekt God tot de mens, in het *gebed* spreekt de mens tot God, en in de *geloofsbelijdenis* spreekt de mens tot de mens, tegelijk handelende met de Heere. Derhalve is dit formulier zeer onderscheiden van het gebed. Vele andere zaken gaan wij nu voorbij.

Toepassing

Zie daar dan iets gezegd van het wezen des waren geloofs, een zaak, waaraan de zaligheid is verbonden, zowel als aan het missen daarvan de verdoemenis (Joh. 3: 36): "Die in de Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven, maar die de Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet zien, maar de toorn Gods blijft op hem."

Vrienden, is het voor een ieder niet hoog tijd, dat hij eens bedaard zich neerzet om te onderzoeken wat hij er van heeft, of wat hij er van mist, om toch zo zorgeloos en zo ongemerkt niet naar het verderf te gaan?

A. Ter beproeving zullen wij nog eens in het kort enige dingen noemen, opdat een ieder zich daaraan toetsen moge. Noemen wij dan eerst wat het zaligmakend geloof niet is.

1. Het is niet dat men voor waarheid houdt dat er een Jezus is. De duivelen hebben nog meer, want die sidderen nog (Jak. 2:19).
2. Ook niet dat men zichzelf sterk opdringt en wijs maakt: *Christus is mijn Zaligmaker*. Een geloof, dat u van nature altijd hebt, zonder bewuste werkzaamheden en onderhandelingen, is het ware niet. Daaraan vast te houden, is aan een leugen vast te houden.
3. Ook niet dat men de geboden onderhoudt, een goed leven leidt en recht is in zijn handel en wandel. De farizeeën hadden meer, en Jezus zeide dat de gerechtigheid overvloediger moest zijn dan de hunne (Matth. 5: 20).
4. Ook niet dat men kennis van de waarheden des Evangelies heeft, dat men begrijpt wat men tot zaligheid nodig heeft en dat men overreed is in zijn oordeel van de noodzakelijkheid van hetzelfde. Dat alles kan men hebben en toch het ware geloof missen.
5. En ook niet dat men het Woord met vreugde ontvangt. Dat men er zo een soort van bevindingen van heeft en ook gaven des Geestes, of wel eens hoge verrukkingen en optrekking buiten het Woord (Hebr. 6: 4). Dit alles is geen geloof, en zulks kan een mens hebben en toch nooit geloven en dus heengaan ten verderve.

Maar ziet daar nu tegenover wat het wel is, hoe het toegaat, of waaraan men zou kunnen weten of men de genade des geloofs deelachtig is.

1. Zulk één heeft meer of minder gevoeld de schuld en last van zijn zonden. Zulk één is uit zijn kracht, werk en plichten geslagen, zodat hij ten einde raad was en des doods waardig voor God stond.
2. Aan zulk een ziel is dat wonderwerk geschied, hetwelk Paulus noemt (Ef. 1:19) een werk naar de sterkte Zijner macht. Aan die ziel is de Middelaar geopenbaard en is het van de Vader geleerd tot Hem te komen. Daar valt weg alles wat te voren het hart bezet hield, bij de uitnemendheid van de kennis van Christus. O, dat is

voor zulk een ziel een uitnemende kennis, God in Christus en de uitgevonden weg van verzoening te kennen.

3. Zulk één heeft Jezus aangenomen op die openbaringen van Hem aan de ziel. Hij is geholpen en gesterkt geworden om zich op Zijn aanbieding aan Hem over te geven en zich zo te werpen in de handen van een almachtige Middelaar.
4. Zulk een ziel neemt Jezus geheel aan, zowel tot Koning en Profeet, als tot verzoening. Hij neemt Jezus aan met al de gevolgen van die, alle kruis en verdrukkingen. Zulk één kan verlaten zijn volk en zijns vaders huis (Psalm 45:11). Zoals Mattheus; toen Jezus slechts zeide: "Volg Mij!" Verliet hij aanstonds zijn tolhuis (Matth. 9: 9).
5. Zulk één kan ook niet geloven als hij maar wil. God moet hem doen geloven.
6. En tenslotte, zulk één is gezet op gemeenschap met Christus. Als hij deze niet heeft, dan treurt hij.

Vrienden, legt u hier nu eens bij neer. Mist u dit? Dan mag u hebben wat u hebt, zelfs een allersterkste hoop, maar zij zal vergaan en gij gaat er mede verloren. Hoewel, dat is ook een eeuwige waarheid, God moet het u uit de hand rukken en Hij moet u wat anders, namelijk dit geloof, er voor in de plaats geven, en dan wordt u een ander mens.

B. Mensen, die daar enige indruk van hebt, en die meer of minder werkzaam zijn met de dingen, uw zaligheid betreffende, voor u het volgende ter ontdekking, besturing en opwekking in deze stof.

1.
 - a. Ter ontdekking van hen, die er bij neerzitten en vastgeraakt zijn, en nu uit die hoogte werkzaam zijn. Mochten zij bedenken dat er zijn, die enige overredingen en overtuigingen krijgen, heel wat werkzaamheden in den beginne, en daar blijft het dan bij staan. Vrienden, indien u geloofde, dan zou het doorwerken, en gij zoudt tot Christus komen en doordringen tot Gods gemeenschap, waar wij van nature van zijn afgescheiden. Ziet toch waar gij zit. God mocht het u doen zien.
 - b. Anderen zijn vastgeraakt, hebbende door eigenliefde het één of ander woord aangegrepen en hebben zo enige verheugingen gehad (Hebr. 6: 4) en zij houden dat voor hun eerste tijd. Vrienden, gij, die nu dikwijls niet verdragen kunt dat een recht ontdekkende predikatie tot u gedaan wordt, hoe zult gij bestaan als Hij, Wiens ogen zijn als vuurvlammen, verschijnt? (Openb. 1:14). Zult gij uw huis op dat zand zo wagen? (Lukas 6:48). Ja vrienden, Bileam met zijn grote gezichten, Judas met zijn grote gaven, Herodes met zijn doen van vele dingen, de farizeeën met al hun plichten, zij mochten u in deze ten bewijs dienen. En ook de dwaze maagden (Matth. 25). Zij hadden zowel als de wijze maagden lampen en olie, zij ontwaakten mede op de stem te middernacht: " Staat op, gaat uit, de bruidegom tegemoet!" Zij riepen mede: "Heere, Heere, doe ons open!" Wat was toch het onderscheid? Wel, zij hadden geen met olie gevulde vaten. Zij misten de fontein. En toen het te laat was om te zoeken, gingen hun lampen uit en de deur werd gesloten.
2. Tot besturing voor hen, die lust hebben om te ontwaken, moge het volgende dienen.
 - a. O, zoekt toch licht bij de Heere, opdat gij zien moogt waar gij op rust en waar uw werkeloosheid uit voortvloeit. Indien u daarvan wat te zien kreeg, zou u zin en lust krijgen om te zien dat het allereerst nodig is recht te worden ontdekt. En derhalve ook te staan naar rechte ontdekking in de grond, op de bodem van uw hart.

- b. Wees toch waakzaam tegen al wat u aftrekt van binnen en van buiten, om u daarvan af te brengen. Stil te blijven staan bij uw staat, zoals deze van nature is, hoe men het tegen God verdorven heeft, en hoe de Heere veel heeft gedaan en Zijn lankmoedigheid heeft uitgestrekt, daar moet uw heil beginnen. En kunt u daar niet blijven staan, dan is het bij u te hoog gesteld. Dan zal het hart door slagen vernederd moeten worden, opdat gij in die plaats dierbaarheid zult zien.
2. Het volgende ter opwekking van dezulken, die nog zoekende worden bewaard en die lust hebben om te zien wie zij zijn voor God.
- a. Vrienden, de ingewanden van ontferming van de Heere Jezus rommelen. Het is aan de Zoon door de Vader overgegeven (Matth. 11:27) om het geloof mede te delen. En dat wil Hij op Zijn tijd doen. Ziet derhalve uit naar Jezus om geloof. William Guthry in zijn boek "*Des christens groot interest*" heeft hierover zo nadrukkelijk geschreven.
 - b. Zoekt toch veel het aangezicht des Heeren, dat gij er voor bewaard mocht worden die plaats te verlaten. De sleutel des geloofs moet God u geven, waarmede de gevangenis zal worden geopend. Het is geen verstandig gevangene, die overal zelf zoekt uit te breken. Maar die is verstandig, die een advocaat aanstelt om zijn zaak te bepleiten, opdat hij vrijgelaten worde. Een ander woelt meer in eigen kracht.
 - c. Vrienden, hebt u daar reeds lang en soms jaren gezeten, en zijt gij nog bewaard? O, wat zou het een wonder zijn, en wat zou er een eeuwigheid toe nodig zijn om God te aanbidden en te prijzen, als u het koord des geloofs eens in de hand kreeg en zo'n greep mocht doen, waardoor u opgehaald werd uit de kuil der zonde. Nu, de Heere wil u helpen op Zijn tijd, als het jaar, de dag en het uur Zijner verlostent daar is, dan zult ook gij uitgaan.

C. Des Heeren volk moet aanbidden de vrijheid van de genade, dat het hen uit genade gegeven is te geloven. Het is toch enkel de vrije en onderscheidende genade. En dit wel bijzonder, dat het voor de wijzen en verstandigen verborgen blijft, en dat het aan zulke slechten is geopenbaard.

- (1) Staat er dan toch ook naar om door het geloof te wandelen (Kol. 2: 6). Vrienden, wat is hier toch een groot gemis in. Wat heeft het weinig gewicht op het hart, dat wij de zonden moeten doden, of deze zullen onze ziel doden, en om alles in die betrekking op God in Christus te doen en te laten. Om in alle voorkomende gevallen van dat zalig en verborgen onderwijs af te hangen, en zo meer met de hemel door het geloof, dan met zijn verstand en redenering te werken. Dat zal oorzaak zijn om uit de laagte werkzaam te zijn. En Jezus is voor niemand zo dierbaar dan voor wie nabij de grond werkt en daar veel zijn oog op zijn kwaad gericht houdt. En op het hem zo licht omringende kwaad; op dat, waar hij het zwakst is, op al zijn verkeerdheid.
- (2) Mochten de duisteren en bekommerden onder des Heeren volk ook nog iets meenemen. Een duistere weg is dikwijls zo'n nuttige weg. Hoewel men er zich spoedig stoot. Men valt allicht, en op zulk een weg is ook zoveel ongedierte. Maar een klein straaltje licht is soms heerlijker voor zulk een ziel. Dan zien zij soms iets van dat vergelegen land, doch het is zó weer weg. O vrienden, blijft in Zijn weg maar bij de Heere. God is goed, *zonder troost zullen zij niet sterven*. O, wat zal het voor u een wonder zijn als gij in het licht zult komen, in die eeuwige klaarheid, waar God een Licht zal zijn, en het Lam de kaars, en gij alles af zult leggen.
- (3) Want dat is bij hen, die in het allerdonkerst verkeren, toch een waarheid: hetgeen zij hebben, hoe bestreden ook, willen zij voor de hele wereld niet ruilen. Vrienden,

het zal zulken gaan als Ruth, toen zij onder de vleugelen van Boaz de toevlucht had genomen. Gij zijt ook onder de vleugelen van de geestelijke Boaz gebracht, en *uw loon zal volkomen zijn van de God Israëls, onder Wiens vleugelen gij gekomen zijt*. Die zalige en u gegeven daad zal God u vergelden. Amen.